

วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2565) Vol. 7 No. 2 (May - August 2022)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2565)

Vol. 7 No. 2 (May-August 2022)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาด่วนฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาถ้อยแถลง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน

ของค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชปริยัติ, รศ.ดร.

พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ ฐตฺถกโร, รศ.ดร.

พระครูปลัดปัญญาวรวัฒน์, ศ.ดร.

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.

พระครูธรรมธชบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร.

พระมหาสุติศักดิ์ อภินันโท

ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญศรี

รศ. ดร.สุรพล สุธะพรหม

รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภสร

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการนิสิต

รองอธิการบดี

วิทยาเขตพะเยา

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย

พุทธศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้อำนวยการวิทยาลัย

พุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์

วิทยาเขตพะเยา

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร

วิทยาเขตพะเยา

ผู้อำนวยการส่วนงาน

วางแผนและส่งเสริมการวิจัย

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

นเรศวร

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการทั่วไป

ผู้อำนวยการหลักสูตร

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิสุทธิ, ผศ.ดร.

วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย

พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธินาถเมธี, ผศ.ดร.

วิทยาเขตพะเยา

ผศ. ดร.สัทธา วิเศษ

วิทยาเขตพะเยา

ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก

วิทยาเขตพะเยา

พระมหาสมศักดิ์ ถาณโพธิ์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาบุญศรี ถาณวุฒโธ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ. ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน

ข้าราชการบำนาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

รศ. ดร.ปทุม บุญศรีตัน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ. ดร.ประยงค์ จันทรวงค์

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผศ. ดร.กรชนก สนิทวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงราย

ผศ. ดร.ธฤตวัชร ไชยเหมวงค์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต

ปัตตานี

อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์

วิทยาลัยพยาบาลบรม

ราชชนนีพะเยา

อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย

วิทยาลัยพยาบาลบรม

ราชชนนีพะเยา

อ. ดร.ภรณ์ แก้วบวร

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Prof. Lalji 'Shravak'

Banaras Hindu

University, India

Dr. Lim Hui Ling

Religious Scholar,

Singapore

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส

พระมหากิตติพงษ์ กิตติธนา

ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธิ

อ.นภาพร หงษ์ทอง

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา

พ.ต.ท. ดร.ภัทรภูมิ อัครภัทร

นายวัชร บัญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.

พระสุกฤษฏ์ ปิยสิโล

นายคมจักร ศรีวิราช

นายนพดล อินปิง

นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2565-2567)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Instagram: jsbsmcu

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง

จังหวัดพะเยา 56000

©ภาพปก (Cover Page)

เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง ต.ท่าวังทอง อ.เมือง จ.พะเยา วาดถวายโดยอาจารย์เกรียงไกร เมืองมูล อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงขาม วิทยาเขตภาคพายัพ ภาพนี้แสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในล้านนา ซึ่งเกี่ยวกับประเพณี 12 เดือน ภาพนี้สื่อถึงช่วงชีวิตของชาวล้านนาที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา โดยปกติแล้วชาวล้านนานิยมไปทำบุญที่วัดในช่วงวันพระ ด้วยการให้ทาน (ตักบาตร) รักษาศีล เจริญจิตภาวนา เพื่อชำระกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ทั้งยังเชื่อว่า การทำบุญจะส่งผลให้ตนไปเกิดบนสวรรค์หรือได้เกิดในยุคพระศรีอารยเมตไตรย การทำบุญในวันพระจึงเป็นเสมือนการเตือนสติตนให้อยู่ในศีลในธรรม ออกแบบโดยพระสุกฤษฏ์ ปิยสิโล

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
ผศ. ดร.อดุลย์ คนแรง	คณะมนุษยศาสตร์
ผศ. ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ผศ. ดร.สัทธา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
ผศ.พิศมัย วงศ์จำปา	วิทยาเขตพะเยา
อ.พิงพร ศรีแก้ว	วิทยาเขตพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ. ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ	ข้าราชการบำนาญ
ผศ. ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ. คมศิลป์ พลแดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อ. ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์
อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
อ. ดร.ภรณ์ แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

อ. ดร.มนตรี หลินภู
อ. ดร.สิงห์คำ รักป่า
จ.ส.อ. ดร.นิยม ยากรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยพะเยา
นักวิชาการอิสระ, มณฑลทหารบกที่ 33 ค่ายกาวิละ

ผู้ทรงคุณวุฒิรับเชิญ

ผศ. ดร.วิชาญ อมรากุล
ว่าที่ ร.อ.ชาญชัย ศาสนประดิษฐ์
คุณไพโรจน์ หอมอ่อน

ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยนเรศวร
นักวิชาการอิสระด้านความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและ
อนุรักษ์พลังงาน
นักวิชาการอิสระด้านความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและ
อนุรักษ์พลังงาน

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2565) ประกอบด้วย บทความวิจัย (Research Articles) 11 บทความ ได้แก่

1) การประเมินความเสี่ยงอัคคีภัยในศาสนสถานด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว: กรณีศึกษาวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ โดย นันทิรา วรกาญจนบุญ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ในศาสนสถานด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว และประเมินความเสี่ยงด้วยเกณฑ์การประเมินความเสี่ยงของกรมโรงงานอุตสาหกรรม โดยกำหนดพื้นที่การศึกษา คือ วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบระบบป้องกัน และระงับอัคคีภัยภายในวัดให้ได้ตามมาตรฐานด้านระบบป้องกัน และระงับอัคคีภัยต่อไป

2) การพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง โดย เนติ์หทัย วิสิฐเนติกันต์ และธัชกร ธิติลักษณ์ เป็นผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าถึงสภาพแวดล้อมภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชน พร้อมทั้งนำผลจากการพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในหน่วยงาน ผลการพัฒนาสามารถลดเวลาการรอคอยของผู้มารับบริการ การให้บริการเป็นระบบมากขึ้น ลดข้อร้องเรียน การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีความคล่องตัว รวดเร็ว ผู้ปฏิบัติงานมีวิธีการทำงานที่ดี มีความสุขในการทำงานมากขึ้น

3) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ โดย ภูวนัย กาพวงค์ และนราพงษ์ จรัสศรี เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์และเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยทำให้ได้ต้นแบบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เพื่อสะท้อนสังคมและการสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิลปินทางด้านนาฏศิลป์มีขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่ยอมรับ และยังเป็นประโยชน์ต่อศิลปินทางด้านนาฏศิลป์นำไปประยุกต์ใช้สำหรับการออกแบบการแสดงงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์

4) การสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดย พิมพ์ชนก สมควร วีระ วีระโสภณ และบัว ศรีคช เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษา

เกี่ยวกับมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการที่มีต่อลูกค้าหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะเพื่อสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานครให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5) การศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดย พระครูธรรมธรเดช จิตเตโช (สำเร็จ) โดยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ 2) ด้านการรับส่งข้อมูล 3) ด้านการเก็บรักษาข้อมูล

6) การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพรุสาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดย อรอนนุตร ธรรมจักร เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย ผลจากการศึกษาทำให้ผู้เรียนเห็นมุมมองที่หลากหลาย และยอมรับที่จะแก้ไขและเผชิญกับปัญหาจนได้ข้อสรุปบนเหตุผลที่ถูกต้อง ทำให้ได้นวัตกรรมอันเป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

7) นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดย พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม พระสุริยา หงษ์ชุมแพ พระทัน แผงสะโด ไพรัช พื้นชมพู และสมเกียรติ ดวงศิริ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยกำหนดประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

8) การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดย สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ ญาตาวีมินทร์ พิษทองกลาง และปาณิสรา เทพรักษ์ เป็นงานวิจัยที่การศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาของผู้สูงอายุ

9) พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัปปายะในวัฒนธรรมล้านนา โดย พระอธิการโยธิน อินทะนะ จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ เป็นผลงานวิจัยที่ศึกษาถึงคติ ความ

เชื่อและการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมของชาวล้านนา และวิเคราะห์พิธีกรรมและสัญลักษณ์
แห่งการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านร่างกาย จิตใจ
สังคม ที่ได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

**10) บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปางตามแนว
พุทธ** โดย พัทรีญา ฟองจันตา สหทัยา วิเศษ และสมยศ ปัญญามาก เป็นงานวิจัยที่ศึกษา
ถึงบทบาทของสตรีและปัญหาอุปสรรคของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
จังหวัดลำปาง รวมทั้งวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนา
บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

11) รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ โดย
พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน) พระราชปริยัติ พระครูวรธรรมวิฑูรย์ และชู
ชาติ สุทธะ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงความเป็นมา สภาพของประเพณีทางพระพุทธศาสนา
ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ รวมทั้งได้เสนอรูปแบบที่
เหมาะสมในการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัด
พะเยา

บทความวิชาการ (Academic Article) มี 1 บทความ ได้แก่

12) กระบวนการยุติธรรม: สถาบันตุลาการของคณะสงฆ์ไทย โดย พระปลัดมนู
ฐานจาโร พระมหาเสาร์คำ ธมมธีโร และณัฐศักดิ์ ชันอาสา บทความวิชาการที่ทำการศึกษา
ถึงกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ โดยวิเคราะห์ผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายตราสามดวง เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะการ
ปกครองของคณะสงฆ์ ระบบศาล พยานหลักฐาน และการแสวงหาความจริงใน
กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองกับ
ระบบตุลาการของคณะสงฆ์

จากบทความดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลาย
ตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์
รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน
ทำให้นิสิตมีโอกาสดำเนินการค้นคว้าจากวารสารอย่างทั่วถึง โดยบทความทั้งหมดได้ผ่านการ
พิจารณาถ้อยแถลงและตรวจประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มข้น

กองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก
มหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มี
คุณภาพเป็นประโยชน์ในวงวิชาการ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจาก

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร
บัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์
ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์
เพื่อให้วารสารนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความ
ขอบพระคุณยิ่ง

พระครูวรวรรณวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[9]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● การประเมินความเสี่ยงอัคคีภัยในศาสนสถานด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้ แห่งความล้มเหลว: กรณีศึกษาวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ Risk Assessment of Fire Incident in a Religious Place by Fault Tree Analysis: A Case Study of Wat Bang Phli Yai Nai, Samutprakarn Province นันทิรา วรกาญจนบุญ Nantira Vorakarnchanabun	200-215
● การพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง Development of the Service of Health Screening Center at the Private Hospital เนตต์หัตถยา วิสิษฐเนติกานต์, ธัชกร จิตติลักษณ์ Nayhattaya Visitnaytikarn, Dhachakorn Thitiluck	216-230
● การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปิน ทางด้านนาฏยศิลป์ในสังคมอุดมคติ The Creation of a Dance to Encourage Motivation in Creation for Dance Artists in Ideal Society ภูวนัย กาพวงศ์, นราพงษ์ จรัสศรี Puwanai Kalawong, Naraphong Charassri	231-246
● การสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 Standardization and Confidence in the Service of Small Hotels in Bangkok after the COVID-19 Situation พิมพ์ชนก สมควร, วีระ วีระโสภณ, บัว ศรีคช Pimchanok Somkhuang, Weera Weerasophon, Bua Srikos	247-262

สารบัญ (ต่อ)

- การศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์
ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

A Study of Satisfaction of the Electronic Document System of
Mahamakut Buddhist University Staffs

พระครูธรรมธรเดโช ฐิตเตโช (สำเร็จ)
Phrakhrudhammathon Decho Thitatejo (Samrej)

263-278

- การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจาก
การปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยของ
นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

The Development of Creative Thinking by Using Reflective Approach on the
Design and Development of Thai Teaching Innovation of Student Teachers,
Thai Language Program, Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University

อรอนุดร ธรรมจักร
Ornanoot Thammajak

279-299

- นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสัจจกัตถ์ 4
ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

The Policy on People Services according to the
Four Sangahavattu Principles of Nongwa Sub-district Administrative
Organization, Muang District, Nongbualamphu Province

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, พระสุริยา หงส์ชุมแพ, พระตัน แผงสะโด,
ไพรัช พันชมภู, สมเกียรติ ดวงศิริ

Phra Nitat Wongwangphoem, Phra Suriya Hongchumpae, Phra Than Faengasdo,
Phairat Phuenchomphoo, Somkiat Duangsiri

300-317

- การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสี จังหวัดลำพูน

The Development of Community Mechanic System for Sustainable Disable
Elderly Care of Local Administrative Organizations in Li District, Lamphun Province

สมจันทร์ ศรีปราชยานนท์, ญาดาวิมินทร์ พิษทองหลาง, ปาณิสรา เทพรักษ์

Somchan Sripraschayanon, Yathaweemint Peuchthonglang, Panisara Theprak

318-334

สารบัญ (ต่อ)

- **พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สั้มป๋อยในวัฒนธรรมล้านนา**

Ritual and Valuation of Acacia Concinna (Sompoy) in Lanna Culture

พระอธิการโยธิน อินทะนะ, จีรศักดิ์ ปันลำ, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์

Phra Adhikarn Yotin Intana, Jeerasak Punlam, Somchan Sripraschayanon

335-349
- **บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง**

ตามแนวพระพุทธศาสนา

Roles of Women in Political Participation in Lampang Province according to Buddhism

พัชรียา ฟองจันตา, สหัทยา วิเศษ, สมยศ ปัญญามาก

Patchareeya Fongchanta, Sahathaya Wises, Somyot Panyamak

350-365
- **รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ**

Model of Promoting the Buddhist Traditions of Tai Lue People

พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน), พระราชปรียัติ,

พระครูวรวรรณวิฑูรย์, ชูชาติ สุทธะ

Phrakhruwichitphiphatthanakosol (Suwet Homnan), Phraratpariyat, Phrakhruworawanviton, Chuchat Sutta

366-382

บทความวิชาการ (Academic Article)

- **กระบวนการยุติธรรม: สถาบันตุลาการของคณะสงฆ์ไทย**

The Justice Process: Judicial Institute of Thai Saṅgha

พระปลัดมนู ฐานจาโร, พระมหาเสาร์คำ ฌมธโร, ณัฐศักดิ์ ชันอาสา

Phrapaladmanu Ṭhānacāro, Phramaha Saokum Dhammadhīro, Natthasak Khan-asa

383-399

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (17)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (25)

การประเมินความเสี่ยงอัคคีภัยในศาสนสถาน
ด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว:
กรณีศึกษาวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ
Risk Assessment of Fire Incident in a Religious Place by
Fault Tree Analysis: A Case Study of
Wat Bang Phli Yai Nai, Samutprakarn Province

นันทิรา วรกาญจนบุญ

Nantira Vorakarnchanabun

คณะวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

School of Engineering, Science, and Technology,

Suvarnabhumi Institute of Technology

Corresponding Author, E-mail: nantira.von@svit.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ในศาสนสถานด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว และประเมินความเสี่ยงด้วยเกณฑ์การประเมินความเสี่ยงของกรมโรงงานอุตสาหกรรม โดยศึกษาวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว

ผลการวิจัย พบว่า การวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลวในพื้นที่พระอุโบสถพบความเสี่ยงของการเกิดเพลิงไหม้ทั้งสิ้น 11 สถานการณ์ และเมื่อนำทั้ง 11 สถานการณ์ไปประเมินความเสี่ยงพบระดับความเสี่ยงอยู่ 4 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับความเสี่ยงยอมรับไม่ได้ 1 สถานการณ์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากไฟฟ้าลัดวงจร 2) ระดับความเสี่ยงสูง 1 สถานการณ์ มีสาเหตุมาจากฟ้าผ่า 3) ระดับความเสี่ยงยอมรับได้ 5 สถานการณ์ มีสาเหตุมาจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและไฟฟ้าสถิต และ 4) ระดับความเสี่ยงเล็กน้อย 4 สถานการณ์ สาเหตุมาจากการจัดเก็บเชื้อเพลิงและระบบระบายอากาศ ส่วนการประเมินความเสี่ยงโดยการศึกษาภายในวัดบางพลีใหญ่ใน มีระดับ

ความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้และระดับเสี่ยงสูงที่จะเกิดเพลิงไหม้ได้ ดังนั้น จึงต้องดำเนินการแก้ไขจุดที่เป็นจุดเสี่ยงอย่างเร่งด่วน ต้องแก้ไขและปรับปรุงอุปกรณ์ สายไฟ เบรกเกอร์ การต่อสายดินเพื่อป้องกันไฟฟ้าลัดวงจร และการออกแบบติดตั้งระบบ สายล่อฟ้า เพื่อป้องกันอันตรายจากเหตุฟ้าผ่า องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยภายในวัดให้ได้ตามมาตรฐานด้านระบบป้องกันและระงับอัคคีภัย และควรพิจารณาเพิ่มเรื่องความเหมาะสมของสถานที่เพื่อประโยชน์ทั้งทางด้านป้องกันอัคคีภัยและคงความงดงามของ ศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การประเมินความเสี่ยงอัคคีภัย; ศาสนสถาน; แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว

Abstract

This research aims to find the root causes of fire in religious place by using Fault Tree Analysis and to assess the risk by risk assessment criteria applied from the Department of Industrial Works in case study of Wat Bang Phli Yai Nai in Samutprakarn Province. It is an observational analytic study by using Fault Tree Analysis.

The results reveal that the Fault Tree Analysis of Ubosot area is found the risk of fire incident into 11 situations. When analyzing the these situations, there are 4 levels of risk assessment: 1) 1 unacceptable situation caused by short circuit; 2) 1 high risk situation caused by lightning; 3) 5 acceptable situations caused by activities of visitors and electrostatic discharge; and 4) 4 low situations caused by fuel storage and ventilation. For the risk assessment at Wat Bang Phli Yai Nai, it has been an unacceptable and a high risk situation of fire. Therefore, it is necessary to urgently correct and improve electrical installations, wiring, branch circuits, grounded systems for electrical hazards, and installation of lightning protection systems for hazards associated with lightning exposure. The body of knowledge indicates that it can apply to use as a guideline to design a fire protection system for a religious place, and

shall to consider for the appropriate location of the fire protection systems concerning a value of art and culture in Buddhism.

Keywords: Fire Risk Assessment; Religious Place; Fault Tree Analysis

บทนำ

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน วัดจึงเป็นศูนย์กลางที่พุทธศาสนิกชนมารวมตัวกันทำกิจกรรมทางศาสนา ดังนั้น วัดจึงเป็นพื้นที่เสี่ยงในการเกิดอัคคีภัย เนื่องจากมีกิจกรรม เชื้อเพลิงและแหล่งกำเนิดความร้อนอยู่บริเวณโดยรอบวัด เช่น การจุดธูปเทียนบูชาพระ จุดตะเกียง แหล่งเก็บน้ำมันพืช เทียนไข อีกทั้งสภาพสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ภายในวัดล้วนแต่มีอายุที่เก่าแก่ ซึ่งทำให้มีโอกาสเกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย และหากเกิดเหตุเพลิงไหม้ขึ้นความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเป็นอันตรายอย่างรุนแรง บางอย่างไม่สามารถประเมินคุณค่าได้ เนื่องมาจากเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์ ตัวอย่างเหตุการณ์ในการเกิดเพลิงไหม้ของวัด เช่น ไฟไหม้วัดแสงหา จังหวัดอ่างทอง สร้างความเสียหายกุฏิ 16 ห้อง และไฟคลอกพระมรณภาพ 2 รูป หรือเหตุการณ์ไฟไหม้ศาลาการเปรียญวัดประดิษฐ์ถาวร จังหวัดนครพนม (สยามรัฐออนไลน์, 2564) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเกิดมาจากสาเหตุไฟฟ้าลัดวงจร (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563)

วัดบางพลีใหญ่ในเป็นศาสนสถานที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดสมุทรปราการและพื้นที่ใกล้เคียง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่สมัยสุโขทัยปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ โดยมีความว่า หลวงพ่อโต วัดแห่งนี้จึงมีอีกชื่อว่า วัดหลวงพ่อโต (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสมุทรปราการ, 2564) ภายในวัดมีอาคารสิ่งปลูกสร้างมากมาย บางอาคารมีสภาพเก่าแก่อายุการใช้งานหลายร้อยปี มีพุทธศาสนิกชนเข้ามากราบไหว้บูชาอย่างเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน หากประเมินจากสภาพแวดล้อมและกิจกรรมภายในวัดนับว่า มีโอกาสที่จะทำให้เกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงระบบอัคคีภัยของศาสนสถานยังมีไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่พบการศึกษาระบบอัคคีภัยของอาคารขนาดใหญ่หรือโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า เช่น การศึกษาระบบอัคคีภัยของอาคารคัมภีร์ โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช (วิชัย สุขคลีวันดี และอภิชาติ แจ้งบำรุง, 2555) และการศึกษาระบบอัคคีภัยของห้างสรรพสินค้า เทสโก้โลตัส ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด (สมมาศเลิศลักษณ์อรยา, 2559) อีกทั้งเครื่องมือหรือเทคนิคที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยง

ทางด้านความปลอดภัยที่เหมาะสมและมาตรฐานที่ใช้ในการควบคุมและป้องกัน ทัศนียภาพในศาสนสถานโดยเฉพาะยังไม่ได้ถูกออกแบบโดยเฉพาะ ซึ่งหากประเมินจาก สภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องภายในศาสนสถานนับว่า เป็นสถานที่ที่มีโอกาส ที่จะเกิดอัคคีภัยได้สูงและหากเกิดขึ้นแล้วก็必将มีความเสียหายที่รุนแรงต่อชีวิตและ ทรัพย์สิน ซึ่งบางอย่างอาจจะประเมินค่าความเสียหายไม่ได้ เนื่องจากเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอายุหลายร้อยปี ดังนั้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานและประเมินความเสี่ยงของการเกิดเพลิงไหม้ ของวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ บริเวณอุโบสถ กุฏิและ หอระฆัง ภายในวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ โดยประยุกต์ใช้หลักการชี้บ่ง อันตรายการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว (Fault Tree Analysis) และ การประเมินระดับความเสี่ยงตามเกณฑ์กรมโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อจะได้ทราบถึง ความเสี่ยงที่จะเกิดอัคคีภัยและหาสาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ซึ่งสามารถใช้ เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขระบบป้องกันอัคคีภัยภายในวัดบางพลีใหญ่ในให้ มีความเหมาะสมและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ของวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว
2. เพื่อประเมินระดับความเสี่ยงของสาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ของวัดบาง พลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Observational Analytic Studies) โดยมีรูปแบบการสังเกตเชิงวิเคราะห์แบบย้อนหลังจากผลไปหาเหตุ (Retrospective Analytic Studies/Case-control) มุ่งเน้นหาสาเหตุพื้นฐานและ ระดับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดเพลิงไหม้ได้

1. ขอบเขตในการศึกษา ได้แก่ บริเวณอุโบสถ กุฏิและหอระฆังของวัดบางพลี ใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีระดับความเสี่ยงสูงในการเกิด เพลิงไหม้ จากการประเมินความเสี่ยงระบบป้องกันและระงับอัคคีภัย ด้วยวิธีการตรวจ เทคนิคแบบตรวจ (Check List) (นันทิรา วรกาญจนบุญ และคณะ, 2564)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประยุกต์ใช้วิธีการชี้บ่งอันตรายด้วยเทคนิค แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว ซึ่งสามารถใช้ได้กับอุปกรณ์ทุกชนิดและกิจกรรมทุก

ประเภท เช่น ระบบท่อ ระบบควบคุม ระบบสื่อสาร ระบบไฟฟ้า โดยจะใช้ชี้บ่งอันตรายที่เน้นถึงอุบัติเหตุร้ายแรงที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อนำไปวิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดเหตุเพลิงไหม้ ซึ่งสามารถใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ที่อาจจะมาจากคนหรือสภาพแวดล้อม โดยอาศัยหลักตรรกศาสตร์และสมการของบูลเลียนมาวิเคราะห์หาสาเหตุพื้นฐานของเหตุเพลิงไหม้ รวมทั้งประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินความเสี่ยงของกรมโรงงานเพื่อใช้จัดลำดับความเสี่ยง (ระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543, 2544)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอน (อุมารัตน์ ศิริจรรยาพงศ์, 2555) ดังนี้

3.1 การกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์ โดยเลือกเหตุการณ์การเกิดเพลิงไหม้เป็นเหตุการณ์ตั้งต้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีความจำเพาะเจาะจงและเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นก็ได้ โดยมุ่งเน้นเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินร้ายแรง

3.2 การจัดทำแผนภูมิโครงสร้างต้นไม้แห่งความล้มเหลว เป็นการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ตั้งต้น โดยทำเป็นลำดับขั้นตอนที่ละชั้น การเกิดขึ้นของเหตุการณ์ย่อย (Fault Event) จะถูกเชื่อมโยงด้วยสัญลักษณ์ตรรกะบูลเลียน ดังตาราง 1

สัญลักษณ์	ชื่อเรียก	ความหมายและการใช้งาน
	And Gate สาเหตุหลายสาเหตุ	เหตุการณ์จะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากสาเหตุหลายสาเหตุของเหตุการณ์ย่อย
	Or Gate สาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง	เหตุการณ์จะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งของเหตุการณ์ย่อย
	BASIC Event เหตุการณ์สุดท้ายหรือสาเหตุแท้จริง	เหตุการณ์ย่อยที่เกิดขึ้นได้ตามปกติ ซึ่งทราบถึงสาเหตุที่เห็นได้ชัดเจนโดยไม่ต้องทำการวิเคราะห์หาสาเหตุต่อไปถือเป็นสาเหตุแรกของการเกิดอุบัติเหตุ
	Fault Tree Event เหตุการณ์ย่อย	เหตุการณ์ย่อยที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ต่อเนื่องจนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ
	UNDEVELOPED Event เหตุการณ์ที่วิเคราะห์ต่อไม่ได้	เหตุการณ์ย่อยที่ไม่ต้องทำการวิเคราะห์หาสาเหตุต่อไป เนื่องจากไม่มีข้อมูลสนับสนุน

สัญลักษณ์	ชื่อเรียก	ความหมายและการใช้งาน
	EXTERNAL Event เหตุการณ์ภายนอก	เหตุการณ์ภายนอกหรือปัจจัยภายนอกที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ
	INHIBIT Gate เงื่อนไขหรือข้อจำกัด	
	DELAY Gate เงื่อนไขของระยะเวลา	เป็นสัญลักษณ์แสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ตั้งต้นหรือเหตุการณ์ย่อนั้นจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีเงื่อนไขของระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง
	TRANSFER Event เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ	เป็นสัญลักษณ์แสดง การอ้างอิงถึงเหตุการณ์เดิมที่ได้ทำการวิเคราะห์แล้วในกิ่งก้านอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการวิเคราะห์ซ้ำ

ตาราง 1 สัญลักษณ์ตรรกะบูลเลียน (Boolean)

(ระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้แจงอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543, 2544; อุมารัตน์ ศิริจรูญวงศ์, 2555)

ลำดับขั้นของการสร้างแผนภูมิต้นไม้ พิจารณาโอกาสเกิดเหตุการณ์ตั้งต้นนั้น ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ย่อยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น จะใช้สัญลักษณ์ “Or Gate” กรณีเกิดจากเหตุการณ์ย่อยหลายเหตุการณ์พร้อมกันจึงจะเกิดเหตุการณ์ตั้งต้นจะใช้สัญลักษณ์ “And Gate” เมื่อแตกเหตุการณ์ย่อยลงไปจะพบสุดท้ายของเหตุการณ์ย่อยระดับล่างสุด จะเป็นเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุพื้นฐานซึ่งเกิดขึ้นเป็นปกติทั่วไปที่วิเคราะห์ต่อไม่ได้ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากภายนอก เช่น ไฟฟ้า

3.3 การระบุสาเหตุพื้นฐานและจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ ใช้สมการของบูลเลียนในวิเคราะห์ โดยการแทนเหตุการณ์ที่เป็นส่วนบนสุดของแผนภูมิด้วยอักษร Z และเหตุการณ์ย่อย แทนด้วย $Z_1, Z_2, Z_3, \dots$ เครื่องหมาย “And Gate” และ “Or Gate” แทนด้วยเครื่องหมายคูณและบวก ตามลำดับ ส่วนสาเหตุพื้นฐานนั้นแทนด้วยตัวอักษร A, B, C, ... แล้วจึงใช้หลักการแทนค่าเพื่อหาค่า Z เพราะฉะนั้น Z จะมีค่าเป็นผลรวมของหลาย ๆ พจน์ โดยที่แต่ละพจน์จะเป็นผลคูณของสาเหตุพื้นฐานหรือที่เรียกว่า สถานการณ์นั่นเอง และค่า Z นั้นจะบ่งบอกถึงความเป็นไปได้ทั้งหมดของการเกิดเพลิงไหม้ เมื่อนำสถานการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นมาจัดลำดับความสำคัญตามโอกาสที่จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุ โดยสถานการณ์ที่มีความสำคัญที่สุด หมายถึงสถานการณ์ที่มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุสูงสุดและต้องได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรกด้วย ทั้งนี้ โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุจะแปรผกผันกับจำนวนสาเหตุพื้นฐานและมี

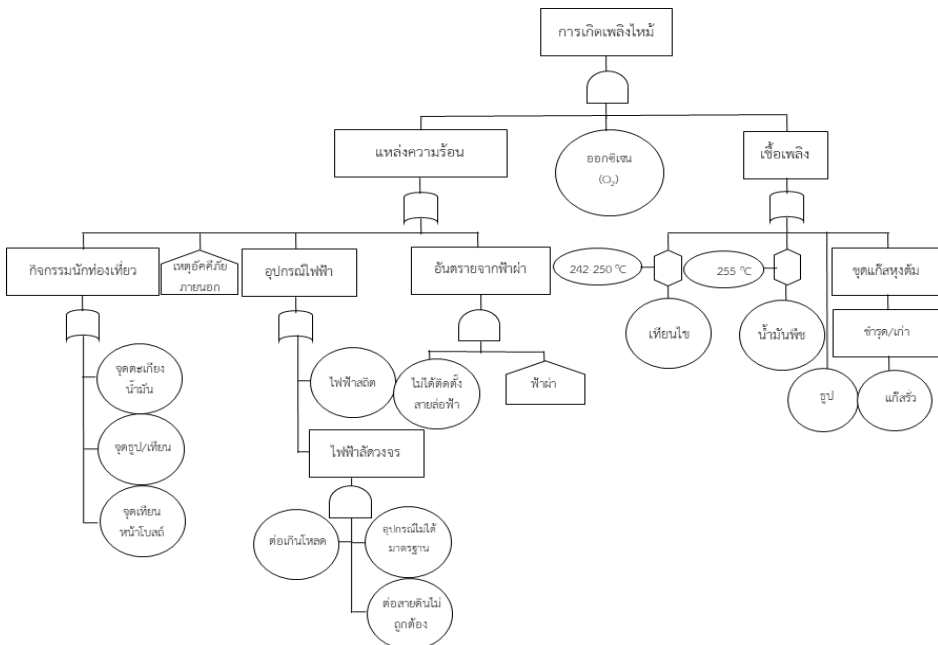
ค่าเพิ่มขึ้นตามความบกพร่องจากอุปกรณ์ควบคุมอุปกรณ์ป้องกันและความผิดพลาดของมนุษย์ตามลำดับ (สิริวิมล ชื่นบาล และนันทิยา หาญศุภลักษณ์, 2555)

3.4 การนำผลของการชี้บ่งอันตรายได้มาประเมินระดับความเสี่ยงเพื่อจัดลำดับความเสี่ยง โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนระดับประเมินความเสี่ยงของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง เนื่องจากเป็นมาตรฐานที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกพื้นที่และครอบคลุมถึงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับคน ทรัพย์สิน ชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้ดี ได้แบ่งระดับการพิจารณาโอกาสในการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ 4 ระดับ การพิจารณาถึงความรุนแรงของผลที่เกิดจากอันตรายต่อสุขภาพนั้น โดยทั่วไปจะกำหนดให้ความรุนแรงสูงสุดที่อาจเกิด คืออันตรายถึงตายและกำหนดระดับความรุนแรงต่ำสุดที่ไม่มีผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ขณะเดียวกันก็จะพิจารณาระดับความรุนแรงจากผลกระทบอื่นประกอบด้วย ได้แก่ ผลกระทบต่อทรัพย์สิน ผลกระทบต่อชุมชน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แบ่งความรุนแรงออกเป็น 4 ระดับ โดยพิจารณาถึงความรุนแรงของผลกระทบที่อาจเกิดต่อบุคคล ชุมชน สิ่งแวดล้อมหรือทรัพย์สิน

3.5 เมื่อวิเคราะห์โอกาสของการเกิดอันตรายและระดับความรุนแรงของอันตรายของเหตุการณ์ใด ๆ แล้วนำมาจัดทำเป็นตารางเมทริกซ์ (Matrix) เพื่อจัดลำดับความเสี่ยงตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมฯ แบ่งระดับความเสี่ยงออกเป็น 4 ระดับ คือ ความเสี่ยงเล็กน้อย ความเสี่ยงที่ยอมรับได้ ความเสี่ยงสูง และความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้ และเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมฯ ต่อไป

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว พื้นที่อุโบสถ กุฏิและห้องครัว ภายในวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ ได้ผลการวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานของการเกิดเพลิงไหม้ ดังแผนภูมิ 1 พบสาเหตุของการเกิดไฟไหม้ต้องมีทั้งหมด 3 องค์ประกอบพร้อมกัน (And Gate) ได้แก่ แหล่งความร้อน ออกซิเจนและเชื้อเพลิง โดยมีออกซิเจนวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานด้วยสัญลักษณ์วงกลมแล้ว แต่แหล่งความร้อนและเชื้อเพลิงถูกวิเคราะห์ด้วยสัญลักษณ์สี่เหลี่ยม จึงต้องวิเคราะห์หาสาเหตุพื้นฐานต่อด้วยสัญลักษณ์วงกลม

แผนภูมิ 1 แสดงการวิเคราะห์การเกิดอัคคีภัยของวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับแหล่งความร้อนพบว่า เกิดจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งใน 4 สถานการณ์ (Or Gate) ได้แก่ กิจกรรมนักท่องเที่ยว เหตุอัคคีภัยภายนอก อุปกรณ์ไฟฟ้าและจากฟ้าผ่า ซึ่งในแต่ละเหตุการณ์ได้วิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุพื้นฐานด้วยสัญลักษณ์วงกลมและห้าเหลี่ยม

สำหรับเชื้อเพลิงพบว่า เหตุการณ์หนึ่งใน 4 สถานการณ์ (Or Gate) ได้แก่ เทียนไข น้ำมันพืช ธูป และแก๊สหุงต้ม ซึ่งเทียนไขและน้ำมันพืชถ้ามีอุณหภูมิสูงกว่า 242-250°C (ชัยวัฒน์ ธาณิรัตน์, ม.ป.ป.) และ 255°C (รัชฎาภรณ์ อินเกิด และคณะ, 2559) ตามลำดับ จะสามารถจุดติดไฟเองได้และแก๊สหุงต้มสามารถวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานโดยสัญลักษณ์วงกลม

การระบุสาเหตุพื้นฐานของการเกิดไฟไหม้ได้ใช้หลักการของบูลเลียน โดยเหตุการณ์เพลิงไหม้จะอยู่บรรทัดแรกนั้นแทนด้วย Z ส่วนเหตุการณ์ย่อยที่ใช้สัญลักษณ์สี่เหลี่ยมผืนผ้าแทนด้วยอักษร Z₁-Z₈ และสาเหตุพื้นฐานที่อยู่ในวงกลมและรูปห้าเหลี่ยมแทนด้วยอักษร A-O จะได้ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์เพลิงไหม้ ดังนั้น จะได้สมการในความเป็นไปได้ในการเกิดเพลิงไหม้ ดังสมการ

$$Z = Z_1 \times A \times Z_2 \quad \text{---- (1) โดย}$$

$$Z_1 = Z_3 + B + Z_4 + Z_5 \quad \text{---- (2)}$$

$$Z_2 = C + D + E + Z_6 \quad \text{---- (3)}$$

$$Z_3 = F + G + H \quad \text{---- (4)}$$

$$Z_4 = I + Z_7 \quad \text{---- (5)}$$

$$Z_5 = J \times K \quad \text{---- (6)}$$

$$Z_6 = Z_8 \quad \text{---- (7)}$$

$$Z_7 = M \times N \times O \quad \text{---- (8)}$$

$$Z_8 = L \quad \text{---- (9) จากสมการ (1) แทนที่ด้วยสมการ (2) – (9) จะได้}$$

$$Z = AF + AG + AH + AB + AI + AMNO + AJK + AC + AD + AE + AL - \text{--- (10)}$$

ดังสมการที่ (1) เมื่อแทนที่ด้วยสมการที่ (2) – (9) แล้วจะได้ค่า Z ดังสมการที่ (10) อธิบายได้ว่า การเกิดเพลิงไหม้ในวัดบางพลีใหญ่ใน จะเกิดขึ้นได้ทั้งหมด 11 สถานการณ์ โดยแต่ละสถานการณ์จะมีสาเหตุพื้นฐาน 2-4 สาเหตุพื้นฐาน

จากทฤษฎีสถานการณ์ที่มีจำนวนสาเหตุพื้นฐานต่ำ หมายถึง สถานการณ์ที่มีโอกาสในการเกิดสูงหรือมีความสำคัญมากกว่าสถานการณ์ที่มีสาเหตุพื้นฐานสูง และเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่มีจำนวนสาเหตุพื้นฐานเท่ากัน สถานการณ์ที่มีจำนวนสาเหตุพื้นฐานจากความผิดพลาดของมนุษย์จะมีความสำคัญมากกว่าหรือมีโอกาสเกิดง่ายกว่า ข้อบกพร่องที่เกิดมาจากอุปกรณ์ป้องกัน (สิริวิมล ชื่นบาล และนนทยา หาญศุภลักษณ์, 2555)

สถานการณ์	สาเหตุพื้นฐาน	ชนิดข้อบกพร่อง	จำนวน	ลำดับความสำคัญ
1	AF	H	2	1
2	AG	H	2	1
3	AH	H	2	1
4	AB	M	2	2
5	AI	M	2	2
6	AMNO	M	4	4
7	AJK	M	3	3
8	AC	M	2	2
9	AD	M	2	2

สถานการณ์	สาเหตุพื้นฐาน	ชนิดข้อบกพร่อง	จำนวน	ลำดับความสำคัญ
10	AE	M	2	2
11	AL	M	2	2

ตาราง 2 สรุปสาเหตุพื้นฐาน จำนวน ชนิดข้อบกพร่องและลำดับความสำคัญของทุกสถานการณ์

2. การประเมินระดับความเสี่ยงของสาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ของวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม จำเป็นต้องพิจารณาสาเหตุพื้นฐานที่อาจเกิดขึ้นของแต่ละสถานการณ์ควบคู่กันไป ด้วย โดยระบุความผิดพลาดของมนุษย์ (H) และความบกพร่องของเครื่องจักร/อุปกรณ์ แทน (M) ดังตาราง 2 สามารถเรียงลำดับความสำคัญของสถานการณ์ทั้งหมด 11 สถานการณ์และแบ่งออกได้เป็น 4 ลำดับ ดังต่อไปนี้ ลำดับที่ 1 สถานการณ์ที่ 1, 2, 3 ลำดับที่ 2 สถานการณ์ที่ 4, 5, 8, 9, 10, 11 ลำดับที่ 3 สถานการณ์ที่ 7 และลำดับที่ 4 สถานการณ์ที่ 6

จากสถานการณ์ 11 สถานการณ์นำมาพิจารณาโอกาสและความรุนแรงของสถานการณ์ ดังตาราง 3 แสดงผลการประเมินความเสี่ยง ที่มาจากการคูณกันระหว่างโอกาสกับความรุนแรง โดยการประเมินโอกาสที่ได้มาจากข้อมูลสถิติและจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของวัดบางพลีใหญ่ใน และชุมชนบริเวณโดยรอบวัด พบสถานการณ์ที่ 4, 5, 8, 9, 10 มีโอกาสเกิดต่ำสุด คือ ไม่เคยเกิดขึ้นเลยในรอบ 10 ปี สถานการณ์ที่ 7, 11 มีโอกาสเกิดขึ้นน้อย คือ เกิดขึ้นความถี่ 1 ครั้งในช่วง 5-10 ปี และสถานการณ์ที่ 1, 2, 3, 6 มีโอกาสเกิดขึ้นปานกลาง คือ เกิดขึ้นความถี่ 1 ครั้งในช่วง 1-5 ปี

สถานการณ์	การประเมินความเสี่ยง			
	โอกาส (O)	รุนแรง (S)	ระดับความเสี่ยง (RPT)	
1. AF นักท่องเที่ยวจุดตะเกียงน้ำมัน	3	2	6	ยอมรับได้
2. AG นักท่องเที่ยวจุดธูป/เทียน	3	2	6	ยอมรับได้
3. AH นักท่องเที่ยวจุดเทียนหน้า พระอุโบสถ	3	2	6	ยอมรับได้
4. AB เหตุอัคคีภัยภายนอก	1	2	2	เล็กน้อย
5. AI ไฟฟ้าสถิต	1	4	4	ยอมรับได้
6. AMNO ไฟฟ้าลัดวงจร	3	4	12	ยอมรับ ไม่ได้
7. AJK จากฟ้าผ่า	2	4	8	สูง
8. AC เทียนไข	1	2	2	เล็กน้อย

สถานการณ์	การประเมินความเสี่ยง			
	โอกาส (O)	รุนแรง (S)	ระดับความเสี่ยง (RPT)	
9. AD น้ำมันพืช	1	2	2	เล็กน้อย
10. AE รูป	1	2	2	เล็กน้อย
11. AL แก้วส้ว	2	3	6	ยอมรับได้

ตาราง 3 โอกาส ความรุนแรงและการประเมินความเสี่ยง

ส่วนการประเมินความรุนแรงมีทั้งหมด 4 ระดับ โดยพิจารณาผลกระทบที่มีต่อบุคคล ชุมชน สิ่งแวดล้อมและทรัพย์สิน พบสถานการณ์ 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10 มีระดับความรุนแรงปานกลาง เนื่องจากสถานการณ์เหล่านี้มีระดับเพลิงที่สามารถระงับเหตุได้ทันท่วงที สถานการณ์ 11 มีระดับความรุนแรงสูง เนื่องจากเก็บแก๊สสูงตมปริมาณจำนวนมากถึงและเป็นพื้นที่ซึ่งผู้คนไม่พลุกพล่าน และสถานการณ์ 5, 6, 7 มีระดับความรุนแรงสูงมาก เนื่องจากระดับเพลิงของวัดไม่ครอบคลุมพื้นที่และเป็นพื้นที่ที่ไม่มีคนพลุกพล่าน

ดังตาราง 4 จากผลการประเมินความเสี่ยงของการเกิดเพลิงไหม้ทั้ง 11 สถานการณ์พบว่า ระดับความเสี่ยงทั้งหมด 4 ระดับ ได้แก่ ระดับยอมรับไม่ได้ (12) 1 สถานการณ์ คือ สาเหตุมาจากไฟฟ้าลัดวงจร ระดับความเสี่ยงสูง (8) 1 สถานการณ์ คือ สาเหตุมาจากฟ้าผ่า ระดับความเสี่ยงยอมรับได้ (6) และ (4) 4 และ 1 สถานการณ์ตามลำดับ โดยสาเหตุมาจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและไฟฟ้าสถิต และระดับความเสี่ยงเล็กน้อย (2) 4 สถานการณ์ โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการจัดเก็บเชื้อเพลิงและระบบระบายอากาศ

ระดับความเสี่ยง	สาเหตุของการเกิดความเสี่ยง	แนวทางการแก้ไข/ป้องกัน
ยอมรับไม่ได้ (12)	(1) ไฟฟ้าลัดวงจร	ตรวจสอบระบบไฟฟ้าในวัดทุกจุด ตรวจสอบสภาพอุปกรณ์ การต่อสายไฟ การต่อสายดิน และดำเนินการแก้ไขจุดที่เป็นจุดเสี่ยงอย่างเร่งด่วน พร้อมทั้งติดตั้งระบบดับเพลิงมือถือทั่วทุกพื้นที่
สูง (8)	(2) ฟ้าผ่า	ติดตั้งสายล่อฟ้าทุกอาคารสูง
ยอมรับได้ (6)	(3) นักท่องเที่ยวจุดตะเกียงน้ำมัน	มีการจัดเวรเจ้าหน้าที่ดูแลและติดตั้งระบบดับเพลิงมือถืออย่างเพียงพอและเหมาะสม
	(4) นักท่องเที่ยวจุดธูป/เทียน	
	(5) นักท่องเที่ยวจุดเทียนหน้าพระ	

ระดับความเสี่ยง	สาเหตุของการเกิดความเสี่ยง	แนวทางการแก้ไข/ป้องกัน
	อุโบสถ	
	(6) แก๊สรั่ว	ตรวจสอบสภาพการใช้งานและติดตั้งอุปกรณ์ระบบสัญญาณแจ้งเหตุฉุกเฉิน
ยอมรับได้ (4)	(7) ไฟฟ้าสถิต	ตรวจสอบการต่อสายดินของอุปกรณ์ไฟฟ้า
เล็กน้อย (2)	(8) เหตุอัคคีภัยภายนอก	ติดตั้งระบบระบายอากาศ
	(9) เทียนไข	เก็บให้ห่างจากความร้อนและติดตั้ง
	(10) น้ำมันพืช	อุปกรณ์ระบบสัญญาณแจ้งเหตุ
	(11) ธูป	ฉุกเฉิน

ตาราง 4 สรุปและจำแนกประเภทตามระดับความเสี่ยง

จากระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543 กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ระดับความเสี่ยงยอมรับไม่ได้ ต้องหยุดดำเนินการปรับปรุงแก้ไขทันที ดังนั้น สถานการณ์ที่มีสาเหตุมาจากไฟฟ้าลัดวงจรจึงจำเป็นต้องดำเนินการตรวจสอบระบบไฟฟ้าในวัดทุกจุด ตรวจสอบสภาพอุปกรณ์ การต่อสายไฟ การต่อสายดิน และดำเนินการแก้ไขจุดที่เป็นจุดเสี่ยงอย่างเร่งด่วน พร้อมทั้งติดตั้งระบบดับเพลิงมือถือทั่วทุกพื้นที่ และระดับความเสี่ยงสูง ต้องจัดทำแผนลดและควบคุมความเสี่ยง ดังนั้น สถานการณ์ที่มีสาเหตุมาจากฟ้าผ่าจึงต้องมีแผนการติดตั้งสายล่อฟ้าทุกอาคารสูงเช่นเดียวกัน

ส่วนระดับความเสี่ยงยอมรับได้และเล็กน้อยก็ควรดำเนินการตรวจสอบสภาพการใช้งานของอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เต้าแก๊ส ถังแก๊ส สายดิน ห้องเก็บของ อุปกรณ์ดับเพลิง เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการติดตั้งระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยเพิ่มเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ขึ้นได้

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง การวิเคราะห์ด้วยเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว โดยการประยุกต์ใช้หลักการตรรกะของบูลเลียนเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์หาสาเหตุพื้นฐานของเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล จึงมีความเหมาะสมกับเหตุการณ์หรืออุบัติเหตุ

ร้ายแรงที่อาจมีหลายสาเหตุ ซึ่งจะช่วยให้หาสาเหตุพื้นฐานที่มีความซับซ้อนได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ข้อมูลไปวางแผนการป้องกันและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการประเมินความเสี่ยงอัคคีภัยในศาสนสถานครั้งนี้พบว่า สาเหตุหลักในการเกิดอัคคีภัยมีทั้งหมด 3 ปัจจัย ได้แก่ แหล่งความร้อน เชื้อเพลิงและออกซิเจน โดยมีสาเหตุพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้าลัดวงจร ฟ้าผ่า ซึ่งเป็นความเสี่ยงระดับยอมรับไม่ได้และสูงตามลำดับ ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและยังมีสาเหตุพื้นฐานอื่น เช่น กรณีกิจกรรมนักท่องเที่ยวจุดเทียน จุดธูป จุดตะเกียงน้ำมัน และยังมีเชื้อเพลิง ได้แก่ แก๊สหุงต้ม เทียน ธูปที่เก็บไว้เป็นจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า อุบัติเหตุร้ายแรงส่วนใหญ่จะเกิดจากหลายสาเหตุที่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม (Khanzode, et al, 2012) เช่น การวิเคราะห์หาสาเหตุของเพลิงไหม้ที่ซานติก้าผับโดยใช้การวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว พบสาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ทั้งหมด 4 ชุดสาเหตุ (อุมารัตน์ ศิริจรูญวงศ์, 2555) การวิเคราะห์หาสาเหตุของการประสบอันตราย ชื่นหยุดงานเกิน 3 วัน กรณีศึกษา 17 โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการพบว่า อุบัติเหตุส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐาน สภาพการณ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ปัจจัยเกี่ยวข้องกับงานและปัจจัยเกี่ยวกับคน ซึ่งเกิดขึ้นร่วมกันเป็นชุดสาเหตุพื้นฐานตั้งแต่ 2-4 สาเหตุ (อุมารัตน์ ศิริจรูญวงศ์ และ พงษ์สิทธิ์ บุญรักษา, 2561) การศึกษาความเสี่ยงของการเกิดฝุ่นระเบิดที่อบแป้งของกระบวนการผลิตแป้งมันสำปะหลัง โดยใช้เทคนิคการชี้บ่งอันตรายด้วยการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว

ประการที่สอง การประเมินความเสี่ยงตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543 พบว่า ที่บริเวณที่อบแป้งมีสถานการณ์ที่เป็นไปได้ในการเกิดระเบิดทั้งสิ้น 14 สถานการณ์ โดยแต่ละสถานการณ์มีจำนวนสาเหตุพื้นฐาน 6-7 สาเหตุ (สิริวิมล ชื่นบาล และนันทิยา หาญศุภลักษณ์, 2555) และการวิเคราะห์ความผิดพลาดแบบแผนภูมิต้นไม้สำหรับกระบวนการฉีดขึ้นรูปอะลูมิเนียมพบว่า สามารถหาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุและครอบคลุมความเสี่ยงมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การวิเคราะห์อุบัติเหตุที่มีใช้ในปัจจุบัน จึงทำให้สามารถหาแนวทางการ ป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วรพวงษ์ มงคลแท้ และคณะ, 2552) เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยให้ได้ตามมาตรฐานด้านระบบป้องกันและระงับอัคคีภัย ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 47 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้ อาทิเช่น ควรพิจารณาติดตั้งระบบสายล่อฟ้าเพื่อป้องกันอันตรายจากเหตุฟ้าผ่า และที่สำคัญต้องดำเนินการแก้ไขจุดที่เป็นจุดเสี่ยงอย่างเร่งด่วน ต้องแก้ไขและปรับปรุง ระบบไฟฟ้า ต้องตรวจสอบสภาพอุปกรณ์สายไฟ เบรกเกอร์ การต่อสายไฟ การต่อสายดิน ทุกจุดภายในวัด เพื่อป้องกันอันตรายจากไฟฟ้าลัดวงจร และควรพิจารณาเพิ่มเรื่องความเหมาะสมของสถานที่ควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอายุเก่าแก่ การติดตั้งระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยต้องไม่ไปบดบังและทำลายความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของศาสนสถาน เพื่อจะได้ประโยชน์ทั้งทางด้านป้องกันอัคคีภัยและคงความงดงามของศิลปวัฒนธรรมที่สวยงาม อันเป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน

สรุป

ผลการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลวพบความเสี่ยงของการเกิดเพลิงไหม้ทั้งหมด 11 สถานการณ์ และเมื่อนำทั้ง 11 สถานการณ์ไปประเมินความเสี่ยงพบระดับความเสี่ยงอยู่ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับยอมรับไม่ได้ 1 สถานการณ์ คือ สาเหตุมาจากไฟฟ้าลัดวงจร ระดับความเสี่ยงสูง 1 สถานการณ์ คือ สาเหตุมาจากฟ้าผ่า ระดับความเสี่ยงยอมรับได้ 5 สถานการณ์ โดยสาเหตุมาจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและไฟฟ้าสถิต และระดับความเสี่ยงเล็กน้อย 4 สถานการณ์ โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการจัดเก็บเชื้อเพลิงและระบบระบายอากาศ และจากผลการศึกษาดังกล่าวพบระดับความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้และสูง ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน เนื่องจากอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเพลิงไหม้ในวัดบางพลีใหญ่ในได้ การศึกษาครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคชี้บ่งอันตรายเทคนิคแผนภูมิต้นไม้แห่งความล้มเหลว และตามเกณฑ์การประเมินความเสี่ยงตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอาจจะยังไม่เหมาะสมที่สุดกับพื้นที่หรือกิจกรรมในศาสนสถาน ดังนั้น หากมีการศึกษาต่อไปอาจจะต้องเลือกใช้เทคนิคอื่น เช่น What if analysis, Failure Modes and Effects Analysis (FMEA), Event Tree Analysis (ETA) และ Hazard and Operability Analysis (HAZOP) เป็นต้น และกฎหมายฉบับอื่น ๆ ประกอบด้วย

เพื่อที่จะเป็นข้อมูลในการจัดทำมาตรฐานด้านระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยในศาสนสถานโดยเฉพาะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2563). *คู่มือปฏิบัติงานกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- ชัยวัฒน์ ธานีรัตน์. (ม.ป.ป.). *กระบวนการใหม่สำหรับฟอกสีขี้ผึ้ง (Beeswax) และประโยชน์*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, จาก http://lib3.dss.go.th/fulltext/dss_j/2533_122_p25-27.pdf
- นันทิรา วรกาญจนบุญ และคณะ. (2564). การประเมินความเสี่ยงระบบป้องกันและระงับอัคคีภัยในศาสนสถาน กรณีศึกษาวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยปทุมธานี*. 2 (1), 48-62.
- ระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยงและการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543. (20 มิถุนายน 2544). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 58 ง. หน้า 28-55*.
- รัชฎาภรณ์ อินเกิด และคณะ. (2559). การสังเคราะห์น้ำมันหล่อลื่นชีวภาพจากน้ำมันพืชด้วยกระบวนการเอสเทอร์ริฟิเคชัน. *การประชุมวิชาการเครือข่ายพลังงานแห่งประเทศไทยครั้งที่ 12*. มหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยแม่โจ้. วันที่ 8-10 มิถุนายน. หน้า 754-760.
- วราพงษ์ มงคลแท้ และคณะ. (2552). การประเมินความเสี่ยงด้วยการวิเคราะห์ความผิดพลาด แบบแผนภูมิต้นไม้สำหรับ กระบวนการฉีดขึ้นรูปอะลูมิเนียม. *วิศวกรรมสาร มก.* 22 (69), 47-55.
- วิชัย สุขกลิ่นดี และอภิชาติ แจ่มบำรุง. (2555). การศึกษาและวิเคราะห์ระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารขนาดใหญ่พิเศษ กรณีศึกษา: อาคารคุ้มเกล้าโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช. *วิศวกรรมสาร*. 25 (82), 117-126.
- สมมาศ เลิศลักษณ์รอรยา. (2559). ระบบป้องกันอัคคีภัยกับการจัดการความปลอดภัยด้านอัคคีภัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*. 6 (3), 351-358.

- สยามรัฐออนไลน์. (12 กุมภาพันธ์ 2564). ไฟไหม้ศาลาการเปรียญเก่าอายุเกือบ 100 ปี วอดทั้งหลังรับตรุษจีน. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://siamrath.co.th/n/219545>
- สิริวิมล ชื่นบาล และนันทิยา หาญศุภลักษณ์. (2555). การชี้บ่งอันตรายด้วยวิธี Fault Tree Analysis และการประเมินความเสี่ยง ภายในท่ออบแป้งในกระบวนการผลิตแป้งมันสำปะหลัง. *วิศวกรรมสาร มก.* 25 (80), 39-50.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสมุทรปราการ. (14 กันยายน 2564). วัดบางพลีใหญ่ใน. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2564, จาก https://samutprakan.mots.go.th/news_view.php?nid=723
- อุมารัตน์ ศิริจรูญวงศ์ และพงษ์สิทธิ์ บุญรักษา. (2561). การวิเคราะห์หาสาเหตุของการประสบอันตราย ขึ้นหยุดงานเกิน 3 วัน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ต้นไม้แห่งความล้มเหลว: กรณีศึกษา 17 โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ.* 11 (1), 1-14.
- อุมารัตน์ ศิริจรูญวงศ์. (2555). การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งความล้มเหลว: เทคนิคการชี้บ่งอันตรายเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากงาน Fault Tree Analysis: Hazard Identification Techniques for Preventing Work Accident. *วารสาร มฉก.วิชาการ.* 15 (30), 167-180.
- Khanzode, V., et al. (2012). Occupational Injury and Accident Research: A Comprehensive Review. *Safety Science.* 50 (5). 1355-1367

การพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพ โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง

Development of the Service of Health Screening Center at the Private Hospital

เนตต์หัตยา วิสิฐเนติกานต์¹, ธัชกร ธิติลักษณ์²

Nayhattaya Visitnaytikarn¹, Dhachakorn Thitiluck²

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Master of Arts Program in Social, Business, and Political Leadership,

College of Social Innovation, Rangsit University

Corresponding Author, E-mail: nayhattaya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถเข้าถึงได้และผู้วิจัยสามารถเข้าไปศึกษาได้แบบไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้มารับบริการ แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่บริหาร ผู้ปฏิบัติงานด้านการบริการภายในแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้วิจัยได้นำต้นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในหน่วยวิจัยศึกษา ปฏิบัติตน สัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อการได้ซึ่งข้อมูลการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า 1) จุดแข็งของแผนกตรวจสุขภาพ คือ กลยุทธ์ที่สามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้และสนับสนุนการทำงานภายในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม โครงสร้างสายการบังคับบัญชาการทำงานและขอบเขตการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบแต่ละตำแหน่งงานชัดเจน รวมถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในหน่วยงาน 2) ผลการพัฒนาสามารถลดเวลารอคอย

ของผู้มารับบริการ การให้บริการเป็นระบบมากขึ้น ลดข้อร้องเรียน การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีความคล่องตัว รวดเร็ว ผู้ปฏิบัติงานมีวิธีการทำงานที่ดี มีความสุขในการทำงานมากขึ้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ 1) องค์การที่มีปัจจัยภายในครบถ้วนทั้ง 7 ปัจจัยตามทฤษฎีแมคคินซีจึงทำให้องค์การสัมฤทธิ์ผล 2) องค์การได้นำระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาผสมผสาน ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานได้อย่างเหมาะสม 3) องค์การมีความคล่องตัว ลดขั้นตอนการทำงาน 4) การให้ลำดับความสำคัญการบริการตามใบนัดหมายล่วงหน้า

คำสำคัญ: การพัฒนาการให้บริการ; แผนกตรวจสุขภาพ; โรงพยาบาลเอกชน

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to analyze the environment in this health screening department of the private hospital; 2) to study the results of the development of service systems within the health screening department. This is a qualitative research by interviewing key informants who are accessible and can research informally. The key informants are 1 2 service recipients, including medical doctors, nurses, executive staffs, and service staffs within this health screening department. The research tool is researcher by taking themself as part of the research unit to conduct, interview, and participate in observation for obtaining data, literature review, research, and data analysis.

The results of the research reveal that 1) the strengths of the health screening department are strategies that can adapt to changes in current social conditions, adopt technology and support the work within the department appropriately, to have definite structure and chain of command, to have definite and appropriate scope of work responsible for each position, to emphasize the participation of personnel within the unit. 2) The result of this development reduces the waiting time for service recipients. The service is more systematic, it reduces complaints. The operations are more flexible and faster, it is for a better way of working and happier at work. The body of knowledge gained from the

research is as follows: 1) an organization that has all 7 internal factors according to the McKinsey 7s theory which makes the organization to achievement; 2) organization takes modern technological system to perform and develop the steps of working properly; 3) it is agile and reducible to work step; and 4) it takes priority to pre-appointment.

Keywords: Service Development; Health Screening Center; Private Hospital

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลที่นำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้องค์กรประหยัดงบประมาณ ลดขั้นตอน ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังเพิ่มความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการในด้านความคล่องตัวขององค์กร ลดข้อร้องเรียนจากผู้มารับบริการ หากองค์กรนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เหมาะสมจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างผลกำไรของการประกอบการ และยังสร้างความแข็งแกร่งจากภายในขององค์กรให้มีความคล่องตัว ทันสมัย ผู้ปฏิบัติงานเองได้เพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีความสะดวกสบาย มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีขึ้น (ดอน เทปส์ค็อตต์, 2558) สำหรับการดำเนินกิจการโรงพยาบาลรัฐและโรงพยาบาลเอกชนมีบทบาทการทำงานที่แตกต่างกันในเรื่องการให้บริการและความคล่องตัวขององค์กร ระบบการทำงานโรงพยาบาลรัฐเป็นหน่วยงาน องค์กรของรัฐไม่มีการแข่งขันกับคู่แข่งทางธุรกิจหรือการแข่งขันการให้บริการ การทำงานหรือการดำเนินการจะเป็นไปตามวิธีการปฏิบัติงานภายใต้ระบบและขั้นตอนหน่วยงานของรัฐ แต่โรงพยาบาลเอกชนมีตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินกิจการอย่างหนึ่ง คือ การสามารถสร้างความพึงพอใจให้ผู้มาใช้บริการได้มากที่สุด สามารถตอบสนองความต้องการผู้มารับบริการได้อย่างรวดเร็ว และไม่มีข้อร้องเรียนเรื่องการให้บริการ ปัจจุบันธุรกิจสถานพยาบาลเอกชนมีการเติบโตเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง จะเห็นได้จากการสร้างโรงพยาบาลเอกชนต่าง ๆ มากมายภายในประเทศไทยในปัจจุบัน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) ทำให้การแข่งขันของธุรกิจสถานพยาบาลเอกชนมีมากขึ้น การแข่งขันของธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนจะยากและรุนแรงขึ้น จากผู้ประกอบการที่มีอยู่จำนวนมากในตลาด (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564) นอกจากแข่งขันกันด้านการรักษาพยาบาลแล้ว ยังแข่งขันด้านการให้บริการ ซึ่งไม่เพียงแต่การเผชิญการแข่งขันกับคู่แข่งภายในประเทศ แต่ยังคงเผชิญการแข่งขันกับ

ต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และเกาหลีใต้ที่ตั้งเป้าหมายและผลักดันประเทศไปสู่การเป็นศูนย์การแพทย์ (Medical Hub) เช่นเดียวกับไทย (กรุงเทพมหานคร, 2564) สถานพยาบาลเอกชนเหล่านี้มีศักยภาพในการบริหารจัดการธุรกิจตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศปฏิบัติการที่ทันสมัยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติสากล

สำหรับหน่วยงานแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ ในอดีตเป็นองค์กรที่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานมากและซับซ้อน ในแต่ละวันต้องให้บริการผู้มารับบริการเป็นจำนวนมากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้ เพราะชื่อเสียงและคุณภาพมาตรฐานของโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ ผู้ปฏิบัติงานภายในหน่วยงานต้องเร่งรีบในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อการให้บริการผู้ป่วยที่มาใช้บริการให้ได้รับการบริการที่รวดเร็วและมีความพึงพอใจในการบริการ ไม่มีข้อร้องเรียนเรื่องการบริการที่ล่าช้าหรือเกิดข้อผิดพลาดในขั้นตอนการทำงาน อย่างไรก็ตาม หลังจากวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561 องค์กรโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ได้เปลี่ยนระบบปฏิบัติการเทคโนโลยีสารสนเทศภายในใหม่ทั้งองค์กร รวมทั้งแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ โดยนำระบบปฏิบัติการ InterSystems TrakCare ระบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Medical Record; EMR) นวัตกรรมในการบริหารจัดการข้อมูลสุขภาพผู้ป่วยแบบครบวงจรมาใช้ภายในองค์กร ซึ่งระบบดังกล่าวนี้จะช่วยบริหารจัดการข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยและเชื่อมผสานระบบทางการแพทย์ทั้งหมดไว้ด้วยกันในทุกแผนกการให้บริการผู้ป่วย เพื่อปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีความทันสมัยด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และพัฒนาบริการด้านต่าง ๆ ให้ทันสมัย สะดวก รวดเร็วขึ้น โดยพันธกิจ วิสัยทัศน์ของโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ที่ตั้งไว้ คือ การให้การบริการสุขภาพแบบองค์รวมระดับโลกด้วยนวัตกรรมภายในปี พ.ศ. 2565 และมอบประสบการณ์การรักษาพยาบาลและบริการที่ทันสมัยด้วยนวัตกรรม พันธกิจและวิสัยทัศน์จึงเป็นเหมือนเข็มทิศในการพัฒนาองค์กรโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่เร่งองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้าสู่โลกแห่งเทคโนโลยีดิจิทัล โลกแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยีทำให้เกิดนวัตกรรมเทคโนโลยีมากมาย โลกเองก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรหน่วยงานใดจะอยู่รอด มันคงและยั่งยืนได้ จะต้องปรับตัวให้ได้ทุกสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น มนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองก่อนที่โลกจะเปลี่ยนตน ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงนำคำว่า VUCA World (วีระศักดิ์ เปี่ยมสุภคพงศ์ และคณะ, 2562) มาใช้ศึกษาในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาการให้บริการ

ภายในแผนกอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ให้ก้าวทันโลกแห่งเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันทางสังคม ธุรกิจ ทั้งภายในและภายนอกอย่างรวดเร็ว

แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ได้ให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) คือ ภายใน 1 ชั้นของแผนก ผู้มารับบริการจะได้รับการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จภายในชั้นเดียวในทุกขั้นตอนการตรวจร่างกาย เริ่มตั้งแต่จุดบริการลงทะเบียนเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจ การวัดสัญญาณชีพ การเจาะเลือด การตรวจวินิจฉัยทางรังสีวิทยา การพบแพทย์ฟังผลและชำระค่าบริการ ความทันสมัยของระบบเทคโนโลยีต่าง ๆ สนับสนุนในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และพื้นที่การให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพที่สะดวกสบายกว้างขวางเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเพิ่มความพึงพอใจในการบริการของผู้มาใช้บริการ แต่แผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ยังต้องการที่จะพัฒนาภายในหน่วยงานตนเองอยู่เสมอและได้เล็งเห็นจุดที่ต้องพัฒนาภายในแผนก (Pain Point) ที่บริเวณจุดให้บริการลงทะเบียน (Register) จึงพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกบริเวณจุดลงทะเบียน เพื่อเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนการรับบริการให้สะดวก รวดเร็ว เป็นระบบ และปรับปรุงพื้นที่การให้บริการให้มีพื้นที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นเพื่อรองรับจำนวนผู้รับบริการที่มีจำนวนมากขึ้นในแต่ละวัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษา วิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ว่า มีโครงสร้าง รูปแบบ ระบบการทำงานเป็นอย่างไร ด้วยเหตุผลที่ว่า แผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ต้องการพัฒนาหน่วยงานตามสภาวะการณ์เหตุและปัจจัยของสังคมโลกในยุคปัจจุบัน หลังจากที่มีการพัฒนาการให้บริการ คือ การลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติตามแผน ผลการพัฒนาการให้บริการเป็นอย่างไรจากผู้มารับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่บริหาร ผู้ปฏิบัติงานในด้านการดูแลบริการภายในแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ มีข้อร้องเรียน ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นในการพัฒนาการให้บริการที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หากจุดบกพร่องเพื่อแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสมตามกระบวนการวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) คือ การวางแผนปฏิบัติ (Plan) การลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ การประเมินผลและนำผลประเมินมาวิเคราะห์ (Check) การปรับปรุง แก้ไข ดำเนินการให้เหมาะสม (Action)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง

2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในภาคกลาง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยศึกษา ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลที่ได้สัมผัสกับการพัฒนาการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ เป็นผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่บริหาร ผู้มาใช้บริการได้รับการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มการศึกษาประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่มศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่บริหารภายในแผนกตรวจสุขภาพ 3 คน แพทย์ พยาบาลผู้ปฏิบัติงานภายในแผนกตรวจสุขภาพ 3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านการบริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ 3 คน ผู้มารับบริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ 3 คน รวมเป็นจำนวน 12 คน ใช้กลยุทธ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของไมล์และฮูเบอร์แมน (Miles and Huberman) คือ การเลือกแบบรวมหรือแบบผสมผสาน (Combination or Mixed Purposeful Sampling) ซึ่งเป็นการผสมผสานกลยุทธ์การเลือก 2 กลยุทธ์ เพื่อเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักให้เหมาะสมกับการตอบปัญหาการวิจัยศึกษามากที่สุด ได้แก่ การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีข้อมูลตรงตามประเด็นการวิจัยมากกว่าปกติ (Intensity Sampling) และการเลือกแบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ (Purposeful Random Sampling) (ประไพพิมพ์ สุธีวสินนธ์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ผู้วิจัยศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ โดยนำตนเองเป็นส่วนหนึ่งในหน่วยวิจัยศึกษาโดยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติตนเพื่อให้ได้ข้อมูล (2) การศึกษาวิเคราะห์ภายในหน่วยศึกษา (Unit of Analysis) ทั้งรูปแบบ โครงสร้าง ระบบการทำงานจากเอกสารและการปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน มองภาพรวมทุกมิติด้วยผู้ศึกษาเอง หาความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมและนำทฤษฎีแมคคินซีทั้ง 7 (McKinsey 7s Theory) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหน่วยศึกษา (3) ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบส่วนตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก เก็บรวบรวมบทสัมภาษณ์ ถอดบทสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) ความแตกต่างของการให้บริการระหว่างก่อนการพัฒนาการให้บริการกับหลังการพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้เป็นอย่างไ 2) ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร แพทย์ พยาบาล ผู้มารับบริการ

ภายในแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้มีคำแนะนำเสนอแนะเพิ่มเติมที่ต้องการให้นำไปปรับปรุง แก้ไข ดำเนินการให้เหมาะสม หรือมีความพึงพอใจในการพัฒนาการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้หรือไม่ อย่างไร

3) วิธีการดำเนินการวิจัย

(1) ผู้วิจัยลงพื้นที่จริงด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยศึกษา เพื่อสำรวจ ศึกษา สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ ทั้งรูปแบบ โครงสร้างและระบบการทำงานเพื่อให้ได้ข้อมูลของการศึกษา

(2) แบบสัมภาษณ์ส่วนตัวแบบกึ่งโครงสร้าง โดยแบ่งชุดคำถามการสัมภาษณ์เป็น 2 ชุดคำถาม ได้แก่ ชุดคำถามสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่บริหารภายในแผนก และชุดคำถามสำหรับผู้มารับบริการภายในแผนก จากผู้ถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่บริหาร และผู้มาใช้บริการได้รับการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ เป็นผู้ที่ได้สัมผัสการพัฒนาการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพทั้งก่อนและหลังการพัฒนาการให้บริการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการศึกษาอย่างชัดเจน

4) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

(1) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสนทนาสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก การลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามจริง

(2) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นและข้อมูลที่รวบรวมมาได้ หาความจริงจากข้อเท็จจริง วิเคราะห์เหตุการณ์แบบไม่อิงทฤษฎี (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555) จากนั้น วิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) ใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยนำข้อมูลจากบทสนทนาสัมภาษณ์ การลงสำรวจพื้นที่ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติตนของผู้ศึกษาในการเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยวิจัยศึกษามาเทียบเป็นปรากฏการณ์ สังเกตและจดบันทึก รวบรวมข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ต่าง ๆ สรุปข้อมูลและถอดบทสนทนาการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษา

5) จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลหลัก

(1) การไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ชื่อ-สกุลของผู้ให้ข้อมูลหลัก

(2) การให้ข้อมูลที่จำเป็นของการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ทราบการสัมภาษณ์ว่า เป็นเพียงการศึกษาทางวิชาการเท่านั้น การให้การสัมภาษณ์ใด ๆ ในงานศึกษานี้ไม่มีผลกระทบต่อตัวหรือการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

(3) หากผู้ให้ข้อมูลหลักรู้สึกคับข้องใจและไม่สามารถให้การสัมภาษณ์ต่อไปได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถออกจากการสัมภาษณ์ได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเหตุผล

6) ระยะเวลาการศึกษา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2564

ผลการวิจัย

ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า เมื่อผู้ศึกษาลงพื้นที่จริงของหน่วยศึกษาเพื่อศึกษาและวิเคราะห์โดยการนำตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยศึกษา การพูดคุย การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติตนเพื่อให้ได้ข้อมูลของการศึกษาและนำทฤษฎีแมคคินซีทั้ง 7 อันประกอบด้วยกลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) รูปแบบ (Style) ระบบ (System) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skill) ค่านิยมร่วม (Shared Value) มาวิเคราะห์ภายในหน่วยงานของแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งพบว่าองค์การมีผลการปฏิบัติงานที่ดีหากมีองค์ประกอบภายในครบทั้ง 7 ประการ ตามทฤษฎีแมคคินซี ซึ่งต้องมีความประสานสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน และแผนกตรวจสุขภาพมีจุดแข็ง คือ กลยุทธ์ที่แผนกสามารถปรับตัวได้กับสภาพแวดล้อมสังคมของปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้และสนับสนุนการทำงานภายในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม เท่าทันโลกยุคปัจจุบันที่เรียกว่า ยุค 4.0 ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การดำเนินธุรกิจ รูปแบบการทำงานที่มีการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมากขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตของคนส่วนใหญ่ และแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ได้พัฒนาหน่วยงานเพื่อการเท่าทันยุคของปัจจุบันนี้โดยนำเทคโนโลยีมาผสมผสานใช้ในการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของหน่วยงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลของการพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ หลังจากพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกที่จุดบริการลงทะเบียน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสุขภาพตามโปรแกรม ผู้มารับบริการใช้เวลานานในจุดเริ่มต้นนี้และเป็นที่แผนกเล็งเห็นว่า ต้องพัฒนา โดยนำระบบการเรียกคิวเข้ารับการให้บริการมาเสริมการทำงานของระบบเทคโนโลยี

สารสนเทศหลัก เนื่องจากเป็นแผนกที่มีความต้องการที่จะพัฒนาการให้บริการให้ดีขึ้น ยิ่งขึ้น ลดเวลารอคอยการเข้ารับบริการ ลดการร้องเรียนเรื่องการให้บริการที่ล่าช้า รอคิวนาน การให้บริการไม่เป็นไปตามลำดับ และการจัดระบบคิวตามที่มีนัดหมายล่วงหน้า รวมถึงการตอบสนองเรื่องภาษาในการสื่อสารกับผู้มารับบริการที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะมีล่ามสื่อสารให้ ในขั้นตอนการเริ่มเข้าสู่โปรแกรมการตรวจจุดนี้ เมื่อผู้มารับบริการมาถึงแผนกตรวจสุขภาพ ทุกคนจะได้รับบัตรคิวเพื่อรอเรียกคิว หากมีใบนัดหมายจะได้รับบัตรคิวมีนัด หากไม่มีจะได้รับบัตรคิวไม่มีนัด ระบบเรียกคิวจะเรียกผู้มารับบริการแบบมีนัดหมาย 10 คิว เว้นด้วยการเรียกคิวแบบไม่มีนัดหมาย 1 คิว ระบบคิวจะแยกผู้มารับบริการไทย ชาวต่างชาติที่สื่อสารภาษาอังกฤษได้จะไม่ใช้ล่ามในการสื่อสาร แต่หากชาวต่างชาติที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ (สื่อสารภาษาชาติของตน) จะใช้ล่ามในการสื่อสาร นอกจากนี้ แบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 12 คน ทำให้พบข้อมูลการพัฒนาการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ ดังนี้ 1) สามารถลดเวลารอคอยการเข้ารับบริการของผู้มารับบริการ 2) การให้บริการเป็นระบบมากขึ้น เมื่อมีการจัดระบบเรียกคิวเข้ารับบริการที่จุดบริการลงทะเบียน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อเข้าสู่การตรวจตามโปรแกรมในขั้นตอนอื่นที่ให้บริการต่อเนื่องกัน มีการทำงานที่เป็นระบบดีขึ้น 3) สามารถกระชับเวลาในการใช้บริการของผู้มารับบริการ สามารถลดข้อร้องเรียนเรื่องการรอรับการให้บริการนาน ความล่าช้า และการได้รับบริการไม่เป็นไปตามลำดับคิว 4) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีการทำงานที่คล่องตัว รวดเร็ว มีวิถีชีวิตการทำงานที่ดีและมีความสุขในการทำงานมากขึ้น

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผล ผู้ศึกษาขออภิปรายตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้มีจุดแข็ง คือ กลยุทธ์ที่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงสังคมของโลกปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้และสนับสนุนการทำงานภายในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม เป็นจุดแข็งให้หน่วยงานแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนมีผลสัมฤทธิ์ในการบริหารจัดการงานภายใน ตามแนวคิดทฤษฎีแมคคินซีที่ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารที่จะสัมฤทธิ์ผลที่ดีขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์อย่างเกี่ยวเนื่องกัน อันได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบการปฏิบัติงาน การจัดการบุคคลหรือบุคลากร ทักษะ แบบ

การบริหาร คำนิยมร่วม ปัจจัยทั้ง 7 เหล่านี้ช่วยให้การบริหารองค์การสัมฤทธิ์ผล แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้เมื่อผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่หน่วยศึกษาพบว่า มีครบทั้ง 7 ปัจจัย การบริหารงานภายในหน่วยงานแห่งนี้จึงสัมฤทธิ์ผลการบริหารงานได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวภา ปฐุมศิริกุล (2554) เรื่องแบบจำลองปัจจัยความสำเร็จการจัดการธุรกิจบริการสุขภาพของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย ที่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการจัดการธุรกิจบริการสุขภาพที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของโรงพยาบาลเอกชน ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ผลสำเร็จของธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนพิจารณาได้จากความสามารถในการที่องค์การสามารถผสมผสานระหว่างสินทรัพย์ บุคลากร กระบวนการความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลผลิตเพื่อการแสดงถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว การสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าหรือผู้มารับบริการและมีคุณภาพ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของหทัยรัตน์ คงสืบ และวิไลลักษณ์ เรืองรัตนตรัย (2562) ในงานวิจัยเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวที่พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ 1) กลยุทธ์ขององค์การ กำหนดเป้าหมาย การวางแผนการดำเนินการ และการถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ 2) โครงสร้างขององค์การ การจัดกลุ่มงาน การมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน 3) ระบบการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการเป็นระบบ การประสานความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การติดตามความก้าวหน้า การประเมินผลการดำเนินการ 4) บุคลากร ปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) ทักษะความรู้ ความสามารถ บุคลากรมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน ได้รับการพัฒนาศักยภาพตามสายงานที่รับผิดชอบ 6) การจูงใจให้บุคลากรเห็นความสำคัญและร่วมดำเนินงาน 7) คำนิยมร่วม การปฏิบัติงานเป็นคณะ แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้มีการบริหารงานที่ยึดหยุ่นสูง มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการและสร้างความพึงพอใจของผู้มารับบริการมากที่สุด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกรณิการ์ สิทธิชัย และสันติธร ภูริภักดี (2561) ซึ่งเกี่ยวกับการจัดการองค์การตามทฤษฎีแมคคินซีของบริษัทเอกชนที่พบว่า ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเป็นองค์การนวัตกรรม โครงสร้างของบริษัทหรือองค์การเป็นแนวระนาบทำให้เกิดความยืดหยุ่นสูงในการทำงาน เปิดให้เสนอความคิดเห็น สามารถสั่งการอนุมัติได้อย่างรวดเร็ว ใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างองค์การแบบยั่งยืน เน้นการสร้างทีม ให้

ความสำคัญกับการสร้างนวัตกรรม รูปแบบนวัตกรรมองค์การที่สร้างขึ้นเป็นผลลัพธ์ที่มาจากกระบวนการเพื่อต้องการตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาระบบการให้บริการภายในแผนกตรวจสุขภาพ ทำให้สามารถลดเวลารอคอยการเข้ารับบริการของผู้มารับบริการ การให้บริการเป็นระบบมากขึ้น กระชับเวลาในการใช้บริการของผู้มารับบริการ สามารถลดข้อร้องเรียนเรื่องการรอรับบริการนาน ความล่าช้า และคิวการเข้ารับบริการไม่เป็นไปตามลำดับ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีการทำงานที่คล่องตัว รวดเร็ว มีความสุขในการทำงาน การให้บริการแต่เดิมผู้ป่วยต้องใช้เวลาาน มีขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน แผนกตรวจสุขภาพเมื่อพัฒนาการให้บริการภายในแผนก โดยพัฒนาระบบการให้บริการนำระบบเรียกคิวการเข้ารับบริการมาให้บริการบริเวณจุดลงทะเบียนและปรับปรุงพื้นที่การให้บริการให้กว้างขวางขึ้นเพื่อรองรับผู้มารับบริการได้จำนวนมากขึ้นในแต่ละวัน ผลของการพัฒนาทำให้หน่วยงานมีคุณภาพและศักยภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขในการทำงาน แต่หน่วยงานยังต้องการที่จะพัฒนาเสมอตามโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการแข่งขันสูงในธุรกิจสถานพยาบาลเอกชน ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตผู้คนมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินธุรกิจ การบริการ การดำเนินการต่าง ๆ ล้วนมีการนำเทคโนโลยีมาเกี่ยวข้องเสมอ การดำเนินการทุกอย่างควรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของโลก เศรษฐกิจ สถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน จึงจะทำให้ธุรกิจกิจการ หน่วยงานหรือองค์การมีความมั่นคงและยั่งยืน ตามแนวคิดทฤษฎีการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) หน่วยงานองค์การ ควรเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลาตามเหตุ ปัจจัย สถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อพัฒนาองค์การหรือหน่วยงานแล้วควรติดตามผลของการพัฒนาเพื่อหาจุดบกพร่องดำเนินการแก้ไขให้เหมาะสมตามแนวทาง PDCA คือ P-Plan (การวางแผน) D-Do (การปฏิบัติตามแผน) C-Check (การตรวจสอบ ประเมินผล นำผลการประเมินมาวิเคราะห์) A-Action (การปรับ แก้ไข ดำเนินการให้เหมาะสม) ซึ่งวงจรของวงจร PDCA ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจาก P หากมีการลงมือทำหรือปฏิบัติแล้วสามารถต่อยอดด้วย C ได้ทันทีเพื่อให้วงจรแห่งคุณภาพขับเคลื่อนไปตามวงจรต่อไปอย่างไม่หยุดนิ่ง สร้างศักยภาพให้หน่วยงานหรือองค์การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการบริหารงาน ซึ่งจากงานวิจัยของณัฏฐ์ณพัชร อ่อนตาม (2562) ในหัวข้อเกี่ยวกับเทคนิคการบริหารแบบ PDCA ได้นำเสนอว่า การพัฒนาองค์การให้มีคุณภาพต้องพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง วงจรเดมมิงเป็นวงจรการบริหารที่สามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลาย การบริหารกิจการ การ

ดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ การทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารงานในองค์การของรัฐและเอกชน โครงสร้างการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอนของวงจร PDCA ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภักพงศ์ และคณะ (2562) ที่วิจัยเรื่องการเรียนรู้เพื่อรับมือกับการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจในปีใหม่ ยุคอุตสาหกรรม 4.0 โดยกล่าวไว้ว่า ในโลกยุค 4.0 เป็นยุคที่องค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากมายที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีพลิกโฉมโลก องค์กรต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีจะทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป เทคโนโลยีทำให้กระบวนการตัดสินใจใช้เวลาสั้นลง เทคโนโลยีทำให้รูปแบบการทำงานเปลี่ยนแปลงไป โลกแห่ง VUCA (Volatility-ความผันผวน Uncertainty-ความไม่แน่นอน Complexity-ความซับซ้อน Ambiguity-ความคลุมเครือ) เป็นบริบทที่ต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและเฉียบพลัน การพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้จึงได้พัฒนา ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหน่วยงานให้เท่าทันโลกยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอรดี บุญบุตร และอำภา ศรี พ้อคำ (2563) เรื่องนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย พบว่า นวัตกรรมบริการมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันได้แก่ การบริการ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า กระบวนการใหม่ในการส่งมอบบริการ เทคโนโลยีใหม่ในการให้บริการ การนำนวัตกรรมบริการมาใช้ในการบริหารจัดการโรงพยาบาลเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจแล้วกลับมาใช้บริการครั้งต่อไปอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้

- 1) องค์กรมีปัจจัยภายในครบทั้ง 7 ตามทฤษฎีแมคคินซี อันประกอบด้วย กลยุทธ์ โครงสร้าง รูปแบบ ระบบ บุคคล ทักษะ และค่านิยมร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์ภายในหน่วยงานทำให้องค์การมีผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและมีความแข็งแกร่งภายใน
- 2) องค์กรได้นำระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาผสมผสาน ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานได้อย่างเหมาะสม เพิ่มขีดความสามารถ สร้างความแตกต่างในการแข่งขันธุรกิจทางการให้บริการ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มผลกำไรและลดต้นทุนการประกอบการ

3) องค์การมีความคล่องตัว (Agility) ลดขั้นตอน ลดข้อโม่งและลดความผิดพลาดในการทำงานที่เกิดจากตัวผู้ปฏิบัติงาน (Human Error) สร้างองค์การที่มีความสุขของผู้ปฏิบัติงาน (Happy Workplace)

4) การให้ลำดับความสำคัญการบริการ ตามใบนัดหมายล่วงหน้า เป็นการเพิ่มความพึงพอใจของผู้มารับบริการที่มีการนัดหมาย เพิ่มโอกาสในการกำหนดราคาให้สูงขึ้น และสามารถพัฒนารูปแบบหรือขั้นตอนการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการ

สรุป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ภายในหน่วยงานแผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งพบว่า มีปัจจัยครบทั้ง 7 ประการ ตามทฤษฎีแมคคินซีและมีจุดแข็งของหน่วยงาน คือ กลยุทธ์ที่สามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคปัจจุบัน องค์การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นสูง เป็นแนวระนาบ สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ ผสมผสานและสนับสนุนการทำงานภายในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม แผนกตรวจสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้ใช้กลยุทธ์ที่เป็นจุดแข็งของหน่วยงาน คือ การปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อการเท่าทันโลกสังคมปัจจุบัน และพัฒนาระบบการให้บริการภายในหน่วยงานในจุดที่เล็งเห็นว่า ควรต้องพัฒนา ปรับปรุงพื้นที่การให้บริการให้กว้างขวางยิ่งขึ้นมากกว่าเดิมเพื่อการรองรับผู้มารับบริการที่มากขึ้นในแต่ละวัน ซึ่งเป็นการพัฒนาการให้บริการที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ ใช้กลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจเพื่อดึงดูดผู้มารับบริการ สร้างความแตกต่างในการให้บริการ และสร้างความพึงพอใจการได้รับบริการให้ลูกค้าผู้มารับบริการมากที่สุด รวมทั้งการสร้างองค์การให้มีความสุขสำหรับผู้ปฏิบัติงาน (Happy Workplace) การพัฒนาการให้บริการของแผนกตรวจสุขภาพแห่งนี้ได้เล็งเห็นจุดคอขวดที่ต้องพัฒนาภายในหน่วยงานและได้ทำการพัฒนาให้ดีขึ้น ผลของการพัฒนาสามารถสร้างความพึงพอใจแก่บุคคลทุกฝ่าย ลดข้อร้องเรียนจากผู้มารับบริการ ลดเวลารอคอย ลดข้อโม่งในการทำงาน ลดต้นทุนการประกอบการ การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีความคล่องตัวเป็นระบบ สร้างความแตกต่างการ สร้างโอกาสในการแข่งขันในโลกของธุรกิจสถานพยาบาลเอกชนไทยและระดับนานาชาติสากล ทั้งนี้ เพื่อบริการเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (10 เมษายน 2562). *ธุรกิจโรงพยาบาลและสถานบริการพยาบาล*. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2565, จาก https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2562/T26/T26_201903.pdf
- กรรณิการ์ สิทธิชัย และสันติธร ภูริภักดี. (2561). การจัดการองค์กรตามแนวคิด 7s ของ McKinsey ที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรม กรณีศึกษาองค์กรที่ได้รับรางวัลองค์กรนวัตกรรมยอดเยี่ยม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 11 (3), 1419-1435.
- กรุงเทพธุรกิจ. (9 ตุลาคม 2564). *กลีกริช รพ. เอกชนปี 64 รายได้ผงกหัวแต่ยังเผชิญต้นทุน-การแข่งขันสูง*. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/964918>
- ณัฐธินพพัชร อ่อนตาม. (2562). เทคนิคการบริหารงานแบบ PDCA (Deming Cycle). *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*. 1 (3), 39-46.
- ดอน เทปส์ค็อดต์. (2558). *เศรษฐกิจดิจิทัล*. พรศักดิ์ อรรถฉัตรชัยรัตน์. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็นเตอร์ไพรส์ แอลแอลซี.
- ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภักพงศ์ และคณะ. (2562). การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจในปีใหม่ ยุคอุตสาหกรรม 4.0. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 13 (2), 171-181.
- ประไพพิมพ์ สุวีรสตินนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 29 (2), 31-48.
- เยาวภา ปฐมศิริกุล. (2554). แบบจำลองปัจจัยความสำเร็จการจัดการธุรกิจบริการสุขภาพของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ*. 34 (130), 14-35.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (8 ตุลาคม 2564). *โรงพยาบาลเอกชนปี 64 คาดรายได้ฟื้นตัวจากฐานที่ต่ำ การจัดการต้นทุนและการแข่งขันสูงยังคงกดดันธุรกิจต่อเนื่อง (กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 3277)*. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2565, จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/Private-hospital-z3277.aspx>

- หทัยรัตน์ คงสืบ และวิไลลักษณ์ เรืองรัตนตรัย. (2562). ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว. *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านคุณภาพ*. 5 (1), 72-84.
- อรดี บุญบุตร และอำภาศรี พ้อคำ. (2563) นวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 15 (3), 173-185.
- เอื้อมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 17 (1), 17-29.

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ The Creation of a Dance to Encourage Motivation in Creation for Dance Artists in Ideal Society

ภูวนัย กาพวงษ์¹, นราพงษ์ จรัสศรี²

Puwanai Kalawong¹, Naraphong Charassri²

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Doctor of Fine and Applied Arts Program in Dance,

Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

Corresponding Author, E-mail: puwanai.kw@bru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหารูปแบบและศึกษาแนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นาฏศิลป์และเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยผู้วิจัย ซึ่งทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลประเภทเอกสาร การใช้ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย การสัมภาษณ์ การใช้สื่อสารสนเทศ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์และเกณฑ์มาตรฐานศิลปิน โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามหลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบ่งเป็น 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) บทการแสดง ซึ่งมีแนวคิดมาจากปัจจัยตรงกันข้ามต่อการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยพบว่าประกอบด้วย 6 องค์ ได้แก่ การสนับสนุน อิจฉาริชา การใส่ร้ายป้ายสี การคัดลอกผลงาน การดองงาน และการขัดแย้งขัดขาน (2) นักแสดง ต้องมีความรู้ความเข้าใจทางด้านนาฏศิลป์และทักษะทางด้าน การแสดงละคร (3) ลีลานาฏศิลป์ ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบมินิมอลลิสม์ ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน ลีลานาฏศิลป์ตะวันออกและลีลานาฏศิลป์

ตะวันตก (4) อุปกรณ์ประกอบการแสดง เน้นความเรียบง่ายและสื่อสารได้ง่าย (5) เสียงและดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง โดยจะประพันธ์เพลงขึ้นใหม่เพื่อสื่อความหมาย และสื่ออารมณ์ของการแสดง (6) เครื่องแต่งกาย ใช้เครื่องแต่งกายชุดสุทแบบสากลนิยม (7) พื้นที่การแสดง นำเสนอการแสดงบนพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ลักษณะโรงละคร และ (8) แสง ใช้แสงที่สื่อถึงอารมณ์ในการนำเสนอเรื่องราวและความรู้สึก 2) แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรคานาฏศิลป์มี 6 ประการ ได้แก่ (1) การคำนึงถึงการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน (2) การคำนึงถึงการสะท้อนภาพของสังคมโดยผ่านนาฏศิลป์ (3) การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ (4) การคำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ (5) การคำนึงถึงทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และทัศนศิลป์ และ (6) การคำนึงถึงความหลากหลายของรูปแบบการแสดง องค์ความรู้ใหม่ในการวิจัย คือ การได้ต้นแบบการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์เพื่อสะท้อนสังคมและการสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ได้มีขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่ยอมรับและยังเป็นประโยชน์ต่อศิลปินทางด้านนาฏศิลป์นำไปประยุกต์ใช้สำหรับการออกแบบการแสดงงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์; ขวัญกำลังใจ; ศิลปินทางด้านนาฏศิลป์; สังคมอุดมคติ

Abstract

This research aims to find the creation pattern of dance in order to encourage motivation in a creation of artist in term of the dance in ideal society and study the concept derived from the creation of dance to encourage motivation in creation for dance artist in ideal society. It is the creative research and qualitative research. The research tools are researcher who analyzes the documentary information and personal experience. In addition, it consists of interviews, information materials, observations, seminars, and artist benchmarks. It is used content analysis according to related concepts and theories to create works in the field of dance.

The results from this study show that 1) the eight elements in this creation of dance, namely (1) parts of the show: it is inspired by the contrast of the encouraging motivation which are divided into six acts: 1.

supporting, 2. jealousy, 3. abuse, 4. plagiarism, 5. Idle, and 6. Opposition; (2) performers: they have to have knowledge and understanding in dancing and acting skills; (3) dancing style: it is adopted the minimalism dancing style, movement in style of daily life patterns, the Eastern style, and Western dancing style; (4) performance props: it emphasizes on simply and effortlessly to understand; (5) sound and tracks: they are originally written and composed for this performance to deliver the meaning and emotion from the performance; (6) costumes: they are dressed in the formal suits; (7) performance area; it is not performed in the theatre like venues; and (8) lighting; it is expressed emotion and feeling in the story. 2) The concepts of consideration receiving from this dance are divided into six respects: (1) considering of encouraging motivation in creating works; 2) considering of the reflection of the society by dancing; 3) considering of creative ideas in dancing; 4) considering of using symbolic in creating of dancing; 5) considering of the theories in dancing, musical performance, and visual arts; and 6) considering of a variety in performances. The body of knowledge in research is to be a model for creating artistic works to reflect society and inspiring dance artists to have the morale of creating works to be accepted. It is also beneficial to dance artists to apply for the design of creative dance performances.

Keywords: Creation of Dance; Morale; Dance Artist; Ideal Society

บทนำ

ศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ คือ ผู้ที่มีทักษะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ อีกทั้งยังมีทักษะในการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างดี การสร้างสรรค์ผลงานผ่านกระบวนการโดยอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ทางนาฏศิลป์ ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานในกระบวนการสร้างสรรค์ โดยความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นความสามารถของมนุษย์ที่คิดได้กว้างไกลและหลากหลายแง่มุมในทิศทางต่าง ๆ นำไปสู่การคิดประดิษฐ์และเกิดเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยสามารถประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการด้านนาฏศิลป์ได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จน

นำไปสู่กระบวนการคิดค้นและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ ๆ นอกจากจะใช้เวลาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาแล้ว ศิลปินจะต้องมีขวัญกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้บรรลุเป้าหมาย และทำให้ศิลปินมีแรงผลักดันในการทำงานและกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า การสร้างขวัญกำลังใจเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะทำให้ศิลปินทางด้านนาฏยศิลป์มีแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้น (นราพงษ์ จรัสศรี, 2564)

ขวัญกำลังใจถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการทำงานเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏยศิลป์ก็ย่อมต้องการขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ขวัญกำลังใจสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางจิตใจของศิลปิน ความรู้สึกนึกคิดที่ได้รับอิทธิพลจากแรงกดดันหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และจะมีปฏิกิริยาตอบสนอง คือ พฤติกรรมในการทำงาน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน ขวัญกำลังใจมีผลต่อความมุ่งมั่นและความเต็มใจในการทำงานเพื่อพัฒนาผลงานให้ออกมาเป็นที่ประจักษ์ แม้ว่าขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและวัดได้ยากแต่สามารถรับรู้ได้ ซึ่งถือได้ว่าขวัญกำลังใจนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในการผลักดันศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงาน

การสร้างขวัญกำลังใจเป็นการเสริมสร้างสภาพจิตใจซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดกำลังใจในการปฏิบัติงาน อันมีผลต่อวัตถุประสงค์ในการทำงานของแต่ละคน ขวัญกำลังใจเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการที่จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความตั้งใจและมุ่งมั่นจะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (สมเกียรติ ศรีสุวรรณเทมี, 2544: 22) จึงถือได้ว่า ขวัญกำลังใจมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งศิลปินทางด้านนาฏยศิลป์ก็ต้องการขวัญกำลังใจในการทำงานเพื่อจะส่งผลให้ศิลปินมีความตั้งใจและมุ่งมั่นทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏยศิลป์จำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานเป็นอย่างมาก ถ้าศิลปินมีขวัญกำลังใจที่ดีก็จะส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานให้ดีขึ้นตามมา

สังคมอุดมคติเป็นสังคมที่มนุษย์มุ่งหวังให้เกิดขึ้น เป็นแนวความคิดที่มนุษย์อยากให้เป็น ดังนั้น การคำนึงถึงสังคมอุดมคดีย่อมเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาหนทางในการประเมินสังคมที่เป็นอยู่ (วรากรณ์ ขยากโร, 2544: 7) การสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับสังคมอุดมคติก็น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ศิลปินทางด้านนาฏยศิลป์มีความมุ่งหวังให้เกิดขึ้นเช่นกัน โดยจะเป็นแรงผลักดันให้ศิลปินมีกำลังใจที่

จะสร้างสรรค์ผลงานให้ตรงตามความตั้งใจไว้ อีกทั้งยังเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การทำงานของศิลปินมีความมุ่งมั่นเพิ่มมากขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ในฐานะที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์ตรงในวงการนาฏศิลป์ อีกทั้งมีความคุ้นเคยกับหัวข้อของงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นจำนวนมาก พบว่า ยังขาดงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการสร้างขวัญกำลังใจของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ และที่สำคัญการสร้างสร้งงานนาฏศิลป์ในประเทศไทยยังขาดความเป็นวิชาการจะอธิบายถึงกระบวนการสร้างสร้งงานแสดงอย่างมีขั้นตอนในการนำเสนอผลงานสร้างสร้งงานนาฏศิลป์จะต้องมีการอธิบายถึงขั้นตอนกระบวนการสร้างสร้งงานแสดงอย่างลึกซึ้ง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการนำเสนอประเด็นใหม่ของงานวิจัย และแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ในอนาคตต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ให้ก้าวหน้าต่อไป ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ของสังคมในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยต้องการนำเสนอการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติซึ่งไม่เคยปรากฏผลงานวิจัยในลักษณะนี้มาก่อนในงานด้านนาฏศิลป์ของประเทศไทย ผู้วิจัยหวังว่า สิ่งที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สร้างสร้งผลงานทางด้านนาฏศิลป์ให้สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบสร้างสร้งผลงานการแสดงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหารูปแบบการสร้างสร้งงานนาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสร้งงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสร้งงานนาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสร้งงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพกับงานวิจัยเชิงสร้างสร้งนาฏศิลป์ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือการวิจัย โดยการสำรวจข้อมูลประเภทเอกสารและการใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การใช้สื่อสารสนเทศ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การสำรวจข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ และการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของศิลปินในสังคมอุดมคติ

1.2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มในรูปแบบตามโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยใช้ประเด็นคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยกลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มศิลปิน อาจารย์ นักวิชาการ ซึ่งมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมศาสตร์โดยคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง ผู้ถูกสัมภาษณ์ทำงานด้านการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เป็นหลัก จำนวน 16 คน

1.3 สื่อสารสนเทศ ใช้ข้อมูลจากสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในงานวิจัยบทสัมภาษณ์ หรือรายการโทรทัศน์ที่น่าเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังศึกษาค้นคว้าข้อมูลรูปแบบดังกล่าวทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดและรูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

1.4 การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการสังเกต การศึกษาผลงานนาฏศิลป์ตามองค์ประกอบทางนาฏศิลป์ ด้วยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุดปล่อยสันติภาพโลกให้โบยบิน (Let the World Peace Fly) และผลงานการแสดงนาฏศิลป์ ชุดبرانซ์ดูบัวว์ (Blanche Dubois' Fantasy)

1.5 การสัมภาษณ์ ได้เข้าร่วมงานสัมมนาและประชุมวิชาการเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เรื่องแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และนำข้อมูลมาวิเคราะห์การสร้างสรรค์นาฏศิลป์

1.6 ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์มาตรฐานศิลปินมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเปรียบเสมือนข้อกำหนดของศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ที่ถือเป็นมาตรฐานคุณภาพของผลงานที่จะใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเทียบเคียงทำให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

1.7 ประสบการณ์ของผู้วิจัย ได้นำองค์ความรู้ในการเป็นผู้สร้างสรรค์นาฏศิลป์มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์นาฏศิลป์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากข้อมูลประเภทเอกสาร การสัมภาษณ์รายบุคคลและเป็นกลุ่มในรูปแบบมีโครงสร้างและ

ไม่มีโครงสร้าง สื่อสารสนเทศ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ เกณฑ์มาตรฐานศิลปินและ
ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการ
รวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนการ
สังเกตการณ์

2.2 การวิเคราะห์การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งในแต่ละ
ขั้นตอนของการสร้างสรรค์ผลงานจะพิจารณาจากองค์ประกอบในการแสดงนาฏศิลป์

3. ระยะเวลาในการวิจัย เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนพฤษภาคม
พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลา 12 เดือน

4. การสร้างสรรค์ผลงานและเผยแพร่ผลงาน การวิจัยเรื่องนี้ได้ดำเนินการวิจัย
และปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การวิจัยและปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงาน การสร้างสรรค์นาฏศิลป์
เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดม
คติ ได้ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการสร้างสรรค์ จำนวน 4 ครั้ง เพื่อพัฒนาและปรับปรุง
คุณภาพผลงานนาฏศิลป์

4.2 การตรวจสอบผลงาน ขั้นตอนการตรวจสอบผลงานโดยผู้เชี่ยวชาญ
และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ และนำเสนอข้อคิดเห็นแนวทางในการปรับปรุง
เพื่อพัฒนาการสร้างสรรค์ให้มีคุณภาพ

4.3 การจัดแสดงผลงานและการประเมินผล ผู้วิจัยได้จัดแสดงผลงานต่อ
สาธารณชน ตลอดจนมีการประเมินจากแบบสอบถาม และนำข้อมูลจากการสร้างสรรค์
มาทำการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

4.4 การจัดทำเอกสารการวิจัย จากการตรวจสอบและประเมินของ
คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงได้สรุป
ผลการวิจัยและจัดพิมพ์รูปเล่มดุชนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น
2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการ
สร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ แบ่งออกเป็น 8
องค์ประกอบ

1) การออกแบบบทรการแสดง บทรการแสดงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ บทรการแสดงขึ้นอยู่กับผู้สร้างสรรค์เป็นสำคัญที่ต้องการสื่อให้ผลงานออกมาในรูปแบบใด เพราะการออกแบบบทรการแสดงเป็นโครงสร้างที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก (นราพงษ์ จรัสศรี, 2564) ในการออกแบบบทรการแสดงของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคตินั้น ผู้วิจัยนำปัจจัยที่ตรงกันข้ามกับปัจจัยสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ศิลปินไม่ยากพบเจอในการทำงานมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์บทรการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 6 องค์ ได้แก่

องค์ 1 การสนับสนุน นำเสนอการไม่ได้รับการสนับสนุนในการทำงาน หรือการสนับสนุนการทำงานให้บุคคลที่ไม่ควรจะได้รับ

องค์ 2 อิจฉาริษยา นำเสนอการอิจฉาริษยาจากบุคคลรอบข้าง โดยการอิจฉาริษยาเกิดจากการไม่อยากให้บุคคลอื่นได้ดีไปกว่าตนเอง การไม่ชอบเห็นคนอื่นมีความสุขและประสบความสำเร็จในการทำงาน บ่อยครั้งที่ความอิจฉาริษยาได้นำเขาไปสู่ความเกลียดชัง ความหกลกหลงและความรุนแรง

องค์ 3 การใส่ร้ายป้ายสี นำเสนอการโดนใส่ร้าย การหาความร้ายป้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย โดยไม่มีมูลความจริง

องค์ 4 การคัดลอกผลงาน นำเสนอการคัดลอกผลงานหรือขโมยผลงานความคิดของคนอื่นโดยไม่มีการอ้างอิงที่ถูกต้อง

องค์ 5 การดองงาน นำเสนอการโดนดองผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งแปลว่าผลงานของศิลปินจะไม่สามารถปรากฏสู่สาธารณชนได้

องค์ 6 การขัดแย้งขัดขาน นำเสนอการจงใจขัดขวางของบุคคลอื่นหรือเพื่อนร่วมงานเพื่อไม่ให้ศิลปินทำงานได้สะดวกและไม่ให้ศิลปินประสบความสำเร็จในงานที่ทำ

2) การคัดเลือกนักแสดง ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงโดยไม่จำกัดเพศ นักแสดงจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจด้านทักษะนาฏศิลป์ ได้แก่ ทักษะด้านนาฏศิลป์ ตะวันออก ทักษะด้านนาฏศิลป์ตะวันตก และทักษะด้านการแสดงละคร และทักษะการเคลื่อนไหวแบบต้นสด (Improvisation) และนักแสดงต้องมีความสามารถในการสื่อสารผ่านการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกได้เป็นอย่างดี โดยใช้นักแสดงจำนวน 16 คน ได้แก่ นักแสดงหญิง จำนวน 11 คน นักแสดงชาย จำนวน 5 คน

3) การออกแบบลีลานาฏศิลป์ ผู้วิจัยได้ออกแบบโดยให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ลีลานาฏศิลป์ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ดังแสดงในภาพที่ 1 การด้นสด (Improvisation) ดังแสดงในภาพที่ 2 และการทำซ้ำ (Repetitive Movement) โดยใช้แนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ที่ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบมินิมอลลิสม์ (Minimalism)

ภาพ 1 ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน

ภาพ 2 ลีลาการเคลื่อนไหวการด้นสด

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวเป็นการบ่งบอกความหมายเชิงสัญลักษณ์โดยผ่านการใช้สรีระของร่างกาย ผู้วิจัยใช้แนวคิดตามศิลปะการหยิบยืม (Appropriation) ซึ่งเป็นแนวคิดของศิลปินหลังสมัยใหม่ ด้วยการหยิบยืมผลงานต้นฉบับมาสร้างสรรค์ผลงานในบริบทใหม่ ๆ ในองค์ 2 (อิจฉาริชยา) ผ่านการหยิบยืมการแสดงละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนละเลงขนมเบื้อง ดังแสดงในภาพที่ 3 และการแสดงบัลเลต์ เรื่องจีเซล (Giselle) ดังแสดงในภาพที่ 4 มาจัดวางไว้ในสถานที่ใหม่ ซึ่งแตกต่างจากสถานการณ์ดั้งเดิมของศิลปินในอดีต

ภาพ 3 ละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ภาพ 4 บัลเลต์ เรื่องจีเซล (Giselle)

4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงให้มีความสอดคล้องกับการออกแบบบทการแสดงเป็นสำคัญ เพื่อสื่อความหมายตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ โดยสื่อความหมายอย่าง

ตรงไปตรงมา เพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น (นิพนธ์ พูลภักดี, 2564) ผู้วิจัยเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ 1) สีโปสเตอร์ นำเสนอถึงการใส่ร้ายป้ายสี ดังแสดงในภาพที่ 5 2) ถ้วยรางวัล สื่อความถึงการสนับสนุน ดังแสดงในภาพที่ 6 3) วิทยานิพนธ์ สื่อความถึงการคัดลอกผลงาน 4) ไหขนาดใหญ่ สื่อความถึงการตองงาน 4) แก้ว สื่อความถึงพื้นที่การทำงาน 5) ผ้าไวเนล สื่อความถึงผลงานของศิลปิน

ภาพ 5 สีโปสเตอร์

ภาพ 6 ถ้วยรางวัลสื่อถึงการสนับสนุน

5) การออกแบบเสียงและดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงและดนตรีได้คำนึงถึงเสียงที่ช่วยสนับสนุนการแสดงให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับการแสดงเพื่อสื่อสารการแสดงอย่างตรงไปตรงมา นอกจากนี้ยังใช้เสียงเงียบในองก์ 4 (การคัดลอกผลงาน) เพื่อสื่อความถึงลักษณะของการทำข้อสอบที่ต้องการความเงียบ การออกแบบเสียงและดนตรีประกอบการแสดงจะช่วยเสริมการแสดงให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น เพราะจะช่วยกระตุ้นความรู้สึกของนักแสดงและผู้ชมได้ (กุลนาถ พุ่มอำภา, 2564)

6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย ต้องการสื่อความถึงอุดมคติ โดยสวมชุดสูทแบบสากลนิยม ดังแสดงในภาพที่ 7 เพื่อให้ได้ความรู้สึกถึงอุดมคติของการแต่งกาย การออกแบบเครื่องแต่งกายใช้แนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่สามารถสวมใส่ได้ในชีวิตปัจจุบันได้ แล้วนำมาดัดแปลงหรือประยุกต์เพิ่มเติม (สุระเกียรติ รัตนอำนวยศิริ, 2564) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องแต่งกายเพื่อสื่อถึงตัวละครโดยตรง เช่น ชุดยืนเครื่อง ดังแสดงในภาพที่ 8 และชุดบัลเลต์ เป็นต้น

ภาพ 7 : การแต่งกายด้วยชุดสูทแบบสากลนิยม

ภาพ 8 การแต่งกายด้วยชุดยีนเครื่อง

7) การออกแบบพื้นที่การแสดง ผู้วิจัยนำเสนอการแสดงบนพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ลักษณะโรงละคร โดยจัดแสดงบนพื้นที่แบบเปิด ดังแสดงในภาพที่ 9 ซึ่งมีลักษณะเป็นผังรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้างเปล่า ที่มีมิติความกว้างและความลึก พื้นที่การแสดงจะส่งผลต่อการเคลื่อนที่ของนักแสดง กระทั่งต่อมาในยุคโพสโมเดิร์นแดนซ์ (Post Modern Dance) สามารถจัดการแสดงได้โดยไม่ต้องมีการจำกัดพื้นที่ (นราพงษ์ จรัสศรี, 2564) นอกจากนี้ ได้ออกแบบพื้นที่การแสดงโดยการจัดวางเก้าอี้เป็นครึ่งวงกลมเพื่อกำหนดพื้นที่การแสดงขึ้นใหม่

ภาพ 9 พื้นที่การแสดง

ภาพ 10 การใช้เก้าอี้เพื่อกำหนดพื้นที่การแสดง

8) การออกแบบแสง ได้ออกแบบแสงให้สอดคล้องกับการสื่อสารด้วยอารมณ์ต่าง ๆ เช่น สีแดงแทน อารมณ์โกรธ ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการแสดง นอกจากนี้ แสงยังออกแบบเพื่อใช้สำหรับการบ่งบอกถึงเวลาและบรรยากาศให้กับการแสดงได้อีกด้วย การจัดแสงสำหรับการแสดงเป็นเรื่องของการใช้จินตนาการประกอบกับความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำเทคนิคการใช้สีมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบแสงสำหรับการแสดงได้ โดยสื่อสารให้สอดคล้องกับอารมณ์ ท่าทาง และความหมายของการแสดง (นราพงษ์ จรัสศรี, 2564) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ออกแบบแสงเพื่อให้เห็นภาพการแสดงได้อย่างชัดเจนในองก์ 4 (การคัดลอกผลงาน) โดยยึดตามแสงจริงที่ใช้ในห้องสอบ

ส่วนที่ 2 แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ แบ่งออกเป็น 6 ประการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การคำนึงถึงการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้นำประเด็นสิ่งที่ช่วยสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ โดยได้นำเสนอบทบาทการแสดงหยิบยกเอาปัจจัยที่ตรงกันข้ามกับปัจจัยสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ศิลปินไม่ชอบพบเจอในการทำงานมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์บทบาทการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 6 องค์ ประกอบด้วยองค์ 1 การสนับสนุน องค์ 2 อิจฉาริษา องค์ 3 การใส่ร้ายป้ายสี องค์ 4 การคัดลอกผลงาน องค์ 5 การดองงาน และองค์ 6 การขัดแย้งขัดขาน

2) การคำนึงถึงการสะท้อนภาพของสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ถือเป็นส่วนหนึ่งของผลงานด้านศิลปะที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์หรือความเป็นมาในแต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยจึงได้คำนึงถึงการสะท้อนภาพของสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ การสร้างขวัญกำลังใจเป็นการเสริมสร้างสภาพจิตใจซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อจะส่งผลให้ศิลปินมีความตั้งใจและมุ่งมั่นทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานที่ตั้งใจไว้ ถ้าศิลปินมีขวัญกำลังใจที่ดีก็จะส่งผลต่อการทำงานด้วย ดังนั้น งานนาฏศิลป์จึงสามารถการสะท้อนภาพของสังคม ความรู้สึกนึกคิด และมุมมองสังคมได้เป็นอย่างดี

3) การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติจะพบแนวความคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบบทบาทการแสดงที่มีความแปลกใหม่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ด้านองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ การออกแบบลีลานาฏศิลป์ การออกแบบเสียงและดนตรีประกอบการแสดง การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงการออกแบบพื้นที่การแสดง เป็นต้น เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และน่าสนใจ อีกทั้งเกิดคุณค่ามากกว่าความสวยงามของผลงานอีกด้วย (ลักขณา แสงแดง, 2564)

4) การคำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารความหมายอย่างตรงไปตรงมาตามแนวคิดของนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ทั้งในด้านการออกแบบลีลานาฏศิลป์ โดยการใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ออกแบบอุปกรณ์ประกอบการ

แสดงเพื่อมีส่วนช่วยสนับสนุนในการสื่อความหมายโดยใช้สัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ เช่น การใช้ถ้วยรางวัลเพื่อสื่อความหมายถึงรางวัลจากการสนับสนุนการทำงาน การใช้วิทยานิพนธ์ เพื่อสื่อความหมายถึงการคัดลอกผลงาน อีกทั้งผู้วิจัยยังได้ใช้สัญลักษณ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยใช้ชุดสูทแบบสากลนิยมเพื่อสื่อความหมายถึงการแต่งกายในอุดมคติของผู้คนทั่วไป

5) การคำนึงถึงทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์ ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์มีการนำทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์มาบูรณาการในการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคนาฏศิลป์ไทย ลีลานาฏศิลป์ ตะวันตกในรูปแบบลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันเข้ามาเป็นพื้นฐานในการเคลื่อนไหวร่างกาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีด้านดุริยางคศิลป์ในการออกแบบดนตรีประกอบการแสดงเพื่อสื่อเรื่องราวและอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร อีกทั้งใช้แนวคิดทฤษฎีทัศนศิลป์ในการออกแบบแสงเพื่อสื่อความหมายการแสดงในแต่ละองค์

6) การคำนึงถึงความหลากหลายของรูปแบบการแสดง ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์โดยคำนึงถึงความหลากหลายในการออกแบบลีลานาฏศิลป์ อันประกอบด้วยนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ตะวันตก ศิลปะการละคร ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน ด้านการคัดเลือกนักแสดง ผู้วิจัยไม่กำหนดเพศของนักแสดง เน้นนักแสดงที่มีทักษะที่หลากหลายเพื่อสื่อสารเรื่องราวให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ง่ายอย่างตรงไปตรงมา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. รูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ เป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามองค์ประกอบนาฏศิลป์ ทั้ง 8 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นหัวข้อที่มีความแปลกใหม่และไม่เคยปรากฏงานในลักษณะนี้มาก่อน โดยผู้วิจัยคำนึงความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นหลัก ประกอบด้วยการออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลานาฏศิลป์ การออกแบบเสียงและดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบแสง

การออกแบบลีลานาฏศิลป์ ผู้วิจัยออกแบบลีลานาฏศิลป์โดยใช้ลีลาการเต้นสด ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันและการทำซ้ำ โดยคำนึงแนวคิดของนาฏศิลป์

หลังสมัยใหม่ เพื่อสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับงานวิจัยลักษณะ แสงแดง (2561) และภคพร หอมนาน (2561) รายงานไว้ว่า แนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่เป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์โดยให้ความสำคัญด้านลีลานาฏศิลป์เป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความเรียบง่าย อาจเป็นการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันเพื่อสื่อความหมาย โดยตรงไปตรงมา และสื่อความหมายให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ง่าย

2. แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรคนาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์งานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์โดยคำนึงถึงแนวคิด 6 ประการ แนวคิดทั้งหมดปรากฏในองค์ประกอบของการแสดงในแต่ละองค์ประกอบ โดยการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในยุคปัจจุบันจะต้องสะท้อนภาพของสังคม สิ่งเหล่านี้สอนให้ผู้ชมตระหนักถึงสิ่งต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือที่สร้างอุทาหรณ์ให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณพัชร์ เกษประยูร (2563) และอำมรงค์ บุญราช (2563) รายงานถึงการสะท้อนภาพสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ไว้ว่า การสะท้อนภาพสังคมเป็นสิ่งที่ควรคำนึงในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ดังเช่น การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์จากความไม่สมบูรณ์ในกระบวนการคัดเลือกศิลปินระดับชาติด้านนาฏศิลป์ เป็นการใช้นาฏศิลป์สะท้อนปัญหาการประกาศผลรางวัลที่เป็นคำถามของสังคม

การสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ผู้วิจัยได้คำนึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สร้างสรรค์จะต้องค้นหารูปแบบนาฏศิลป์ให้มีความแปลกใหม่เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์นั้นมีความแตกต่างไปจากเดิม โดยในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ผู้วิจัยคำนึงความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบองค์ประกอบการแสดงทั้ง 8 องค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความแตกต่างไปจากงานนาฏศิลป์ในรูปแบบเดิม ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของนัฏภรณ์ พูลภักดี (2562) ที่รายงานถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏศิลป์ไว้ว่า การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ต้องคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในผลงานนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดการตีความในประเด็นใหม่ ๆ เช่น การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากเทคนิคมายากล ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงให้มีความแปลกใหม่ เพื่อสื่อถึงการลอยตัวด้านกฎธรรมชาติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

1) การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์เป็นการสะท้อนภาพของสังคมผ่านการนำเสนอผลงานในรูปแบบนาฏศิลป์ งานนาฏศิลป์นอกจากจะมีความสวยงามแล้วควรจะสร้างสรรค์การแสดงที่สามารถสื่อสารมุมมองหรือแนวคิดที่เป็นประโยชน์แก่สังคมอีกทางหนึ่งด้วย โดยนำเสนอมุมมองความคิดที่ก่อให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงแก่ผู้คนในสังคมได้ ซึ่งถือเป็นการสร้างคุณค่าให้งานนาฏศิลป์ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์

2) การสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์จะต้องใช้การบูรณาการความคิดสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ในการสื่อสารความหมาย และใช้ทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์มีความแปลกใหม่และมีคุณภาพทางด้านวิชาการ

สรุป

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เพื่อสะท้อนภาพของสังคม โดยมีแนวความคิดจากสิ่งที่สร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยขวัญกำลังใจเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ศิลปินมีความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อจะสร้างสรรค์ผลงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์นั้นต้องคำนึงถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้ศิลปินมีแรงผลักดัน ซึ่งศิลปินแต่ละคนก็จะมีสิ่งที่เป็แรงจูงใจเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่บุคคล โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลานาฏศิลป์ การออกแบบเสียงและดนตรีประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบแสง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้คำนึงถึงแนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ในสังคมอุดมคติทั้ง 6 ประการ ได้แก่ การคำนึงถึงการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน การคำนึงถึงการสะท้อนภาพของสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏศิลป์ การคำนึงถึงการใชัสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ การคำนึงถึงทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และทัศนศิลป์ และการคำนึงถึงความหลากหลายของรูปแบบการแสดง ซึ่งผลการวิจัยทั้งหมดนี้มีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

กุลนาถ พุ่มอำภา. (2564). อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. สัมภาษณ์. 7 พฤศจิกายน.

- จ้ามรงค์ บุญราช. (2563). *การสร้างสรรคานาฏยศิลป์จากคำวิจารณ์คุณสมบัติการเป็นนาฏยศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2564). *กรรมการหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 30 พฤศจิกายน.
- นัฏภรณ์ พูลภักดี. (2562). *การสร้างสรรคานาฏยศิลป์จากเทคนิคมายากล*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2564). *ประธานสาขาวิชาสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. สัมภาษณ์. 31 ตุลาคม.
- พรรณพัชร เกษประยูร. (2563). *การสร้างสรรคานาฏยศิลป์จากความไม่สมบูรณ์ในกระบวนการคัดเลือกศิลปินระดับชาติทางด้านนาฏยศิลป์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลักขณา แสงแดง. (2561). *การสร้างสรรคานาฏยศิลป์ที่สะท้อนถึงจริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2564). *อาจารย์ประจำสาขาวิชาสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. สัมภาษณ์. 31 ตุลาคม.
- ภคพร หอมนาน. (2561). *การสร้างสรรคานาฏยศิลป์จากวิถีการใช้ท้องน้ำในสังคมเมืองของไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรภรณ์ ชยากโร. (2554). *การวิเคราะห์เรื่องแนวคิดสังคมอุดมคติในทัศนะของพระธรรมปิฎก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเกียรติ ศรีสุวรรณเตมี. (2544). *การเปิดรับสื่อและขวัญกำลังใจของพนักงานธนาคารไทยธนาคารจำกัด (มหาชน) หลังการควบรวมกิจการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุระเกียรติ รัตนอานวยศิริ. (2564). *อาจารย์พิเศษและนักวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัยแฟชั่นและนฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 5 พฤศจิกายน.

การสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Standardization and Confidence in the Service of Small Hotels in Bangkok after the COVID-19 Situation

พิมพ์ชนก สมควร¹, วีระ วีระโสภณ², บัว ศรีคช³

Pimchanok Somkhuang¹, Weera Weerasophon², Bua Srikos³

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ

วิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Bachelor of Arts Program in Tourism and Hospitality Industry Management,

College of Hospitality Industry Management, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: s61123449003@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรฐานการให้บริการ ความเชื่อมั่นในการให้บริการที่มีต่อลูกค้า และนำเสนอแนวทางการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนในการปฏิบัติตามการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 คน และการประชุมกลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) มาตรฐานการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร ควรศึกษาด้านความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ การตอบสนอง การให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร การเข้าถึงการบริการ การให้บริการรองรับเหมาะสม การติดต่อสื่อสาร ความปลอดภัย การควบคุมพนักงานภายในองค์กร การเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่ลูกค้า การเตรียมความพร้อมสำหรับ

ให้บริการ 2) ความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กควรเน้นความปลอดภัย การควบคุมพนักงานภายในองค์กรและการเข้าถึงการบริการ 3) แนวทางการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่น ดังนี้ (1) ความปลอดภัย (2) การควบคุมพนักงานภายในองค์กร (3) การเข้าถึงการบริการ (4) การให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร (5) ความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (6) การให้บริการรองรับเหมาะสม (7) การเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่ลูกค้า (8) การเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ (9) การตอบสนอง (10) การติดต่อสื่อสาร องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า มาตรฐานทั้ง 10 ข้อ สามารถพัฒนาทักษะการบริการของพนักงานในองค์กร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ลูกค้าและการให้บริการ และเป็นการปรับเปลี่ยนมาตรฐานโรงแรมขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: โรงแรมขนาดเล็ก; โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019; ความเชื่อมั่น; มาตรฐานการให้บริการ

Abstract

This research aims to study service standards, confidence in service to customers, and to present the guidelines for building confidence standards in service of a small hotel in Bangkok after the epidemic situation of COVID-19. It is a qualitative research in which data are gathered from related academic documents, interview with 14 participants in the practice of building a small hotel service standard and confidence in the Bangkok area, and focus group discussion with 3 experts. The information is then analyzed by using a content analytical technique.

The results of the research are as follows: 1) a service standard of small hotels in Bangkok should study the reliability and confidence in the service, response, knowledge and service skills of employees in the organization, access to services, courtesy service, communication, safety in providing services, control of employees within the organization, concerning and giving an importance to customers, and preparation for service. 2) The confidence in the service of a small hotel should focus on service safety, controlling employees within the organization, and

access to services. 3) Confidence standard building guidelines are as follows: (1) service safety; (2) employee control within the organization; (3) access to services; (4) knowledge and service skills of employees in the organization; (5) confidence in service; (6) providing courtesy service; (7) customer attention and focus; (8) preparation for service; (9) responsiveness; (10) communication. The body of knowledge is found that ten service standards are able to develop service skills of employees in the organization in order to build confidence for customers and service, including changing the standards of small hotels for maximum benefit.

Keywords: Small Hotel; Coronavirus Disease 2019; Confidence; Service Standard

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญสาขาหนึ่งซึ่งทำรายได้เข้าประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลเป็นเวลาติดต่อกันหลายปีและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขยายตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น ธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์ ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม การผลิตและค้าขายของที่ระลึก บริการรถเช่า สถานที่จอดรถ เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและยังเป็นกลไกสำคัญในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาค ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545–2554) จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

สำหรับปี พ.ศ. 2563 เศรษฐกิจไทยมีอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจลดลง จากผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) อย่างไรก็ดีตาม หลังจากประเทศไทยเริ่มมาตรการเปิดประเทศตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ซึ่งได้ทำการผ่อนคลายมาตรการควบคุมต่าง ๆ เปิดทางให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจกลับมาดำเนินการได้ รวมถึงสนับสนุนการเร่งฉีดวัคซีน จึงประเมินว่า จะทำให้เศรษฐกิจไทยเริ่มกลับมาฟื้นตัวได้อีกครั้งอย่างช้า ๆ โดยมีปัจจัยสนับสนุนมาจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจและปริมาณการค้าโลก (เท็ดสคอต ทวีธีระธรรม, 2564) ในปี พ.ศ. 2564 จึงคาดการณ์ว่า ภาพรวมการเติบโตของตลาด

ต่างประเทศจะมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 แต่ก็ยังไม่ฟื้นตัวในระดับเดียวกับปี พ.ศ. 2562 ก่อนการเกิดวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เนื่องจากต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความต้องการและความสามารถในการซื้อสินค้าและบริการ และแม้จะผ่านพ้นวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไปแล้ว ก็เชื่อว่า ยังไม่สามารถฟื้นตัวเข้าสู่ระดับปกติได้เช่นเดิม จึงส่งผลกระทบต่อตัดสินใจท่องเที่ยวของคนไทยที่มีกำลังการใช้จ่ายไม่สูงที่ต้องระมัดระวังการใช้จ่ายของครัวเรือนมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้ วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้ ยังส่งผลกระทบต่อธุรกิจโรงแรมและธุรกิจร้านอาหารที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมากกว่าธุรกิจอื่น ๆ โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการทั้งโรงแรมและร้านอาหารกังวลต่อสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเฉพาะโรงแรมขนาดเล็กมีความกังวลต่อสถานการณ์มากที่สุด รองลงมา คือ โรงแรมขนาดใหญ่และโรงแรมขนาดกลาง โดยธุรกิจโรงแรมได้รับผลกระทบจาก 3 มิติ คือ มิติการดำเนินธุรกิจ 56.3% มิติด้านนักท่องเที่ยวและเศรษฐกิจมหภาค 37.3% และมิติการเดินทาง 6.5% (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) ทั้งนี้ พบว่า ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กจะประสบปัญหารุนแรงกว่าโรงแรมขนาดใหญ่และขนาดกลาง ขณะที่ธุรกิจร้านอาหารจะประสบปัญหาเช่นกันในการแบกต้นทุนคงที่เท่าเดิม อาทิ ค่าน้ำและค่าไฟ กระทั่งต้องเลิกกิจการเป็นจำนวนมาก ในการปรับตัวของธุรกิจ ธุรกิจโรงแรมทุกขนาดปรับตัวค่อนข้างลำบาก มีสัดส่วนไม่แตกต่างกัน คือ โรงแรมขนาดใหญ่ 34.1% โรงแรมขนาดกลาง 37.5% โรงแรมขนาดเล็ก 31.1% โดยโรงแรมขนาดใหญ่ปรับตัวด้วยการลดจำนวนพนักงานลง ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์แรงงานกลับคืนสู่ภูมิภาคในชนบทจำนวนมาก ธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารบริหารความเสี่ยงและเตรียมความพร้อมรอการท่องเที่ยวกลับมา ดังนี้ (1) ด้านการบริหารต้นทุนและการเงิน ธุรกิจโรงแรมเลือกที่จะลดจำนวนพนักงาน ซึ่งมีต้นทุนหลัก คือ เงินเดือนของพนักงาน (2) ด้านผลิตภัณฑ์และช่องทางการขาย ธุรกิจโรงแรมปรับตัวให้บริการส่วนบุคคล (Personal Service) มากขึ้น (3) ด้านความพร้อมรับมือในภาวะวิกฤต ธุรกิจโรงแรมจะเน้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร นโยบายของรัฐบาล สื่อสารภายในองค์กรเพื่อปรับตัว ทั้งนี้ ผู้ประกอบการให้ความเห็นว่า การบริหารงานของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหามีความล่าช้า มีการสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งประเด็นการจัดสรรวัคซีนโควิด-19 และประเด็นมาตรการช่วยเหลือพนักงานที่ตกงาน ขณะที่ธุรกิจร้านอาหารลดค่าใช้จ่ายด้วยการลดจำนวนชั่วโมงการทำงานของพนักงาน ซึ่งธุรกิจสามารถปรับตัวได้เนื่องจากธุรกิจร้านอาหารมีจำนวนพนักงานที่น้อยกว่า

โรงแรม การระบาดของโรคโควิด-19 จึงส่งผลกระทบต่อความกังวลของธุรกิจในเรื่องปัญหาการแพร่ระบาดและสุขภาพ ซึ่งผู้ประกอบการส่วนมากกังวลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของชีวิตพนักงานที่จะส่งผลกระทบต่อครอบครัวของพนักงานเอง รวมถึงการให้บริการแก่ลูกค้าและภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นของลูกค้าต่อเรื่องความสะอาดและความปลอดภัย ผลจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ครั้งนี้จะทำให้อารมณ์ของการท่องเที่ยวโลกและไทยจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ดังนั้น ประเทศไทยต้องมีมาตรฐานด้านสุขภาพและความปลอดภัย ทั้งระบบ “Fit to Traveling” และระบบการจัดการความสะอาดในธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงค่านิยมในการท่องเที่ยวด้วยตัวเองมากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความแออัด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ธุรกิจต้องปรับตัวขนานใหญ่ ดังนี้ (1) การพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดความวิตกกังวลของพนักงานที่ต้องทำงานภายใต้ความกดดันจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (2) ทักษะการบริหารความเสี่ยงและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (3) การนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น เช่น ธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อลดการสัมผัสกับลูกค้า อาทิ การใช้รหัสคิวอาร์โค้ด (QR Code) ในการชำระเงิน รวมถึงการเข้าถึงตัวลูกค้าให้มากขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

จากปัญหาและด้วยเหตุผลดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นการเสริมสร้างให้ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำวิจัยนี้ไปวางแผนพัฒนาธุรกิจหรือศึกษาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อลูกค้าได้ในอนาคต ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย คือ เพื่อนำความรู้ด้านการสร้างมาตรฐานการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์โรคโควิด-19 เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า และเพื่อนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเชื่อมั่นในการให้บริการและนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรฐานการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อลูกค้า หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้ที่มีส่วนในการปฏิบัติตามการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้บริหาร พนักงานโรงแรม มัคคุเทศก์ บุคลากรทางการศึกษาที่สอนด้านการท่องเที่ยว โรงแรม และผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวน 14 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ดำเนินงานวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2) เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเป็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 15 คำถาม ซึ่งตั้งคำถามแบบสัมภาษณ์จากแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ 10 ข้อ และการประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน

3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

3.2 การนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ และจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3.3 การนำแนวทางการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยจัดทำจากการสัมภาษณ์โดยการจัดการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบประชุมกลุ่ม

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนในการปฏิบัติตามการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก

จำนวน 14 คน หลังจากนั้นทำการถอดเทปและสรุปข้อมูลเพื่อจัดการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบประชุมกลุ่มจำนวน 3 คน เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล

ผลการวิจัย

1. จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คน สามารถสรุปเป็นประเด็นในการสร้างมาตรฐานและการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก ดังนี้

1.1 มาตรฐานด้านความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability) องค์กรยังคงต้องปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง โดยองค์กรต้องได้รับการรับประกันคุณภาพตามมาตรฐาน SHA (Amazing Thailand Safety and Health Administration) และ SHA Plus และปฏิบัติตามมาตรฐานของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.)

1.2 มาตรฐานด้านการตอบสนอง (Responsiveness) ควรแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น หากมีการยกเลิกห้องพักทางโรงแรมได้มีการยืดหยุ่นให้กับลูกค้ามากที่สุด โดยการคืนเงินหรือสามารถเลื่อนวันเข้าพักได้

1.3 มาตรฐานด้านการให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร (Competence) ควรสำรวจล่วงหน้าว่า พนักงานขาดความรู้ในด้านใด หลังจากนั้นควรเพิ่มการอบรมพนักงานและนำพนักงานในองค์กรศึกษาดูงาน บางองค์กรจะสำรวจความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก จากนั้น จึงปรึกษาพนักงานด้วยกันเองว่า ควรปฏิบัติตนในลักษณะใดเพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

1.4 มาตรฐานด้านการเข้าถึงการบริการ (Access) ทางโรงแรมได้ปรับปรุงการให้บริการโดยเพิ่มการวัดอุณหภูมิก่อนเข้าพัก ลดการสัมผัส หากบริเวณหน้าเคาท์เตอร์ไม่มีพื้นที่กว้างมาก ทางโรงแรมควรมีฉากกั้นเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ เปลี่ยนการชำระเงินสดเป็นการชำระเงินทางออนไลน์ โดยพยายามเข้าถึงทุกช่องทางการชำระเงิน และลงทะเบียนเพื่อรับคิวอาร์โค้ดผ่านแพลตฟอร์ม “ไทยชนะ”

1.5 มาตรฐานด้านการให้บริการรองรับเหมาะสม (Courtesy) พนักงานจะต้องมีความสุภาพ สวมใส่หน้ากากอนามัยและถุงมือตลอดเวลา เว้นระยะห่างกับลูกค้าและพนักงานด้วยกันเองซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น

1.6 มาตรฐานด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) พนักงานสามารถสื่อสารภาษาที่ 3 หรือภาษาที่ 4 ถือว่า มีความสำคัญมาก โรงแรมบางแห่งมีพนักงานที่เป็นชาวต่างชาติให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้ลูกค้าได้ยิ่งขึ้น

1.7 มาตรฐานด้านความปลอดภัยในการให้บริการ (Security) ทางองค์กร จะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าผ่านมาตรการความสะอาดและความปลอดภัย ตามมาตรฐาน SHA และมาตรฐาน SHA Plus

1.8 มาตรฐานด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กร (Credibility) องค์กรควรมีการสรุปความต้องการของลูกค้าและปัญหาของลูกค้าเสมอ หากพนักงาน มีความจำเป็นต้องไปพื้นที่เสี่ยงต้องมีกักตัวเองและสังเกตอาการ ซึ่งผู้บริหารหรือ ผู้จัดการควรพูดคุยกับพนักงานให้ปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมความปลอดภัยและถูก สุขอนามัย และการสร้างความตระหนักรู้ ระวังตัวในการปฏิบัติหน้าที่

1.9 มาตรฐานด้านการเอาใจใส่ และให้ความสำคัญ แก่ลูกค้า (Understanding) โรงแรมขอความร่วมมือไม่ให้ใช้พื้นที่ส่วนกลาง โดยมีป้ายประกาศ แจ้งหลายภาษา นอกจากนี้ พนักงานควรให้บริการตามที่ลูกค้าต้องการให้ได้มากที่สุด เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

1.10 มาตรฐานด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ (Tangibility) ควรจัดเตรียมเจลล้างมือให้เพียงพอ ใช้แอลกอฮอล์เช็ดทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ในแต่ละบริเวณชั่วโมงละ 1 ครั้ง

2. ความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อลูกค้า หลังสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังนี้

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องกันว่า ข้อที่สำคัญที่สุดในอันดับแรก คือ ด้าน ความปลอดภัยในการให้บริการ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า พนักงานควรปฏิบัติตามมาตรการด้านสุขอนามัย รักษาความสะอาด เพื่อสร้างความ เชื่อมั่นด้านความปลอดภัย องค์กรจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าโดยใช้ มาตรฐาน SHA และ SHA Plus โดยเฉพาะมาตรฐาน SHA Plus เป็นมาตรฐานที่มี ข้อกำหนดความปลอดภัยด้านสุขอนามัยซึ่งจะทำให้ลูกค้ามีความเชื่อมั่นมากกว่าด้วย ข้อกำหนดด้านการรับวัคซีนของบุคลากรภายในองค์กรครบโดสไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนบุคลากรภายในสถานประกอบการทั้งหมด ภายหลังการเปิดประเทศมีการ กำหนดมาตรฐาน SHA Extra Plus ขึ้นมา ซึ่งโรงแรม SHA Extra Plus เป็นโรงแรมที่ ไม่เพียงตรงตามมาตรฐาน SHA Plus แต่ยังเป็นโรงแรมที่มีโรงพยาบาลคู่ปฏิบัติการที่ ผ่านการรับรองสำหรับการตรวจโรคโควิด-19

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องกันในข้อที่สำคัญในอันดับต่อมา คือ ด้านการ ควบคุมพนักงานภายในองค์กร พนักงานทุกคนควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิต และการปฏิบัติตัว พนักงานควรมีความรู้ในการป้องกันตัวเองระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ควร

มีการพูดคุยกับพนักงานในองค์กรให้ปฏิบัติตัวตามมาตรการของทางรัฐบาลและมาตรการของโรงแรมด้วยความจริงใจและไม่คิดว่า เป็นภาระของธุรกิจ พนักงานเองมีการระมัดระวังมากขึ้นในการใช้ชีวิต เพราะฉะนั้น พนักงานจำเป็นจะต้องมีความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการใช้ชีวิตประจำวัน หากพนักงานมีความจำเป็นต้องไปพื้นที่เสี่ยงต้องกักตัวเองและสังเกตอาการ ไม่ควรปกปิดข้อมูลหรือปกปิดไทม์ไลน์เพราะจะทำให้องค์กรเองได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องกันอันดับที่สามที่มีความสำคัญที่สุด คือ ด้านการเข้าถึงการบริการ พนักงานในองค์กรจะต้องให้บริการลูกค้าอย่างเต็มที่และรวดเร็ว เพื่อเพิ่มความประทับใจให้กับลูกค้า โดยการปรับเปลี่ยนเป็นรหัสคิวอาร์โค้ดเพื่อเช็คอินและเช็คเอาท์ ทั้งนี้ ทางโรงแรมควรเปลี่ยนเป็นการชำระเงินออนไลน์และควรเข้าถึงทุกช่องทางการชำระเงินออนไลน์ ลูกค้าสามารถใช้ช่องทางการชำระเงินหลากหลาย เช่น ผ่านบัตรเครดิตหรือบัตรเดบิต อินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง (Internet Banking) โดยสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อชำระเงิน เครื่องรูดบัตร EDC (Electronic Data Capture) การโอนเงินผ่านเคาเตอร์เซอร์วิส การชำระเงินผ่านคนกลางทั้งที่เป็นสถาบันการเงินของธนาคารและที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non-bank) หรือชำระเงินสด ในอนาคตหากมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นทางโรงแรมควรมีการเข้าถึงการชำระเงินให้กับลูกค้าสัญชาติต่าง ๆ

3. การนำเสนอแนวทางการสร้างมาตรฐานความเชื่อมั่นในการให้บริการเป็นการสัมภาษณ์โดยถามคำถามลักษณะแบบเปิด จำนวน 15 คำถาม และจัดการประชุมกลุ่มจำนวน 3 คน เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล จากการศึกษาสรุปผลได้ ดังนี้ 1. ด้านความปลอดภัยในการให้บริการ 2. ด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กร 3. ด้านการเข้าถึงการบริการ 4. ด้านการให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร 5. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ 6. ด้านการให้บริการรองรับเหมาะสม 7. ด้านการเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่ลูกค้า 8. ด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ 9. ด้านการตอบสนอง 10. ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยโรงแรมขนาดเล็กควรปฏิบัติตาม 10 ข้อหลักดังกล่าว เพื่อสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการ

การสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------

1. ด้านความปลอดภัยในการให้บริการ (Security)	✓	✓	✓
2. ด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กร (Credibility)	✓	✓	✓
3. ด้านการเข้าถึงการบริการ (Access)	✓	✓	✓
4. ด้านการให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร (Competence)	✓	✓	✓
5. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability)	✓	✓	✓
6. ด้านการให้บริการรองรับเหมาะสม (Courtesy)	✓	✓	✓
7. ด้านการเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่ลูกค้า (Understanding)	✓	✓	✓
8. ด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ (Tangibility)	✓	✓	✓
9. ด้านการตอบสนอง (Responsiveness)	✓	✓	✓
10. ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication)	✓	✓	✓

ตาราง 1 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเรียงลำดับจากด้านที่สำคัญมากไปหาน้อย

อภิปรายผล

1. การสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก ควรปฏิบัติตามมาตรการที่ได้สรุปไว้ทั้ง 10 ข้อหลักที่ได้กล่าวมา สอดคล้องกับงานวิจัยของนนทิกานต์ ศรีสุวรรณ และคณะ (2564) กล่าวว่า มาตรฐานความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับโรงแรมที่พักที่ผู้ประกอบการพึงมีประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) สุขลักษณะอาคารและอุปกรณ์เครื่องใช้ที่มีอยู่ในอาคาร 2) การจัดอุปกรณ์ทำความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค 3) การป้องกันสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และงานวิจัยของพรณิภา ชาวคำ (2559) ได้นำเสนอการบริหารจัดการภายในโรงแรมขนาดเล็กในเขตอำเภอเมืองเชียงราย คือ S-T (เชิงรับ) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของโรงแรมขนาดเล็ก คือ การเน้นการบริการแก่ลูกค้าที่เหนือความคาดหวัง และในงานวิจัยของอุดม สมบูรณ์ผล (2564) กล่าวถึงปัจจัยการจัดการคุณภาพการบริการประกอบด้วยความน่าเชื่อถือ การรับรู้ความต้องการของผู้รับบริการ ความเป็นรูปธรรมการบริการ มีผลต่อการตั้งใจใช้บริการซ้ำโรงแรมขนาด

เล็กในจังหวัดปทุมธานี โดยสามารถนำข้อสรุปมาตรการทั้งหมดมาปรับใช้เป็น มาตรการในการสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็ก ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อลูกค้า หลังสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19

1) ด้านความปลอดภัยในการให้บริการ เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกไม่ว่าจะเป็นพนักงานในองค์กรควรมีความรู้ในด้านสุขอนามัย ด้านความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ วะปะแก้ว และยุภาพร ยุภาศ (2564) กล่าวในยุทธศาสตร์ 5R ว่า ภายใต้ความปกติใหม่ (New Normal) กระตุ้นไทยเที่ยวไทยด้วยรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและบริการที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ภายใต้นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว 4 ประการ คือ ความปลอดภัย (Safety) ความสะอาด (Clean) ความเป็นธรรม (Fair) และกระจายรายได้สู่ชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสู่ความยั่งยืน (Sustainability) ทางองค์กรจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า ผ่านมาตรการความสะอาดและความปลอดภัยตามมาตรฐาน SHA มาตรฐาน SHA Plus และมาตรฐาน SHA Extra Plus สอดคล้องกับงานของวิวัฒน์ โรจนพิทยากร (2564) ที่ระบุว่า การตรวจเชื้อโรคโควิด-19 เป็นไปตามมาตรการการควบคุมโรคของกระทรวงสาธารณสุขภายใต้มาตรการป้องกัน D-M-H-T-T-A (D-Distancing เว้นระยะห่าง; M-Mask Wearing สวมหน้ากาก; H-Hand Washing ล้างมือบ่อย ๆ; T-Temperature ตรวจวัดอุณหภูมิ; T-Testing ตรวจเชื้อโรคโควิด-19; A-Application ไทยชนะ)

2) ด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กร แนวทางในการควบคุมพนักงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและพัฒนาการบริการโดยการปรับปรุงหรือสรุปความต้องการและปัญหาของลูกค้า สังเกตความต้องการของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ พนักงานทุกคนจะต้องทราบในการปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมความปลอดภัย ถูกสุขอนามัย และการใช้ชีวิตแบบนิว نرمอล (New Normal) หากพนักงานมีความจำเป็นต้องไปพื้นที่เสี่ยงต้องกักตัวเองและสังเกตอาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญชนก สุวรรณพงศ์ (2563) โดยผลวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการที่รับรู้ของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยการรับรู้ลำดับแรก คือ ความเป็นรูปธรรมของบริการ รองลงมา คือ การตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว ด้านการให้ความมั่นใจ ด้านความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจได้และด้านการเข้าใจความต้องการของผู้รับบริการ

3) ด้านการเข้าถึงบริการ ปรับเปลี่ยนแนวทางในการให้บริการเป็นรูปแบบออนไลน์เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อ โรงแรมส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นการเช็คอินออนไลน์หรือรหัสคิวอาร์โค้ด สำหรับการเข้าถึงห้องพักในการเช็คอินและเช็คเอาท์ ทางโรงแรมได้เปลี่ยนการชำระเงินแบบออนไลน์และให้เข้าถึงทุกช่องทางการชำระเงินออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชาติ บัวชุม และคณะ (2564) ที่พบว่าอายุและระดับการศึกษาสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิต การสแกนคิวอาร์โค้ด และการโอนเงินผ่านโมบายแอปพลิเคชัน ในขณะที่บริบททางสังคม วัฒนธรรม กฎหมายและข้อบังคับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสแกนคิวอาร์โค้ดมากที่สุด เช่นเดียวกับการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน ความเสี่ยงในการใช้งาน การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ และความตั้งใจในการใช้งานแพลตฟอร์มมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสแกนคิวอาร์โค้ดมากที่สุด

3. ประเด็นการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน ซึ่งเห็นพ้องกันทั้ง 10 ข้อหลัก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

มาตรฐานแรกที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ มาตรฐานด้านความปลอดภัยในการให้บริการ พนักงานควรปฏิบัติตามมาตรการด้านสุขอนามัย รักษาความสะอาด องค์กรสามารถใช้มาตรฐาน SHA และ SHA Plus เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการบริการ ลำดับต่อมาเป็นมาตรฐานด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กร ทางโรงแรมมีข้อปฏิบัติให้พนักงานทุกคนปฏิบัติตาม คือ การรักษาความสะอาด ถูกสุขอนามัย ไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง และลำดับต่อมาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นพ้องกันเป็น 3 อันดับแรก คือ มาตรฐานด้านการเข้าถึงบริการ องค์กรมีการปรับปรุงการให้บริการ คือ ลดการสัมผัสและเปลี่ยนเป็นการชำระเงินทางออนไลน์โดยพยายามเข้าถึงทุกช่องทางการชำระเงิน หากในอนาคตมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ควรมีการเข้าถึงในการชำระเงินให้กับลูกค้าสัญชาติต่าง ๆ ในส่วนของมาตรฐานด้านการให้ความรู้และทักษะในการบริการของพนักงานในองค์กร องค์กรควรมีการสำรวจว่า พนักงานขาดความรู้ในด้านใดและมีการจัดอบรมให้กับพนักงานในองค์กร พนักงานควรเรียนรู้การใช้ชีวิตแบบนิวนอร์มอลเพื่อให้พนักงานได้รับข้อมูลที่เป็นแหล่งข้อมูลเดียวกัน และในด้านมาตรฐานด้านความเชื่อถือว่าไว้วางใจในการบริการ องค์กรยังต้องปฏิบัติตามมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง องค์กรควรมีมาตรฐาน SHA และมาตรฐาน SHA Plus ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อสร้างความเชื่อมั่น เพื่อให้องค์กรมีมาตรฐานด้านการให้บริการรองรับเหมาะสมในการเว้นระยะห่างซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการเว้นระยะห่างจากลูกค้าหรือพนักงานด้วย

กันเอง มาตรฐานด้านการเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่ลูกค้า มาตรฐานด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ ถือเป็นมาตรฐานหนึ่งที่สามารถสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้าได้ ในมาตรฐานด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการองค์กรควรมีการจัดเตรียมเจลล้างมือให้เพียงพอ ใช้แอลกอฮอล์เช็ดทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ มาตรฐานด้านการตอบสนองในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ในกรณียกเลิกที่พัก ทางโรงแรมต้องมีการยืดหยุ่นให้กับลูกค้ามากที่สุด และสุดท้าย คือ มาตรฐานด้านการติดต่อสื่อสาร การที่พนักงานสามารถสื่อสารภาษาที่ 3 หรือภาษาที่ 4 นอกเหนือจากภาษาอังกฤษถือว่า สำคัญมาก

โดยองค์กรควรปฏิบัติตาม 10 ข้อหลักดังกล่าว ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องกันว่า สำคัญที่สุดอันดับแรก คือ ด้านความปลอดภัยในการให้บริการ รองลงมา คือ ด้านการควบคุมพนักงานภายในองค์กรและด้านการเข้าถึงการบริการ โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดชชาติ โกพลรัตน์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการให้บริการลูกค้าของผู้ประกอบการโรงแรมราคาประหยัด ความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ (1) ด้านการเข้าถึงลูกค้า (2) ด้านการสร้างบริการให้เป็นที่รู้จัก (3) ด้านความปลอดภัย ซึ่งดารณี อาจหาญ และสันติธร ภูริภักดี (2564) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์การตอบสนองภาวะวิกฤตโรคโควิด-19 ของธุรกิจโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) กลยุทธ์ด้านการปรับโครงสร้างองค์กร (Re-organization) (2) กลยุทธ์ด้านการลดต้นทุน (Cost Reduction Strategies) (3) กลยุทธ์ด้านการทดแทนรายได้จากธุรกิจที่เกี่ยวข้อง (Non-room Revenue Strategy) (4) กลยุทธ์การปรับวิธีการดำเนินธุรกิจใหม่ (New Business Norm Strategy) (5) กลยุทธ์ด้านราคา (Pricing Strategy) (6) กลยุทธ์ด้านการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing Strategy) (7) กลยุทธ์นโยบายแบบยืดหยุ่น (Flexible Strategy) ดังนั้น ผู้ประกอบการสามารถนำมาตรการที่ผู้วิจัยได้สรุปผลไปปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับองค์กรพร้อมกับศึกษากลยุทธ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการอภิปรายมาทั้งหมด จะเห็นว่า มาตรฐานทั้ง 10 ข้อ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างมาตรฐานและความเชื่อมั่นในการให้บริการของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยมาตรฐานทั้งหมดได้รับการยืนยันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 14 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการพัฒนาทักษะการบริการ

ของพนักงานในองค์กร พนักงานควรปฏิบัติตามมาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้า องค์กรสามารถนำมาตรฐานปรับใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการให้บริการ เพื่อให้โรงแรมขนาดเล็กสามารถปรับเปลี่ยนมาตรฐานให้เหมาะสมและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ควรมีการสำรวจความพึงพอใจและประเมินคุณภาพมาตรฐานทั้ง 10 ข้อพร้อมด้วย

สรุป

องค์กรควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการโดยมีการปฏิบัติตามมาตรการของทางรัฐบาลอย่างเคร่งครัด มีความปลอดภัย มีการเข้าถึงการบริการที่เหมาะสม มีความสะอาดด้านสุขอนามัยในการให้บริการ มีการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า ในการปฏิบัติตัวตามมาตรการต่าง ๆ มีการให้ความรู้ทักษะในการบริการและควบคุมพนักงานภายในองค์กร และเตรียมความพร้อมสำหรับให้บริการ ทั้งนี้ โรงแรมสามารถความเชื่อถือไว้วางใจในการบริการโดยประชาสัมพันธ์และโฆษณาในด้านความสะอาดของทางโรงแรมและมาตรฐานที่รับรองความสะอาด คือ มาตรฐาน SHA มาตรฐาน SHA Plus และมาตรฐาน SHA Extra Plus ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ โรงแรมขนาดเล็กหรือผู้ประกอบการสามารถนำมาตรการดังกล่าวไปปรับใช้อย่างเหมาะสมภายในองค์กรได้ในอนาคต ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาทัศนคติของผู้ที่เข้ามาใช้บริการโรงแรมขนาดเล็กโดยตรงเพิ่มเติมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อนำผลมาวิเคราะห์เพิ่มเติมในความเชื่อมั่นของมาตรการต่าง ๆ และควรมีการศึกษาวิจัยในโรงแรมขนาดอื่นหรือนำไปเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ ซึ่งอาจจะได้มาตรการรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (26 ตุลาคม 2564). *ผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจโรงแรม/ร้านอาหารช่วงวิกฤติโควิด-19*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/967949>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *คาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์ท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://bit.ly/34hKL0I>
- ขวัญชนก สุวรรณพงศ์. (2563). คุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 6 (2), 44-56.

- ดารณี ออาจหาญ และสันติธร ภูริภักดี. (2564). กลยุทธ์การตอบสนองภาวะวิกฤตของธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดไวรัสโควิด-19. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 13 (4), 82-97.
- เดชชาติ โกพลรัตน์ และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการให้บริการลูกค้าของผู้ประกอบการโรงแรมราคาประหยัดในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 16 (1), 32-44.
- เทิดศักดิ์ ทวีธีระธรรม. (13 พฤศจิกายน 2564). *เศรษฐกิจไทยผ่านจุดต่ำสุดและเริ่ม Restart*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://bit.ly/35xJgvL>
- นันทิกานต์ ศรีสุวรรณ และคณะ. (2564). มาตรฐานความปลอดภัยของธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดเชียงใหม่ หลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19. *การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 ภายใต้แนวคิด “การยกระดับงานวิจัยสู่นวัตกรรม”*. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. วันที่ 17-18 มิถุนายน. หน้า 168-186.
- พรณิภา ชาวคำ. (2559). กลยุทธ์การบริหารจัดการภายในโรงแรม: กรณีศึกษา โรงแรมขนาดเล็ก ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 10 (1), 89-104.
- มติชนออนไลน์. (11 มกราคม 2565). *ททท. เตรียมพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมาตรฐาน SHA Extra Plus*. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3126054
- วิไลวรรณ วะปะแก้ว และยุภาพร ยุภาศ. (2564). การท่องเที่ยวไทยแลนด์แดนสยามยุคโควิด. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 6 (3), 719-732.
- วิวัฒน์ โรจนพิทยากร. (2564). ประเทศไทยเปิดโมเดล “ภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์” รับชาวต่างชาติ 1 กรกฎาคม 2564. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*. 30 (เพิ่มเติม 1), S1-S2.
- สุรชาติ บัวชุม และคณะ. (2564). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้แพลตฟอร์มรับจ่ายเงินดิจิทัลในธุรกิจท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ*. 2 (2), 86-99.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). *การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อุดม สมบูรณ์ผล. (2564). การจัดการคุณภาพการบริการและภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อการตั้งใจใช้บริการซ้ำโรงแรมขนาดเล็กของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*. 7 (2), 197-207.
- Thaiontours Team. (22 กุมภาพันธ์ 2565). *โรงแรม SHA Plus (SHA+) และ SHA Extra Plus (SHA++) ใน จังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://thaiontours.com/thailand/thailand-sha-plus-hotels>

การศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย A Study of Satisfaction of the Electronic Document System of Mahamakut Buddhist University Staffs

พระครูธรรมธรเดช ฐิตเตโช (สำเร็จ)

Phrakhruddhammathon Decho Thitatejo (Samrej)

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, E-mail: decho.sa@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยเทคนิคเชิงสำรวจโดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มีระดับความพึงพอใจในด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$; S.D.=0.54) 2) ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.54$; S.D.=0.55) 3) ด้านการเก็บรักษาข้อมูล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$; S.D.=0.57) องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ต้องค้ำความรู้ 5 ประการ คือ (1) รู้ระบบ (2) ลดการซ้ำซ้อน (3) เข้าใจงานสารบรรณ (4) สร้างระบบการแจ้งเตือน (5) ตรวจสอบได้ 2) ด้านการรับส่งข้อมูลต้องค้ำความรู้ 4 ประการ คือ (1) การรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว (2) สร้างระบบให้มีเสถียรภาพ (3) ประสิทธิภาพในการสืบค้นดี

(4) เชื่อมโยงระบบกับอีเมลผู้ส่ง-ผู้รับ และ 3) ด้านการเก็บรักษาข้อมูลได้องค์ความรู้ 3 ประการ คือ (1) ความปลอดภัยในการเข้าถึงของข้อมูล (2) การป้องกันการสูญหายของข้อมูล (3) การเชื่อมโยงข้อมูลกันได้

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

This article aims to study the level of satisfaction with using the Electronic Document System of staff members at Mahamakut Buddhist University. It is a quantitative research using survey techniques. The sample group is staff members at Mahamakut Buddhist University. The research tool is performed by using questionnaire and analyzed data by descriptive statistics such as percentage, mean, and standard deviation.

The result reveals the satisfaction of using the Electronic Document System among staffs at Mahamakut Buddhist University can be divided into three aspects in the followings: 1) the use of the Electronic Document System: from the study, the staffs' opinion level on using the Electronic Document System overall has a high level ($\bar{X}=3.57$; S.D.=0.54). 2) Fast data transmission: it is a high level in overall ($\bar{X}=3.54$; S.D.=0.55). 3) Information retention: it is a moderate level in overall ($\bar{X}=3.44$; S.D.=0.57). The body of knowledge gains from the study indicates that 1) use of the Electronic Document System consists of (1) understanding the system; (2) reducing redundancy; (3) understanding the filing clerk; (4) creating an alert system; (5) being auditable; 2) the data transmission consists of (1) being quick; (2) creating a stable system; (3) good search efficiency; (4) linking to the sender-receiver email; and 3) information retention consists of (1) secure access to data; (2) preventing the data loss; (3) reconnecting the old data.

Keywords: Satisfaction; Electronic Document System; Mahamakut Buddhist University

บทนำ

ตามนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดให้หน่วยงานราชการต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาระบบราชการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพมาตรฐานและการลดขั้นตอนระยะเวลาการปฏิบัติราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังปรากฏในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ. 2564-2565) ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาบริการภาครัฐเพื่อประชาชน ได้กำหนดเป้าหมายในการให้ภาครัฐมีบริการที่เป็นมาตรฐานสากลตอบสนองความต้องการของประชาชนในฐานะผู้รับบริการได้อย่างทันที ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านบริการภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์ เชื่อมโยงบริการของทุกหน่วยงานแบบเบ็ดเสร็จ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ม.ป.ป.: 29)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564-2568 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา เพื่อให้การบริหารจัดการเอกสารระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ให้เกิดการรองรับการพัฒนาการพัฒนาระบบการบริหารงานสอดคล้องกับข้อที่ 8 (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.: 6-7) โดยประเด็นสำคัญของแผนพัฒนาฉบับนี้ได้มีนโยบายพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการปรับปรุงระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยและบุคลากรให้ทันสมัย มีความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) อย่างเป็นมาตรฐาน

ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศและการปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดการเอกสารสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ มาเป็นระยะหนึ่งแล้ว ฉะนั้น การศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Document System; EDS) จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา ตลอดจนการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรฝ่ายสนับสนุนได้เป็นอย่างดี การวิจัยนี้จะนำเสนอผลความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเอกสารของสำนักงานต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยเทคนิคการสำรวจ (Survey Technique) ในกระบวนการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและนำมาหาค่าวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เฉพาะเพื่ออธิบายลักษณะ สภาพทั่วไป สำรวจความพึงพอใจ และรับฟังข้อเสนอแนะ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน ในทุกส่วนงานที่ทำงานอยู่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีประชากรจำนวน 57 รูป/คน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์จริง ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะเก็บข้อมูลโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 รูป/คน แต่เพื่อให้งานวิจัยเชิงปริมาณมีความสมบูรณ์จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

3. พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างคำถามครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ต่อการศึกษาและแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) สอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมาตราวัดแบบ (Cumulative Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การวัด 5 ระดับ คือ ระดับ 5 เท่ากับมากที่สุด ระดับ 4 เท่ากับระดับมาก ระดับ 3 เท่ากับระดับปานกลาง ระดับ 2 เท่ากับน้อย และระดับ 1 เท่ากับน้อยที่สุด

สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว ด้านการเก็บรักษาข้อมูล

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ซึ่งเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในด้านความพึงพอใจและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมในประเด็นที่กำหนดไว้

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากส่วนงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยโดยดำเนินการ ดังนี้

5.1 ขอนหนังสือจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 การนำหนังสือจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามพร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ในการวิจัย อธิบายคำสั่ง วิธีการออกแบบสอบถาม และเนื้อหาของคำถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจก่อนตอบแบบสอบถาม

5.3 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองหลังจากผู้ตอบแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่กรอกข้อความแล้วอย่างสมบูรณ์

5.4 การนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows) คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาผู้วิจัยดำเนินการโดยทดสอบค่าตามแบบเครื่องมือวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 57 คน และใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 50 คน ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงไว้ในตาราง 1 ดังนี้

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	19	38
หญิง	31	62
รวม	50	100.0
อายุ		
25 - 34 ปี	20	40
35 - 44 ปี	25	50
45 - 54 ปี	5	10
มากกว่า 55 ปี	0	0
รวม	50	100.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3	6
ปริญญาตรี	30	60
สูงกว่าปริญญาตรี	17	34
รวม	50	100.0
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 2 ปี	6	12
2-5 ปี	17	34
6-10 ปี	24	48
มากกว่า 10 ปี	3	6
รวม	50	100.0

ตาราง 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ส่วนเพศชาย จำนวน 19 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 38

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีอายุ 35-44 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 40 กลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 45-54 ปี จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 10 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ไม่มี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34 และกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ ผู้จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 6-10 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมา ได้แก่ ประสบการณ์การทำงาน 2-5 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34 ประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 12 และกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจการใช้งานระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ระดับความพึงพอใจด้านการใช้ระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยข้อมูลประเมินระดับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการใช้ระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีความพอใจการเข้าสู่ระบบที่ไม่ซับซ้อน	3.75	0.51	มาก
2. เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	3.53	0.78	มาก
3. มีขั้นตอนการส่งข้อมูลไม่ยุ่งยาก	3.61	0.68	มาก
4. มีการอบรมบุคลากรให้รู้จักระบบ	3.53	0.78	มาก
5. ระบบสามารถรับข้อมูลได้อย่างเพียงพอ	3.46	0.71	ปานกลาง
ภาพรวม	3.57	0.54	มาก

ตาราง 2 ผลวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจด้านการใช้ระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการใช้ระบบสารสนเทศ

อิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$; S.D.=0.54) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านท่านมีความพอใจ การเข้าสู่ระบบที่ไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับมาก มีอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.75$; S.D.=0.51) รองลงมา ได้แก่ ด้านมีขั้นตอนการส่งข้อมูลไม่ยุ่งยาก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; S.D.=0.68) ด้านเจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และด้านการอบรมบุคลากรให้รู้จักระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$; S.D.=0.78) ส่วนด้านระบบสามารถรับข้อมูลได้อย่างเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.46$; S.D.=0.71) แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ในระดับมาก

2. การรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
6. ประหยัดเวลา งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์	3.95	0.89	มาก
7. บุคลากรในองค์กรทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึง	3.32	0.71	ปานกลาง
8. บุคลากรสามารถดำเนินการได้ทันที	3.40	0.67	ปานกลาง
9. ระบบมีความสำคัญกับทุกส่วนงาน	3.58	0.68	มาก
10. เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กร	3.49	.068	ปานกลาง
ภาพรวม	3.54	0.55	มาก

ตาราง 3 ผลวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว

จากตาราง 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.54$; S.D.=0.55) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านประหยัดเวลา งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.89) รองลงมา ได้แก่ ด้านระบบมีความสำคัญกับทุกส่วนงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$; S.D.=0.68) ด้านเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$; S.D.=0.68) ด้านบุคลากรสามารถดำเนินการได้ทันที อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$; S.D.=0.67) ส่วนด้านบุคลากรในองค์กรทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.32$; S.D.=0.71) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว ในระดับมาก

3. ด้านการเก็บรักษาข้อมูล	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
11. มีความสะดวกในการเก็บรักษาข้อมูล	3.47	0.68	ปานกลาง
12. สามารถตรวจสอบข้อมูลได้	3.51	0.68	มาก
13. สามารถแก้ไขข้อมูลได้โดยมีร่องรอย	3.26	0.72	ปานกลาง
14. สามารถป้องกันปัญหาการติดตามเอกสารได้	3.47	0.73	ปานกลาง
15. เป็นหลักฐานในการประกันคุณภาพการศึกษา	3.49	0.73	ปานกลาง
ภาพรวม	3.44	0.57	ปานกลาง

ตาราง 4 ผลวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจด้านการเก็บรักษาข้อมูล

จากตาราง 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเก็บรักษาข้อมูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$; S.D.=0.57) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$; S.D.=0.68) รองลงมา ได้แก่ ด้านเป็นหลักฐานในการประกันคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$; S.D.=0.73) ด้านสามารถป้องกันปัญหาการติดตามเอกสารได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$; S.D.=0.73) ด้านมีความสะดวกในการเก็บรักษาข้อมูล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$; S.D.=0.68) ส่วนด้านสามารถแก้ไขข้อมูลได้โดยมีร่องรอย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$; S.D.=0.72) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการเก็บรักษาข้อมูล ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลจากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในด้านความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ

1. ด้านการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามสามารถประมวลได้ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัญหาของผู้ใช้งานหรือเจ้าหน้าที่ เช่น ศักยภาพของผู้ใช้งานไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน เพราะบางคนไม่ได้ใช้ระบบนี้หรือไม่มีชื่อในระบบ จะใช้ได้เฉพาะบุคคลเท่านั้น ซึ่งหากผู้รับผิดชอบที่ใช้งานติดธุระ อาจทำให้หน่วยงานไม่ทราบข้อมูลของมหาวิทยาลัยได้ ขณะที่บางคนที่มีชื่อใช้งานก็ไม่รู้จักคำสั่งหรือช่องทางในการใช้งานเพราะขาดการอบรมการใช้งานระบบ บางครั้งเกิดความซ้ำซ้อนในการดูแลระบบ

เพราะไม่ได้กำหนดผู้รับผิดชอบการส่งที่ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้รับหนังสือหรือผู้ดูแลระบบเองไม่สามารถส่งให้ผู้รับโดยแยกเป็นรายบุคคลหรือเลือกทั้งหมดได้ ข้อเสนอแนะคือ ควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกคนเข้าใจการใช้งานอย่างทั่วถึง และจัดอบรมวิธีการใช้หรือคู่มือการใช้ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน รวมถึงการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนสามารถใช้ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รับผิดชอบเท่านั้น รวมถึงการเพิ่มช่องทางการแจ้งอุปสรรคปัญหาการใช้งานในการใช้งานระบบ

ประเด็นที่ 2 ปัญหาของระบบแบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ (1) ด้านคู่มือการใช้งาน เมนู (Menu) การใช้งานมีน้อย แต่ก็ไม่ได้อธิบายความหมายของฟังก์ชัน (Function) ในการทำงานให้ครบถ้วนและชัดเจน (2) ด้านการเข้าสู่ระบบ เมื่อจะเข้าสู่ระบบต้องใช้เวลาานกว่าโปรแกรมอื่น ๆ หากต้องการโหลดเอกสารนำเข้าจะโหลดได้น้อย โดยเฉพาะไฟล์ใหญ่นำเข้าข้อมูลได้ช้า เมื่อต้องการแก้ไขเอกสารจะโหลดเพิ่มไม่ได้ การเปิดไฟล์แนบ (Attached File) จะเปิดได้บ้าง ไม่ได้บ้าง การพิมพ์ค้นหาชื่อเรื่องไม่ตรงกับชื่อเรื่องที่ต้องการจะค้นและค้นหายาก บางครั้งเอกสารหายหรือถูกลบแล้วไม่สามารถเรียกคืนได้ ทำให้เสียเวลาดาวน์โหลด (Download) เอกสารใหม่ (3) ด้านการแจ้งเตือนของระบบ ระบบไม่แจ้งเตือนและไม่แจ้งลำดับความสำคัญหรือไม่มีการตรวจเช็คผลการตอบรับหรือการดำเนินการ รวมถึงไม่แสดงผลประวัติการดาวน์โหลดของคนทีโหลดเอกสาร แต่บางครั้งก็เกิดความซ้ำซ้อนในการส่งข้อมูลข่าวสารที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงมายังบุคลากร ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในระบบ สำหรับข้อเสนอแนะ คือ การเพิ่มความปลอดภัยในการรักษาข้อมูล และการแก้ไขรายการในกรณีต้องการเพิ่มเติมเอกสารหรือข้อมูล

2. ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว ปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า การค้นหาข้อมูลของผู้รับเอกสารเพื่อที่จะจัดส่ง จะใช้เวลาานและยุ่งยาก การเปิดอ่านเอกสารฉบับถัดไปหรือก่อนหน้านั้นมีความล่าช้า ไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่บางคนเห็นว่า การส่งข้อมูลเอกสารมีความรวดเร็ว แต่เอกสารบางอย่างต้องการใช้เอกสารตัวจริง จึงไม่สามารถใช้เอกสารในระบบได้ ดังนั้น ปัญหาส่วนหนึ่งจึงเกิดจากเครื่องมือการใช้งานของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะปัจจัยสำคัญ คือ ระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยไม่เสถียร ทำให้การใช้งานระบบขาดความต่อเนื่อง เกิดข้อผิดพลาด (Error) ระบบค้างบ่อยครั้ง การจัดส่งเอกสารจึงเกิดข้อผิดพลาดระหว่างกระบวนการจัดส่ง บางครั้งเกิดปัญหาทางเทคนิค คือ มีข้อมูลเข้า แต่ระบบไม่แจ้งเตือน หรือไม่มีการตรวจสอบผลการตอบรับหรือดำเนินการใด ๆ ปัญหาการรับส่งข้อมูลอีกประการคือ บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องจะไม่สามารถเปิดระบบได้ ขณะที่ผู้ที่มีเกี่ยวข้องบางคน ก็ส่ง

เอกสารซ้ำซ้อนเพราะขาดการลำดับข้อความสำคัญ สำหรับข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับปรุงระบบให้มีความรวดเร็วกว่าที่ใช้งานเดิม เข้าใจง่ายและมีประสิทธิภาพ การเพิ่มช่องทางการแจ้งปัญหาอุปสรรคในการทำงาน จะทำให้ระบบสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ ควรปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตและบุคลากรให้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าถึงระบบมากกว่านี้

3. ด้านการเก็บรักษาข้อมูล ปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ ความปลอดภัยของข้อมูลในระบบ การประมวลผลและคำสั่งต่าง ๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหากระบบติดไวรัสหรือระบบล่ม อาจทำให้เอกสารในระบบที่เก็บไว้เกิดการสูญหาย เปิดไม่ได้ ค้นหาไม่เจอ ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีระบบป้องกันที่ปลอดภัยและประมวลผลไว และการเก็บแฟ้มไฟล์สำรอง (Backup File) ในกรณีระบบติดไวรัสหรือระบบล่ม นอกจากนี้ ควรจัดเก็บข้อมูลให้รัดกุมต่อการเข้าถึงของคนภายนอกที่ต้องการข้อมูลในระบบ

อภิปรายผล

จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสามด้าน สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดรายด้าน ได้แก่ ข้อ 1 ท่านมีความพอใจการเข้าสู่ระบบที่ไม่ซับซ้อน รองลงมา ได้แก่ ข้อ 3 มีขั้นตอนการส่งข้อมูลไม่ยุ่งยาก ข้อ 2 เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ข้อ 4 มีการอบรมบุคลากรให้รู้จักระบบ ข้อ 5 ระบบสามารถรับข้อมูลได้อย่างเพียงพอ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาข้อเสนอแนะที่เจ้าหน้าที่ได้ระบุไว้ซึ่งเน้นตัวบุคคลขาดทักษะในการใช้งาน เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “ควรจัดอบรมการใช้ระบบผู้ใช้จะได้มีความเข้าใจมากขึ้น และสามารถนำมาใช้งานได้จริง” และระบบยังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “เอกสารที่เพิ่มเติมข้อมูลเข้าไปผิดแก้ไขไม่ได้ สำหรับข้อเสนอแนะ คือ ขอให้แก้ไขรายการที่เพิ่มเติมเอกสารหรือข้อมูลได้” และ “เอกสารหาย ถูกลบไม่สามารถเรียกคืนมาได้ ต้องดาวน์โหลดเอกสารใหม่ ข้อเสนอแนะ คือ เพิ่มความปลอดภัยในการรักษาข้อมูล” เป็นต้น

สำหรับระดับความคิดเห็นการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์แล้ว ผลการศึกษาพบว่า มีผลต่อความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ทั้งมีข้อปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสรุปได้ว่า ปัญหาของการไม่เข้าถึงในระบบงาน ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่อย่างทั่วถึง และควรมีการปรับปรุงระบบงานให้มีการใช้งานได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัยครอบคลุมทั้งระบบ การศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษาของพรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และสารภี สหะวิริยะ (2562) ที่ศึกษาเรื่องปัญหาการใช้งานระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ของบุคลากร คณะวิทยาศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ พบว่า บุคลากรเห็นด้วยกับการนำระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปฏิบัติงาน และพบว่า สายการปฏิบัติงานและระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างก็มีปัญหาการใช้งานระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของอารีรัตน์ มีเย็น และคณะ (2561) รวมถึงงานของสิทธิชัย วรโชติกำจร และพัชรภรณ์ วรโชติกำจร (2560) ที่ได้ศึกษาประเด็นความพึงพอใจของการใช้ระบบงานที่เน้นการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านขั้นตอนกระบวนการด้านเนื้อหา ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย และด้านความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ ซึ่งเมื่อประเมินความพึงพอใจต่อระบบโดยรวมของผู้ใช้งานมีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ($\bar{X}=4.55$; S.D.=0.41)

2. ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว พบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากมี 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 6 ประหยัดเวลา งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ รองลงมา ได้แก่ ข้อ 9 ระบบมีความสำคัญกับทุกส่วนงาน ส่วนระดับปานกลางมี 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 10 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กร ข้อ 8 บุคลากรสามารถดำเนินการได้ทันที และข้อ 7 บุคลากรในองค์กรทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึงตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาข้อเสนอแนะที่เจ้าหน้าที่ได้ระบุไว้ เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “ด้านการรับส่งข้อมูลช้า ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ควรปรับปรุงให้ดีกว่านี้” และระบบยังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “การจัดส่งเอกสารเกิดข้อผิดพลาดบ่อยระหว่างกระบวนการจัดส่ง” และ “ควรเป็นเรื่องของเครื่องมือการใช้

งานที่สามารถรับข้อมูลได้ช้าเร็วต่างกัน ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ระบบอินเทอร์เน็ต ข้อเสนอแนะ คือ เครื่องมือที่รับส่งควรมีเสถียรภาพและระบบอินเทอร์เน็ตที่ดี” และ ความพึงพอใจในด้านเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กร ด้านบุคลากรสามารถ ดำเนินการได้ทันที และด้านบุคลากรในองค์กรทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึง อยู่ในระดับ ปานกลางนั้นสอดคล้องกับหัวข้อข้างต้นที่เสนอแนะให้มีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการใช้ระบบเป็นอย่างดี เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็วที่มีความ แตกต่างกันตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์แล้ว มีผลต่อความพึง พอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว มีความ พึงพอใจในระดับมาก ทั้งมีข้อปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสรุปได้ว่า ระบบยังมีข้อบกพร่องต้องแก้ไขพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของวรรณภรณ์ รัตนโกสุม (2564) ที่ศึกษาเรื่อง*การศึกษาทัศนคติ สภาพ ปัญหาและพฤติกรรมการใช้งานในการรับ-ส่งหนังสือราชการด้วยระบบสำนักงาน อิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) ของบุคลากร คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี* พบว่า ทำให้ประหยัลดทรัพยากรขององค์กร เช่น ประหยัดเวลา การใช้กระดาษ ลดการใช้พลังงานและมลพิษ และยังสอดคล้องกับงาน ของปรีวัฒน์ จันทร์ทรง และคณะ (2564) ที่มีการวิเคราะห์เวลาที่ใช้ในการ เกเขียนหนังสือส่งการผ่านระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้เสนอแนะเพื่อปรับปรุง กระบวนการทำงานไว้ 3 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วนไม่ควรเกิน 24 ชั่วโมง ระยะกลางควร กำหนดมาตรฐานการเขียนหนังสือราชการ และระยะยาวให้เพิ่มระบบการแจ้งเตือน และใช้ระยะเวลาในการพิจารณาเขียนหนังสือไม่นานเกิน 48 ชั่วโมง

3. ด้านการเก็บรักษาข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณ อิเล็กทรอนิกส์ ด้านการเก็บรักษาข้อมูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อ พิจารณารายด้านพบว่า ข้อ 12 สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นข้อที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางทั้งสิ้น ได้แก่ ข้อ 15 เป็นหลักฐานในการ ประกันคุณภาพการศึกษา ข้อ 14 สามารถป้องกันปัญหาการติดตามเอกสารได้ ข้อ 11 มีความสะดวกในการเก็บรักษาข้อมูล และข้อ 13 สามารถแก้ไขข้อมูลได้โดยมีร่องรอย ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาข้อเสนอแนะที่เจ้าหน้าที่ได้ระบุไว้ (Lieophairot, 2021) เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “เอกสารในระบบมีสูญหายเนื่องจากระบบมีปัญหาและ

ไม่สามารถค้นหาเอกสารในระบบเก่านั้นได้ ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีระบบป้องกันที่ชัดเจน” และระบบยังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เช่น ข้อเสนอแนะที่ว่า “ข้อมูลที่เก็บรักษาไว้ในระบบถ้าโดนไวรัสหายหมด เปิดดูไม่ได้” และ “ข้อมูลอาจหายได้” ข้อเสนอแนะ คือ การเก็บแฟ้มไฟล์สำรอง” และความพึงพอใจในด้านเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กร ด้านบุคลากรสามารถดำเนินการได้ทันที และด้านการเก็บรักษาข้อมูลโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางนั้นสอดคล้องกับหัวข้อข้างต้นที่เสนอแนะให้มีพัฒนาระบบให้ทันสมัยและรวดเร็วปลอดภัยเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ข้างต้นที่ควรให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ให้ทั่วถึง (สาคร สมเจริญ และคณะ, 2563)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย คือ การบริหารจัดการระบบให้บริการและการทำงานให้สอดคล้องกับผู้ใช้ระบบและพัฒนาให้ดีขึ้นจากการรับฟังเสียงของผู้ใช้บริการ และได้สังเคราะห์การใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ 2) การรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว และ 3) การเก็บรักษาข้อมูลโดยด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ต้องประกอบไปด้วยองค์ความรู้ 5 ประการ ได้แก่ 1) รู้ระบบ 2) ลดการซ้ำซ้อน 3) เข้าใจงานสารบรรณ 4) สร้างระบบการแจ้งเตือน 5) ตรวจสอบได้ในด้านการรับส่งข้อมูลต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทำความเร็ว 2) สร้างระบบให้มีเสถียรภาพ 3) ประสิทธิภาพในการสืบค้น 4) เชื่อมโยงระบบกับอีเมลผู้ส่ง-ผู้รับ และสุดท้ายด้านการเก็บรักษาข้อมูลต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ 3 ประการ คือ 1) การรักษาความปลอดภัยการเข้าถึงของข้อมูล 2) การป้องกันการสูญหายของข้อมูล และ 3) การเชื่อมโยงข้อมูลเก่าได้ ดังสรุปในภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 การใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุป

บทความนี้ได้นำเสนอระดับพึงพอใจของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวมเป็นเพศหญิง อายุอยู่ระหว่าง 30-50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 6-10 ปี จากการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ 2) ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว และ 3) ด้านการเก็บรักษาข้อมูล พบว่า เจ้าหน้าที่มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็ว และด้านการเก็บรักษาข้อมูลตามลำดับ ผลการวิจัยโดยภาพรวมชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็วในระดับมากและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการเก็บรักษาข้อมูลในระดับปานกลาง

เอกสารอ้างอิง

ปรีวัฒน์ จันทรทรง และคณะ. (2564). การวิเคราะห์เวลาที่ใช้ในการเขียนหนังสือสั่งการผ่านระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ กรณีตัวอย่างหนังสือราชการภายใต้

- ส่วนงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*. 5 (2), 126-142.
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และสารภี สหะวิริยะ. (2562). ปัญหาการใช้งานระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-Document) ของบุคลากร คณะวิทยาศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564-2568*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565, จาก <https://www.mbu.ac.th/mbuplan64-68/>
- วรรณภรณ์ รัตน์โกสม. (2564). การศึกษาทัศนคติ สภาพปัญหาและพฤติกรรมการใช้งานในการรับ-ส่งหนังสือราชการด้วยระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) ของบุคลากร คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สาคร สมเจริญ และคณะ. (2563). การศึกษาระบบให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*. 9 (2), 253-266.
- สิทธิชัย วรโชติกำจร และพัชรภรณ์ วรโชติกำจร. (2560). การพัฒนาระบบจัดเก็บและค้นคืนเอกสารงานสารบรรณ. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 6 (1), 137-145.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ. 2564-2565)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- อารีรัตน์ มีเย็น และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบการจัดการเอกสาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. *การประชุมวิชาการระดับชาติ UTCC Academic Day ครั้งที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2560*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. วันที่ 8 มิถุนายน. หน้า 1904-1918.
- Lieophairot, S, et al. (2021). Factors That Influence the Loyalty of a Business Customer Using a Package Delivery Service in Thailand: A Conceptual Model. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*. 18 (3), 133-146.

การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจาก
การปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย
ของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

The Development of Creative Thinking by Using Reflective
Approach on the Design and Development of
Thai Teaching Innovation of Student Teachers,
Thai Language Program, Faculty of Education,
Chaiyaphum Rajabhat University

อรอนوتر ธรรมจักร

Ornanoot Thammajak

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: ornanoot@cpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย 2) ศึกษาความสามารถ ด้านการคิดด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งลงทะเบียนเรียนในรายวิชา การออกแบบและผลิตสื่อการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ปีการศึกษาที่ 2564 จำนวน 60 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1) กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอน 2) แบบวัดความสามารถด้านการคิด 3) แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย มีความคิดสร้างสรรค์หลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษามีความสามารถด้านการคิดสูงขึ้น โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความคิดริเริ่มสูงขึ้น 1.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 46.1 ด้านความคิดคล่องสูงขึ้น 1.29 คิดเป็นร้อยละ 55.6 ด้านความคิดยืดหยุ่นสูงขึ้น 1.07 คิดเป็นร้อยละ 50.0 และด้านความคิดละเอียดลออสูงขึ้น 1.26 คิดเป็นร้อยละ 54.8 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$; S.D.=0.51) องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติ ผู้สอนควรฝึกให้ผู้เรียนคิดทบทวนด้วยการสะท้อนคิดอย่างมีขั้นตอน เพื่อส่งเสริมการต่อยอดความคิดในสิ่งเดิมที่มีอยู่หรือพัฒนาปรับปรุงสิ่งเดิมนั้นให้ดีขึ้น ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ที่ใคร่ครวญสะท้อนคิดเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยทฤษฎีหรือแนวคิดที่เป็นไปได้ ให้ผู้เรียนเห็นมุมมองที่หลากหลาย และยอมรับที่จะแก้ไขและเผชิญปัญหา จนได้ข้อสรุปบนเหตุผลที่ถูกต้องจะทำให้ได้นวัตกรรมอันเป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปได้โดยง่าย

คำสำคัญ: การสะท้อนคิด; ความคิดสร้างสรรค์; นวัตกรรมการสอนภาษาไทย; นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

The objectives of this study are as follows: 1) to compare the creative thinking proficiency before and after learning activities to develop creative thinking by using reflective approach on the design and development of Thai Teaching Innovation; 2) to study thinking abilities by using reflective approach on the design and development of Thai Teaching Innovation; and 3) to study satisfaction of the reflective

approach on the design and development of Thai Teaching Innovation. The samples are undergraduate students in Thai language, Chaiyaphum Rajabhat University, enrolled in the course of Design and Production of Educational Media for Thai Language Learning Area, academic year 2021, including 60 students who are acquired by purposive sampling method. The instruments for this research consist of 1) lesson plan for activities of enhancing creativity by using reflective approach on the Design and Development of Teaching Innovation; 2) Thinking Proficiency Measurement; 3) Torrance's Tests of Creative Thinking (TTCT); 4) Satisfaction Assessment Form towards the learning activities. The statistics used to analyze the data are included by percentage, average, standard deviation, and t-test hypothesis.

The results show that 1) students have improved higher creative thinking skills after reflective approach on the Design and Development of Thai Teaching Innovation than before learning, statistically significant at the level of .05. 2) Students have higher thinking abilities. The average score of initiative thinking is at 1.04, representing 46.1 percent, the fluent thinking is at 1.29, representing 55.6 percent, the flexible thinking is at 1.07, representing 50.0 percent, and the elaborate thinking is at 1.26, representing 54.8 percent. 3) The satisfaction of the students towards developing activities of creative thinking skills by reflective approach on the Design and Development of Thai Teaching Innovation, at the highest level ($\bar{X} = 4.66$; S.D.=0.51). The body of knowledge indicates that development of creative thinking by reflections approach on practicing, the instructors should train students to think through the reflection procedure to promote or improve the extension of the existing ideas. It should encourage the students to analyze, contemplate, and reflect on thinking to solve problems with possible theories or concepts. It should support the students to see a wide range of perspectives and to accept issues until they make the correct conclusion, and beneficial and acceptable innovation to the public.

Keywords: Reflective Approach; Creative Thinking; Thai Language Teaching Innovation; Student Teacher

บทนำ

ครูเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญ ดังคำกล่าวของบาร์เบอร์ (Barber, 2009) ที่ว่า คุณภาพการศึกษาไม่สูงเกินไปกว่าคุณภาพของครู (The quality of an education system cannot exceed the quality of its teachers.) แสดงให้เห็นว่า คุณภาพของการศึกษาย่อมขึ้นกับคุณภาพของครู หากครูทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ ย่อมเชื่อมั่นได้ว่า การศึกษาของชาติจะมีคุณภาพไปด้วย ดังนั้น มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันที่พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครู จึงให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาวิชาชีพครูให้มีทักษะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) ทั้งนี้ เพื่อให้การผลิตบัณฑิตมีคุณภาพ เป็นบุคลากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพทางการศึกษาต่อไป

จากสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ผู้สอนมิได้เป็นเพียงผู้บรรยายให้ความรู้เหมือนแต่ก่อน แต่ต้องเป็นผู้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนและสร้างสรรค์สื่อเพื่อใช้กระตุ้นและวางแผนให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง แลกฉานและกลุ่มเล็กในเนื้อหาวิชา ในการสอน ผู้สอนต้องมีเป้าหมายในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ผู้สอนจึงต้องมีทักษะในการสอน การออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ซึ่งเรียกว่า นวัตกรรมทางการสอน อันประกอบด้วยนวัตกรรม 2 ประเภท ได้แก่ 1) เทคนิควิธีการหรือกิจกรรม 2) สื่อการเรียนการสอน (เกริก ท่วมกลาง และคณะ, 2555: 155-172) แต่เนื่องจากการคิดค้นวิธีการใหม่หรือสร้างสื่อใหม่เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จำเป็นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้ได้นวัตกรรม จึงควรสนับสนุนให้ผู้เรียนในสาขาวิชาชีพครูมีความคิดสร้างสรรค์ในงานให้มาก เพราะเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานที่นำมาซึ่งความสำเร็จในอนาคต

การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่เป็นการคิดเพื่อการพัฒนาสิ่งใหม่หรือต่อยอดของเดิม รวมถึงการคิดเพื่อแก้ปัญหา โดยความคิดสร้างสรรค์ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ (Workable) ไม่ใช่แค่การเพ้อฝันเท่านั้น และต้องมีความเหมาะสม

(Appropriate) ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งแปลกใหม่ แต่ต้องมีเหตุผลและคุณค่าภายใต้กรอบที่ยอมรับกันทั่วไป (อภิสิทธิ์ ธงไชย, 2557: 38) การสะท้อนคิดเป็นการกระทำและการคิดอย่างมีหลักการและเหตุผลที่อยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบเกี่ยวกับความเชื่อหรือความรู้ที่มีอยู่ ก่อนลงสรุปหรือดำเนินการในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษามีการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องที่คิดให้เป็นความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น (กาญจนา ธารณะ และศิริรัตน์ นิตยวัน, 2556: 5) ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวว่า การสะท้อนคิดช่วยเปลี่ยนประสบการณ์เป็นความรู้ช่วยให้นักศึกษาได้คิดพิจารณา ไตร่ตรองถึงสิ่งที่ปฏิบัติ ผิดคิดและจดจำในสิ่งที่ได้พบและประเมินตนเองอย่างอิสระ เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียด ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และช่วยให้มีการประยุกต์ใช้ความรู้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้ความรู้หรือทฤษฎีที่ได้เรียนมาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ (ปวีณภัทร นิธิตันติวัฒน์ และเยาวลักษณ์ มีบุญมาก, 2557: 7; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553: 5) เมื่อนักศึกษาได้มีการทบทวน ใคร่ครวญจากการสะท้อนคิดทั้งในขณะปฏิบัติและหลังจากการปฏิบัติก็จะสามารถช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองทั้งในด้านที่ประสบความสำเร็จและด้านที่มีปัญหาอุปสรรคและสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้นั้นไปพัฒนาผลงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพอันเป็นแนวทางของการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีต่อไปในอนาคตได้

จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนภาษาไทย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสะท้อนคิดจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติการออกแบบและสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

2. เพื่อศึกษาความสามารถด้านการคิดของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ศึกษากลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-group Pretest-posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 287 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และเป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 5052811 การออกแบบและผลิตสื่อการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในปีการศึกษาที่ 2564 จำนวน 60 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาทฤษฎีการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนภาษาไทย โดยใช้วิธีการสะท้อนการคิดจากการปฏิบัติ ทั้งการออกแบบ การพัฒนาและการปรับปรุง เพื่อให้เกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเนื้อหาหนึ่งในรายวิชา 5052811 การออกแบบและผลิตสื่อการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิชาบังคับหลัก ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

4. ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ตัวแปรอิสระ คือ การจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทย 2) ตัวแปรตาม คือ 1) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) ความสามารถในการคิด ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ และ 3) ความพึงพอใจด้านบรรยากาศของการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

6. เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย

1) กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอน (Reflecting on-PSKEQ) โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$; $S.D.=0.44$)

2) แบบวัดความสามารถด้านการคิด ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ โดยผู้วิจัยได้นำแบบวัดความสามารถด้านการคิดที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทำการทดสอบ (Pilot Test) กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถด้านการคิดทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.807

3) แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ (Torrance's Tests of Creative Thinking; TTCT) (Torrance, 1972) ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การวาดภาพ (Picture Construction) ใช้เวลา 10 นาที 2) การวาดภาพให้สมบูรณ์ (Picture Completion) ใช้เวลา 10 นาที 3) การใช้เส้น (Line and Circles) ใช้เวลา 10 นาที โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับกับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.814

4) แบบประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอน โดยผู้วิจัยได้นำแบบประเมินความพึงพอใจที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดสอบกับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.917

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากทำการขอจริยธรรมการวิจัยและได้รับการรับรองการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยทำการ

ปฐมนิเทศนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงกระบวนการวิจัยและขอคำยินยอมจากผู้วิจัย จากนั้น ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) การทดสอบวัดความสามารถก่อนเรียน (Pre-test) กับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่พัฒนาจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ เพื่อบันทึกผลคะแนนการที่ได้จากการวัดทักษะความคิดสร้างสรรค์ไว้เป็นคะแนนก่อนจัดกิจกรรมเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2) การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ผ่านการสะท้อนคิดในการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อ 5 ขั้นตอน ชื่อว่า Reflecting on-PSKEQ ได้แก่ 1) ขั้นสะท้อนคิดจากสภาพปัญหา (Reflecting on Problem) 2) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อแก้ปัญหาและมุ่งสู่คำตอบ (Reflecting on Solutions and Expectations) 3) ขั้นสะท้อนคิดเพื่อความรู้ (Reflecting on Knowledge) 4) ขั้นสะท้อนคิดจากการฝึกปฏิบัติ (Reflecting on Experiences) และ 5) ขั้นสะท้อนคิดจากการตรวจสอบคุณภาพสู่การปรับปรุงพัฒนา (Reflecting on Quality Improvement) โดยให้ผู้เรียนดำเนินการตามวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย 2 ชั้น รวม 2 วงรอบ วงรอบละ 5 ขั้นตอน เพื่อวัดความสามารถด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ ซึ่งใช้เวลาในการทดลองสอนทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ โดยผู้สอนทำการบรรยาย ดำเนินการสอนเพื่อกระตุ้นและฝึกให้ผู้เรียนสะท้อนคิดจากขั้นตอนการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยเพื่อให้เกิดสื่อที่สร้างสรรค์ตามแผนการสอน สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง และให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมด้วยตนเอง เพิ่มเติมอีกสัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 80 ชั่วโมง

3) เมื่อจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยเสร็จสิ้น ทำการวัดความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์และแจกแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4) การนำคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้ และนำคะแนนจากการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อตรวจสอบสมมติฐานและสรุปผลการวิจัย

8. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1) การเปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการ

ออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยทดสอบค่าที่ (t – test) กำหนดค่าสถิติ t ระดับนัยสำคัญ .05

2) การศึกษาความสามารถด้านการคิดและประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนก่อนและหลังจัดกิจกรรม ดังตารางต่อไปนี้

การทดลอง	ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (30 คะแนน)				
	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	17.34	0.68	59	86.07	.00001*
หลังการทดลอง	26.57	1.17			

หมายเหตุ: *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 1 เปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ก่อนและหลังจัดกิจกรรม

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนภาษาไทย มีผลคะแนนทักษะการคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง ($\bar{X}$ =26.57; S.D.=1.17) สูงวก่อนการทดลอง ($\bar{X}$ =17.34; S.D.=0.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความสามารถด้านความคิดของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอน ดังตารางต่อไปนี้

ขั้นตอนการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์โดย วิธีการสะท้อนคิดจาก การปฏิบัติ “Reflecting on- PSKEQ”	วงรอบ การ พัฒนา	ความสามารถทางการคิด							
		คิดริเริ่ม (4)		คิดคล่อง (4)		คิดยืดหยุ่น (4)		คิดละเอียด ลออ (4)	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1) สะท้อนคิดจาก สภาพปัญหา (Problem)	วงรอบ 1	1.90	0.51	2.17	0.58	1.88	0.37	1.65	0.46
	วงรอบ 2	3.08	0.61	3.73	0.44	3.20	0.63	3.47	0.50
2) ขั้นการสะท้อนคิดเพื่อ แก้ปัญหาและมุ่งสู่คำตอบ (Solutions & Expectations)	วงรอบ 1	2.02	0.29	2.17	0.45	1.98	0.22	2.12	0.45
	วงรอบ 2	3.12	0.58	3.55	0.53	3.12	0.52	3.55	0.50
3) สะท้อนคิดเพื่อความรู้ (Knowledge)	วงรอบ 1	2.15	0.36	2.22	0.58	1.98	0.22	2.12	0.45
	วงรอบ 2	3.27	0.60	3.57	0.22	3.12	0.52	3.55	0.50
4) สะท้อนคิดจากการฝึก ปฏิบัติ (Experiences)	วงรอบ 1	2.38	0.49	2.53	0.53	2.28	0.52	2.73	0.57
	วงรอบ 2	3.37	0.55	3.68	0.47	3.17	0.52	3.57	0.50
5) สะท้อนคิดจากการ ตรวจสอบคุณภาพสู่การ ปรับปรุงพัฒนา (Quality Improvement)	วงรอบ 1	2.82	0.47	2.55	0.50	2.60	0.55	2.87	0.50
	วงรอบ 2	3.62	0.49	3.58	0.49	3.47	0.53	3.65	0.48
เฉลี่ยรวม	วงรอบ 1	2.25	0.42	2.32	0.52	2.14	0.37	2.29	0.48
	วงรอบ 2	3.29	0.56	3.62	0.43	3.21	0.54	3.55	0.49
	ค่าเฉลี่ย เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	1.04 (46.1)		1.29 (55.6)		1.07 (50.0)		1.26 (54.8)	

ตาราง 2 เปรียบเทียบความสามารถทางการคิดของผู้เรียน

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการคิดสูงขึ้นหลังได้รับการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย โดยพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดริเริ่มในวงรอบที่ 2 ($\bar{X}$ =3.29; S.D.=0.56) สูงกว่าวงรอบที่ 1 ($\bar{X}$ =2.25; S.D.=0.42) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 1.04 คิดเป็นร้อยละ 46.1 คะแนนเฉลี่ยด้านความคิดคล่องในวงรอบที่ 2 ($\bar{X}$ =3.62; S.D.=0.43) สูงกว่าวงรอบที่ 1 ($\bar{X}$ =2.32; S.D.=0.52) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 1.29 คิดเป็นร้อยละ 55.6 คะแนนเฉลี่ยด้านความคิดยืดหยุ่นในวงรอบที่ 2 ($\bar{X}$ =3.21; S.D.=0.54) สูงกว่าวงรอบที่ 1 ($\bar{X}$ =2.14; S.D.=0.37) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 1.07 คิดเป็นร้อยละ 50.0 และคะแนน

เฉลี่ยด้านความคิดละเอียดลออ ในวงรอบที่ 2 ($\bar{X}=3.55$; S.D.=0.49) สูงกว่าวงรอบที่ 1 ($\bar{X}=2.29$; S.D.=0.48) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 1.26 คิดเป็นร้อยละ 54.8

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอน ดังตารางต่อไปนี้

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านบรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1. บรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.55	0.62	มากที่สุด
2. บรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.80	0.40	มากที่สุด
3. บรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.47	0.60	มากที่สุด
4. บรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติและทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.83	0.38	มากที่สุด
5. บรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.82	0.39	มากที่สุด
รวม	4.69	0.48	มากที่สุด
ด้านกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา การออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทย	4.63	0.52	มากที่สุด
2. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิ นนำพาให้เกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์	4.62	0.56	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์	4.82	0.43	มากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	4.67	0.54	มากที่สุด
5. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษามีโอกาสแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าตอบ	4.63	0.55	มากที่สุด
6. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น	4.52	0.60	มากที่สุด
7. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.75	0.51	มากที่สุด
รวม	4.66	0.53	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหา กระบวนการการออกแบบ และพัฒนาสื่อวัตกรรมการสร้างสรรค์ได้ง่ายขึ้น	4.48	0.60	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้จำเนื้อหา ขั้นตอนการออกแบบและ พัฒนาสื่อวัตกรรมการได้	4.42	0.62	มากที่สุด

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักศึกษาสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.55	0.59	มากที่สุด
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษานำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาชีพครูในอนาคตได้	4.85	0.40	มากที่สุด
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น	4.62	0.56	มากที่สุด
6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักศึกษาตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	4.62	0.52	มากที่สุด
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจและเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ดี	4.67	0.60	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนการสอนนี้สามารถใช้เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาประยุกต์ใช้ในอนาคตได้	4.82	0.43	มากที่สุด
รวม	4.63	0.53	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.66	0.51	มากที่สุด

ตาราง 3 ผลความพึงพอใจของของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทยต่อการจัดกิจกรรม

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาภาษาไทย พบว่า ค่าคะแนนความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$; S.D.=0.51) โดยมีค่าความพึงพอใจในด้านบรรยากาศของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$; S.D.=0.48) ด้านกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$; S.D.=0.53) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$; S.D.=0.53)

อภิปรายผล

1. นักศึกษามีทักษะความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดอนุกรมวิธานของการสะท้อนกลับ (A Taxonomy of Reflection) ของป๊ปปาส์ (Pappas, 2010) เพื่อพัฒนาสู่ขั้นความคิดสร้างสรรค์ การสะท้อนความคิดด้วยข้อคำถามเพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดไตร่ตรองและสรุปข้อความรู้เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานบนพื้นฐานของเหตุผลที่ดีในการออกแบบและพัฒนาสื่อการสอนภาษาไทย โดยในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้ใช้คำถามเพื่อสะท้อนความคิดจากการฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและ

ความคิดละเอียดลออ ตามลักษณะความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ (Torrance, 1972) ซึ่งขออภิปรายผลตามขั้นตอนกิจกรรม Reflecting on-PSKEQ ที่ผู้วิจัยออกแบบเพื่อทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสะท้อนคิดจากสภาพปัญหา ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จากการฝึกปฏิบัติวิชาชีพรูและกระตุ้นการสังเกตการสอนมาเป็นพื้นฐานปัญหา ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม พร้อมทั้งหาแนวคิดทฤษฎีการใช้สื่อ เทคนิคหรือวิธีการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาตามสภาพที่พบ โดยให้ผู้เรียนค้นหาปัญหาว่าพบอะไร ผู้เรียนสามารถจะแก้ไขปัญหาได้ด้วยวิธีการหรือสื่อชนิดใด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ เกิดความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ ในการมองปัญหาด้วยตนเอง สามารถให้เหตุผลรองรับการตัดสินใจ และการเลือกปัญหา เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาสื่อได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของคิม (Kim, 2011: 285-295) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดได้ถ้ามีการสอนแบบเอาปัญหาเป็นตัวตั้งและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดอย่างสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสะท้อนคิดเพื่อแก้ปัญหาและมุ่งสู่คำตอบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำหลักคิดทฤษฎีมาวางแผนงานและตั้งสมมติฐานเพื่อให้ผลงานสำเร็จลุล่วง มีการใช้คำถามเพื่อให้เกิดการสะท้อนคิดทบทวนทฤษฎีและแนวคิดเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่ละเอียดรอบคอบเป็นการตั้งสมมติฐานที่สามารถเกิดประโยชน์ที่แท้จริง โดยสามารถยืนยันการพยากรณ์ล่วงหน้าจากเหตุผลข้อความรู้ที่ศึกษามา เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้อธิบายข้อมูลเชิงลึกด้วยความถูกต้องเที่ยงตรง เป็นขั้นของการฝึกความคิดริเริ่มกล้าตัดสินใจเลือกสร้างผลงาน ฝึกความคิดคล่องและความคิดละเอียดลออในการวินิจฉัยตัดสินใจลงความเห็นและสร้างแผนงาน แนวทางและกลยุทธ์เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับบทสรุปของกนกนุช ชื่นเลิศสกุล (2544) ที่ได้กล่าวถึงหลักการการสะท้อนคิดว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้สามารถปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้เนื่องจากการสะท้อนคิดเป็นการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน โดยการคิดย้อนกลับในประเด็นที่กำลังคิด เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ให้มีเป้าหมายในทางสร้างสรรค์ ได้ข้อสรุปใหม่จากการคิดนั้นเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสะท้อนคิดเพื่อความรู้ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดจากข้อความรู้จากการฝึกปฏิบัติที่ได้ทำการสรุปไว้ในขั้นตอนก่อนหน้านี เพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบข้อมูลเนื้อหาการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงตรวจสอบแนวคิดที่ใช้ ซึ่งในการสะท้อนคิดดังกล่าว อาจทำให้ผู้เรียนปรับแก้หรือยืนยันข้อมูลเพื่อให้ได้แนวคิดหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อการสร้างสรรค์ผลงานนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการฝึกความคิดแบบยืดหยุ่นและความคิดแบบละเอียดลออ เป็นการใช้คำถามสะท้อนความคิดเพื่อให้ผู้เรียนได้ไตร่ตรองจนเกิดความคิดรวบยอด สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทฤษฎีแนวคิดเป็นฐานคิดนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้อย่างเหมาะสมถูกต้องอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่มองว่า การสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดพลาดจะทำให้ผู้เรียนจดจำความผิดพลาดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น เมื่อนักศึกษาเกิดการจดจำและมีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีก การสะท้อนคิดจะช่วยให้นักศึกษาตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุดในการปฏิบัติงาน เกิดความรู้ที่มีรากฐานมาจากการปฏิบัติจริง นำมาพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น เรียกว่า การถ่ายโอนความรู้จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ และช่วยให้นักศึกษามองประสบการณ์ด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างจากเดิม ซึ่งนำไปสู่การคิดพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2544: 36; กาญจนา ธารณะ และศิริรัตน์ นิตยวัน, 2556: 5-12; กมลวรรณ บัณฑิตสาธิตสรค์, 2561: 3)

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสะท้อนคิดจากการฝึกปฏิบัติ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและดำเนินงานตามการวางแผนและออกแบบสื่อ ฝึกให้ผู้เรียนสะท้อนคิดปัญหาที่พบจากการปฏิบัติและหาแนวทางแก้ไขปรับแก้ที่เหมาะสม โดยใช้คำถามเพื่อสะท้อนการปฏิบัติว่า ผู้เรียนเห็นข้อผิดพลาดขณะปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไร และสามารถนำแนวทางใดมาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้บ้าง ซึ่งจะเป็นการฝึกความคิดแบบยืดหยุ่นและความคิดแบบละเอียดลออ ซึ่งการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนปรับปรุงงานให้มีมาตรฐาน ได้ผลงานที่เกิดจากฐานคิดที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโนว์ลและคณะ (Knowles, et al., 1994) ที่กล่าวถึง การสะท้อนคิดเป็นการใช้กระบวนการพินิจพิจารณา ตั้งคำถามย้อนกลับมายังสิ่งที่ผ่านมาอย่างครอบคลุม แยกแยะให้เห็นปัญหาที่เป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติขณะนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสะท้อนคิดจากการตรวจสอบคุณภาพสู่การปรับปรุงพัฒนา ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบคุณภาพของสื่อนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ฝึกให้ผู้เรียนสะท้อนคิดจากผลที่ได้ด้วยคำถามสะท้อนคิดที่ว่า ฉันทำได้ดีพอหรือไม่ ฉัน

ควรทำอะไรหลังจากนี้ โดยในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำจากผู้สอนและจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงพัฒนาสื่อวัตกรรมการให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการฝึกความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดแบบยืดหยุ่นและความคิดแบบละเอียดลออ ผู้เรียนได้ตรวจสอบคุณภาพผลงาน ปรับปรุง แก้ไข พัฒนาสู่งานชิ้นใหม่ที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับประไพ กิตติบุญฉวี และคณะ (2561: 102-110) ที่ได้กล่าวถึงการสะท้อนคิดไว้ว่า การใช้คำถามในการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติงานมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยใจที่เป็นกลาง การสนทนาเชิงวิพากษ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มทำให้ได้มุมมองที่หลากหลายและเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ได้เห็นแนวทางใหม่ในการปฏิบัติอย่างกว้างขวางและมองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย จึงสามารถก้าวพ้นสู่การพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์และมีความสุขได้ และสอดคล้องกับความคิดของวอง (Wong, 1997) ที่กล่าวว่าการระดมสมองเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ผลของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ก่อให้เกิดกำลังใจมีการสนับสนุนซึ่งกันและกันและเกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น

จากกิจกรรม 5 ขั้นตอนดังกล่าว เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงาน ที่อาศัยการสะท้อนคิดเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการไตร่ตรองใคร่ครวญ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานบนพื้นฐานของเหตุผล และสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในวิชาชีพครู ตรงตามแนวคิดของจอห์นสัน (Johnson, 2010) ที่กล่าวถึงการเกิดความคิดสร้างสรรค์ไว้ 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก เกิดจากจินตนาการแล้วคิดวิเคราะห์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ โดยให้เหตุผลว่าเพราะจินตนาการและความฝันอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงเสมอไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพินิจพิจารณาให้ถี่ถ้วนทดลองหรือสร้างสรรค์มันออกมา แนวทางที่สอง เกิดจากการต่อยอดความคิดจากสิ่งเดิมที่มีอยู่ ต่อยอดหรือพัฒนาปรับปรุงสิ่งเดิมให้ดีขึ้น ในบางครั้งอาจได้แนวคิดจากคนอื่นมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่หรือเชื่อมโยงกับของเดิมที่มีอยู่ จากการฝึกปฏิบัติควบคู่กับการสะท้อนคิดของผู้เรียนและผู้สอน สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของไฮเนส (Haynes, n.d.) ที่กล่าวโดยสรุปว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่ได้จากผลการลงมือปฏิบัติของผู้เรียนต่อการจัดทำผลงานโดยอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันและการสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้ โดยจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เต็มศักยภาพจนทำให้เกิดทักษะและความรู้ใหม่ เมื่อผู้เรียนได้สร้างนวัตกรรมอันเป็นผลงานที่เกิดจากการสะท้อนคิดเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้รับการประเมินผลจากการสะท้อนคิดและเพิ่มมุมมองในการสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่จากผู้สอน เกิดการเรียนรู้มุมมองใหม่แก่นักศึกษาและเกิด

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายเชื่อมโยงไปยังเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Turpin & Higgs, 2017: 364-383) และการสะท้อนคิด (Reflection-on-action) ยังเป็นการย้อนคิดพิจารณาถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้วเพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติอย่างชาญฉลาดเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Schön, 1987: 26) จึงกล่าวได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ของการสะท้อนคิดในการปฏิบัติงานตามกิจกรรมทั้ง 5 ขั้นตอน เป็นตัวส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร บุญต่อม (2557) ที่ได้ทำการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสะท้อนคิดของผู้เรียนกับการให้ข้อมูลย้อนกลับของผู้สอนในการพัฒนาแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการสร้างสรรค์งานคอมพิวเตอร์กราฟิกของนักเรียนพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างการสะท้อนคิดของผู้เรียนกับการให้ข้อมูลย้อนกลับของผู้สอนในการพัฒนาแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการสร้างสรรค์งานคอมพิวเตอร์กราฟิกของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษามีความสามารถทางความคิดสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากค่าคะแนนความสามารถรายด้านทั้ง 4 ด้าน จาก 2 วงรอบการปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมด้านความคิดริเริ่มสูงขึ้น 1.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 46.1 ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความคิดคล่องสูงขึ้น 1.29 คิดเป็นร้อยละ 55.6 ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความคิดยืดหยุ่นสูงขึ้น 1.07 คิดเป็นร้อยละ 50.0 และค่าเฉลี่ยรวมด้านความคิดละเอียดลออสูงขึ้น 1.26 คิดเป็นร้อยละ 54.8 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอนผู้วิจัยได้ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้สังเกตและใช้คำถามสะท้อนคิดจากการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนกิจกรรมของตนเอง ให้ผู้เรียนเห็นมุมมองที่หลากหลายและใคร่ครวญหาคำตอบอย่างรอบคอบ การที่ความสามารถด้านความคิดคล่องและความคิดด้านละเอียดลออ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ อาจเนื่องมาจากผู้เรียนสาขาวิชาภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาหญิงซึ่งมีลักษณะของความช่างเจรจาและมีความประณีต เมื่อมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิดด้วยคำถามปลายเปิดออกมาด้วยการพูดสะท้อนความคิดสู่การบันทึกเป็นข้อความรู้ที่ได้ จึงทำให้ผู้เรียนมีค่าคะแนนความสามารถด้านความคิดคล่องสูงที่สุดและมีค่าคะแนนความสามารถด้านความคิดละเอียดลออรองลงมา ซึ่งตรงกับคำกล่าวของพิศมัย อำไพพันธุ์ (2549) เกี่ยวกับความคิดด้านความคิดละเอียดลออที่กล่าวว่า จะมีมากตามธรรมชาติในเพศหญิง นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่เป็นลำดับขั้นตอนและมีการสะท้อนคิดอย่างเหมาะสมสม่ำเสมอในทุกขั้นตอนสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนให้เกิดความคิดขั้นสูงได้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดด้วยตนเอง ตลอดจนคิดไตร่ตรองเป้าหมายของตนเองอย่างรอบคอบ รวมถึงการได้ลงมือปฏิบัติและผลิต

ชิ้นงานที่มีความแปลกใหม่ท้าทาย ความคิดขั้นสูงจึงเกิดขึ้นได้และสามารถพัฒนาได้ในทุกระดับอายุและทุกสาขา หากจัดประสบการณ์อย่างเหมาะสม (Anderson, et al., 1970)

3. ผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการทักษะความคิดสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยค่าคะแนนความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเหตุผล ดังนี้

กิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนมองปัญหาจากการสอนในสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่นักศึกษาพบในการออกฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู นำมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการออกแบบสื่อการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนซึ่งจะเป็นครูภาษาไทยในอนาคต การออกแบบกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้สามารถนำหลักการวิธีการไปสู่การสร้างสื่อการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์ จากการสะท้อนคิดด้วยคำถามในลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาของการดำเนินงานในแต่ละชั้น การสะท้อนคิดก่อนการลงมือปฏิบัติงาน การออกแบบและพัฒนา สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการในการนำเอาทฤษฎีเข้ามาวางแผนในการออกแบบสื่อได้ดี การสะท้อนคิดจากการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อหามุมมองที่แปลกใหม่ในการสร้างสรรค์สื่อ ทำให้ผู้เรียนเห็นแนวทาง สามารถนำข้อคิดเห็นมาปรับปรุงผลงานที่สร้างขึ้นให้ดีขึ้น นำไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้จริง โดยผู้เรียนให้ค่าความพึงพอใจต่อหัวข้อประโยชน์ที่ได้จากการจัดกิจกรรม ในรายการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษานำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาชีพครูในอนาคตได้ เป็นรายการที่มีค่าคะแนนความพึงพอใจสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.85; S.D.=0.40) นอกจากนี้ ยังพบว่า การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญประการหนึ่งของการเป็นครูที่ดีในอนาคต สามารถนำผลงานเพื่อไปใช้ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูได้ เป็นการทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่ดีในการคิดสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเรย์โดรסקาว่า (Razdorskaya, 2015) ที่กล่าวว่า การสะท้อนคิดทางปัญญามักจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีแรงจูงใจในอาชีพอนาคต โดยจะนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ให้สะท้อนออกมา เกิดเป็นพฤติกรรม ทักษะ ทักษะที่สร้างสรรค์และมักสร้างสรรค์ผลงานออกมาแบบมีอาชีพเมื่อมีแรงบันดาลใจ

นอกจากนี้ ในข้อคิดเห็นที่พบในแบบสอบถามความพึงพอใจยังพบว่า ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในทางบวกต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิด

สร้างสรรค์ด้วยการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติงานว่า 1) กระบวนการเรียนการสอนทุกอย่างลงตัวดีมาก เสียหายที่เป็นการเรียนออนไลน์ ถ้าได้เข้าชั้นเรียนจะสนุกกว่านี้ 2) การจัดกิจกรรมที่อาจารย์ให้ทำนั้น ทำให้นักศึกษาได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ ถึงแม้ว่านักศึกษาจะเป็นคนที่เข้าใจยาก แต่ด้วยคำแนะนำของอาจารย์และการสะท้อนการทำงานในแต่ละครั้งทำให้ได้คิดมากขึ้น นักศึกษาสามารถเกิดความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นอย่างสังเกตได้ 3) เป็นกิจกรรมที่ดี ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี 4) การได้ความรู้จากการเรียนการสอนมากขึ้น 5) การนำความรู้และแนวทางการสร้างสรรค์สื่อไปใช้ในอนาคต

จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นข้อสนับสนุนว่า การจัดกระบวนการการเรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการสอนภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นและทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการใช้กระบวนการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามารถด้านการคิดในการสร้างนวัตกรรมและมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1) ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงานใหม่ แม้จะมาจากจินตนาการ แต่ต้องคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญเพื่อศึกษาความเป็นไปได้แล้วจึงทดลองหรือสร้างสรรค์ออกมาอีกครั้ง ผู้สอนจึงควรฝึกให้ผู้เรียนคิดทบทวนซึ่งเป็นการสะท้อนคิดให้ผู้เรียนเกิดการพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างมีขั้นตอน ซึ่งการสะท้อนคิดในแต่ละขั้นทำให้ผู้เรียนได้เห็นทั้งข้อดีและข้อด้อยของงาน ผู้เรียนสามารถแก้ไขและพัฒนาให้เกิดงานที่สร้างสรรค์ควบคู่กับความคิดที่สร้างสรรค์ได้

2) ลักษณะการเกิดความคิดสร้างสรรค์มักมาจากการต่อยอดหรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น บางครั้งอาจได้แนวคิดจากคนอื่นมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรม จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดจินตนาการควบคู่กับการคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญเพื่อต่อยอดและพัฒนาผลงานไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น การสะท้อนคิดจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรอบคอบ ทบทวนผลงานเพื่อหาแนวทางใหม่ในการพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น จนนำไปสู่ผลงานใหม่ที่ไม่ซ้ำผลงานเดิมได้

3) การสร้างนวัตกรรมควรฝึกให้ผู้เรียนได้แก้ไขปัญหา ด้วยทฤษฎีหรือแนวคิดที่เป็นไปได้ ค้นหาแนวทางในการออกแบบ การนำไปใช้ กระตุ้นด้วยข้อคำถามและการอภิปรายด้วยการสะท้อนคิดให้ผู้เรียนเห็นมุมมองที่หลากหลาย และยอมรับที่จะแก้ไข

และเผชิญปัญหา เพื่อให้ได้แนวทางในการปฏิบัติที่ดีขึ้น การฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการไตร่ตรองใคร่ครวญจนได้ข้อสรุปบนเหตุผลที่ถูกต้อง จะสามารถทำให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปได้โดยง่าย

สรุป

การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพรุ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางการจัดกิจกรรมที่เรียกว่า Reflecting on-PSKEQ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสะท้อนคิดจากสภาพปัญหา 2) ขั้นการสะท้อนคิดเพื่อแก้ปัญหาและมุ่งสู่คำตอบ 3) สะท้อนคิดเพื่อความรอบรู้ 4) สะท้อนคิดจากการฝึกปฏิบัติ และ 5) สะท้อนคิดจากการตรวจสอบคุณภาพสู่การปรับปรุงพัฒนาเป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่กับการคิดวิเคราะห์ที่ใคร่ครวญ ฝึกให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหา ด้วยทฤษฎีหรือแนวคิดที่เป็นไปได้ ค้นหาแนวทางในการออกแบบ การนำไปใช้ด้วยการกระตุ้นด้วยข้อคำถามและการอภิปรายด้วยการสะท้อนคิดให้ผู้เรียนเห็นมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้มีการพัฒนาผลงานไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ “Reflecting on-PSKEQ” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเพื่อให้เกิดทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช ชื่นเลิศสกุล. (2544). การเรียนรู้โดยผ่านการสะท้อนคิด: การศึกษาและการปฏิบัติการพยาบาล ในคลินิก. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 9 (2), 35-48.
- กมลวรรณ บัณฑิตสาธิตสรณ์. (2561). *การสะท้อนคิดของนักศึกษาสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- กาญจนา ธานะ และศิริรัตน์ นิตยวัน. (2556). *รายงานการศึกษาคความพึงพอใจของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค ต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสะท้อนคิด รายวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน (พบ. 281) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.

- เกริก ท่วมกลาง และคณะ. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊ค.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *การจัดการเรียนรู้แนวใหม่: ทฤษฎี แนวปฏิบัติและผลการวิจัย*. นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประไพ กิตติบุญถวัลย์ และคณะ. (2561). การสะท้อนคิด: จากประสบการณ์ที่ล้ำค่าสู่การเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. 12 (1), 102-110.
- ปวีณภัทร นิธิตันติวัฒน์ และเยาวลักษณ์ มีบุญมาก. (2557). *คู่มือแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิด (Reflection)*. ราชบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี.
- ปาริฉัตร บุญต่อม. (2557). ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การสะท้อนคิดของผู้เรียนและการให้ข้อมูลย้อนกลับของผู้สอนในการพัฒนาแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการสร้างสรรค์งานคอมพิวเตอร์กราฟิกของนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิศมัย อำไพพันธุ์. (7 พฤษภาคม 2549). *ความคิดสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2565, จาก <http://kampolhall.blogspot.com/2012/09/dinhin-7.html>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- อภิสิตี ธงไชย. (2557). ความคิดสร้างสรรค์กับนักประดิษฐ์. *สสวท*. 42 (186), 37-39.
- Anderson, R. D., et al. (1970). *Developing Children Thinking through Science*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Barber, M. (2009). *The Challenge of Achieving World Class Performance: Education in the 21st Century*. Minneapolis: n.p.
- Benton, C. W. (2014). *Thinking about Thinking: Metacognition for Music Learning*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Education.
- Haynes, C. (n.d.). *Experiential Learning: Learning by Doing*. Retrieved September 2, 2018, from <https://www.niu.edu/citl/resources/guides/instructional-guide/experiential-learning.shtml>

- Johnson, S. (2010). *Where Good Ideas Come from: The Natural History of Innovation*. New York: Riverhead Books.
- Kim, K. H. (2011). The Creativity Crisis: The Decrease in Creative Thinking Scores on the Torrance Tests of Creative Thinking. *Creativity Research Journal*. 23 (4), 285-295.
- Knowles, J. G., et al., (1994). *Through Preservice Teachers' Eyes: Exploring Field Experiences through Narrative and Inquiry*. New York: Merrill.
- Pappas, P. (5 January 2010). *A Taxonomy of Reflection: Critical Thinking for Students, Teachers, and Principals*. Retrieved February 28, 2022, from <https://peterpappas.com/2010/01/reflective-student-taxonomy-reflection-.html>
- Razdorskaya, O. V. (2015). Reflection and Creativity: The Need for Symbiosis. *International Conference "Education, Reflection, Development."* Cluj-Napoca, Romania. 3-4 July. pp. 433-438.
- Schön, D. A. (1987). *Educating the Reflective Practitioner: Toward a New Design for Teaching and Learning in the Professions*. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Torrance, E. P. (1972). *Creative Learning and Teaching*. New York: Book Mead Company.
- Turpin, M. and Higgs, J. (2017). Clinical Reasoning and Evidence-based Practice. In Hoffmann, T., et. al. (eds.). *Evidence-based Practice Active across the Health Professions*, 3rd ed. (pp. 364-383). Chatswood, New South Wales: Elsevier.
- Wong, F. K. Y., et al., (1997). An Action Research Study into the Development of Nurses as Reflective Practitioners. *Journal of Nursing Education*. 36 (10), 476-481.

นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4
ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอเมือง
จังหวัดหนองบัวลำภู

The Policy on People Services according to the
Four Saṅgahavatthu Principles of Nongwa Sub-district
Administrative Organization, Muang District,
Nongbualamphu Province

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม¹, พระสุริยา หงษ์ชุมแพ²,
พระทัน แฝงสะโด³, ไพรัช พันชมภู⁴, สมเกียรติ ดวงศิริ⁵

Phra Nitat Wongwangphoem¹, Phra Suriya Hongchumpae²,

Phra Than Faengasdo³, Phairat Phuenchomphoo⁴,

Somkiat Duangsiri⁵

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง^{1, 2, 3, 4},

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า จังหวัดหนองบัวลำภู⁵

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus^{1, 2, 3, 4},

Nongwa Sub-district Administrative Organization, Nongbualamphu Province⁵

Corresponding Author, E-mail: politice7114@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษานโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 2) เปรียบเทียบการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 4,801 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามลักษณะแบบให้เลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

การแจ้งความถี่ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัย พบว่า 1) นโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}=4.10$; $S.D.=0.74$) 2) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับเพศ อายุและระดับการศึกษา มีผลต่อความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะต่อนโยบายให้บริการประชาชน คือ เจ้าหน้าที่ควรเอาใจใส่การให้บริการด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 4.55 รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ควรตรวจสอบเอกสารเมื่อดำเนินการเสร็จเรียบร้อยและแนะนำให้ประชาชนได้ คิดเป็นร้อยละ 3.79 และเจ้าหน้าที่ควรพูดชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจด้วยความสุภาพอ่อนน้อม คิดเป็นร้อยละ 2.78 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชนของหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนถิ่นเพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการในด้านต่าง ๆ

คำสำคัญ: นโยบายการให้บริการ; การบริการประชาชน; สังคหวัตถุ

Abstract

The objectives of this research are to study 1) the policy of people services according to the four Saṅgahavatthus; 2) to compare the people services according to the four Saṅgahavatthus; and 3) to suggest guidelines for the policy of people services according to the four Saṅgahavatthus. The population used in the research is the 4,801 people residing in the service area of Nongwa Sub-district Administrative Organization, Muang District, Nongbua Lamphu Province. The sample size is determined from the formula of Taro Yamane, consists of 369 people. The research tool is based on a questionnaire which is a multiple choice with an estimation scale, a confidence value of 0.95. The statistics used in the data analysis are frequency, mean, standard deviation, t-test, and f-test.

The results of the research found that 1) the policy of people services according to the four Saṅgahavatthus is at a high level. When

considering each aspect, it is found that it is at a high level in all aspects ($\bar{X}=4.10$; $S.D.=0.74$). 2) The hypothesis testing results show that the sex, age, and education level affected to the opinions on the policy of people services is significantly different at the .05 level. 3) The recommendations on the policy of people services are that the officers should pay attention to the service with the righteousness, to be fast, and in time, accounted for 4.55%. In addition, officers should check the documents when the process is complete and recommend to the people, accounted for 3.79%, and should explain to the people to understand with politeness, accounted for 2.78%, respectively. The body of knowledge from this research indicates that applying the four Saṅgahavatthus to people services to all departments of local government organization so that people are satisfied with receiving services in various fields.

Keywords: Service Policy; People Services; Saṅgahavatthu

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่นานาอารยประเทศนิยมรวมถึงประเทศไทย รัฐบาลมีแนวคิดส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการกระจายอำนาจสู่การปกครองท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในชุมชน เกิดความสนใจเข้าใจสภาพแวดล้อมของสังคมชุมชนรอบด้าน เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในการแก้ไขปัญหาและกำหนดนโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542, 2542)

แนวคิดนี้เองที่ทำให้องค์กร เกิดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีการตราไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2537 ได้บัญญัติถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยมีหลักสำคัญอยู่ที่การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยมีหลักสำคัญอยู่ที่การเป็นอิสระขององค์กรการปกครองในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายการวางแผน

การให้บริการการเงินหรืองานบุคคล หลักในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับหลักประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โกวิทย์ พวงงาม (2552: 22-25) โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติ สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหาร ในส่วนสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมาชิกสภา 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นสมาชิกสภาโดยตำแหน่ง ประกอบด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านและแพทย์ประจำตำบล ประเภทที่สองเป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ส่วนคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยกำนันเป็นประธานโดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน รวมมีคณะกรรมการบริหารได้ไม่เกิน 7 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้แก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 โดยได้มีการแก้ไขในหมวด 9 ว่าด้วยเรื่องการปกครองท้องถิ่น มาตรา 285 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

รัฐสภาได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2546 โดยได้ยกเลิกชื่อเรียกคณะกรรมการบริหารและกรรมการบริหารให้ใช้ชื่อว่า คณะผู้บริหารและชื่อเรียกประธานกรรมการบริหารเปลี่ยนเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองประธานกรรมการบริหารเปลี่ยนเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เปลี่ยนชื่อเรียกข้อบังคับตำบลเป็นข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล และยกเลิกไม่ให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเลขานุการ คณะผู้บริหารการปรับโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไปเมื่อกลางปี พ.ศ. 2546 แต่เป็นการแก้ไขในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, 2537)

องค์การบริหารส่วนตำบลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติม แต่ยังคงให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการ

พัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการนำบริการของรัฐลงสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

ในการให้บริการองค์กรจำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการให้บริการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยมที่มีการแสวงหากำไร และมีการแข่งขันกันสูงเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายและเป้าหมายขององค์กรจึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารแบบเดิมเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทำให้สามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ ปัจจุบันนักวิชาการทางตะวันตกให้ความสนใจการประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนากับการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยมีความเชื่อว่า การใช้หลักการ วิธีการหรือเทคนิคการบริหารทางตะวันตกเพียงอย่างเดียวเป็นหลักการที่ยึดถือกับวัตถุมากกว่าจิตใจคน รวมทั้งมีการแข่งขันสูงและมุ่งหวังผลกำไรมากเกินไป ปัจจุบันมีองค์กรใหม่เกิดขึ้นมากมาย แต่ก็ล้มสลายในเวลาอันรวดเร็วเช่นเดียวกัน ขณะที่องค์กรของพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดมานานกว่า 2,000 ปี เหตุใดจึงสามารถยืนหยัดมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจเข้าไปศึกษาว่า องค์กรพระพุทธศาสนามีการบริหารจัดการอย่างไร การใช้ธรรมะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรได้จริงหรือไม่ และในปี พ.ศ. 2533 องค์กรกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้นำหลักธรรมมาภิบาลมาช่วยในการบริหารองค์กร ซึ่งไชยวัฒน์ คำชู (2545: 24) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า เป็นการเริ่มตระหนักถึงความสำคัญในการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการบริหารของในแวดวงวิชาการ

สำหรับประเทศไทยเริ่มนำนโยบายการใช้หลักธรรมมาภิบาลมาช่วยในการให้บริการส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จะเห็นว่ารัฐบาลได้เริ่มตระหนักและเห็นถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมมาใช้ในการให้บริการแล้ว ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมหนึ่งที่ช่วยให้การให้บริการในองค์กรเป็นไปด้วยความราบรื่น เพราะเป็นหลักการยึดเหนี่ยวจิตใจคนให้เกิดความสามัคคี เป็นธรรมะที่ช่วยให้องค์กรมีการให้บริการที่ดีมีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วย ทาน เพียรวิริยะ/ปิยวาจา อุตถจริยาและสมานัตตตา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 32: 50-51) เพราะเมื่อผู้บริหารรู้จักใช้สังคหวัตถุในการบริหารงานบุคคลในองค์กรอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดการร่วมมือกันด้วยความเต็มใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกิดความเสมอภาค มีความขยันขันแข็งในการทำงาน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภูว่ามีมากน้อยเพียงใด และวิธีการใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาการให้บริการให้มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไร ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการให้บริการแก่ผู้บริหารและประชาชนให้เกิดการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Description Research) มุ่งศึกษานโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภูจำนวน 4,801 คน (สถิติประชากรทะเบียนบ้าน อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 17 กรกฎาคม 2557) จำนวน 369 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของทาร์โร ยามาเน่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 43) โดยผู้วิจัยได้ปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น 369 คน ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 369 คน โดยคำนวณสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ เลขทศนิยมต่ำกว่า 0.5 ให้ตัดทิ้ง และเลือกการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากการทำสลากรายชื่อของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านใส่ในกล่อง จับสลากรายชื่อได้แล้วให้นำคืนใส่กล่องเพื่อให้สลากรายชื่อมีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน จนกว่าจะได้รายชื่อของประชาชนในแต่ละ

หมู่บ้านเท่ากับจำนวนสัดส่วนที่คำนวณได้โดยไม่ซ้ำรายชื่อเดิม จากนั้น ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแจกจ่ายโดยการจับสลากของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านด้วยวิธีเดียวกันจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 369 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ อันเกี่ยวกับนโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ

ตอนที่ 2 นโยบายการให้บริการประชาชนตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภูโดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภูทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ทาน 2) เปยยวัชชะ/ปิยวาจา 3) อตถจริยา และ 4) สมานัตตตา

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item of Objective Congruence; IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป นำไปใช้เป็นแบบสอบถาม (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2542: 114) ได้ค่าความตรงอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 คน จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน คือ ประชาชนที่ไม่ถูกเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามที่คัดเลือกไว้นามาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.95 และปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

3. การรวบรวมข้อมูล โดยนำหนังสือส่งถึงผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่ ในเขตการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดไปเก็บ

รวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจำนวน 369 ฉบับ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ได้จำนวนทั้งสิ้น 369 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้ 1) วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ การคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังกัดหมวด 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-Test) และจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าเอฟ (f-Test) หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามจัดกลุ่มประเด็นแล้วนำเสนอในรูปตารางแสดงความถี่ (Frequency) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้สามารถจำแนกสถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้ ดังนี้

จำแนกตามเพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	197	53.39
หญิง	172	46.61
รวม	369	100.0
จำแนกตามอายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 21 ปี	39	10.57
21-35 ปี	111	30.08
36-50 ปี	107	29.00
มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	112	30.35
รวม	369	100.00
จำแนกระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	132	35.77
มัธยมศึกษา หรือ ปวช.	144	39.02
อนุปริญญา (ปวส.)	82	22.22

หรือปริญญาตรี		
สูงกว่าปริญญาตรี	11	2.98
รวม	369	100.00
จำแนกระดับการอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	119	32.25
เกษตรกรรม	136	36.86
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	41	11.11
ค้าขาย/ธุรกิจเอกชน	73	19.78
รวม	369	100.00

ตาราง 1 สถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า

นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทาน การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละช่วยเหลือแบ่งปันให้ความรู้และคำแนะนำ	4.10	0.82	มาก
2. ด้านปิยวาจา พูดคำสุภาพไพเราะน่าฟัง	3.96	0.67	มาก
3. ด้านอัตถจริยา การทำประโยชน์ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ให้อย่างดีด้วยร่างกาย	4.14	0.86	มาก
4. ด้านสมานัตตตา การวางตัวเหมาะสมในการปฏิบัติและปฏิบัติหน้าที่ต่อคนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน	4.20	0.82	มาก
รวม	4.10	0.74	มาก

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์นโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ

จากตารางพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$; $S.D. = 0.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหา

น้อย ดังนี้ ด้านสมานัตตตา ($\bar{X}=4.20$; S.D.=0.82) รองลงมา คือ ด้านอัตถจริยา ($\bar{X}=4.14$; S.D.=0.86) ด้านทาน ($\bar{X}=4.10$; S.D.=0.82) และด้านปิยวาจา ($\bar{X}=3.96$; S.D.=0.67)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปรากฏผลวิจัย ดังนี้

ด้านเพศโดยรวม	n	$\bar{X}$	S.D.	T	Sig
ชาย	197	4.23	0.79	2.218	.034*
หญิง	172	3.95	0.83	-	-

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนด้านเพศ

ด้านเพศพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ตามตาราง 3)

ด้านอายุโดยรวม (แหล่งความแปรปรวน)	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	24.20	3	8.07	16.73	.000*
ภายในกลุ่ม	176.02	365	0.48	-	-
รวม	200.21	368	-	-	-

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนด้านอายุ

ด้านอายุพบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตามตาราง 4) จึงได้เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) ของฟิชเชอร์ (Fisher) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ อายุต่ำกว่า 21 ปี กับมากกว่า 50 ปี

ขึ้นไป อายุ 21-35 ปี กับอายุ 36-50 ปี และอายุ 36-50 ปี กับมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป (ตามตาราง 5)

อายุ	ต่ำกว่า 21 ปี	21-35 ปี	36-50 ปี	มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป
ต่ำกว่า 21 ปี	-	0.26	0.17	1.00*
21-35 ปี	-	0.43*	-	0.20
36-50 ปี	-	-	-	0.63*
มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	-	-	-	-

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 5 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนด้านอายุจำนวนราย 3 คู่

ด้านการศึกษาโดยรวม (แหล่งความแปรปรวน)	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	10.99	3	3.66	7.07*	.000
ภายในกลุ่ม	189.22	365	0.52	-	-
รวม	200.21	368	-	-	-

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 6 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนด้านการศึกษา

ด้านระดับการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังกัดวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตามตาราง 6) จึงได้เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตามวิธีของ LSD ของฟิชเชอร์พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ การศึกษาระดับประถมศึกษากับการศึกษาระดับอนุปริญา (ปวส) หรือปริญาตรี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาหรือ ปวช. กับระดับการศึกษาอนุปริญา (ปวส) หรือปริญาตรี และระดับการศึกษาอนุปริญา (ปวส) หรือปริญาตรี กับระดับการศึกษาสูงกว่าปริญาตรี (ตามตาราง 7)

ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา หรือ ปวช.	อนุปริญญา (ปวส.) หรือปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
ประถมศึกษา	-	0.02	0.42*	0.04
มัธยมศึกษาหรือ ปวช.	-	-	0.40*	0.06
อนุปริญญา (ปวส.) หรือปริญญาตรี	-	-	-	0.46*
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	-	-

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 7 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนด้านอายุจำนวนราย 3 คู่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า อำเภอมือง จังหวัดหนองบัว พบว่า ประชาชนมีข้อเสนอให้เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการให้บริการด้วยความถูกต้องรวดเร็วทันต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 4.55 รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ควรตรวจสอบเอกสารเมื่อดำเนินการเสร็จเรียบร้อยและแนะนำให้ประชาชนได้ คิดเป็นร้อยละ 3.79 และเจ้าหน้าที่ควรพูดชี้แจงให้เข้าใจด้วยความสุภาพอ่อนน้อม คิดเป็นร้อยละ 2.78 ที่เหลือได้แก่ เจ้าหน้าที่ควรดูแลเอาใจใส่ต่อการให้บริการประชาชนตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ควรมีความเสียสละในการให้บริการแก่ประชาชนผู้รับบริการ และเจ้าหน้าที่ควรให้บริการแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 2.02, 1.77 และ 1.52 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องนี้ขออภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลของการวิจัยนี้อภิปรายได้ว่า พนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่าทุกคนได้รับการอบรมจากผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาในการให้บริการและปฏิบัติต่อประชาชนผู้มารับบริการเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของปณณธร เจริญชัยพลกุล (2552) ได้วิจัยเรื่อง *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ* พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรของ

พนักงานโรงพยาบาลกรุงเทพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของดนัย วงศ์อมรรักษ์พันธ์ (2553) ได้วิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า ความพึงพอใจในการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2525: 395) ได้อธิบายหลักสังคหวัตถุเพิ่มเติมว่าเป็นคำสอนอันเป็นหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละยินดีในความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไกลเกลียดความแตกแยกในหมู่คณะ บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน เมื่อพิจารณาหลักคำสอนนี้และผลการวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมา จะเห็นว่าสังคหวัตถุเป็นหลักของการสงเคราะห์ช่วยเหลืออันสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรด้านการรักษาพยาบาล ด้านกฎหมาย หรือแม้กระทั่งด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นในงานวิจัยนี้ ทั้งนี้ เพราะสังคหวัตถุเป็นหลักการสากลที่เป็นพื้นฐานของการช่วยเหลือมนุษยชาติให้เกิดความผาสุกในสังคมอย่างแท้จริง

2. การเปรียบเทียบสมมติฐาน ประชาชนสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมและรายด้านมีนัยแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเพศ ด้านอายุและด้านการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประเด็นด้านเพศสามารถอภิปรายผลได้ว่า ประชาชนที่ได้รับการบริการกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า ทั้งชายและหญิงได้รับการปฏิบัติและการบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่าไม่เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของดนัย วงศ์อมรรักษ์พันธ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่พบว่า เพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาสุรศักดิ์ สติสมปนโน (พันธ์จันทร์) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน

ด้านอายุพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่แตกต่างกัน โดยสามารถอภิปรายได้ว่า ช่วงอายุที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป รองลงมา คือ 21-35 ปี และต่ำกว่า 21 ปี ตามลำดับ และช่วงอายุที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 36-50 ปี นั้นแสดงว่า ผู้ที่มีอายุมากขึ้นมีแนวโน้มเห็นด้วยมากกว่าทุกกลุ่มอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ

พระมหาสุรศักดิ์ สติสมปนโน (พันธ์จันทร์) (2553) ได้วิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน

ด้านระดับการศึกษา ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน ประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระยุทธิภูมิ ธมมธโร (สังชาติ) (2553) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรกมล ชูบุญพงษ์ (2554) ในการวิจัยเรื่องการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ด้านทาน ความคิดเห็นของประชาชนพบว่า “เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ให้บริการด้วยความถูกต้องรวดเร็วทันต่อเวลา” เป็นข้อเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหว่า ควรเอาใจใส่อบรมผู้ได้บังคับบัญชาให้ตระหนักและมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานแก่ประชาชนเป็นไปด้วยความถูกต้องและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระชนพร คุณสมปนโน (อาคะนิช) และคณะ (2539: 23-31) ในงานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชน บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่พบว่า ด้านทาน การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ช่วยให้ความรู้ คำแนะนำในข้อที่ควรแนะนำต่าง ๆ การเผื่อแผ่ เจือจานทุกคน ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อยก็ควรมีทาน คือ การให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้ความช่วยเหลือผู้ใหญ่ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการหรือให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ

ด้านปิยวาจา ความคิดเห็นของประชาชนพบว่า “รู้สึกไม่ชอบใจกิริยาท่าทาง และคำพูดของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ” เป็นข้อเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวควรเอาใจใส่ในการกำกับติดตามให้พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทำงานด้วยจิตอาสา บริการประชาชนด้วยความเต็มใจให้เสมือนญาติพี่น้อง ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร) (2540) ได้อธิบายว่า ปิยวาจา เป็นการใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยน ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเกิดความเคารพนับถือ ปิยวาจานี้ใช้กับมิตรสหายของตนก็จะทำให้มิตรสหายรักใคร่ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่องปิยวาจา ผู้ใช้ต้องมีสติควบคุมตนเองให้รู้จักใช้คำพูดที่ดีต่อผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

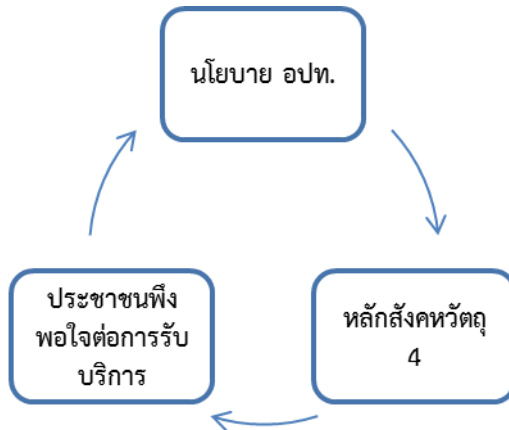
ด้านอัตถจริยา ความคิดเห็นของประชาชนพบว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีความเต็มใจที่จะให้บริการแก่ประชาชนอย่างสุดความสามารถ” เป็นข้อเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัว ควรกำหนดมาตรการที่เอื้อยบายและหาสิ่งจูงใจให้พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบริการด้วยความประทับใจแก่พี่น้องประชาชน สอดคล้องแนวคิดของพระเทพดิลก (ระแบบ วิฑิตญาโณ) (2544: 262) ได้อธิบายว่า อัตถจริยาเป็นการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่า มีทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม โดยเฉพาะทางกายกรรมเป็นการช่วยเหลือขนขวายในกิจการที่เป็นประโยชน์ด้วยพฤติกรรมทางกาย

ด้านสมานัตตตา ความคิดเห็นของประชาชนพบว่า “จัดระบบบัตรคิวให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม” เป็นข้อเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุด ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงระบบการให้บริการที่สะดวกและรวดเร็วให้บริการประชาชนอย่างเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550: 25) ได้อธิบายความหมายของสังคหวัตถุ 4 ด้านสมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีความประพฤติเสมอด้านเสมอปลาย เป็นคุณธรรมช่วยให้เป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น ไม่โลเล เป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา อันเป็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเป็นการยืนยันรับรองและต่อยอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้ได้จริง โดยไม่จำกัดเงื่อนไขของกาลเวลา เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศสามารถนำไปใช้ในการวางแผนนโยบายการบริการประชาชนให้เกิด

ความพึงพอใจ อย่างน้อยเป็นการจรรโลงคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้บูรณาการกับ ศาสตร์สมัยใหม่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเปรียบเทียบการให้บริการประชาชนตามหลักธรรมดังกล่าว ด้วยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเสนอแนะแนวทางในนโยบายการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ผลการวิจัย พบว่า 1) นโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วยทวน เปยยวัชชะ/ปิยวาจา อัตถจริยาและสมานัตตตา ประชาชนได้รับบริการตามนโยบายองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านห้วยอยู่ในระดับพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุและระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ข้อเสนอแนะต่อนโยบายให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ เจ้าหน้าที่ควรเอาใจใส่ให้บริการ ตรวจสอบเอกสารให้เสร็จเรียบร้อยด้วยความถูกต้องรวดเร็ว และเจ้าหน้าที่ควรพูดชี้แจงให้เข้าใจด้วยความสุภาพอ่อนน้อมและเป็นกันเอง

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2552). *มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น: วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). *ธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.
- दनัย วงศ์อมรรตวรพันธ์. (2553). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสภามหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). *เทคนิคการสร้างและการรวบรวมข้อมูล*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: พีแอนด์บี.
- ปณณธร เจริญชัยพฤกษ์. (2552). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจต่อองค์กร: กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรกมล ชูบุญกุลพงษ์. (2554). *การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2544). *ธรรมปริทรรศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธนพร คุณสมปนโน (อาคะนิช) และคณะ. (2539). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. งานวิจัยปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2525). *พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 82. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.
- พระมหาสุรศักดิ์ สติสมปนโน (พันธ์จันทร์). (2553). *ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยุทธิภูมิ ธมฺมธโร (สังชาติ). (2553). *การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (17 พฤศจิกายน 2542). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก.* หน้า 48-66.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2 ธันวาคม 2537). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก.* หน้า 11-35.

มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย เล่ม 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร). (2540). *ธรรมะสร้างเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม อย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัด ลำพูน

The Development of Community Mechanic System for
Sustainable Disable Elderly Care of Local Administrative
Organizations in Li District, Lamphun Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์¹, ญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง²,
ปาณิสรา เทพรักษ์³

Somchan Sripraschayanon¹, Yathaweemint Peuchthonglang²,
Panisara Theprak³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง^{1, 3}

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakornlampang Buddhist College^{1, 3}

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna²

Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน 2) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม 3) เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและการปฏิบัติการ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 82 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า 1) การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การดูแลตามกฎหมาย (2) การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลักษณะปัญหาของผู้สูงอายุและกิจกรรมในการที่ช่วยสร้างสุข เช่น การให้ความรู้ การออกกำลังกายตามวัย ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา 2) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ บทบาทผู้นำเชิงนโยบายและปฏิบัติ บทบาทการสนับสนุนงบประมาณ บทบาทการประสานงาน บทบาทพลัสเสริม บทบาทการจัดการเครือข่าย 3) การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุเกิดจากปัจจัย ดังนี้ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาจากกลุ่มผู้สูงอายุร่วมภาคีต่าง ๆ (2) การพัฒนาหลักสูตรจากความสนใจของผู้สูงอายุสนใจเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะชีวิต (3) การออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (4) การเสริมสร้างเครือข่าย (5) วิเคราะห์องค์ความรู้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ กลไกการส่งเสริมและเพิ่มพูนทักษะชีวิตเพื่อดูแลผู้สูงอายุ เกิดจากบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติเพื่อจัดการสวัสดิการ/การให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ และสร้างสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา โดยการเพิ่มทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขด้วยการอาศัยการมีส่วนร่วม จิตอาสา พหุภาคีและเครือข่าย เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ระบบกลไกชุมชน; ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of research are: 1) to study the sustainable disable elderly care of local administrative organizations in Li District, Lamphun Province; 2) to study the role of the local government in the disable elderly cares sustainably; 3) to develop a community mechanic system for sustainable disable elderly care of local administrative organizations. This research is a qualitative research and the tools are based on documentary study, in-depth interview, focus group discussion, and operating action. The key informants are eighty-two people. The data analysis is conducted by content analysis and conclusive research design.

The results of study found that the sustainable elderly care with disabilities consists of 1) caring by Acts; 2) caring from local administrative organization that depends on the problem of the elders and activities to create happiness such as giving knowledge, suitable exercise. The results of these activities affect to elders to have a good physical, mental, social, emotional, and intellectual health. 2) The roles of local administrative organizations in the sustainable elderly care such as leadership in policy and action, supporting the budget, coordination, advocacy/empowerment, and network. 3) The development of community mechanic system for sustainable elderly care is as follows: (1) study and analysis of problems from various elderly groups; (2) curriculum development from the elderly needs to increase their knowledge and life skills; (3) curriculum design for lifelong learning with cooperation with a various networking; (4) promoting the networking; (5) analysis of the body of knowledge for promoting and supporting the quality of elderly lives. The body of knowledge indicates that the mechanism of promoting and enhancing life skills of elderly is due to the roles of the local administrative organization under the Acts for providing welfare/granting of benefits to elderly and creating well-being through physical, mental, social, emotional, and intellectual health, which is the enhancing the life skills to live happily with society through participation, volunteer, multilateral agencies, and networking in order to really activities elderly care.

Keywords: Community Mechanic System; Disable Elders; Local Administrative Organization

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงสังคมทางแนวคิด พฤติกรรม ระเบียบแบบแผน ประเพณี ธรรมเนียมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตก่อให้เกิดค่านิยมที่ผิด (สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, 2550: 85) และความเสื่อมทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นมูลเหตุสำคัญต่อวิกฤตการณ์ทางสังคมไทย เช่น การขาดจิตสาธารณะ (Public Mind/Public Spirit) ขาดความ

รับผิดชอบต่อส่วนรวม (Public Responsibility) ขาดการตระหนักประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest) การให้ความสำคัญความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการและความถูกต้อง การไม่ให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (สภาพัฒน์แห่งชาติ, 2558: 2) ส่งผลให้สังคมมีแนวโน้มอ่อนแอ ขาดการมีส่วนร่วม และเกิดวิกฤตการณ์ต่อการอยู่ร่วมกัน

ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันจากการทางด้านการกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน อันมีรูปแบบการพัฒนาที่ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน เอื้ออาทร ซึ่งเป็นกระบวนการ กิจกรรมและแนวทางเกื้อหนุนให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชนแบบองค์รวมจากองค์ประกอบต่าง ๆ อาทิ สังคม สิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่เกิดจากความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ตามเกณฑ์ของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกาศกำหนด (ปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์, 2560: 22) ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและชุมชนและจำเป็นต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมการเพิ่มทักษะการศึกษา ทักษะการทำงานและชีวิต จากความร่วมมือกันในระดับพลังขับเคลื่อนชุมชนในการดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ตระหนักถึงระบบสังคมวัฒนธรรมชุมชนและบทบาทประชาชนที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพื่อเป็นวิธีการสร้างคุณค่าในการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนคุณงามความดีและเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 263)

พื้นที่อำเภอสี จังหวัดลำพูน ในบางแห่งอยู่ไกลจากตัวจังหวัดและโรงพยาบาล ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการดูแลและช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชน เทศบาลตำบลวังดิน เทศบาลตำบลดงคำและเทศบาลตำบลก่อ เช่น ภาวะทางด้านจิตใจจนเกิดโรคซึมเศร้า การขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ ปัญหาการอยู่ร่วมกับสังคมและปัญหาอื่นมากมาย ซึ่งการพัฒนาระบบบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนเพื่อจัดการบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรัง ภาวะทุพพลภาพ ภาวะพิการหรือชราภาพมากกระทั่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุในส่วนของการทางด้านสาธารณสุขส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือ

พยาบาลที่มีหน้าที่ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่วนทางด้านสังคมจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกในชุมชนหรือผู้มีจิตสาธารณะในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชน/ท้องถิ่นที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ถูกต้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน
3. เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่และการเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาระบบกลไกเชิงชุมชนในการเรียนรู้และการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมเพื่อพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน ในการส่งเสริมและเพิ่มทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา ซึ่งช่วยเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุได้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

2) การลงพื้นที่ (Field Trip) เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิถีชีวิตและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในมิติทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและอารมณ์ โดยมุ่งเน้นการหากลไกชุมชนที่มีความเหมาะสมตามความพึงพอใจต่อการเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อนำไปสู่การพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่มีความเหมาะสม โดยการนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมที่ผลักดันคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นการสร้างชุดความรู้หรือหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรม/หลักสูตรให้แก่พื้นที่เทศบาลทั้ง 3 แห่ง ตลอดระยะเวลาของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้เปิดเรียนตามเทศบาลและผู้สูงอายุกำหนด โดยเทศบาลตำบลวังดินเปิดเรียนเดือนละ 1 ครั้ง เทศบาลตำบลดงคำเปิดเรียนเดือนมกราคมถึงเมษายนของทุกปี และเทศบาลตำบลก้อเปิดเรียนเดือนสิงหาคม-ตุลาคมของทุกปี

2) พื้นที่การวิจัย โดยคณะผู้วิจัยใช้พื้นที่ 3 ตำบล ในอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) เทศบาลตำบลวังดินแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 4 บ้านวังดิน หมู่ที่ 6 บ้านลี้ หมู่ที่ 14 บ้านวังดินใหม่และหมู่ที่ 4 บ้านพระธาตุห้าดวง 2) เทศบาลตำบลดงคำแบ่งเขตปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านป่าคา หมู่ที่ 2 บ้านดงคำ หมู่ที่ 3 บ้านบวก หมู่ที่ 4 บ้านห้วยหญ้าไซ หมู่ที่ 5 บ้านปางสำนและหมู่ที่ 6 บ้านแม่ลองและ 3) เทศบาลตำบลก้อแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านก้อทุ่ง หมู่ที่ 2 บ้านก้อหนอง หมู่ที่ 3 บ้านก้อจอกและหมู่ที่ 4 บ้านก้อท่า และกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุใน 3 เทศบาล เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 82 รูป/คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 พื้นที่ 12 คน พื้นที่ละ 4 คน 2) กลุ่มแกนนำ/ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ 60 คน พื้นที่ละ 20 คน 3) กลุ่มเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 10 รูป/คน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแห่งละ 1 รูป/คน

4) เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในลักษณะเป็นทางการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ให้ข้อมูล กลุ่มผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่มีจิตอาสาและภาคีเครือข่าย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาด้านคุณภาพชีวิต บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการดูแล กิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเครื่องมือที่จะช่วยดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างเหมาะสม

2) การประชุมย่อยหรือสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดย คณะผู้วิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำผู้สูงอายุ ภาควิชาเครือข่าย เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และหากิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ 3 แห่ง แห่งละ 1 ครั้ง

3) การลงพื้นที่ปฏิบัติการ (Action) เป็นการกระทำเพื่อส่งเสริมกิจกรรม และหลักสูตรเพื่อดูแลผู้สูงอายุและจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำไปสู่การสร้างกิจกรรมที่ ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ รวมถึง การใช้เทคนิคในการประมวลภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ กลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการ การสร้างกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างเหมาะสม

2) การคัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบทของเทศบาลและร่วมเวทีชุมชนกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย แกนนำและผู้สูงอายุ

3) การขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย เพื่อนำไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4) การสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่มีจิตอาสาและภาควิ ชาเครือข่ายเพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) การสนทนากลุ่มกับตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย แกน นำและผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบกลไกชุมชนในการดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) การสรุปองค์ความรู้จากชุดกิจกรรมหรือหลักสูตรเชิงกลไกชุมชนในการ ส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมและการประมวลภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว (Video Tape Recorder; VTR) เพื่อเป็นสื่อเผยแพร่

7) การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ ตลอดถึงการเผยแพร่ความรู้ในวารสาร/บทความวิจัยระดับชาติหรือระดับนานาชาติและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย/สนทนา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนากลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เป็นการพัฒนากลไกเชิงชุมชนที่ในการดูแลผู้สูงอายุจากกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมนันทนาการการสร้างสรรค์ การสร้างจิตอาสา โดยรวบรวมและบันทึกเผยแพร่เป็นภาพเคลื่อนไหว (VTR) เพื่อนำเสนอกลไกการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ สามารถแบ่งออกได้ 3 อย่าง คือ

1) การดูแลผู้สูงอายุตามอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย โดยเทศบาลตำบลวังดิน เทศบาลตำบลดงคำและเทศบาลตำบลก่อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุให้ตรงตามกฎหมายกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่รัฐได้กำหนดเกี่ยวกับสวัสดิการแก่ประชาชน

2) เทศบาลทั้ง 3 แห่ง ได้มีการปฏิบัติงานเพื่อดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการจัดกิจกรรมที่ตรงต่อความสนใจและเกิดประโยชน์ต่อการดูแลตนเองเบื้องต้น เป็นการสร้างสุขภาวะทางกาย จิต อารมณ์ สังคมและปัญญา โดยกิจกรรมมีอยู่หลายด้าน ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง เช่น การงดเว้นจากอาหารมัน อาหารหวานที่เสี่ยงต่อโรคความดันและเบาหวาน 2) การส่งเสริมสุขภาพและการใช้ชีวิตตามวัย การออกกำลังกายที่เหมาะสมหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น การทำกายภาพ

การรำ การเต้นลีลาศ การเล่นกีฬา 3) การสร้างรายได้ กิจกรรมในการสร้างรายได้ตามวัย เช่น การทำพวงกุญแจ ยาหม่อง การผลิตสินค้าในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยขายออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของเทศบาล 4) การดูแลและช่วยเหลือกรณีพิเศษ การให้การดูแลและช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุติดเตียงหรือกรณีฉุกเฉิน โดยเทศบาลมีหน่วยงานช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นกรณีพิเศษ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการหรือมีผู้ให้การดูแล (Caregiving) ที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพกลุ่มวัยผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง การช่วยเหลือที่อยู่อาศัยที่ชำรุดทรุดโทรม 5) การส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษามุมความรู้และศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นจากผู้สูงอายุ เช่น ประเพณีปีใหม่เมืองล้านนาที่เป็นการแสดงถึงความเคารพและการขอมาโทษแก่กันและกัน การแสดงศิลปะพื้นบ้านล้านนา อาทิ การรำ การละเล่นดนตรีพื้นเมือง การละเล่นกลองอังกะลุง 6) การส่งเสริมสุขภาวะทางด้านอารมณ์ การสร้างกิจกรรมนันทนาการและการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น การแข่งขันกีฬา การรำ การเยี่ยมเพื่อนผู้ป่วย 7) การขับเคลื่อนกลุ่มแกนนำและสร้างจิตอาสา การสร้างผู้สูงอายุให้ตระหนักถึงการดูแลตนเองและเพื่อนรุ่นเดียวกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และต้องการช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มจิตอาสาในชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือ การปรับปรุงที่อยู่อาศัยโดยการตั้งศูนย์ดูแลและพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุเหมือนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและใกล้บ้าน

3) ผลการดำเนินงานเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมมีลักษณะ ดังนี้

1) สุขภาวะทางด้านร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น กิจกรรมการดูแลได้ช่วยเหลือเบื้องต้นเกี่ยวกับการตรวจวัดสุขภาพประจำเพื่อป้องกันมิให้เกิดโรคหรือสามารถรักษาโรคได้ทันเวลาที่ แนะนำแนวทางในการรับบริการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ การพักผ่อนให้เพียงพอ การบำรุงรักษาร่างกายและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยปกติแล้วเทศบาลจะได้รับความร่วมมือกับโรงพยาบาลอำเภอในการช่วยเหลือด้านสุขภาพและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัด (พมจ.) 2) สุขภาวะทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุเปิดใจยอมรับความเห็นผู้อื่น จึงรู้สึกสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส เช่น กิจกรรมการดนตรี การเต้นรำ การขับร้อง แต่อย่างไรก็ตาม เทศบาลบางแห่งอยู่ไกลจนบางครั้งขาดแคลนอุปกรณ์ที่ตรงกับความต้องการ เช่น เทศบาลตำบลก้อที่ผู้สูงอายุต้องการสร้างความสุขด้วยเสียงดนตรีเพื่อขับร้องและใช้ในการแสดงภายในชุมชนตนเอง 3) สุขภาวะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุปรับทัศนคติให้ผู้สูงวัยเข้าใจวิถีชีวิตและการเสียสละ รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น กิจกรรมการผลิตสินค้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำสินค้าภายในทุนทางสังคม อาทิ ของ

เข้าร่วม สินค้าในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์โดยมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ประจำอำเภอเป็นผู้ให้ความรู้ด้านการส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าว 4) สุขภาวะสติ และปัญญา ผู้สูงอายุเกิดด้านความรู้ใหม่ เข้าใจวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถปรับเปลี่ยนตัวได้อย่างเหมาะสม เช่น กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) อาทิ แอปพลิเคชันไลน์ (LINE Application) เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือการขายผลิตภัณฑ์ผ่านเว็บไซต์ของเทศบาล

2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ *ด้านผู้นำ* โดยสนับสนุนทรัพยากร การสนับสนุนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ *ด้านงบประมาณ* โดยการกำหนดกรอบทิศทางการดำเนินงานที่จะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมภายใต้เทศบัญญัติและการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี *ด้านการประสานงาน* การติดต่อหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน สถาบันการศึกษาและกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ในการประชุม วางแผน ระดมความคิด หาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง *ด้านการสนับสนุน/ส่งเสริม* การให้อิสระแก่กลุ่มผู้สูงอายุในการคิดและปฏิบัติ แต่เป็นผู้คอยผลักดันหนุนเสริมกิจกรรมให้ดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มความรู้และความสามารถอย่างแท้จริง *ด้านการจัดการเครือข่าย* การทำบันทึกตกลง (MOU) กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางการกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อให้แต่ละภาคส่วนได้ช่วยเหลือและส่งเสริมกลไกการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

3. การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจากการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 กลุ่ม คือ *กลุ่มที่ 1 ชุมชนผู้สูงอายุ* มีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ กับเพื่อนวัยเดียวกัน *กลุ่มที่ 2 กลุ่มจิตอาสา* มุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร ช่วยเหลือและดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ *กลุ่มที่ 3 องค์กรศาสนา* เน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและวันสำคัญ และ *กลุ่มที่ 4 กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคี* ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมและจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือและดูแล

ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม จากการร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จึงเกิดการพัฒนาแบบกลไกในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ดังนี้ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา โดยศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ภาคีเครือข่าย เพื่อวางแผนกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีคุณค่าและเป็นการสร้างแรงผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ การให้ความรู้ที่เหมาะสม รู้จักสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุพึงได้รับและการดูแลตนเองเบื้องต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข โดยการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นปัจจัย 4 อย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุให้ความสนใจ ความจำเป็นต่อชีวิต เพิ่มพูนความรู้และเพิ่มทักษะชีวิต 3) การออกแบบหลักสูตรแก่ผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเพิ่มพูนทักษะคุณภาพชีวิตในกิจกรรมผู้สูงอายุจะต้องได้รับความร่วมมือกับภาคี/เครือข่ายที่เป็นวิทยากรจิตอาสาและเป็นพื้นที่ให้แก่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ อาทิ การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาเผยแพร่หรือการสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน 4) การเสริมสร้างเครือข่าย กลุ่มแนวร่วมในการจัดการจำนวน 4 ภาคี ได้แก่ ภาคีบริการสุขภาพ (สาธารณสุข) ภาคีท้องถิ่น ภาคีชุมชน ภาคีบริการ โดยแต่ละฝ่ายมีการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อตอบสนองความต้องการและการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในชุมชน 5) วิเคราะห์องค์ความรู้ การจัดศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ สุขภาพทางสังคมและสุขภาพทางปัญญา

อภิปรายผล

สำหรับผลการวิจัยสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมทักษะคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการให้สวัสดิการตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 11 ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553: 8) ตลอดถึงการสำรวจปัญหาของผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านสภาพร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เพื่อรองรับสถานการณ์กลุ่มประชากรผู้สูงอายุให้มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เอื้ออำนวย

ต่อการเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างทักษะชีวิต การสืบสานถ่ายทอดภูมิความรู้ท้องถิ่นให้แก่ชุมชน (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, 2560: 81) โดยกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตนเอง ส่งเสริมสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) (2553: 244 252) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข ด้วยความเชื่อมั่นความสามารถเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น กล้าแสดงออกและมีทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม และมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการ ต้องรู้ทั้งการให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันสังคม การส่งเสริมสุขภาพและสิทธิประโยชน์พื้นฐาน และการให้บริการในการรับบริการด้านสุขภาพ กิจกรรมการสร้างรายได้ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุเกิดความรู้สึภาคภูมิใจและมีรายได้ด้วยตัวเอง การช่วยเหลือกรณีพิเศษ/ฉุกเฉิน เช่น ผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้สูงอายุด้านการเคลื่อนไหว การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่เกิดจากความรู้ในท้องถิ่น กิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสุขภาวะทางด้านอารมณ์ และการสร้างกลุ่มแกนนำที่มีจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมสามารถดูแลผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ และสติปัญญาในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

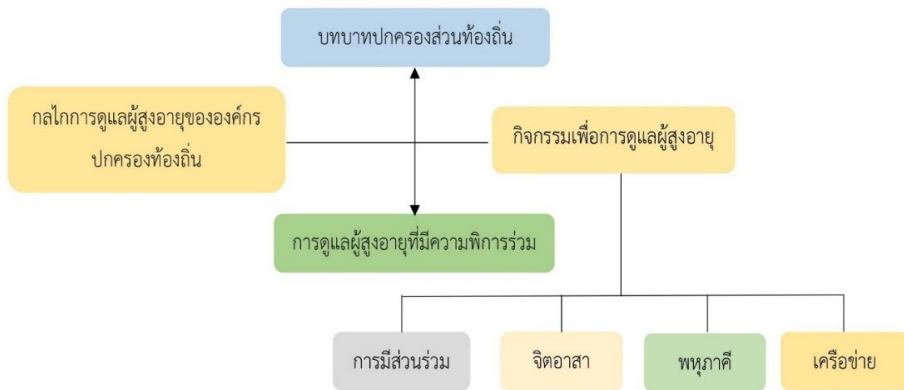
ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ช่วยส่งเสริมและเพิ่มพูนการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นผู้นำที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติ โดยกำหนดกรอบงบประมาณกิจกรรมภายใต้เทศบัญญัติ รวมถึงการติดต่อประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2552: 19) รวมถึงวางแผนและหาแนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมในการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับกานดา เตชะชนหมาก และคณะ (2559: 197) ที่ปกครองท้องถิ่นจะต้องส่งเสริม ให้บริการและเกื้อกูลเกี่ยวกับสุขภาพ โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จากการผลักดันและหนุนเสริมกิจกรรมแก่ภาคีเครือข่ายและผู้สูงอายุจากการทำบันทึกตกลง (MOU) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ (2559: 123) ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและการพัฒนาอาชีพ เช่น การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพคนชรา การนันทนาการ การส่งเสริม

กีฬาหรือการจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทั้งในและนอกระบบ รวมถึงการสาธารณสุข เช่น การให้ความรู้ การออกกำลังกาย การป้องกันและควบคุมโรค

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมเป็นอีกแนวทางในการเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จริยธรรมความก้าวหน้าทางความรู้จากสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ธีระศักดิ์ สร้อยศิริ และ อัจฉรา ปุระคม, 2562: 414) โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้สูงอายุร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมและคุณค่าทั้งการให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับสังคม การดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจากสิ่งที่คุณสูงอายุให้ความสนใจ มีความจำเป็นต่อชีวิต สร้างความรู้และความเข้าใจด้านทักษะชีวิตและปรับเปลี่ยนทัศนคติตระหนักถึงคุณค่าตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับกรมกิจการผู้สูงอายุ (2560: 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ก่อให้เกิดเกิดประโยชน์ ช่วยระเหี่ยงปัญญา มองปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง รู้เท่าทันทางสังคมและได้ใช้ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาสมอง ลดความเสี่ยงอาการสมองเสื่อมและภาวะซึมเศร้า ซึ่งกิจกรรมจะได้รับความร่วมมือจากกลุ่มภาคี/เครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาคีบริการสุขภาพ ภาคีท้องถิ่น ภาคีชุมชนและภาคีบริการ สอดคล้องกับสมาลัย วรรณกิจไพศาล (2560: 90) ที่ได้กล่าวว่า การบริการสุขภาพผู้สูงอายุควรมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมที่สนับสนุนคุณภาพชีวิตที่แท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนากลไกในการส่งเสริมและเพิ่มพูนทักษะชีวิตที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดูแลผู้สูงอายุ ดังภาพด้านล่างนี้

ภาพ 1 กลไกชุมชนเพื่อดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

ประการแรก บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติ การปฏิบัติงานตามแผนและนโยบายของท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการ/การให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในการส่งเสริมสุขภาพของในระดับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา โดยการจัดสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมให้ด้านทักษะชีวิตในการพัฒนาร่างกาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาปัญญา

ประการที่สอง การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมด้วยการส่งเสริมและการพัฒนาทักษะชีวิต ผู้สูงอายุมีพื้นที่และโอกาสในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจเพิ่มทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นการแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุกับการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขและให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ เรียนรู้และหากิจกรรมที่เหมาะสม

ประการที่สาม การพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการอาศัยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม โดยต้องให้พื้นที่ในการแสดงความรู้ ความสามารถและศักยภาพอันแท้จริงแก่ผู้สูงวัยเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและพลังสร้างสรรค์สังคมที่ดี 2) จิตอาสา การทุ่มเท กำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ในการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงวัยด้วยกัน 3) พหุภาคี ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานร่วมกับท้องถิ่น เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน (พมจ.) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในอำเภอเถิน ซึ่งเป็นกลุ่มภาคีที่ทำงานร่วมกันตาม

กฎหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ 4) เครือข่าย การเชื่อมโยงบทบาท และหน้าที่ของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีความสมัครใจเพื่อช่วยเหลือและสร้างสรรค์ กิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย เช่น ปราชญ์ท้องถิ่น วัด หน่วยงานในท้องถิ่นที่ เข้ามาช่วยในการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ ประการแรก การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลี้ จังหวัด ท้องถิ่นได้ทำกิจกรรมในการให้บริการพื้นฐานตามพระราชบัญญัติได้กำหนด เช่น การ ให้สิทธิประโยชน์ทางการรักษา การให้เบี้ยยังชีพ ตลอดถึงกิจกรรมในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในการศึกษา ดูงานและพัฒนาศาสนสถานเพื่อขัดเกลากิจใจ กิจกรรมการสืบสานภูมิปัญญา ด้าน สมุนไพร การแปรรูปสินค้าและการนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาทำประโยชน์ ตลอดถึง กิจกรรมนันทนาการ เช่น การเต้น การดนตรีพื้นเมือง กีฬาผู้สูงอายุ โดยเทศบาลจะ ปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม สร้างโอกาส การเข้าถึงบริการของรัฐในการคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการ ความเป็นธรรมในการ ช่วยเหลือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ที่จะต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้เกิด เป็นภาระแก่สังคม การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและครอบครัว จึงเป็นกลไกชุมชนที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเกื้อกูลและดำรงชีพของผู้สูงอายุให้อยู่ อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและมีภาวะสุขภาพร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์/ปัญหาที่ดี

ประการที่สอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทในการดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามนโยบาย ด้านสวัสดิการทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสการ เข้าถึงบริการของรัฐ บทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นการดูแล สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางอารมณ์และสุขภาวะ ทางปัญญา

ประการที่สาม การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการ ร่วมด้วยการเรียนการสอนตามหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นลำพูน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจากการร่วมมือกับ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ 2) กลุ่มจิต

อาสา 3) กลุ่มองค์กรศาสนา และ 4) กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคี ทั้งนี้ ได้พัฒนาเป็นระบบกลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุร่วม 2) การพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุด้วยการให้ความรู้ที่เหมาะสม 3) การออกแบบหลักสูตรแก่ผู้สูงอายุด้วยการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเพิ่มพูนทักษะคุณภาพชีวิต 4) การเสริมสร้างเครือข่ายด้วยการช่วยเหลือของกลุ่มแนวร่วม 4 ภาคี ได้แก่ ภาคีบริการสุขภาพ (สาธารณสุข) ภาคีท้องถิ่น ภาคีชุมชน ภาคีบริการ และ 5) วิเคราะห์องค์ความรู้ด้วยการจัดศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “เรียนรู้สังคม”*. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2552). *รายงานผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุปี พ.ศ. 2552*. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพวัฒนาสิน.
- กานดา เต๊ะขันหมาก และคณะ. (2559). รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (3), 187-202.
- ธีระศักดิ์ สร้อยศิริ และอัจฉรา ปุระคม. (2562). การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมบทเรียนออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ*. 12 (4), 414-430.
- ปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์. (2560). ผู้สูงอายุที่มีความพิการ: การเข้า (ไม่) ถึงสวัสดิการสังคม. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 35 (3), 22-30.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). (2553). *ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2560). แผนมาดริดด้านผู้สูงอายุ: กรอบสหประชาชาติกับประเทศไทย. *วารสารพญาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*. 16 (2-3), 80-86.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *วาระพัฒนาที่ 4: ระบบค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีและมนุษย์ที่สมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ. (2559). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*. 9 (1), 121-127.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2550). *วิถีไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุมาลัย วรรณกิจไพศาล. (2560). การพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม เทศบาลเมืองปากช่อง. *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ*. 3 (2), 90-104.

พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนา Ritual and Valuation of Acacia Concinna (Sompoy) in Lanna Culture

พระอธิการโยธิน อินทะนะ¹, จีระศักดิ์ ปันลำ², สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์³
Phra Adhikarn Yotin Intana¹, Jeerasak Punlam², Somchan Sripraschayanon³

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Master of Arts Program in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมในล้านนา และ 2) เพื่อศึกษาพิธีกรรม คุณค่า และการตีความเชิงสัญลักษณ์ พิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เครื่องมือ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/คน เพื่อนำมาวิเคราะห์พิธีกรรม คุณค่า และสัญลักษณ์แห่งการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนา

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) สัมป่อยเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในพิธีกรรมในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดกระทั่งตาย เป็นพืชและสมุนไพรที่เชื่อว่า ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แสดงความเคารพ ขบไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล และสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและผู้อื่น 2) สัมป่อยได้นำมาใช้ในพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าตามความเชื่อในล้านนา ดังนี้ (1) การใช้ในพิธีกรรมงานมงคล (2) ในพิธีกรรมงานอวมงคล (3) การใช้เพื่อแสดงความเคารพ (4) การใช้ในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ และ (5) การใช้เพื่อชำระล้างไทยธรรมให้บริสุทธิ์ ส่วนการตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนาถูกตีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ (1) การตีคุณค่าเชิงความเชื่อ (2) การตีคุณค่าเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) การตีคุณค่าเชิงพิธีกรรม และ (4) การตีคุณค่าเชิงหลักคำสอน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจถึงบาปบุญและ

จรรโลงไว้ซึ่งความดีงาม องค์ความรู้จากการวิจัย คือ คติ ความเชื่อ คุณค่าเชิงลักษณะ
เกิดจากความกลัวและความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ที่
ได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: พิธีกรรม; คุณค่า; สัมป่อย; วัฒนธรรมล้านนา

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to study an apocalypse, belief, and use of Sompoy in Lanna rituals; and 2) to study the ritual, value, and symbolic interpretation of the ritual of using Sompoy in Lanna. It is a qualitative research using tools such as the study of documents and in-depth interview with a group of 16 key informants to analyze the rituals, values, and symbols of using Sompoy in Lanna culture.

The results of study indicate that 1) Sompoy is the local wisdom that to be applied in the rituals of life from birth until death. It is a sacred plant and herb used for religious ceremonies, to be used for showing respect, to expulse of evil and bring goodness purity to oneself and others; and 2) Sompoy is applied in Buddhist ritual reflects the values of beliefs in Lanna in the followings: (1) to use Sompoy in inauspicious rituals; (2) to use in auspicious ceremony; (3) to use for showing respect; (4) to use in superstitious rituals; and (5) to use for cleaning the gifts to be pure. In addition, symbolic interpretation of the ritual of using Sompoy in Lanna is as symbolic value followings: (1) the interpretation of the belief; (2) the interpretation of local wisdom; (3) interpretation of rituals; and (4) interpretation of doctrines in order to teach Buddhists for understanding of sin, merit, and preserving the goodness. The body of knowledge indicates that the apocalypse, beliefs, and idiosyncratic values have arose from fears and beliefs that reflect physical, mental, and social values and have been passed down to the present.

Keywords: Ritual; Valuation; Sompoy; Lanna Culture

บทนำ

ดินแดนล้านนาไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน 1,200 ปี เป็นดินแดนที่มีอารยธรรมและวัฒนธรรมโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน สังคมชาวล้านนามีความเชื่อดั้งเดิมในการเคารพผี ไสยศาสตร์และศาสนาพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่มาในดินแดนล้านนาก็ได้รับคำสอนมาเป็นแนวทางการใช้ชีวิตและผสมผสานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ (มณี พยอมยงค์, 2543: 2-4) นอกจากนี้ ในพื้นภาคเหนือได้มีธรรมเนียมนิยมในการแต่งวรรณกรรม เพื่อสร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจนทำให้วรรณกรรมล้านนามีอยู่จำนวนมากกว่า 227 เรื่อง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 56-60) ซึ่งเป็นผลงานทางภาษาที่จารึกด้วยอักษรล้านนา ทั้งที่เป็นผลงานแบบมุขปาฐะและแบบลายลักษณ์ที่ได้ช่วยกันผลิต สืบทอด ยึดถือเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติจนกระทั่งเป็นค่านิยมในสังคมที่ยอมรับและหล่อหลอมให้มีลักษณะเฉพาะที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามความเชื่อและวิถีชีวิตแบบล้านนา (ลมูล จันทร์หอม, 2538: 7)

นอกจากธรรมเนียมการสร้างหรือจารึกคัมภีร์ถวายไว้ในพระพุทธศาสนาตามวัดโดยเชื่อว่า จะได้รับอานิสงส์มากแล้ว ยังเป็นการช่วยค้ำจุนกิจการทางพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่ สร้างโลกทัศน์แห่งการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมที่เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติที่สร้างขวัญกำลังใจ รวมถึงเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่แฝงหลักคิดอันดีงามให้แก่สังคม ซึ่งพิธีกรรมจะสอดแทรกสาระธรรมทางพระพุทธศาสนา สร้างความรัก ความสามัคคีและให้ตระหนักรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะในสังคมล้านนาที่ทำพิธีกรรมเพื่่อมุ่งชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ หันมดจดจากสิ่งเศร้าหมองต่าง ๆ และถูกต้องตามครรลองแห่งจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษได้สืบสานมากระทั่งปัจจุบัน

โดยพิธีกรรมในวัฒนธรรมล้านนานั้น สัมป่อยถือเป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นธรรมเนียมนิยมในการนำผักแห้งมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเตรียมน้ำเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมอันเป็นสิริมงคล ชาวเหนือเรียกว่า น้ำเข้าหมั้นสัมป่อย และจัดเป็นน้ำสุคันโหทะกะที่หมายถึง น้ำอบน้ำหอมที่เจือปนด้วยขมิ้นซึ่งมีสีเหลืองอ่อน แล้วนำผักแห้งของสัมป่อยปิ้งไฟให้หอมแล้วหักเป็นท่อนใส่ลงไปด้วย โดยมีความเชื่อว่า ผู้ที่มีคาถาอาคมหากพลาดพลั้งไปลอดสิ่งต่าง ๆ จนทำให้คาถาเสื่อม เช่น ลอดราวผ้าขึ้น ลอดใต้ร้านบวบ ลอดเครือกล้วย หากใช้น้ำสัมป่อยลูบตามตัวหรืออาบน้ำแช่ผักสัมป่อย

แล้ว คาถาที่เสื่อมไปนั้นจะกลับคืนมา ขณะที่วรรณกรรมปณณาคกุมารชาดกได้รับบุถึงสัมป่อยว่า เป็นสิ่งพิเศษที่ใช้ในพิธีสำคัญหรือหากต้องการเพิ่มความสำคัญแก่พิธีการ ต้องใส่ฝักสัมป่อยจำนวน 7 ข้อ หรือ 7 เมล็ด จากความเชื่อเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างพญาควยทรรพากับทรีผู้ลูก ซึ่งผลสัมป่อยได้หล่นถูกพญาควยทรีจนมีฤทธิ์มากและได้ทำปิณฑาพญาควยทรรพเป็นผู้เป็นบิดาที่ปรากฏในพรหมจักกชาดกว่า

“ในอดีตกาล พญาควยทรรพาดนมฤทธิ์มาก แม่มนุษย์และเทวดาเกรงกลัวอาศัยอยู่ในป่าใหญ่ โดยมีเทวดาได้ทำนายไว้ว่า ภายภาคหน้าจะถูกลูกฆ่าตาย ทำให้บรรดาลูกที่คลอดออก จะถูกขวิดตายหมดทุกตัว ทำให้บรรดาเมียพญาควยเกิดความเศร้าโศกที่ต้องสูญเสียลูกจากคำสั่งพญาควยผู้เป็นสามี ต่อมานางควยตนหนึ่งได้ตั้งครรภ์และแอบหนีจากฝูงไปซ่อนตัวในถ้ำ และคลอดลูกออกมาชื่อทรี โดยนางควยสั่งสอนลูกอย่าต้องออกจากถ้ำเป็นอันขาด แต่ด้วยความรีบร้อน ต้องตั้งที่จะออกไปทำให้แม่ควยได้เล่าความจริงให้ลูกฟังว่า ทรีผู้พ่อจะขวิดลูกควยตัวผู้ทั้งหมด เมื่อทรีได้ฟังแล้วเกิดความโกรธแค้นพญาควยทรรพ จึงฝึกฝนตนเองให้แข็งแรงเพื่อปกป้องแม่ให้ปลอดภัย แต่ในที่สุดทรีก็จึงตัดสินใจไปพบพญาควยทรรพและได้ต่อสู้กันเป็นเวลา 7 วัน 7 คืน บังเอิญพญาทรรพได้เอาหลังไปชนต้นมะขามป้อม ทำให้ลูกมะขามป้อมตกลงมาถูกตัวของทรรพจนฤทธิ์เดชเสื่อมลงไป พญาควยทรรพกลัวจะพ่ายแพ้จึงพยายามอึดใจกระหน่ำไล่ขวิดทรีอย่างสุดแรง จนร่างทรีทรุดลงไปฝังต้นสัมป่อยทำให้น้ำค้ำจากใบสัมป่อยหล่นลงมาใส่หัวทรี จนเกิดพละกำลังขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ ทำให้ทรีผู้เป็นลูกได้ขวิดพญาควยทรรพผู้เป็นพ่อ เลือดพุ่งใส่ทะลักจนถึงแก่ความตายลงทันที” (สิงหะ วรรณสัย, 2522; ประคอง กระแสชัย, 2524)

นอกจากนี้ วรรณกรรมสัมป่อยได้ปรากฏในพรหมจักกชาดก (ชาดกล้านนาแปลงมาจากเรื่องรามเกียรติ์) ทำให้ชาวล้านนามีธรรมเนียมใช้สัมป่อยเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยนำมาผสมกับน้ำอาบหรือใช้ประพรมน้ำมนต์เพื่อให้เกิดสิริมงคล (สิริมงคล) ต่อตนเองและครอบครัว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวล้านนา โดยการศึกษาคติ ความเชื่อ คุณค่า และการตีความเชิงสัญลักษณ์ของพิธีกรรมการใช้สัมป่อย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ตลอดจนเป็นการศึกษาวรรณกรรมล้านนาที่มีคุณค่าและอิทธิพลต่อความ

เชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ภาษา วรรณกรรม บุคคลและสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจหลักพุทธธรรมที่สอดแทรกในวรรณกรรมที่มีต่อวัฒนธรรมอันดีงามในสังคมล้านนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมในล้านนา
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรม คุณค่าและการตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของสัมป่อยที่มีต่อวัฒนธรรมในล้านนา

2. พื้นที่การวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ วรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมต่าง ๆ ในวรรณกรรมล้านนา โดยพื้นที่ในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอนที่นำสัมป่อยมาใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของความเชื่อในพิธีกรรมล้านนาปัจจุบัน

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 รูป/คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการ/พระสงฆ์ 5 รูป 2) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและวัฒนธรรม 6 รูป/คน และ 3) กลุ่มมัคทายก (ปู่อาจารย์) ผู้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม 5 คน

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่

4.1 การศึกษาเอกสาร คณะผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติ ความเป็นมาเพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยที่มีต่อวัฒนธรรมในล้านนา โดยการศึกษากรอบทางด้านเนื้อหาเพื่อนำไปสู่ประเด็นที่จะสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับคุณค่าการใช้สัมป่อย ตลอดจนบริบทพื้นที่ของชุมชนที่จะนำไปสู่การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมในล้านนาได้อย่างถูกต้อง

4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาประเด็นปัญหากรอบแนวคิด ทฤษฎี และจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยกำหนดแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยที่มีต่อวัฒนธรรมในล้านนา โดยการตั้งประเด็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นใน

เนื้อหาตามวัตถุประสงค์โดยผู้ทรงคุณจำนวน 3 รูป/คน เพื่อนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้น นำไปวิเคราะห์พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยที่มีต่อวัฒนธรรมในล้านนาให้ถูกต้องเหมาะสม

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 5 ระยะ ดังนี้

5.1 การศึกษาเชิงเอกสาร เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา คติ ความเชื่อของวัฒนธรรมล้านนา พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนา โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ วรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์พื้นเมือง รายงานการวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือพิมพ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

5.2 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ เพื่อศึกษาพิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 รูป/คน

5.3 การติดต่อขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์ และการนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ จากนั้น ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว

5.4 การสรุปองค์ความรู้ การเผยแพร่ความรู้ในวารสารและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา คติ ความเชื่อของวัฒนธรรมล้านนา พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนาที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และนำไปสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการหาความเห็นเกี่ยวกับพิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนา 2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 รูป/คน เพื่อตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนาให้ถูกต้องเหมาะสม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1. คติ ความเชื่อและการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมในล้านนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นนิยมใช้สัมป่อยเพื่อการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตาย โดยการใช้สัมป่อยเป็นอาหารและยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ

ตนเอง ซึ่งคุณสมบัติเปรียบที่ถูกลำเอียงมาใช้กำจัดการบงการสิ่งสกปรกในภาชนะเครื่องเงิน เครื่องทองตามความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และตามความเชื่อในลัทธิศาสนา สัมป่อยถือเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ที่นำมาใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ การขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล เสนียดจัญไร ตลอดจนการนำไปใช้เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ทางด้านคาถา อาคม ของขลังและสร้างสิริมงคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สัมป่อยในชุมชน โดยเชื่อในอำนาจของสัมป่อยที่มีสรรพคุณช่วยปลดปล่อยสิ่งเลวร้าย แก้อาพาถและทำให้เกิดความดีแก่ตนเองและอื่น (ณรงค์ ปัดแก้ว, 2564)

2. พิธีกรรมและคุณค่าของการใช้สัมป่อยในลัทธิศาสนา เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ในแต่ละพื้นที่จะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและความศรัทธาแตกต่างกันไปตามปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นแบบอย่างที่มีการสืบทอดต่อกันมาแต่ช้านาน โดยสัมป่อยถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าตามความเชื่อในลัทธิศาสนา ดังนี้

2.1 การใช้สัมป่อยในพิธีกรรมงานมงคล เพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยปกป้องคุ้มครองและเป็นการสั่งสมความรู้ในการช่วยเหลือให้เกิดความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตวิญญาณ เพราะเชื่อว่า สัมป่อยมีความสำคัญในการรักษาจิตใจที่จะไปสร้างพลังชีวิตให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโชคชะตาได้

2.2 การใช้สัมป่อยในพิธีกรรมงานอวมงคล การใช้สัมป่อยอาบศพเพื่อหนุนส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่สุคติภูมิ และระยะเวลาการบำเพ็ญกุศลศพที่ใช้สัมป่อยในการอุทิศส่วนบุญแก่ผู้วายชนม์ โดยเฉพาะการทำให้เกิดความบริสุทธิ์แก่ผู้ตาย ตลอดจนการใช้สัมป่อยภายหลังการเผาศพเพื่อล้างอาถรรพ์และป้องกันไม่ให้ผีติดตามผู้ร่วมงาน

2.3 การใช้สัมป่อยเพื่อแสดงความเคารพ จารีตปฏิบัติในวัฒนธรรมล้านนาที่มีธรรมเนียมมาแต่โบราณในการใช้สัมป่อยในเทศกาลวันปีใหม่เมือง (สงกรานต์) เพื่อเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจในการขอขมาโทษ (สุมา) ในการกระทำที่ได้ล่วงเกินด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ซึ่งเป็นนัยการแสดงความรัก ความศรัทธาและความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่น

2.4 การใช้สัมป่อยในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ชุมชนล้านนาจะใช้ฝักสัมป่อยในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เมื่อดวงชะตาชีวิตกำลังตกต่ำที่เรียกว่า ชิด ซึ่งส่งผลให้ชีวิตเกิดความลำบาก พบเจอแต่สิ่งเลวร้าย ไม่เป็นมงคล ก็จะใช้น้ำสัมป่อยเพื่อช่วยบรรเทาทุกข์ให้เบาบางลงไป (จักรพงษ์ อินฟู, 2564) ตลอดจนการนำสัมป่อยมาใช้ในการทำน้ำพระพุทธมนต์และพิธีรดน้ำมนต์เพื่อช่วยล้างสิ่งที่ไม่เป็นสิริมงคลออกจากตัว

2.5 การใช้สัปปายะเพื่อชำระล้างไทยธรรมให้บริสุทธิ์ การใช้สัปปายะเพื่อปรุงแต่งให้เป็นน้ำขมมันสัปปายะ ประพรมให้สิ่งที่จะถวายแด่พระสงฆ์ เพื่อให้เป็นของบริสุทธิ์ ก่อนที่จะประเคนหรือถวายแด่พระสงฆ์ โดยเชื่อว่า น้ำสัปปายะเปรียบเสมือนสิ่งที่บริสุทธิ์ มีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ไทยธรรมบริสุทธิ์ใสสะอาดปราศจากมลทิน ก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ทางกาย วาจาและจิตใจ

3. การตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สัปปายะในล้านนา การใช้สัปปายะในวัฒนธรรมล้านนาสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางสังคมและประเพณีปฏิบัติที่ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเชื่อมโยงเข้ากับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการทำเป็นน้ำอบน้ำหอมที่เรียกว่า น้ำสุคันโธทกะ ซึ่งมีพลาณภาพในการขับไล่ภูตผี ปีศาจ เสนียดจัญไร และเป็นการเพิ่มความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทำให้สัปปายะเป็นสิ่งที่มีความค่าเชิงสัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

3.1 การตีคุณค่าเชิงความเชื่อ ตามคติและความเชื่อเกี่ยวกับสัปปายะในวัฒนธรรมล้านนาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ปรากฏในพรหมจักรเกี่ยวกับพญาควายทรรพาและทรี เมื่อทรีได้รับหยดน้ำที่ตกจากสัปปายะจนเกิดพละกำลังจนได้ฆ่าพญาควายทรรพาผู้พ่อ ในประเด็นนี้พระครูปริยัติสุนทร (2564) ได้ให้ความเห็นว่า การใช้สัปปายะยังเกี่ยวกับความเชื่อด้านลบ เช่น การปลดปล่อยความทุกข์ การขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปรีย อัปมงคล ภูตผี ปีศาจ และความเชื่อด้านบวก เช่น การทำไทยธรรมให้บริสุทธิ์ การคืนความบริสุทธิ์ของเวทมนตร์คาถาเมื่อทำผิดครู การสร้างสิริมงคลเพื่อเพิ่มความขลังของวัตถุมงคลและคาถา และการแสดงความกตัญญูตเวทิตาเพื่อขอขมาโทษ

3.2 การตีคุณค่าเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น สัปปายะมีสรรพคุณเป็นผักและสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางด้านโภชนาการและใช้ในการดูแลสุขภาพทางสรีระร่างกายได้

3.3 การตีคุณค่าเชิงพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวล้านนาตั้งแต่เกิดกระทั่งตายจะใช้สัปปายะประกอบพิธีกรรมทั้งที่เป็นงานมงคลและอวมงคล ทำให้สัปปายะเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ทางด้านพิธีกรรมที่จะช่วยปิดเป่า ป้องกัน ขจัดสิ่งไม่ดีไม่งาม และเป็นการเรียกความขำ (ความขลัง) ส่งเสริมอำนาจให้แก่ผู้ที่มีคาถาอาคม

3.4 การตีคุณค่าเชิงหลักคำสอน พิธีกรรมตามความเชื่อทางด้านศาสนาจะช่วยเหลือหลอมจิตวิญญาณให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ยังสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความกตัญญูตเวทิตาต่อบุพการีผู้ให้กำเนิด และโทษที่ตนกระทำต่อบิดามารดา ตลอดถึงการสอนสังคมให้ดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้

เข้าใจถึงบาปบุญคุณโทษ สัมป่อยถูกนำมาใช้เพื่อเป็นปริศนาธรรมให้ผู้พบเห็นได้เข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดรับและส่งเสริมความเชื่อในท้องถิ่น ทั้งเป็นประเพณีปฏิบัติในรูปแบบของพิธีกรรม การสะท้อนในการกระทำกรรมหนัก (ลูกทรพี) และการสะท้อนในรูปแบบพุทธศิลป์กรรม เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับพญาคูวายทรพีทรรพา เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความดีงามแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนี้สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ตามคติ ความเชื่อและการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมในล้านนาอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการนำสัมป่อยมาใช้ดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตาย ซึ่งเป็นความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดตามวรรณกรรมหรือคติในล้านนาที่อยู่บนพื้นฐานความเลื่อมใสทางพระพุทธศาสนากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นแบบแผนและบรรทัดฐานในสังคม สอดคล้องกับวิราภา เลหาเพ็ญแสง (2545) ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์ตำนานภาคเหนือเพื่อการสอนวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกิดจากความเชื่อที่เชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีการผสมผสานแนวความเชื่อดั้งเดิม สัมป่อยก็เช่นเดียวกันที่เกิดจากความเชื่อว่าเป็นพืชที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ขจัดสิ่งชั่วร้าย เป็นสิริมงคล และถูกนำมาใช้ให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมตามความเชื่อในชุมชนล้านนา แม้ว่าสัมป่อยเป็นพืชสมุนไพรเติบโตในแต่ละท้องถิ่นและมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันที่นำมาเป็นอาหารและยาสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ (2553) ที่ได้ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาของสังคมไทยที่มีความเชื่ออำนาจพิเศษที่สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ เช่น ผีสงฆ์ เทวดา เทพเจ้า ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นการผสมกลมกลืนผี พุทธและพราหมณ์ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่ใช้พิธีกรรมเป็นสิ่งให้กำลังใจแล้วนำคติธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจึงจะเป็นรูปแบบการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม ซึ่งการใช้สัมป่อยถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ ความเป็นมงคล ความใสสะอาดและการขจัดปัดเป่าสิ่งเลวร้ายให้หลีกพ้นไป ทำให้สังคมล้านนามีอัตลักษณ์แห่งการใช้พืชมงคลในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากอิทธิพลทางคติและความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พิธีกรรม คุณค่า และการตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สัมป่อยในล้านนาเกิดจากความเชื่อท้องถิ่นที่สะท้อนถึงพื้นฐานชีวิต

ประเพณี วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งพิธีกรรมเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการแสดงความเคารพ ความศรัทธา ความเกรงกลัวและการสืบสานวัฒนธรรมบนวิถีแห่งธรรมชาติในชุมชน ยุพิน เข้มมุกด์ (2554) ได้อธิบายความเชื่อและพิธีกรรมที่เปรียบเสมือนเป็นสายใยแห่งวัฒนธรรมในล้านนาที่มีความหลากหลายตามความเชื่อและสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต โดยพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมวิถีธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อจิตใจที่เชื่อมโยงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและธรรมปฏิบัติที่นำสืบทอดมาใช้ในประเพณีสิบสองเดือนในล้านนา สอดคล้องกับมณี พยอมยงค์ (2543) ที่ได้กล่าวถึงความเชื่ออันเป็นจารีตขนบธรรมเนียมตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษมาประยุกต์ใช้ในสังคม เป็นเครื่องหมายแสดงอัตลักษณ์ คุณค่าและความงดงามทางด้านวัฒนธรรมในล้านนา และสืบทอดถือเป็นวิธีการปฏิบัติที่ถูกใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อที่เชื่อมโยงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดให้แก่ชุมชนล้านนา (สีมา อนุรักษ์ และประชิด สกฤษณ์พัฒน์, 2551) ทำให้สืบทอดมีความสำคัญต่อพิธีกรรม เช่น การช่วยเหลือให้เกิดความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตวิญญาณเมื่อทำพิธีกรรมงานมงคลและการทำให้เกิดความบริสุทธิ์แก่ผู้ตายในงานอวมงคล นอกจากนี้ สืบทยังเป็นเครื่องหมายแห่งการแสดงความเคารพ การสักการบูชาและการใช้เพื่อล้างอาถรรพ์ คืบความขลังทางด้านไสยศาสตร์ต่าง ๆ ตลอดจนการนำมาใช้เป็นการชำระล้างไทยธรรมให้เป็นของบริสุทธิ์ก่อนถวายแด่พระสงฆ์ เพื่อให้ไทยธรรมสะอาดหมดจดปราศจากมลทิน พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สืบทยในวัฒนธรรมล้านนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญตามความเชื่อในท้องถิ่น และถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น การใช้เป็นส่วนประกอบทางอาหารหรือยาสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ขณะเดียวกันคุณค่าทางด้านจิตใจที่เป็นแก่นสารที่สำคัญในวัฒนธรรมล้านนาที่นำสืบทยเป็นยาวิเศษในการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ทุกประเภท และเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจ ความตั้งใจ ความเคารพนับถือ ความศรัทธา การขอโทษ/ขมาโทษ และความเป็นมงคลต่อการใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักความเชื่ออันเป็นอัตลักษณ์แห่งความดีงามของสังคมล้านนา

การตีความเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมการใช้สืบทยในล้านนาที่สะท้อนความเป็นสังคมแห่งประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นการแสดงให้เห็นถึงแบบแผนทางสังคมที่เชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่มีผลต่อการใช้ชีวิต เช่น ผีสิง เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสืบทยเป็นอีกหนึ่งลักษณะที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าเชิงสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมล้านนาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือ

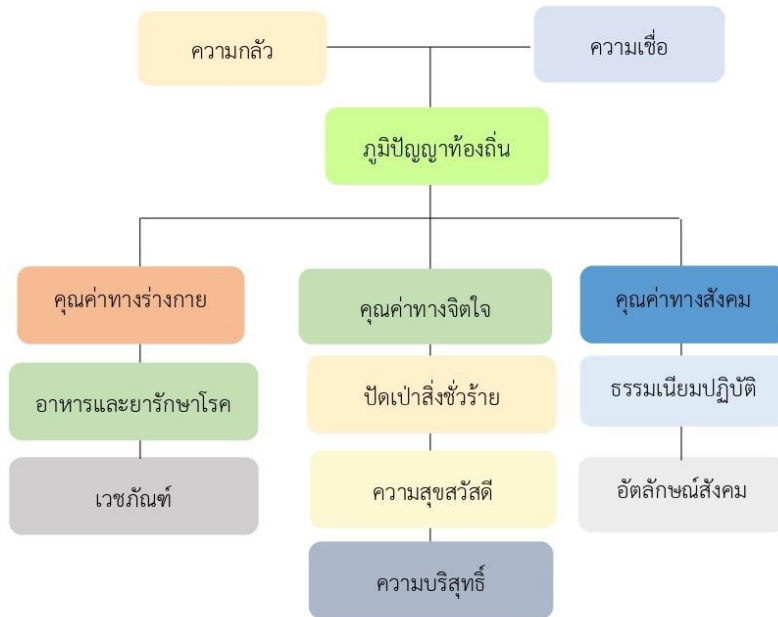
ธรรมชาติเพื่อต้องการให้ตนเองอยู่รอดในสภาพแวดล้อมตามความเชื่อนั้น ๆ สอดคล้องกับสุจิตต์ วงษ์เทศ (2548) ที่ได้กล่าวถึงพิธีกรรมที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติควบคุมอย่างเข้มงวด อำนาจเหนือธรรมชาติเป็นจินตนาการที่เกิดจากความกลัวและความไม่รู้ของคนจึงทำให้เกิดความเชื่อ เช่น ผีสง ความเชื่อทุกอย่างเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดศาสนาและมีพิธีกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางความเชื่อของบุคคลและกลุ่มชน การใช้สัมปอยในพิธีกรรมได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในอัตลักษณ์ของชาวล้านนา ดังนี้

2.1 คติและความเชื่อเกี่ยวกับสัมปอยในวัฒนธรรมล้านนาที่เชื่อว่า เป็นการปลดปล่อยความทุกข์ อับมงคล รวมถึงการสร้างสิริมงคล เพิ่มความขลังของวัตถุมงคล การแสดงความกตัญญูทวดเวทิตาเพื่อขอขมาโทษ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกิดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดแทรกหลักการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงความเป็นมาของแต่ละท้องถิ่นที่มีจารีตประเพณีอันเป็นสัญลักษณ์แห่งชุมชนนั้น ๆ สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) (2548) ที่กล่าวถึงองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ทำให้ทราบประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของสังคมล้านนาที่เชื่อมโยงกับหลักการปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม จารีตประเพณี โดยมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อและหลักศีลธรรมของคนในสังคมปัจจุบัน และมีวิธีการนำความรู้ที่เป็นคำสอนมาสืบทอดผ่านวรรณกรรมและหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาคณะธรรมจริยธรรม และทอดถ้อยความรู้ทางภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2557)

2.2 สัมปอยเปรียบเสมือนลมหายใจทางพิธีกรรมในล้านนาที่เป็นการสอดแทรกคำสอน กฎการอยู่ร่วมกัน จารีตประเพณีและหล่อหลอมจิตวิญญาณให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เข้าใจการดำเนินชีวิต รู้ถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดบาปบุญคุณโทษ สอดคล้องกับกริช อินเต็ม (2557) ที่ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเลื่อมใสศรัทธาต่อการผสมผสานวิถีชีวิตในท้องถิ่นล้านนาให้เกิดความเกรงกลัวต่อบาป เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การปฏิบัติตนตามกรอบของคุณธรรมจริยธรรมและส่งเสริมความเชื่อการใช้สัมปอยในพิธีกรรมในท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมปอยในวัฒนธรรมล้านนาที่เกิดจากคติ ความเชื่อ และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพ 1 คติ ความเชื่อและคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ในการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนา

การเกิดพิธีกรรมและการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนาที่เกิดจากคติ ความเชื่อ คุณค่า และเชิงสัญลักษณ์เกิดจากปัจจัย 2 อย่าง ได้แก่

1. ความกลัว มนุษย์มีพื้นฐานจากความเกรงกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และสัมป่อยถูกนำมาใช้เพื่อช่วยบรรเทาความเกรงกลัวภัยต่าง ๆ ที่มนุษย์รับรู้ได้ ซึ่งวัฒนธรรมล้านนาเชื่อว่า สัมป่อยเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์และสามารถช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครอง ขับไล่สิ่งชั่วร้าย และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่คอยบรรเทาความทุกข์ และสร้างความมั่นใจให้ต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ความเชื่อ การสร้างความเชื่อมั่นในการดำรงชีพของมนุษย์อาศัยความเชื่อ ซึ่งจะทำให้เกิดรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นประเพณีที่อาศัยพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองและบำบัดความทุกข์แก่มนุษย์ พิธีกรรมในล้านนาก็เช่นกันอาศัยปัจจัยข้างต้นส่งผลต่อวิถีความเป็นอยู่ในชุมชนล้านนาจนกลายเป็นกัมมปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานและปฏิบัติสืบต่อกันมา และพิธีกรรมที่เกิดจากกัมมปัญญาท้องถิ่นได้ใช้สัมป่อยเป็นองค์ประกอบในพิธีกรรม อันสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมล้านนา ดังนี้

2.1 คุณค่าทางร่างกาย ความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเป็นปัจจัยที่สำคัญเบื้องต้นต่อการดำเนินชีวิต โดยร่างกายจะต้องแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสัมป่อยมีคุณค่าทางด้านร่างกายจากความรู้ท้องถิ่นที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกัน โดยการนำสัมป่อยมาใช้ประโยชน์ต่อร่างกาย ได้แก่ 1) อาหารและยารักษาโรค สัมป่อยเป็นพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์ในการประกอบอาหาร เพราะรสชาติเปรี้ยวที่สามารถใช้ปรุงและดับคาวจากอาหารได้ ตลอดถึงการใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการเจ็บป่วย เช่น อาการไอ ขับเสมหะ บรรเทาอาการปวดเมื่อย 2) เวชภัณฑ์ ความเปรี้ยวของสัมป่อยสามารถนำมาใช้เป็นเวชภัณฑ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์บำรุงผิว เช่น ทำสบู่ ยาสระผม ตลอดถึงการใช้ขัดเครื่องเงิน

2.2 คุณค่าทางจิตใจ สัมป่อยถูกนำมาใช้ตามหลักความเชื่อทางท้องถิ่นกับความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ โดยเชื่อว่า สัมป่อยมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ได้แก่ 1) ปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย สัมป่อยเป็นพืชมงคลที่มีสรรพคุณในการปลดปล่อยสิ่งชั่วร้าย เสนียดจัญไรออกจากตนเองและครอบครัว รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดการใส่ของหรือมนต์ดำ เป็นพืชมงคลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการคุ้มครองภัยด้านต่าง ๆ 2) ความสุขสวัสดิ์ ความเชื่อท้องถิ่นสัมป่อยจะช่วยให้เกิดความสุขสวัสดิ์ ไร้โรคภัย ทำให้ชีวิตประสบสิ่งที่เป็นมงคล ความมีสง่าราศีแก่ผู้ใช้ 3) ความบริสุทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สัมป่อยทำให้ปัจจัยสี่ของกลายเป็นสิ่งบริสุทธิ์ แม้กระทั่งคาถาหรือมนต์เสื่อมก็สามารถทำให้กลับคืนมีอหิทธิฤทธิ์ได้ดังเดิม

2.3 คุณค่าทางสังคม ความงดงามทางด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นระเบียบแบบแผนที่ได้รับสืบทอดเป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงความงดงามและความสงบสุขของท้องถิ่น โดยการใช้สัมป่อยในการประกอบพิธีกรรมในสังคมล้านนาได้สร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ 1) ธรรมเนียมปฏิบัติ การใช้สัมป่อยถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางสังคม โดยกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานมงคล งานอวมงคล การแสดงมุทิตาสักการะในการเคารพบูชาผู้มีอุปการคุณ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายตามประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นจำเป็นต้องมีสัมป่อยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เพราะความเชื่อการปลดปล่อยสิ่งชั่วร้ายและการทำให้เป็นสิ่งบริสุทธิ์ตามจารีตประเพณีดั้งเดิม 2) อัตลักษณ์สังคม การใช้สัมป่อยเป็นอัตลักษณ์ที่มีเฉพาะในภาคเหนือ แม้ว่าพื้นที่อื่น เช่น ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง จะนำสัมป่อยมาใช้ในการประยุกต์เป็นอาหาร ยาและเวชภัณฑ์ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้โดดเด่นเหมือนสังคมล้านนาที่แฝงด้วยความ

เชื่อในพลาณภาพของไม้มงคลอย่างสัมป่อย ทำให้พิธีกรรมท้องถิ่นที่ใช้สัมป่อยแสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะในสังคมล้านนาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

สรุป

คติและความเชื่อการใช้สัมป่อยในพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางด้านร่างกายในการใช้สัมป่อยเป็นส่วนประกอบของอาหารและยาสมุนไพรบรรเทาเจ็บไข้ได้ป่วย และใช้ในการชำระล้างร่างกายในการขจัดผิ่ว รวมถึงคุณสมบัติที่สัมป่อยมีรสเปรี้ยวก็ถูกนำไปใช้ในการขจัดคราบเครื่องเงิน การใช้เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายตามความเชื่อ และแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ทั้งการขอขมาโทษ การนำไปใช้แก้คุณไสย การทำให้ไทยธรรมเป็นของบริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นกุศโลบายชุมชนในการสร้างความสามัคคีและความเป็นอัตลักษณ์แห่งชุมชนในล้านนาอย่างแท้จริง

ดังนั้น พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัมป่อยในวัฒนธรรมล้านนาจึงเป็นการสืบสานคติ ความเชื่อ พิธีกรรมและคุณค่าในการใช้สัมป่อยที่แสดงให้เห็นคุณค่าทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเป็นการจรรโลงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นเอกลักษณ์อันดีงามในวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งแฝงไปด้วยหลักการปฏิบัติ แก่นคิดและพุทธธรรมที่สั่งสอนให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการส่งเสริมคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สัมป่อยเพื่อแสดงความเคารพ ความยำเกรงและการมีจิตใจที่บริสุทธิ์ที่บ่งบอกถึงประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อที่ถือปฏิบัติจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันได้อย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กริช อินเต็ม. (2557). *ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องมหาวิบาก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักรพงษ์ อินฟู. (2564). ปู่จ่านบ้านหลุก ตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. *สัมภาษณ์*. 2 พฤษภาคม.
- ณรงค์ ปัดแก้ว. (2564). *รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. *สัมภาษณ์*. 2 พฤษภาคม.
- ทรงศักดิ์ ปรามงค์วัฒนากุล. (2557). *วรรณกรรมคำสอนของล้านนา: ลักษณะเด่น ภูมิปัญญา และคุณค่า*. เชียงใหม่: หจก.วนิดาการพิมพ์.
- ประคอง กระแสชัย. (2524). *วรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องพรหมจักร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระครูปริยัติสุนทร. (2564). รองเจ้าคณะอำเภอแม่ทะ เจ้าอาวาสวัดสันฐาน ตำบลป่าตัน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. *สัมภาษณ์*. 2 พฤษภาคม.
- พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ. (2553). รูปแบบที่เหมาะสมของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องเทพในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเพื่อความสงบสุขของสังคมไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอู่่น). (2548). การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสส์และคัมภีร์เทคนิ ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณี พยอมยงค์. (2543). *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย*. เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์.
- ยุพิน เข้มมุกต์. (2554). *ความเชื่อ พิธีกรรม สายใยในวิถีล้านนา*. เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- ลมูล จันทร์หอม. (2538). *วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- วิราภา เลหาเพ็ญแสง. (2545). *วิเคราะห์ตำนานภาคเหนือเพื่อการสอนวรรณกรรมท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิงฆะ วรรณสัย. (2522). *ชาดกนอกนิบาตเรื่องพรหมจักร: รามเกียรติ์ฉบับสำนวนภาษาล้านนาไทย*. เชียงใหม่: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สีมา อนรรักษ์ และประชิด สกฤษณ์พัฒน์. (2551). *มรดกคนล้านนาประเพณีและวิถีชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: ซีแอนด์เอ็น.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2548). *คำแนะนำในหนังสือประเพณี 12 เดือน. ใน ปราณี วงษ์เทศ. ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของคน*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). *วรรณกรรมล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง ตามแนวพระพุทธศาสนา

Roles of Women in Political Participation in Lampang Province according to Buddhism

พัชรียา ฟองจันตา¹, สหัทธยา วิเศษ², สมยศ ปัญญามาก³
Patchareeya Fongchanta¹, Sahathaya Wises², Somyot Panyamak³

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Master of Arts Program in Political Science,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: khunpatamm@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วยสตรีนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และพระพุทธศาสนา สตรีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กลุ่มสตรีหัวหน้าหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และกลุ่มสตรีผู้นำจำนวน 21 คน จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัยและใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง ได้แสดงความสามารถมากขึ้น สตรีมีบทบาทในการใช้สิทธิเสรีภาพ ยกย่องให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น 2) ปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีส่วนมากเกิดจากครอบครัวในฐานะแม่บ้าน มุมมองสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ อ่อนโยน ขาดความน่าเชื่อถือ 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองของสตรีที่ เป็นผู้ละเอียดอ่อนด้วย “ทาน” รู้จักการให้ การเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น “ปิยวาจา” รู้จักใช้วาจาถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ “อัตถจริยา” รู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น และ “สมานัตตตา” รู้จักยึดมั่นในความถูกต้อง มีความเป็นกลาง การสร้างความเสมอภาค และความประพฤติดีเสมอต้นเสมอปลาย องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ สตรีมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความละเอียดอ่อน จิตอาสาและความเสียสละตามหลักสังคหวัตถุ 4 สิ่งเหล่านี้ส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเมืองเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: บทบาทของสตรี; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; จังหวัดลำปาง

Abstract

The objectives of this research are to study women's roles in political participation, to study the problems and obstacles of women's roles in political participation, and to analyze the application of Buddhist principle to develop the women's roles in political participation in Lampang Province. The study employs a qualitative research approach with in-depth interview with 21 key informants who are selected by purposive sampling and consisted of women whom are the political and Buddhist academicians, politicians, chiefs of government and private sectors, and community leaders. After collecting the data it is analyzed by using inductive technique and interpretative method in order to reach the conclusion.

Findings of the research are as follows: 1) women's roles in political participation of Lampang Province found that the women have shown more talent and encouraged themselves to play a role in rights of freedom, and praised for more equal rights with men. 2) The problems and obstacles of women's role in political participation in Lampang Province mostly appears in family as a housewife but this status is weak and causes unreliability. 3) The integration of four Sangahavattus to develop the roles in political participation of women to be sensitive through Dāna, knowing how to give and sacrifice others;

Piyavācā, knowing how to use polite and useful words in suitable time; Atthacariyā, knowing how to help people, behave for the benefit of oneself and others as well as being consistent; and Samānattatā, knowing how to adhere to correctness, impartiality, creating equality, and good behavior consistently. The body of knowledge of this research shows that women are unique characteristic, delicate minded, voluntary, and sacrificed according to Buddhist principle which promote them to have more role in political participation.

Keywords: Women's Roles; Political Participation; Lampang Province

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำพิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำแสดงว่า สังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงแสดงว่า สังคมมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์และเจตคติทางการเมืองของประชาชนในชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554: 10-13) การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในทุกยุคสมัย โดยการเลือกผู้นำเพื่อเป็นตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองแทนประชาชน ทั้งนี้ ผู้นำของสังคมในอดีตจะเป็นผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่ว่า การเป็นผู้หญิงในอดีตมักถูกอบรมสั่งสอนให้เป็นกุลสตรี มีหน้าที่ดูแลครอบครัวและบ้านเรือนเป็นหลัก ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำงานนอกบ้านเป็นหัวหน้าหาเลี้ยงครอบครัว ตลอดจนหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ครอบคลุมในทุกด้าน แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การประกอบอาชีพทำงานนอกบ้านไม่ได้จำกัดเพียงเฉพาะผู้ชาย ผู้หญิงในยุคสมัยที่มีการพัฒนาทางการศึกษาทำให้ผู้หญิงได้ทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกัน จึงทำให้บทบาทของผู้หญิงในยุคสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและนอกจากการประกอบอาชีพการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวแล้ว

ผู้หญิงยังได้รับการยอมรับในการเข้ามามีบทบาทในการบริหารกิจการของบ้านเมือง รวมถึงการบริหารองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้หญิงไทยมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 แต่ผู้หญิงได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2492 โดยผ่านการเป็นตัวแทนทางการเมือง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารและสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งยังได้รับการยอมรับว่า นักการเมืองหญิงมีความละเอียดอ่อน รอบคอบกว่าผู้ชาย รวมถึงนักการเมืองหญิงมีแนวคิดในการพัฒนาที่เน้นไปทางด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ดีกว่าเพศชายที่เน้นในทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นสถาบันพระปกเกล้า, 2551: 1) ดังนั้น การที่สตรีเข้ามามีบทบาทและได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นส่งผลให้เกิดการเติมเต็มความสมดุลระหว่างเพศ รวมทั้งการสร้างความยั่งยืนเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและชุมชนท้องถิ่นทั้งหญิงและชายได้อย่างแท้จริง (สุกฤตาจินดาพรหม และโชติมา แก้วกรอง, 2556: 121) ดังนั้น บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงต้องมีผู้นำทั้งเพศหญิงและเพศชายในทุกระดับในการเป็นตัวแทนเพื่อเข้าไปมีบทบาทในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในการเมืองท้องถิ่นที่ถือว่า เป็นการเมืองที่ใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตพื้นที่มากที่สุด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมของทางการเมืองในจังหวัดลำปางในด้านต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมกิจกรรมกับกลุ่มการเมือง การร่วมจัดตั้งและการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง การเป็นนักการเมืองท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบทบาทของสตรีในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบทบาทสตรีที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะเป็นผู้นำกลุ่มและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

3. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาภาคสนามโดยเน้นบทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ด้วยตนเอง ทั้งจากการศึกษาและการสังเกตแบบละเอียดในทุกด้านแบบเจาะลึกรายบุคคล

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 21 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ สตรีนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และด้านพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง จำนวน 6 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักการเมือง ได้แก่ สตรีผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สตรีที่มีบทบาทในพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองในจังหวัดลำปาง จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มหัวหน้าส่วนในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ สตรีที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้นำสตรี ได้แก่ สตรีผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำกลุ่ม ชมรม ชุมชน หมู่บ้านในจังหวัดลำปาง จำนวน 5 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

4.2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ได้มาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแยกเป็นประเด็นที่ค้นพบออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ มาเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาการพัฒนาบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดลำปางต่อไป

ผลการวิจัย

1. บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง จากสถานการณ์การเมืองปัจจุบันได้ยอมรับและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมากกว่าสมัยเดิม โดยสตรีได้แสดงความสามารถมากขึ้น ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้โอกาส ยกย่องสตรีให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย ดังนั้น การที่สตรีเข้ามาสู่สังคมแล้วก้าวสู่ความเป็นผู้นำเริ่มเพิ่มขึ้น สตรีมีบทบาทในการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับผลประโยชน์เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม จากการสัมภาษณ์เพ็ญภัก รัตน์คำฟู (2564) ระบุว่า

“บทบาทในการทำงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมมีบทบาทหลายด้าน เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครเก็บสมาชิกมาปนกิจหมู่บ้าน และอาสาสมัครตำรวจ หมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการในสถานศึกษาในท้องถิ่น เป็น หัวหน้าพนักงานในหลาย ๆ หน่วยงาน”

ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองร่วมในการจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิก พรรคการเมืองที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน การที่สตรีมีส่วนในการรักษาสีทธิทางกฎหมายโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตาม หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง ทั้งใน การเป็นหัวคะแนนทางการเมือง การเป็นผู้นำในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมทั้งการได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์เยาวลักษณ์ เครือคำขาว (2564) จะพบว่า

“สตรีได้มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งใน หน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ ช่วยรณรงค์ให้ประชาชนทุกระดับที่สามารถไปใช้

สิทธิเลือกตั้ง ได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และยังช่วยการสร้าง
จิตสำนึกที่ดีในการณรงค์เลือกคนดีมาทำงานเพื่อประชาชน ทำให้
เกิดการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นได้”

บทบาทของความเป็นผู้หญิงที่มีความละเอียดอ่อนโดยธรรมชาติ เช่น บทบาท
ความเป็นแม่ ภรรยา ลูกสาว ได้นำไปใช้ในการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องและมี
แผนปฏิบัติการด้านงบประมาณที่สามารถแก้ไขปัญหาทางสังคมในชุมชนได้มากกว่า
ชาย จึงเห็นได้ว่า ปัจจุบันสตรีมีโอกาเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นนักการเมืองท้องถิ่น
มากขึ้น

2. ปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
จังหวัดลำปาง โดยส่วนมากเกิดจากอุปสรรคทางด้านครอบครัว เพราะผู้หญิงต้องดูแล
บุคคลในครอบครัวและทำงานในขณะเดียวกัน นอกจากนี้ ยังเกิดจากภาระหน้าที่ที่ต้อง
รับผิดชอบในฐานะแม่บ้าน จากการสัมภาษณ์เกศรา สว่างวงศ์ (2564) พบว่า

“อุปสรรคทางภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในฐานะแม่บ้าน
สตรีบางส่วนแม้จะมีความสนใจทางการเมืองก็ตาม ประเด็นหลักที่
กล่าวมาจึงเป็นอุปสรรคในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของสตรี”

อีกทั้งทัศนคติที่เกิดจากการปลูกฝังที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของชาย หรือ
ทัศนคติที่มีต่อสตรีว่า สตรีเป็นช้างเท้าหลังตามความเชื่อแต่โบราณ รวมทั้งมุมมองของ
ความเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่ได้เด็ดขาด ขาดความน่าเชื่อถือ หรือเป็นเพศที่มีความอ่อนโยน
ไม่มีความเข้มแข็งและแข็งแรงเหมือนผู้ชาย ดังคำสัมภาษณ์สมพร ศิรินาวิน (2564)
ที่ว่า

“ปัญหาและอุปสรรคจากทัศนคติมุมมองการยอมรับสตรีของ
คนในสังคม ยังมีอิทธิพลต่อความเป็นหญิง-เป็นชายในทางการเมืองที่
มองว่า สตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่ได้เด็ดขาด ไม่สามารถคิดงานที่เป็น
โครงสร้างของสังคมได้ สตรีเองไม่ค่อยกล้าที่จะแสดงจุดยืนทาง
การเมืองด้วยตัวเอง ส่วนใหญ่จะมีสามี พ่อ คนในครอบครัวที่เป็นชาย
เป็นกองหนุน”

รวมทั้งปัญหาการสนับสนุน การเป็นผู้นำและการที่สตรียังขาดประสบการณ์ใน
บทบาททางการเมือง ถึงแม้ว่าปัจจุบันมีการยอมรับในความเสมอภาคของเพศหญิง-
เพศชาย แต่ทัศนคติหรือความเชื่อมั่นของกลุ่มคนบางกลุ่มยังมีน้อย ส่งผลให้สตรีต้องใช้

ความสามารถในการทำงานด้านบทบาททางการเมืองให้เด่นชัด ต้องมีคุณลักษณะ คุณสมบัติ ความโดดเด่นในวิธีคิด และการปฏิบัติที่จะเข้าไปทำงานการเมืองต้องเตรียมตัวเองให้พร้อม จากการสัมภาษณ์เพ็ญภัก รัตนคำฟู (2564) จะเห็นว่า

“ปัญหาและอุปสรรคบทบาทของสตรีเกิดจากความเชื่อมั่น และการยอมรับ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการยอมรับในประเด็นความเสมอภาคหญิง-ชาย แต่ทัศนคติหรือความเชื่อมั่นในศักยภาพที่แท้จริงของสตรีของกลุ่มคนบางกลุ่มยังมีน้อย ก่อให้เกิดการไม่ยอมรับหรือสตรีต้องใช้ความพยายามมากขึ้นในการสร้างการยอมรับ”

แต่ด้วยคุณสมบัติเฉพาะตัวด้านความละเอียดอ่อน ความสามารถในการประสานงาน คุณสมบัติเฉพาะด้านเหล่านี้เป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์เฉพาะสตรีในการส่งเสริมให้สตรีได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมกับกลุ่มการเมืองในการกล้าแสดงออก เสริมสร้างความมั่นใจในการทำงานทางการเมืองด้วยศักยภาพ ความรู้ความสามารถให้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

บทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปางได้ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 32: 50-51) ในการพัฒนาศักยภาพของสตรีเพื่อทำงานทางการเมือง โดยพื้นฐานของสตรีเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน ด้วย “ทาน” (โอบอ้อมอารี) คือ การรู้จักการให้ การเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น การช่วยเหลือใส่ใจ ดูแลและการแบ่งปัน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความโอบอ้อมอารี ดังคำสัมภาษณ์เยาวลักษณ์ เครือคำขาว (2564) ที่กล่าวว่า

“สตรีที่ดีต้องมีน้ำใจ รู้จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การให้ทานจะช่วยให้ผู้ใจคนอื่นไว้ได้ ดังคำที่ว่า ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได้ การทำทานจะไม่สูญเปล่า ผู้ให้สิ่งที่ดีย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน ดังนั้น บทบาทสตรีจึงมีความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใช้หลักธรรมทางศาสนาที่เรียกว่า ทาน”

สตรีมีจิตใจที่อ่อนโยนเป็นทุนเดิม จึงส่งผลต่อการเป็นผู้นำทางการเมือง นอกจากนี้ สตรียังรู้จักใช้มธุรสวาจา คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเหมาะสม การ

พูดจาดีมีเหตุมีผล ไม่หยาบคาย ไม่ก้าวร้าว โดยใช้ “ปิยวาจา” (วจีไพเราะ) เพื่อชนะใจคน ดังคำสัมภาษณ์จิตรลดา มาเร็ว (2564) ที่กล่าวว่า

“วาจาไพเราะ สุภาพ อ่อนหวาน การใช้วาจาถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริงและถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวคำขอโทษ รู้จักกล่าวคำขอบคุณ จะทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ ในการดำรงชีวิต”

การใช้วาจาด้วยจิตเมตตาถือเป็นบันไดขั้นแรกในการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี ทั้งยังสร้างความสมานฉันท์และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหลายสถานการณ์ของชุมชนหรือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะจิตใจที่อ่อนโยน มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นด้วยหลัก “อสังกรียา” (สงเคราะห์ประชาชน) คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน การประสานงานให้ความช่วยเหลือกลุ่มที่อยู่ในภาวะยากลำบาก การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ดังคำสัมภาษณ์นริสา ทองประสิทธิ์ (2564) ที่ระบุว่า

“สตรีเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน เมื่อพบเห็นความลำบากของประชาชน ต่างก็มีจิตสงสาร เห็นอกเห็นใจ และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ด้วยการประสานหรือร้องขอความช่วยเหลือในหลาย ๆ ด้านให้แก่ประชาชนผู้ที่ประสบกับปัญหาความลำบาก”

การที่สตรีมีความละเอียดอ่อนในงานด้านการสงเคราะห์มากกว่าผู้ชาย รวมทั้งการวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) ตามหลัก “สมานัตตตา” (วางตนเหมาะสม) ทั้งทางกายวาจา การรู้จักกาลเทศะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีศีลธรรมจรรยาที่งดงาม การไม่ก้าวล่วง ก้าวร้าวหรือทำที่ข่มเหงบุคคลอื่น การรู้จักขากติกา ความยึดมั่นในความถูกต้องและความเป็นกลาง การสร้างความเสมอภาค การเป็นต้นแบบในการใช้ชีวิต มีความประพฤติที่ดีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ดังคำสัมภาษณ์สมพร ศิรินาวัน (2564) ที่กล่าวว่า

“การเป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตที่ดี มีหลักธรรม มีจริยวัตรที่งดงาม ไม่ก้าวล่วง ก้าวร้าวหรือทำที่ข่มเหงบุคคลอื่น สร้างการยอมรับความสม่ำเสมอ ตรงเวลาในการปฏิบัติหน้าเป็นแบบอย่างที่ดี การใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่ พอกินไม่ฟุ้งเฟ้อ”

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดังที่กล่าวมา เป็นการส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการเมืองของสตรี อันเป็นแนวคิดทางการเมืองวิถีใหม่ที่จะเกิดการยอมรับจากสังคม รวมทั้งยังสร้างความนิยมและไว้วางใจแก่ผู้อื่นจากการเสียสละเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนอย่างทุ่มเทอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง จากสถานการณ์การเมืองปัจจุบัน สตรีได้แสดงความสามารถมากขึ้น ปรับเปลี่ยนทัศนคติให้โอกาสผู้หญิง ยกย่องผู้หญิงให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย ประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของขวัญฤทัย จ่างจำรัส (2541) เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองการปกครองของนักการเมืองสตรีในปัจจุบันที่พบว่า มุมมองการเข้าสู่บทบาททางการเมืองการปกครองของสตรีถือเป็นประเด็นที่สำคัญ เนื่องจากการที่ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองการปกครองมาจะสามารถแสดงถึงความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชายในสังคมไทย ส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในการจัดตั้งและการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน ในการรักษาสีทางกฎหมายโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งการเป็นหัวหน้าคณะแนวทางการเมือง เป็นผู้นำในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมทั้งการได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของอนงค์รัตน์ โรจน์สุรบุญกิจ (2557) ในประเด็นการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองท้องถิ่น ควรส่งเสริมสตรีได้มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้คำปรึกษา ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเลือกตั้งแก่บุคคลอื่นในชุมชน ส่งเสริมสตรีควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ๆ ในการออกเสียงเลือกตั้งและออกไปเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ และร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในการร่วมกันรณรงค์การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ มีการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ เพื่อที่จะได้ติดตามการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นร่วมกัน สตรีควรจะรวมกลุ่มในชุมชนและมีส่วนแนะนำผู้สมัครที่เป็นสตรีเพื่อจะได้มีผู้สมัครเลือกตั้งที่เป็นสตรีได้มีบทบาททางการเมืองท้องถิ่น ควรส่งเสริมด้านงบประมาณให้สตรีมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นกับกลุ่มของตน มีการประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรค แนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส่งเสริม

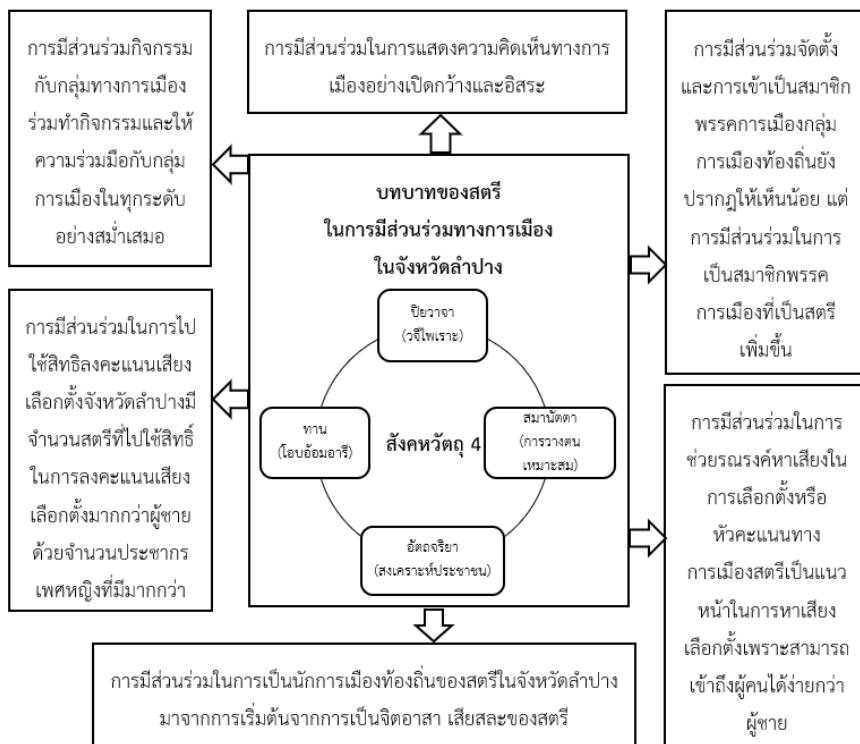
ให้สตรีมีการแสดงความคิดเห็นเสนอนโยบายที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม ต่อนักการเมืองและผู้บริหารท้องถิ่น รวมถึงการลงรับสมัครเป็นนักการเมืองท้องถิ่น จึงเห็นว่า ปัจจุบันสตรีจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐรินทร์ เณิมฤทธิวัฒน์ (2559) ในประเด็นการที่ผู้หญิงเข้ามาทำงานการเมืองมากขึ้น ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้หญิงด้วยกันเองเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคม การที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็เพื่อให้ผู้หญิงได้เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศร่วมกับผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงสามารถสร้างความหลากหลายในการพัฒนาได้ ผู้หญิงมีมุมมองในเรื่องต่าง ๆ ที่ละเอียดอ่อนและสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่ม รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม การศึกษา สาธารณสุข ส่วนผู้ชายมีมุมมองในเรื่องระบบโครงสร้างพื้นฐาน ความเจริญและความปลอดภัยโดยภาพรวม สิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมการเติมเต็ม สร้างความสมดุลและความยั่งยืน เป็นการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. ปัญหาและอุปสรรคของบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดลำปาง โดยส่วนมากเกิดจากอุปสรรคทางด้านครอบครัว เพราะผู้หญิงต้องดูแลบุคคลในครอบครัวและต้องทำงาน อันเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในฐานะแม่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุกฤดา จินดาพรหม และโชติมา แก้วกรอง (2556) ที่พบว่า สตรีไทยส่วนใหญ่ต้องรับภาระในการดูแลครอบครัวและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองน้อย และสอดคล้องกับการศึกษาของเจริญ วิเศษันต์ (2556) ในประเด็นเกี่ยวกับสตรีที่ยังไม่เห็นความสำคัญของการไปใช้สิทธิอย่างแท้จริง จึงไม่ค่อยให้ความสนใจต่อการติดตามข่าวสาร ยังไม่เข้าใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและประโยชน์ในการเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมือง พรรคการเมืองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งทัศนคติที่เกิดจากการเลี้ยงดูในครอบครัวที่ปลูกฝังว่า การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย หรือสตรีเป็นช้างเท้าหลังตามความเชื่อแต่โบราณ รวมทั้งมุมมองของความเป็นหญิงที่เป็นเพศอ่อนแอ ไม่มีเด็ดขาด ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดประสบการณ์ในบทบาททางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพาที ชัยนิลพันธุ์ (2558) ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามที่พบว่า สตรีเป็นเพศอ่อนแอมีภาระมาก การเมืองไม่เหมาะกับสตรี จึงควรเป็นเรื่องของผู้ชายที่มีบทบาทและความคิดกว้างไกลกว่าสตรี ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการยอมรับในความเสมอภาคของเพศหญิง-เพศชาย รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ชายและสตรีเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตยในการร่วมมือกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก็ตาม

3. บทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปางตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ ความละเอียดอ่อนตามหลัก “ทาน” (โอบอ้อมอารี) คือ การรู้จักการให้ การเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น การช่วยเหลือใส่ใจ ดูแลและการแบ่งปัน มีความอ่อนโยนส่งผลต่อการเป็นผู้นำที่มีมธุสวาจา คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเหมาะสมตามหลัก “ปิยวาจา” (วจีไพเราะ) หมายถึง การชนะใจคนด้วยการใช้วาจาถ้อยคำที่สุภาพและเป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ การใช้วาจาด้วยจิตที่มีเมตตาสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี สร้างความสมานฉันท์ มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นตามหลัก “อิตถจริยา” (สงเคราะห์ประชาชน) คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน การประสานหรือร้องขอความช่วยเหลือให้กลุ่มที่ตกทุกข์ การประพาดิตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการวางตัวสม่ำเสมอตามหลัก “สมานัตตตา” (วางตนเหมาะสม) ทั้งทางกาย วาจา ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีศีลธรรม การมีจริยวัตรที่งดงาม ความยึดมั่นในความถูกต้อง ความเป็นกลาง การสร้างความเสมอภาค และความประพฤติดีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ประเด็นเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาของอนัญญา พงษ์ไพรัตน์ (2560) ในการบริหารงานบุคคลที่ควรทำตนเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขกับบุคลากรได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การเสนอข้อคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นี้จะช่วยในการส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการเมืองและภาวะผู้นำทางความคิดในการเมืองวิถีใหม่ให้เกิดการยอมรับจากสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเดือนนพพัทธ์ แก้วภูบาล (2561) ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ภาวะผู้นำด้านทาน ควรให้โอกาสในการแก้ไขหรือปรับปรุงการทำงาน 2) ภาวะผู้นำด้านปิยวาจา ควรใช้คำพูดที่สุภาพ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่บุคลากรด้วยเมตตาจิต มีความจริงใจและปรารถนาดี 3) ภาวะผู้นำด้านอิตถจริยา ควรสนับสนุนการเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับตามความสามารถของบุคลากรอย่างเหมาะสม ควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในตำแหน่งงานต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น 4) ภาวะผู้นำด้านสมานัตตตา ควรร่วมทุกข์ร่วมสุข แก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมกับบทบาทของผู้นำ รวมทั้งการสร้างควมนิยมและไว้วางใจแก่ผู้อื่นจากการเสียสละ ช่วยเหลือคนในชุมชนอย่างทุ่มเท นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของยุวดี บำรุงบุตร (2557) ในประเด็นหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เห็นว่า เป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลกันในสังคม เพราะสังคมต้องการเอื้อยวจากบาตผลแห่งความขัดแย้งกัน หลักธรรมดังกล่าวนี้จึงส่งเสริมการสร้างชุมชนสันติสุขได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปางพบว่า สตรีได้แสดงความสามารถมากขึ้นอย่างเปิดกว้างและอิสระ การร่วมกิจกรรมของกลุ่มทางการเมือง การให้ความร่วมมือกับกลุ่มการเมืองในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งหรือหวัคะแนนทางการเมือง โดยเป็นแนวทางในการหาเสียงเลือกตั้งเพราะสามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายกว่าผู้ชาย ทั้งการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นของสตรีในจังหวัดลำปางก็มาจากการเริ่มต้นเป็นจิตอาสาที่มีความเสียสละ โดยเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มาจากหลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการเมือง และการพัฒนาศักยภาพของสตรีให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยเฉพาะในด้านความละเอียดอ่อนที่เป็นเสน่ห์ของสตรี จึงเป็นคุณสมบัติที่ส่งเสริมให้สตรีได้มีบทบาทและส่วนร่วมกับกลุ่มการเมืองในการแสดงออก การสร้างความมั่นใจในการทำงานทางการเมือง การใช้ความสามารถในการทำงานอย่างโดดเด่น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นคุณลักษณะที่ทำให้สตรีได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเมืองเพิ่มขึ้น ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง

สรุป

จากการศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปางพบว่า บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดลำปาง ได้แสดงความสามารถมากขึ้น ส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการใช้สิทธิเสรีภาพ เปลี่ยนทัศนคติที่ยกย่องให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย ปัญหาและอุปสรรคของบทบาทสตรีส่วนมากเกิดจากครอบครัวในฐานะแม่บ้าน รวมทั้งมุมมองของสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ ขาดความน่าเชื่อถือ สตรีเป็นเพศอ่อนโยน ไม่มีความเข้มแข็งและแข็งแรง ในการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีที่เป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน ด้วย “ทาน” คือ การรู้จักการให้ การเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น “ปิยวาจา” คือ การรู้จักใช้วาจาถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ “อัตถจริยา” คือ การรู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการวางตัวสม่ำเสมอ และ “สมานัตตตา” คือ การรู้จักยึดมั่นในความถูกต้อง มีความเป็นกลาง สร้างความเสมอภาคและเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีเสมอต้นเสมอปลาย

เอกสารอ้างอิง

- เกศรา สว่างวงศ์. (2564). อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และผู้ประเมินภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). *สัมภาษณ์*. 28 สิงหาคม.
- ขวัญฤทัย จ่างจำรัส. (2541). *มองบทบาทผู้หญิงไทยบนเส้นทางการเมืองผ่านสายตาผู้นำองค์กรพัฒนาสตรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตรลดา มาเร็ว. (2564). *นักการเมืองกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและเลขานุการนายกเทศมนตรีตำบลพิชัย*. *สัมภาษณ์*. 29 ธันวาคม.
- เจริญ วิเชยนต์. (2556). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน*. สารนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ณัฐรินทร์ เณรมฤตจิวัฒน์. (2559) *การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลชุมแสง อำเภोजันทน์ จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เดือนนพธ์ แก้วภูบาล. (2561). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นริสา ทองประสิทธิ์. (2564). *ที่ปรึกษากลุ่มพลังลำปาง. สัมภาษณ์*. 21 ธันวาคม.
- พาที ชัยนิลพันธ์. (2558). *สภาพสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษาแขวงกาวิละ เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญภัค รัตนคำฟู. (2564). *นายกเทศบาลตำบลเกาะคา. สัมภาษณ์*. 3 กันยายน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุวดี บำรุงบุตร. (2557). *วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานีตามหลักสังคหวัตถุ 4*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวลักษณ์ เครือคำขาว. (2564). *ผู้อำนวยการสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์*. 5 สิงหาคม.
- วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2551). *สตรีกับการเมือง*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ธรรมดาเพลส.
- สยามพร ศิรินาวิน. (2564). *ประธานคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง และประธานคณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชนเขต 1*. สัมภาษณ์. 21 ธันวาคม.
- สุกฤตา จินดาพรหม และโชติมา แก้วกรอง. (2556). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก*. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 3 (2), 118-133.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- อนงค์รัตน์ โรจน์สุริยกิจ. (2557). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนัญญา พงษ์ไพรัตน์. (2560). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานธุรการโรงเรียนอนุบาลหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

Model of Promoting the Buddhist Traditions of Tai Lue People

พระครูวิจิตรพิพัฒน์โกศล (สุเวศน์ หอมมาน)¹, พระราชปริยัติ²,
พระครูวรวรรณวิฑูรย์³, ชูชาติ สุธะ⁴

Phrakhruwichitphiphatthanakosol (Suwet Homnan)¹, Phraratpariyat²,
Phrakhruworawanviton³, Chuchat Sutta⁴

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: chuchat.sut@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่ชุมชนไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ (2) ประเพณีตามโอกาสสำคัญ 2) สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อได้รับการส่งเสริม ดังนี้ (1) ภาครัฐ ในด้านงบประมาณ (2) ภาคเอกชน ในด้านการสนับสนุนร้านอาหาร-น้ำดื่ม (3) ภาคประชาชน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ (4) สถาบันการศึกษา ในด้านการนำสาระของประเพณีจัดทำเป็นหลักสูตร

ท้องถิ่น 3) รูปแบบในการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ประกอบด้วย (1) การสร้างความตระหนัก ให้สมาชิกในชุมชนรู้ถึงคุณค่าของประเพณี (2) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการเปิดโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ (3) การถ่ายทอดความรู้ โดยอาศัยพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณี เป็นผู้ถ่ายทอด (4) การวางแผนและพัฒนาทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนา รูปแบบของประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยคงอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของประเพณีไว้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) การเกิดพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 2) การสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนให้รู้คุณค่าของประเพณีที่ดั้งเดิม ร่วมอนุรักษ์และสืบทอด 3) กุศโลบายในการส่งเสริมคุณธรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงออกถึงความ เสียสละ ความสามัคคีของหมู่คณะ รวมทั้งได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การส่งเสริมประเพณี; พระพุทธศาสนา; ชาวไทลื้อ

Abstract

This research aims 1) to study the Buddhist traditions of the Tai Lue people, Chiang Kham District, Phayao Province, 2) to study the current condition of the promotion of Buddhist traditions of the Tai Lue people, and 3) to study the model of promoting Buddhist traditions of the Tai Lue people. This study is conducted by a qualitative research method based on the study of relevant documents and field research by using interview with 25 key informants and focus group discussion. The data analysis is based on content analysis.

The results reveal that 1) the Buddhist traditions of the Tai Lue people in Chiang Kham can be divided into two types: (1) traditions along with Tai Lue calendar and (2) occasional traditions. 2) The current condition of the promotion of Buddhist traditions of the Tai Lue people has supported from various sectors in the followings: (1) the government organizations by supporting the budget for the community; (2) the private sector by encouraging almshouse and drinking water; (3) the people and community sector by implementing in every step of the process from thinking, planning, implementing, etc.; (4) educational institutions by making a local curriculum. 3) The model for promoting

the Buddhist traditions of the Tai Lue people has discovered the model in four aspects in the followings: (1) raising awareness for the community to be aware of the value of the local traditions; (2) community participation by opening an opportunity for the community to participate in decision-making and joint action; (3) knowledge transfer through monks and elder local philosophers; (4) planning and development of the tradition model to be suitable for the era and still keep the good identity of traditions. The body of knowledge from the research shows that 1) the source of the power of participation in every sector; 2) the creation of awareness to community members to know the value of a good tradition and then to conserve and inherit it; 3) the stratagem method to support the morality and give the community members an opportunities to express their sacrifice, unity and to promote Buddhism.

Keywords: Promoting Tradition; Buddhism; Tai Lue People

บทนำ

จารีต ขนบและธรรมเนียมถือเป็นประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์อันเป็นรากเหง้า ภูมิปัญญา วิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์นั้น ๆ ทั้งยังแสดงอารยธรรมของกลุ่มชนที่ จากมารากเหง้าเดียวกัน มีแบบแผนปฏิบัติที่ได้ยึดถือสืบเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษสู่ ลูกหลานโดยการเรียนรู้ จดจำ ยึดถือปฏิบัติ ในชุมชนหรือสังคมหนึ่งอาจมีความ หลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีทั้งชนชาติ กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ จีนฮ่อ อาข่า ไทยใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งต่างก็มีความเป็นอยู่และเอกลักษณ์ ของแต่ละชนชาติที่ต่างกัน

กล่าวเฉพาะชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในดินแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งในอดีตเรียกว่า ล้านนา ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง เชียงรายและพะเยา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ภูมิลำเนาเดิมอยู่ใน แคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาว ไทลื้อได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในดินแดนภาคเหนือตอนบน ไม่ว่าจะเป็นจังหวัด เชียงใหม่ (อำเภอสะเมิง อำเภอดอยสะเก็ด) จังหวัดลำพูน (อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลำพูน) จังหวัดเชียงราย (อำเภอเทิง อำเภอเชียงของ อำเภอแม่สาย) จังหวัดลำปาง (อำเภอแม่ทะ อำเภอเมืองลำปาง) จังหวัดน่าน (อำเภอท่าวังผา อำเภอ

บัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง) และจังหวัดพะเยา (อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ) (ศิริพร ณ ถลาง, 2545: 18)

สำหรับไทลื้อ อำเภอเชียงคำเป็นกลุ่มไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองพง เมืองหย่วน เมืองมาง เมืองยั้ง เมืองเงิน เมืองเชียงคานจากแคว้นสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (รัตนพร เศรษฐกุล, 2537: 1-22) โดยตั้งเป็นหมู่บ้านและใช้ชื่อเมืองที่อยู่เดิมเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหย่วน บ้านมาง บ้านเชียงคาน บ้านลำ ในเบื้องต้นไทลื้อได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอเชียงม่วน ต่อมาพื้นที่อำเภอเชียงม่วนไม่สมบูรณ์ การประกอบอาชีพฝึคเคื่อง ชาวไทลื้อจึงขออนุญาตย้ายถิ่น ประมาณปี พ.ศ. 2431 ชาวไทลื้อส่วนหนึ่งได้อพยพจากอำเภอเชียงม่วนที่อยู่นาน 15 ปี ไปตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเชียงคำ ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุสบแวน บ้านมาง

ชุมชนไทลื้อถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านจารีตประเพณี ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวไทลื้อจึงมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ชาวไทลื้อต่างยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ผู้เฒ่าทั้งชายและหญิงต่างทำบุญรักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา ฟังเทศน์ฟังธรรมและนอบน้อมคำนึงถึงคุณพระในช่วงเข้าพรรษา ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อจึงเป็นตัวกำหนดประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังที่ศิริพร ณ ถลาง ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อว่า มีความผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีทางเกษตรกรรมและพระพุทธศาสนา โดยจะเห็นได้จากประเพณีพิธีกรรมในรอบ 12 เดือน ที่วนเวียนอยู่กับการทำการเกษตรและการทำบุญ (ศิริพร ณ ถลาง, 2545)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจ อิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบสื่อสารในยุคดิจิทัล ทำให้เกิดค่านิยมสมัยใหม่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อโดยเฉพาะในด้านจารีตประเพณี ระบบความคิด ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตมีการปรับตัว โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีตัวแปรหลากหลายส่งผลให้เอกลักษณ์ทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อที่บรรพชนสืบทอดกันมาเกิดเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ดังที่พระราชปรีดี (สายัน อรินทโม) (2560: 58) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่มีการเปลี่ยนแปลงไว้ในงานวิจัยเรื่อง *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทลื้อในล้านนาว่า* ปัจจุบันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทลื้อในล้านนาได้เปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมากในทุกด้าน ทั้งด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคม การประกอบอาชีพ ระบบคุณค่า ประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ความ

เชื่อเรื่องผี วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของคนไทลื้อ การเคร่งครัดในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากภาวะความทันสมัย การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและความเป็นเมืองภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน นอกจากนี้ลูกหลานของชาวไทลื้อไปศึกษาภายนอกชุมชนมากขึ้น จึงให้ความสำคัญต่อการสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทลื้อน้อยลง ความไม่รู้จำนำไปสู่การไม่ตระหนักถึงคุณค่าในสิ่งนั้นได้ เมื่อหลงผิดเห็นว่า สิ่งนั้นไม่มีคุณค่าก็จะละทิ้งสิ่งที่ตั้งงามเหล่านั้นเสีย ในที่นี้ หมายถึงการละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตั้งงามของตนแล้วไปรับวัฒนธรรมอื่นมาถือปฏิบัติ ขาดการสร้างสรรควัฒนธรรมเก่าใหม่อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นปรากฏการณ์ที่มีการนำวัฒนธรรมมาใช้อย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมในเชิงลบอยู่ บิดเบือนความหมายหรือใช้ในเชิงพาณิชย์ อันเป็นการลดคุณค่าที่มีความหมายทางจิตใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษารูปแบบประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ จึงเป็นเรื่องสำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อว่าเป็นอย่างไร จากนั้น ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชนในการที่จะสืบสานและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่บรรพบุรุษได้ส่งสมมาให้อยู่คู่สังคมไทลื้อสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร โดยค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในโบราณ ปับสา รวมทั้งบทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวไทลื้อและข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ข้อมูลสำคัญ โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว นอกจากนั้น ยังรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

3. ผู้ให้ข้อมูลหลักและพื้นที่วิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นชาวไทลื้อ 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) กลุ่มประชาชนทั่วไปในอำเภอเชียงคำที่เป็นชาวไทลื้อ และ 5) กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ชาวไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา รวมทั้งหมด 25 รูป/คน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) การศึกษาและทำความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์ก่อนจะทำการเก็บข้อมูล 2) การกำหนดประชากรที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การดำเนินการเก็บข้อมูล 4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กำหนด 5) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ ข้อมูล การบันทึกจากการสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากภาคเอกสารและแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่ม มาสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย โดยประมวลความ สรุปผลแล้วนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาพร้อมข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จัดประจำทุกเดือนตลอดหนึ่งปี โดยชาวไทลื้อจะถือปฏิทินจันทรคติเป็นหลัก โดยเริ่มต้นศักราชใหม่ตั้งแต่วันที่ 15 เดือนเมษายน เป็นต้นไป ซึ่งมีประเพณีในแต่ละเดือน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ ประกอบด้วย 1) ประเพณีเดือนหก (เดือนเมษายน) เช่น การตานตุง ตานไม้ค้ำสะหรี (ไม้ค้ำโพธิ์) สืบชะตาคน ชะตาบ้าน ตานข้าวลดเคราะห์ 2) ประเพณีเดือนเจ็ด เดือนแปด (เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน) เช่น ประเพณีขึ้นธาตุ (สมโภชของค์พระธาตุ พระเจดีย์) และประเพณียอตุ้ เป็กตุ้ บวชลูกแก้ว บวชพระ (อุปสมบทพระภิกษุ สามเณร) 3) ประเพณีเดือนเกี๋ยง (เดือนพฤศจิกายน) เช่น ประเพณีตานก่องโหล จักก่องโหล (ทำบุญถวายกองฟืน จุดฟืนถวายพระพุทธรเจ้า) 4) ประเพณีเดือนยี่ (เดือนธันวาคม) เช่น ประเพณีตุ้ พระเข้ากัมม (พระภิกษุเข้าปริวาสกรรม สามเณรเข้ารุกขมูลกรรม) 5) ประเพณีเดือนสาม (เดือนมกราคม) เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ข้าวลั่นบาตร (ทำบุญข้าวใหม่ ใส่ข้าวลั่นบาตร) 6) ประเพณีเดือนสี่ เดือนห้า (เดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม) เช่น ประเพณีตานธรรมหลวง (เทศน์ธรรมมหาชาติ) และตานคัมภีร์ธรรม

1.2 ประเพณีตามโอกาสสำคัญ ประกอบด้วย 1) เดือนมกราคม เช่น ตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ 2) เดือนกุมภาพันธ์ เช่น วันมาฆบูชา 3) เดือนเมษายน เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง พิธีกรรมตานขันข้าว ขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ ประเพณีรดน้ำดำหัวพระภิกษุ สามเณร 4) เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน เช่น วันวิสาขบูชา 5) เดือนกรกฎาคม เช่น วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ประเพณีเข้าเวสะ 6) เดือนสิงหาคม-กันยายน เช่น ประเพณีฟังธรรมกลางเวสะ (ฟังเทศน์ในพรรษา) 7) เดือนตุลาคม เช่น ประเพณีออกเวสะ (ออกพรรษา) ประเพณีตานผ้าโหลง (ถวายผ้าจำนำพรรษา) 8) เดือนพฤศจิกายน เช่น กินข้าวสลาก (ทำบุญสลากภัต) ประเพณีทอดกฐิน 9) เดือนธันวาคม เช่น วันพ่อแห่งชาติ พิธีสวดมนต์ข้ามปี

ด้านการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา สรุปได้ดังนี้

การดำรงอยู่ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อพบว่า ด้านคติความเชื่อยังคงความเชื่อตามประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ ส่วนช่วงเวลาที่จัดประเพณีทางพระพุทธศาสนาในแต่ละเดือนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงอยู่ในช่วงเวลาที่เคยจัดแต่ละเดือนมาโดยตลอด โดยถือวันเวลาตามจันทรคติที่หมุนเวียนในแต่ละปี เช่น ประเพณีการตานธรรมหลวง กำหนดจัดในช่วงระหว่างวันขึ้น 13-15 ค่ำ เดือน 4 (วันมาฆบูชา) ประเพณีการตานวันขึ้นปีใหม่ไทลื้อยังคงกำหนดในวันที่ 15 เมษายน เดือน 6 ซึ่งเป็นวันพญาวันของทุกปี ประเพณีการขึ้นธาตุ สมโภชพระธาตุ (เจดีย์) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ประเพณีตานวันเข้าเวสะ (ทำบุญวันเข้าพรรษา) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 (วันอาสาฬหบูชา) ทุกปี และประเพณีการตานก่องโหลหรือจักก่องโหล (ถวาย

พื้พระพุทธเจ้า) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกียง (ตรงกับวันลอยกระทง) เป็นหลัก ส่วนประเพณีทางพระพุทธศาสนานอกจากนี้ไม่มีกำหนดวันที่แน่นอน เลือกว่าวันที่สะดวก อาจจะกำหนดเอาวันหยุดทางราชการ เช่น วันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดอื่น ๆ ถือเอาความพร้อมเป็นข้อกำหนด เนื่องจากชาวไทลื้อบางส่วนเป็นข้าราชการ จะหยุดทำงานในวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันนักขัตฤกษ์ แต่ยังคงอยู่ในช่วงของเดือนที่กำหนด เช่น ประเพณีการกินข้าวสลากหรือทำบุญสลากภัต ตานกฐิน ตานข้าวใหม่ การเข้ากัมมของตุ้-พระ (เข้ารุกขมูลกรรม) และประเพณียอตุ้ บวชพระ (บรรพชา-อุปสมบท)

อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ดังจะยกตัวอย่างถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ดังนี้

ประเพณีขนทรายเข้าวัด ซึ่งเป็นประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีสงกรานต์ในอดีต การขนทรายจากท่าน้ำใกล้หมู่บ้านเข้าวัดของชาวไทลื้อที่มีทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และเยาวชนลูกหลานเพื่อก่อเจดีย์ทราย ปัจจุบันวัดเป็นผู้จัดหาหรือบางวัดอาจมีผู้มีจิตศรัทธาทำบุญด้วยการส่งทรายจากร้านค้าวัดมาถวายวัดเพื่อบำรุงความสะอาดกับพุทธศาสนิกชนมาบูชาเพื่อก่อเจดีย์ทรายตามประเพณี

ประเพณีห่มผ้าห่มพระ (ห่มผ้าโพธิ์) อดีตจะพบการจัดประเพณีนี้เกือบทุกวัด ปัจจุบันนี้มีการจัดเป็นบางวัดเท่านั้นและเปลี่ยนจากการจัดหาผ้าห่มขนาดใหญ่มาเป็นผ้าขนาดเล็กลงแทน

ประเพณีตานก่องโหล (ถวายพื้พระพุทธเจ้า) ในอดีตจะนำไม้มารวมกันที่วัดแล้วช่วยกันก่อเป็นรูปปราสาท ปัจจุบันนำมากองสุ่มรวมกันแล้วจุดไฟถวายเป็นพุทธบูชา

ประเพณียอตุ้ (บรรพชา-อุปสมบท) สมัยอดีตกุลบุตรผู้ศรัทธาออกบวชจะมีพ่อออกแม่ออก (พ่อแม่อุปถัมภ์) รับเป็นเจ้าภาพค่าใช้จ่ายทั้งหมด ปัจจุบันพ่อแม่จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง งดการละเล่นบางอย่างในการฉลองหรือสมโภชงาน ทำให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว

ประเพณีกินข้าวสลาก (สลากภัต) มีการปรับเปลี่ยนด้านเวลาในการถวาย ในอดีตจะถวายก่อนเวลาเพล ปัจจุบันถวายในช่วงเวลาบ่าย ด้านเครื่องไทยธรรม (กัณฑ์สลาก) ใช้ถึงพลาสติกแทนถ้วยสลาก (ตระกร้า) ที่สานจากไม้ไผ่ ส่วนเส้นสลากใช้กระดาษแทนใบลาน ซึ่งหาซื้อได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว

ประเพณีตานข้าวใหม่ จำนวนข้าวเปลือกที่นำมาวมกันเพื่อทำพิธีถวาย ปัจจุบันลดจำนวนลงมาก เพราะบางครอบครัวได้เปลี่ยนอาชีพและไม่ได้ทำนา จึง

เปลี่ยนมาถวายเป็นปัจจัยแทน ส่วนการถวายข้าวล้นบาตร (ข้าวสาร) ยังนิยมถวายเป็นปกติ

ประเพณีตานธรรมหลวง (มหาชาติเวสสันดรชาดก) ประเพณีนี้มีลักษณะการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ (1) ด้านสถานที่แสดงธรรมของพระภิกษุ สามเณร เปลี่ยนจากการนั่งเทศน์บนมณฑก (หอผ้าขาว) ปัจจุบันใช้บุษบกยกฐานสูงประดับด้วยผ้าขาวและดอกไม้แทน (2) ด้านคัมภีร์ธรรม นิยมมนต์ให้พระภิกษุ สามเณร จารธรรมลงในใบลานหรือปี่สาเป็นผูก ปัจจุบันหาซื้อตามร้านสังฆภัณฑ์แทน ซึ่งมีเนื้อหาจะทัดรัดไม่ยืดยาว (3) ด้านไทยธรรมมีการปรับเปลี่ยนจากที่ใช้ตะกร้าบรรจุไทยธรรมมาใช้ถังพลาสติกแทน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ พอสืบได้ดังนี้ (1) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องด้านการจัดสถานที่และเครื่องไทยธรรม (2) คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจในเรื่องประเพณีต่าง ๆ น้อย เพราะไม่ได้อยู่ประจำชุมชน เนื่องจากต้องไปศึกษาต่อหรือไปทำงานที่อื่น (3) ชาดผู้ที่สืบต่อการทำเครื่องครัวตามรูปแบบเดิม เพราะสละหรือผู้ชำนาญในการทำตามเข้าสู่วัยชรา สุขภาพไม่เอื้ออำนวย บางท่านได้เสียชีวิตจึงทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำสูญหายไปกับบุคคล

2. สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ยังคงมีการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาในแต่ละเดือนมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง เพราะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทุกภาคส่วน ดังนี้

2.1 ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการตานธรรมหลวง ประเพณีตุงไทลื้อ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรชาวไทลื้อได้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ โดยมีโครงการการฝึกอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทลื้อ โดยการนำปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละด้านมาถ่ายทอดประสบการณ์ตรงให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณมาในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ในแต่ละประเพณี ทั้งนี้ ถือเป็นการช่วยส่งเสริมประเพณีของชาวไทลื้อให้คงอยู่ต่อไป

2.2 ภาคเอกชน เป็นส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในชุมชนที่ถือเป็นองค์กรที่มีพลังในการช่วยผลักดันและให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมในการจัดงานประเพณีของชุมชน

ไทลื้อเป็นประจำ โดยร่วมเป็นเจ้าของภัตตาคารอาหาร น้ำหรือเครื่องดื่ม เพื่อให้ผู้คนที่มาร่วมงานประเพณีได้รับความสะดวกสบาย นอกจากนี้ ยังสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม

2.3 ภาคประชาชน/ชุมชน มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติและการติดตามประเมินผล พร้อมทั้งแก้ไขในสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้านยังได้เล็งเห็นความสำคัญของประเพณี ฮีตฮอย โดยร่วมกันถ่ายทอดสู่ชุมชน รุ่นคนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัดและพระสงฆ์ เป็นศูนย์กลางในการประสานสมาชิกในชุมชนเข้ามาทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นความร่วมมือของชุมชนมีมากเพียงพอ กิจกรรมด้านประเพณีก็จะประสบผลสำเร็จมาเท่านั้น

2.4 สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดก็ต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา โรงเรียน เชียงคำวิทยาคม วิทยาลัยเทคนิคเชียงคำได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในด้านประเพณีพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวบรวมและเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ มีการจัดทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงคำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง

3. รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อนั้นมี 4 ประเด็น ดังนี้

3.1 การสร้างความตระหนักให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะลูกหลานที่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดความสำนึกถึงคุณค่าความสำคัญของประเพณี โดยสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีท้องถิ่นของชาวไทลื้อ ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในอนาคตในการสร้างสรรค์ประเพณีให้ดำรงอยู่คู่สังคมของตนสืบไป

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนนับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสหรือเวทีให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมการตัดสินใจและร่วมดำเนินงาน เพราะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อได้รับการสืบสานและต่อยอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้ก็เพราะอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้การ

สนับสนุน เช่น สมาชิกในชุมชน วัด สถาบันการศึกษาและส่วนทางราชการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน

3.3 การถ่ายทอดความรู้ประเพณีทุกอย่าง โดยเฉพาะภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อนที่สืบทอดมาเป็นเวลานานจนเกิดเป็นองค์ความรู้ เป็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนไทลื้อเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่แล้วในสังคมให้เป็นที่รับรู้และถือปฏิบัติ รวมทั้งเป็นการสืบทอดสิ่งที่มีค่าของชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ ลักษณะของการถ่ายทอดควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่ได้ในกับสังคมซึ่งต้องอาศัยบุคลากรในชุมชนเองในการถ่ายทอด เช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความเป็นมา วัตถุประสงค์และเข้าใจประเพณีแต่ขั้นตอนอย่างถ่องแท้เป็นผู้ถ่ายทอด

3.4 การวางแผนและพัฒนา โดยการวิเคราะห์รูปแบบที่ได้ดำเนินการที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร ผลออกมาดีหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร จากนั้น นำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวางแผนและปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้ดีขึ้น เพราะประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเป็นองค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งกว่าจะมาถึงปัจจุบันนี้ได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพัฒนามาตามลำดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ของยุคนั้น ๆ ดังนั้น การวางแผนและพัฒนาโดยทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน วัด/พระสงฆ์ หน่วยงานราชการและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ถือว่า เป็นการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทลื้อให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในแต่ละเดือนยังดำรงอยู่ได้มาถึงปัจจุบันนี้ เป็นเพราะชาวไทลื้อมีความเชื่อความศรัทธาที่ยังลึกในคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แสดงออกผ่านประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นฮีตฮอย ประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รักหวงแหน ช่วยกันดำรงรักษาสิ่งที่ดีงาม พร้อมทั้งมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ เป็นผู้ถ่ายทอดทั้งในเรื่องของประเพณีดั้งเดิมและประเพณีทาง

พระพุทธศาสนาให้กับลูกหลานชาวไทย อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าด้านคติความเชื่อและช่วงเวลาการจัดประเพณีของชาวไทยก็ยังคงตามประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ แต่สิ่งที่มีการเปลี่ยนก็ยังมีให้เห็นอยู่ เช่น รูปแบบของประเพณีพิธีกรรมและรูปแบบของวัตรธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากอิทธิพลความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขาดผู้ที่สืบทอดในการประดิษฐ์วัตรธรรมทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมหายไปกับบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระราชปริยัติ (สายัน อรินทโม) (2560: 67) เรื่อง*ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยในล้านนา* พบว่าชาวไทยในล้านนามีประเพณีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากการรับวัฒนธรรมภายนอกผนวกกับความทันสมัยของเทคโนโลยี การสื่อสาร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและความเป็นเมืองภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างหายไป ประเพณีทางพระพุทธศาสนาถูกเปลี่ยนไป แต่อัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมชุมชนไทยยังคงดำรงอยู่

2. สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทย อำเภอยางคำได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน/ชุมชนและสถาบันการศึกษา โดยเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ประเมินผล แก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพของความสามารถขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้ร่วมกันปฏิบัติการสนองต่อนโยบายส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ทำให้การจัดกิจกรรมงานประเพณีทางพระพุทธศาสนามีความน่าสนใจ สอดคล้องกับกฤติยา สมศิลา และกนกานต์ แก้วนุช (2561: 103) ได้ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวถ้าชุมชนมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเสรี มีแผนการดำเนินงานในรูปแบบที่เหมาะสม ตามด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประเมินผลกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนจะทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและสามารถที่จะจัดสรร รวมทั้งบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำก็มีส่วนสำคัญในการที่จะช่วยผลักดันให้กิจกรรมประเพณี

ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านงบประมาณการจัดงานประเพณีทางพระพุทธศาสนา จากภาครัฐ หากมีบุคลากรชาวไทยเชื้อเข้าไปมีบทบาทและหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ ก็จะมี ส่วนผลักดันนโยบายเข้าสู่แผนงานของหน่วยงานนั้น ๆ และเป็นผลต่อการได้รับการ สนับสนุนด้านงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุภัทรพรหมคุณ (เจริญ คำประเสริฐ) (2564: 341) เรื่องบทบาทผู้นำชาวไทยเชื้อในการส่งเสริมประเพณีและ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า บทบาทผู้นำชาวไทยเชื้อทั้งที่เป็นผู้นำฝ่ายสงฆ์และ ผู้นำฝ่ายฆราวาส ในด้านผู้นำฝ่ายสงฆ์มีบทบาทในการวางแผนและส่งเสริมประเพณี และพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้นำฝ่ายฆราวาสที่มาจากหน่วยงานราชการและ เอกชน มีบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งร่วมวางแผนและพัฒนาโดย บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ อาจกล่าวได้ว่า การที่ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อได้รับการส่งเสริมสนับสนุนได้ เพราะ ทุกภาคส่วนเห็นคุณค่าของประเพณีร่วมกัน จึงได้ร่วมมือกันสร้างสรรค์งานประเพณีที่ เป็นอัตลักษณ์อย่างเข้มแข็งเป็นที่ประจักษ์ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของดาริกา โพธิ รุกข์ (2563: 42) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเขว ตำบลเขว อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับที่ต่ำ โดยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมส่วนมากเป็น เรื่องของรัฐและผู้นำชุมชนเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่เป็นเพียงผู้ร่วมงานตามที่ทาง หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้จัดขึ้นเท่านั้น การริเริ่มดำเนินโครงการเองยังน้อย รวมถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ยังขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน สำหรับรูปแบบในการมีส่วนร่วมของ ชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งาน ประเพณีแก่ผู้ที่สนใจ รวมถึงการสนับสนุนในทุกด้านและการเข้าร่วมงานประเพณี ตามที่หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนได้จัดขึ้น โดยเหตุผลสำคัญที่ตัดสินใจเข้าร่วมงาน ของประชาชนเพราะต้องการที่จะสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่มีให้คงอยู่สืบทอดไปยัง ลูกหลาน และเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ

3. รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้ออำเภอเชียง คำ นอกจากการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาค ประชาชนในการบริหารจัดการประเพณีแล้ว สิ่งสำคัญ คือ การสร้างความตระหนักให้ สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณี โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ โดยมีการถ่ายทอด ปลูกฝังสร้างและสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหนใน ความเป็นชาวไทยเชื้อให้เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชน โดยอาศัยบุคลากรในชุมชนในการ

ถ่ายทอด เช่น พระสงฆ์และผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น เป็นการลดช่องว่างและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2561: 77) ที่ศึกษาเรื่อง**บทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี** พบว่า บทบาทของเยาวชน ความสำนึกในอดีตจึงถือเสมือนเป็นรากฐานสำคัญของชีวิตทุกคนในสังคมที่คนในสังคมเก่าได้สร้างความเป็นผู้มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมในชุมชนไว้ จากการพิจารณาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนั้นกับอดีต ดังจะเห็นได้จากประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ถูกประสาน ร้อยรัด เชื่อมโยงคนในรุ่นอดีตกับสังคมในอดีตที่ผ่านมายาวนาน จิตวิญญาณของบรรพบุรุษนั้นได้รับการสืบทอดด้วยความเคารพยำเกรง ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นจนกลายเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อดีตกับปัจจุบันกลายเป็นเพียงเสี้ยวส่วนหนึ่งของนิรันดร์กาลซึ่งจะหมุนกลับคืนมาทุกครั้งที่เริ่มประเพณีใหม่ นั่นคือ การหมุนกลับคืนมาของอดีตเป็นปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง ความเก่าแก่ของงานประเพณีในชุมชนท้องถิ่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีไม่ได้ถูกทำให้เลือนหายไปจากความสำนึกของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นเก่าหรือคนรุ่นใหม่ เพราะเท่าที่ผ่านประสบการณ์มายาวนาน ความสำนึกในอดีตยังตราตรึงแน่นอนอย่างลึกซึ้งกับวิถีชีวิตและแนวความคิดของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับวิจัยของพระมหาสังคม ชยานนโท (2563: 160) เรื่อง**กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน: ศึกษากรณีบุญแห่กระดุมของชุมชนอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ** พบว่า การอนุรักษ์สืบสานประเพณีบุญแห่กระดุมของชุมชนอำเภอนองบัวแดง เป็นเรื่องของการฝึกฝนให้กลุ่มเยาวชนได้เห็นถึงคุณค่าของจารีตประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย ได้ร่วมด้วยช่วยกันในการสืบสานประเพณีบุญแห่กระดุมเพื่อให้ลูกหลานได้อนุรักษ์เป็นมรดกของชุมชนและเกิดคุณค่าทางจิตใจของคนในชุมชนอำเภอนองบัวแดง

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถประมวลได้ ดังนี้

- 1) การเกิดพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การที่ชาวไทลื้อได้สืบสานประเพณี ทั้งตามปฏิทินไทลื้อและตามโอกาสสำคัญต่าง ๆ ทำให้เป็นการสร้างพลังของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยภาครัฐได้สนับสนุนด้านงบประมาณ เอกชนได้สนับสนุนด้านโรงงาน เครื่องดื่มและภาคประชาชนได้สนับสนุนในด้านการร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรมในการสืบสานประเพณีต่าง ๆ

2) การสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนให้รู้คุณค่าของประเพณีที่ดั่งามและร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีที่ดั่งามของชาวไทลื้อ โดยการสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนได้รู้คุณค่าของประเพณี การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนและดำเนินกิจกรรม การมีผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ พระสงฆ์ รวมถึงปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดประเพณีอันดั่งามและการให้ทุกภาคส่วนได้พัฒนารูปแบบของประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย

3) กุศโลบายในการส่งเสริมคุณธรรม โดยเฉพาะในด้านความเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความสามัคคีในชุมชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ รูปแบบการส่งเสริมประเพณีไทลื้อยังเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่า เป็นศาสนาที่ชาวไทลื้อได้นับถือมาอย่างยาวนาน เนื่องจากประเพณีไทลื้อมักเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนั้น การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีไทลื้อจึงเปรียบเสมือนการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกนัยหนึ่ง

สรุป

จากการวิจัยทำให้เห็นว่า ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง เป็นประเพณีที่ได้สืบทอดปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอดีตนับแต่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ เช่น สืบชะตาบ้าน ประเพณีตานกองโหล ตานข้าวล้นบาตร ประเพณีขึ้นธาตุ ประเพณีตานธรรมหลวง (เวสสันดรชาดก) 2) ประเพณีตามโอกาสสำคัญ เช่น ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีเฉลิมพระเกียรติ

สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง พบว่า ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมสนับสนุนมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจาก 1) ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วน โดยการสนับสนุนส่งเสริมด้านงบประมาณประจำปี 2) ภาคเอกชน ให้ความร่วมมือในการจัดงานประเพณีของชุมชนไทลื้อเป็นประจำ โดยรับเป็นเจ้าภาพโรงทานอาหาร น้ำดื่ม ฯลฯ 3) ภาคประชาชน/ชุมชน เป็นหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมงานประเพณีในชุมชนโดยตรง โดยการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน รวมจัดและติดตามประเมินผล แก้ไขปัญหาพร้อมกัน 4) สถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ในการวางแผนและนำสาระและกระบวนการเรียนรู้ของวัฒนธรรมประเพณีมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง จังหวัดพะเยา ให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทลื้อเยโฮง ประกอบด้วย 1)

การสร้างความตระหนักให้สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ให้เกิดความสำนึกถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีของตนเองเพื่อที่จะช่วยกันรักษาและสืบทอดให้ดำรงอยู่คู่สังคมของตนสืบไป 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน การที่ประเพณีชาวไทลื้อได้รับการสืบสานและต่อยอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้ก็เพราะอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการคิด การตัดสินใจ การวางแผนและร่วมดำเนินงานกิจกรรมประเพณี จึงเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้ประเพณีดำรงอยู่ 3) การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งต่อสิ่งที่มีค่าของชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ โดยอาศัยบุคลากรในชุมชน เช่น พระสงฆ์และผู้สูงอายุผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีการของประเพณีแต่ละประเพณีอย่างถ่องแท้ ร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอดเป็นการสืบสานประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ โดยอาศัยพลังของเยาวชนรุ่นใหม่มารับช่วงต่อ เพราะถ้าคนรุ่นหลังไม่สืบทอด ไม่สืบสาน หลงลืมไปตามประเพณีใหม่ที่เริ่มผิดเพี้ยนจนบางแห่งไม่เหลือเค้าโครงแห่งความดีงามของประเพณี วัฒนธรรมเหล่านี้ก็คงสูญหายไปในปีที่สุด 4) การวางแผนและพัฒนาเพื่อให้กิจกรรมประเพณีมีความสอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ยังคงอัตลักษณ์ที่ดีงามของประเพณีท้องถิ่นไว้อย่างครบทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน วัด/พระสงฆ์ หน่วยงานราชการและภาคเอกชนต้องร่วมกันการวางแผนและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา สมศิลา และกนกกานต์ แก้วนุช (2561). ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12 (1), 103-123.
- ดารีกา โพธิ์รุกข์ (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเขาวัว ตำบลเขาวัว อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 39 (3), 42-51.
- พระครูสุภัทรพรหมคุณ (เจริญ คำประเสริฐ) (2564). บทบาทผู้นำชาวไทลื้อในการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 6 (2), 341-363.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2561). บทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัด

อุบลราชธานี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม. 5 (1), 77-90.

พระมหาสังคม ชยานนโท (2563). กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน: ศึกษา
กรณีบุญแห่งกระฐิของชุมชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. *Journal
of Modern Learning Development*. 5 (6), 160-174.

พระราชปรียัติ (สายัน อรินทโม). (2560). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวน
ทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อในล้านนา.
วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. 10 (1), 57-70.

รัตนพร เศรษฐกุล. (2537). ความเชื่อและพิธีกรรมของไทย-ไทที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา
ชาวบ้านศึกษากรณีลื้อ. ใน *เอกสารรวมบทความความเชื่อและพิธีกรรม: ภูมิ
ปัญญาชาวบ้านไทย-ไท เอกสารหมายเลขที่ 11*. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรม
เชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ศิริพร ณ ถกลาง. (2545). *ชนชาติไทในนิทาน: แลลอดแวงคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน*.
กรุงเทพมหานคร: มติชน.

กระบวนการยุติธรรม: สถาบันตุลาการของคณะสงฆ์ไทย The Justice Process: Judicial Institute of Thai Sangha

พระปลัดมนู ฐานจาโร¹, พระมหาเสาร์คำ ธมฺมธีโร², ณัฐศักดิ์ ชันอาสา³
Phrapaladmanu Ṭhānacāro¹, Phramaha Saokum Dhammadhīro²,
Natthasak Khan-asa³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์โดยวิเคราะห์ผ่านกฎหมายเถรสมาคมและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะการปกครองของคณะสงฆ์ระบบศาล พยานหลักฐานและการแสวงหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองกับระบบตุลาการคณะสงฆ์ อันกล่าวถึงระบบการรวมอำนาจ คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการเข้าไว้ในตำแหน่งเจ้าคณะปกครองเพียงตำแหน่งเดียว ซึ่งเจ้าคณะปกครองจะมีอำนาจบริหาร ในขณะเดียวกันก็สามารถออกคำสั่งทางการปกครอง และทำหน้าที่ตุลาการคณะสงฆ์โดยตำแหน่งพร้อมกัน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ การปกครองหรือการพิจารณาคดี รวมถึงการลงนิคหกรรม (ลงโทษ) พระภิกษุ จึงเป็นไปเพื่อการรักษาเสถียรภาพทางอำนาจในการปกครองมากกว่าการพิจารณาอย่างตรงไปตรงมา องค์ความรู้ใหม่ คือ การแยกอำนาจตุลาการออกจากเจ้าคณะปกครอง ให้แก่รองเจ้าคณะปกครอง ซึ่งถือว่า เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะปกครองได้ ถือเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าคณะปกครองและเพิ่มบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้แก่รองเจ้าคณะปกครองมากขึ้น การถ่ายโอนอำนาจนั้นอาจเป็นไปได้ยาก แต่หากมีการผลักดันจากเจ้าคณะปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรม; สถาบันตุลาการ; คณะสงฆ์ไทย

Abstract

This article has the purpose to understand the Saṅgha's justice process through the criticism of the Saṅgha Supreme Court and Saṅgha Act B.E. 2505 Amended (No. 2) B.E. 2535 for achieving the pattern of the Saṅgha administration, court system, evidences, and the pursuit of the truth in the Saṅgha judicial process as well as analyzing the relation between administration and Saṅgha judicial system. It is mentioned to centralization which means that all parliaments, the cabinet, and the court are given into the only Saṅgha's leaders. The Saṅgha's leaders have parliament power, regulation power, and court power at the same time in order to fasten the performance of duties. Thus, the administration and trial, including the Saṅgha Niggahakamma (Punishment) is in order to maintain the administrative stability rather than consider honestly. The body of knowledge is a transfer of the court power from Saṅgha's leaders to Saṅgha's sub-leaders who normally are the Supreme Court officer. This can lighten the load of leaders' duties and increase roles of administration to the sub-leaders. However, transferring process may be difficult; it can be possible in the future if it is sufficiently supported by Saṅgha's leaders and the related agencies.

Keywords: Judicial Process; Judicial Institute; Thai Saṅgha

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือในปัจจุบัน โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุข พระภิกษุเป็นประชากร พระธรรมวินัยเป็นกฎหมาย ศาสนสถานเป็นดินแดนอาณาเขต และมหาเถรสมาคมเปรียบเสมือนรัฐบาลคอยบริหารจัดการ ดังนั้น เมื่อฝ่ายศาสนจักรมีจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้นจึงเกิดอาชญากรรม (Crime) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ (Phenomenon) ปกติทางสังคมอย่างหนึ่ง แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วผลของอาชญากรรมจะก่อให้เกิดความเสียหาย รวมถึงความไม่สงบเรียบร้อยแก่ส่วนรวม แต่ก็ไม่มีสังคมใดที่ไม่เคยเกิดปัญหาอาชญากรรม ด้วยเหตุ

ที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal) ซึ่งการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของพระภิกษุนั้นก็ย่อมมีความขัดแย้งและการกระทำผิด จึงจำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและอยู่ร่วมกับฝ่ายอาณาจักรได้อย่างสันติ ดังที่ภาษิตกฎหมายภาษาละตินกล่าวว่า ที่ใดมีมนุษย์ ที่นั่นมีสังคม ที่ใดมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ที่ใดมีมนุษย์ ที่นั่นจึงมีกฎหมาย (กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์, 2559)

ดังนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หรือปัจจุบันเรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 นี้ ในมาตรา 15 ตรี (5) ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคมในการตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ ระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติ หรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายฝ่ายอาณาจักรและพระธรรมนูญ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นี้ ตามความในมาตรา 20 ทวิ ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีเจ้าคณะปกครองในระดับชั้นต่าง ๆ เป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยในแต่ละเขตปกครองโดยลักษณะอำนาจฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับ (พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ในมาตรา 25 ให้อำนาจมหาเถรสมาคมหรือเจ้าคณะปกครอง สามารถวินิจฉัยข้อพิพาทและพิพากษาลงโทษแก่พระภิกษุได้บังคับบัญชาที่ประพฤติผิดระเบียบของคณะสงฆ์หรือพระธรรมนูญ เพื่อความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นที่มาของอำนาจ 3 อย่าง คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการที่ถูกควมรวมไว้ที่บุคคลเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งนอกจากมหาเถรสมาคมจะควมรวมนำทั้ง 3 ไว้แล้ว เมื่อพิจารณาในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ก็กำหนดให้เจ้าคณะปกครองในแต่ละระดับ นอกจากจะมีอำนาจในการปกครองตามเขตปกครองของตนแล้ว ยังมีอำนาจออกคำสั่งทางปกครองใช้ควบคุมพระภิกษุ-สามเณรในเขตปกครอง และมีอำนาจระงับอธิกรณ์ (พิจารณาข้อพิพาท) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม (พิจารณาลงโทษ) เมื่อมีข้อพิพาทหรือการกระทำความผิดของพระภิกษุในเขตรับผิดชอบของตน จึงทำให้เจ้าคณะปกครอง นอกจากจะมีหน้าที่ทางการปกครองแล้วยังเป็นตุลาการคณะสงฆ์โดยตำแหน่ง จึงเกิดปัญหาที่ว่า คณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่ตุลาการจะมีความรู้ความสามารถทางกฎหมายสงฆ์และกฎหมายบ้านเมืองเพียงพอที่จะวินิจฉัยความผิดที่เกิดขึ้นเพียงใด กฎเกณฑ์ที่มีอยู่เพียงพอในการพิจารณาช่วยเหลือระหว่างที่พระสงฆ์ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ให้ได้แก่ต่างหรือต่อสู้อย่างเพียงพอหรือไม่ ในเมื่อการเข้ามาทำหน้าที่ตุลาการคณะสงฆ์นั้นได้มาโดยตำแหน่ง ไม่ใช่มาจากความรู้

ความสามารถหรือความชำนาญเฉพาะด้านของตุลาการ (พระมหาเสาร์คำ ธมฺมธีโร และภัสรินทร์ พ่วงเลื่อน, 2563)

ดังนั้น อำนาจตุลาการที่เจ้าคณะปกครองได้มาโดยตำแหน่งจึงส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ ดังเช่น กรณีการขอลาสิกขาของอดีตเจ้าอาวาสวัดไต้ต้นลาน ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่เกิดจากเหตุทำร้ายสตรีที่ศาลเจ้าทองแดง ตำบลมาบไฟ อำเภอบ้านบึง ถึงแม้โทษทางพระธรรมวินัยจะไม่รุนแรงถึงลาสิกขาและโจทก์ไม่ฟ้องในคดีอาญา แต่เนื่องจากทนแรงกดดันจากสังคมไม่ไหว รวมถึงการถูกกดดันจากพระเถระที่ปกครองในพื้นที่จึงต้องสละสมณเพศในที่สุด แสดงให้เห็นแรงกดดันทางสังคมที่มีผลต่อกระบวนการยุติธรรมโดยอ้อม ซึ่งเป็นการใช้อำนาจเพื่อรักษาอำนาจทางการปกครองในลักษณะคำแนะนำ ทำให้พระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีทางอาญาต้องถูกสละสมณเพศหรือยอมสละสมณเพศตามคำแนะนำของพระเถระในพื้นที่ และไม่สามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้ดังเดิม (เรื่องเล่าเช้านี้, 2562) ทั้งที่มีช่องทางหรือข้อกฎหมายที่สามารถช่วยให้พระภิกษุไม่ต้องสละสมณเพศ และสามารถกลับมาปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้ ผู้เขียนจึงต้องการเสนอแนวทางในการแยกอำนาจตุลาการ ออกจากอำนาจฝ่ายบริหาร เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมและการจะได้มาซึ่งตุลาการที่มีคุณสมบัติตรงตามภาระหน้าที่ต่อไปในอนาคต

เนื้อเรื่อง

ลักษณะของการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, 2535) ซึ่งมีการกระจายอำนาจออกตามสายการบังคับบัญชา โดยมาตรา 15 ตรี (5) กำหนดให้มหาเถรสมาคมสามารถตราระเบียบ ข้อบังคับ เเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและพระธรรมวินัย เพื่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย โดยระเบียบที่มีบทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์มากที่สุด 2 ฉบับ คือ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ (สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) ซึ่งผู้เขียนขอสรุปประเด็นดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ ถูกระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ 5 ตำแหน่ง ประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่หนกลาง (ภาคกลาง) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ (ภาคเหนือ) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก (ภาคตะวันออก) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ (ภาคใต้) และเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติ (ธรรมยุติกนิกายทุกภาค) และรูปแบบที่สอง การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค 4 ประเภท คือ 1) เจ้าคณะภาค จำนวน 18 ภาค โดย 1 ภาค มีจำนวน 4-6 รูป ขึ้นอยู่กับความกว้างของพื้นที่แต่ละภาคการปกครอง 2) เจ้าคณะจังหวัด 3) เจ้าคณะอำเภอ และ 4) เจ้าคณะตำบล ซึ่งเจ้าคณะระดับอำเภอกับเจ้าคณะตำบล จะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความกว้างพื้นที่และจำนวนวัดในเขตปกครองนั้น ๆ

2. อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะปกครอง ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ข้อ 10, 15, 20 และ 25 โดยสรุป คือ (1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช (2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยในเขตปกครอง (4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะในเขตปกครองให้เป็นไปโดยชอบ (5) ควบคุมผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย (6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

3. คุณสมบัติทั่วไปของเจ้าคณะปกครองสงฆ์ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ข้อ 6 ระบุว่า (1) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง (2) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง (3) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย (4) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ (5) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ (6) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน (7) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

4. จริยาพระสังฆาธิการ (จรรยาบรรณของผู้ปกครองสงฆ์) ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ข้อ 44 ถึงข้อ 51 ระบุว่า (1) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชา สมเด็จพระสังฆราช สังวรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด (2) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้นให้เสนอความเห็นทัดทานคำสั่งได้ (3) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควร (4) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร (5) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง (6) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ (7) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา (8) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

5. การออกจากตำแหน่งทางการปกครอง ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ข้อ 36 กล่าวคือ (1) ถึงมรณภาพ (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ (3) ลาออกจากตำแหน่ง (4) ย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ (5) ยกเป็นกิตติมศักดิ์ (เกษียณเมื่อมีอายุ 80 ปี) (6) รับตำแหน่งหน้าที่เจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะอื่น (7) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ (8) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ (9) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

กล่าวโดยสรุป กฎมหาเถรสมาคมทั้ง 2 ฉบับ มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยให้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ เน้นโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นแบบส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และกำหนดเจ้าคณะปกครองในแต่ละชั้นขึ้นมาเพื่อปฏิบัติงาน หรือรับคำสั่งตามสายการบังคับบัญชา (Chain of Command) มีลักษณะการสั่งการแบบแนวตั้ง (Vertical Authority) โดยการรวมอำนาจทั้ง 3 คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการให้อยู่กับตำแหน่งเจ้าคณะปกครองเพียงตำแหน่งเดียว (Centralization) สามารถออกคำสั่งทางปกครองเพื่อนำมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน และมีโทษสำหรับพระภิกษุที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ส่วนกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เป็นตัวกำหนดคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับตำแหน่ง เพื่อให้เจ้าคณะปกครองที่เข้ามาปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถตรงตามหน้าที่ จรรยาบรรณที่ควรรักษาให้เคร่งครัด

เพื่อไม่ให้เจ้าคณะปกครองใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ และการออกจากตำแหน่งของเจ้าคณะปกครอง กรณีที่เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีโทษสูงสุดถึงการถอดถอนออกจากหน้าที่

ระบบศาลในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์

ระบบศาลในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์เป็นการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ ซึ่งเดิมเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะวินัยธร และเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะปกครองเป็นผู้ดูแล ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 25 ที่บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้การลงนิคหกรรมหรือการลงโทษเป็นไปโดยถูกต้องสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม (สถาบันพระสงฆ์ฆาธิการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) โดยแบ่งอำนาจการพิจารณาในชั้นศาลของคณะสงฆ์เป็น 3 ชั้น คือ

การพิจารณาชั้นต้น ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่พระภิกษุผู้ถูกฟ้องสังกัดอยู่เป็นผู้ชี้ขาดในคดี ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสวัดหรือเจ้าคณะ อำนาจชี้ขาดจะเป็นของเจ้าคณะหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ที่เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยความผิดและความผิดต้องเป็นโทษสละสมณเพศเท่านั้นจึงจะเข้าสู่ชั้นอุทธรณ์ได้

การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองที่มีตำแหน่งสูงกว่าผู้พิจารณาในชั้นต้น เช่น ชั้นต้นมีเจ้าคณะตำบลเป็นองค์ตุลาการ ชั้นอุทธรณ์ต้องให้เจ้าคณะอำเภอเป็นองค์ตุลาการ ซึ่งมีศักดิ์สูงกว่าเจ้าคณะตำบล เป็นต้น และความผิดต้องเป็นโทษสละสมณเพศเท่านั้น รวมถึงชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์มีความเห็นหรือคำวินิจฉัยไม่ตรงกัน จึงจะสามารถส่งเข้าสู่ชั้นฎีกาได้

การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม เป็นผู้ชี้ขาดโดยทำการแต่งตั้งตุลาการขึ้นมา 1 รูป ตามที่เห็นสมควร จากกรรมการมหาเถรสมาคม 12 รูป ทั้งนี้ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคหกรรมไม่ว่าผลของการพิพากษาจะออกมาในรูปแบบใดให้เป็นอันถึงที่สุดของข้อพิพาทนั้น ๆ

ส่วนของการได้มาซึ่งตุลาการคณะสงฆ์ ผู้เขียนขอจำแนกที่มาเป็น 2 แหล่ง คือ (1) ตุลาการชั้นต้นและตุลาการชั้นอุทธรณ์ ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้ระบุถึงหน้าที่ของเจ้าคณะ

ปกครองที่ต้องวินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยในเขตปกครอง การแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะในเขตปกครองให้เป็นไปโดยชอบ และควบคุมผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ดังนั้น เจ้าคณะปกครองตั้งแต่ชั้นเจ้าคณะใหญ่ลงมาจนถึงเจ้าคณะตำบล ถือเป็นตุลาการคณะสงฆ์โดยตำแหน่ง มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในเขตปกครองของตน และ (2) ตุลาการชั้นฎีกาให้อำนาจมหาเถรสมาคมเป็นตุลาการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ข้อ 26 บัญญัติว่า การพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นฎีกาให้อำนาจของมหาเถรสมาคม ซึ่งเกณฑ์ในการนำกรรมการมหาเถรสมาคมมาเป็นตุลาการนั้น จำเลยต้องยื่นอุทธรณ์ผ่านการพิจารณาชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ตามเงื่อนไขจึงจะเข้าสู่ชั้นฎีกาได้ อีกหนึ่งกรณี คือ จำเลยมีตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ขึ้นไป จะไม่มีการพิจารณาชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์ การพิจารณาจะถูกเริ่มจากชั้นฎีกาเท่านั้น จึงถือว่า วินิจฉัยกันเพียงศาลเดียว เหมือนการวินิจฉัยความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีเพียงชั้นฎีกาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ภายใต้กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม แบ่งการพิจารณาเป็น 3 ชั้น คือ 1) การพิจารณาชั้นต้น 2) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ และ 3) การพิจารณาชั้นฎีกา โดยตุลาการผู้มีหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องมีตำแหน่งสูงกว่าจำเลย และข้อพิพาทที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ขึ้นชั้นต่อไปต้องมีโทษสะสมเฉพาะ (ครุโทษ) และคณะพิจารณามีความเห็นที่แย้งกัน ทั้งนี้ ที่มาของตุลาการแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ตุลาการชั้นต้นและตุลาการชั้นอุทธรณ์ มาจากเจ้าคณะปกครองที่ต้องเป็นตุลาการโดยตำแหน่ง 2) ตุลาการชั้นฎีกาเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม โดยการแต่งตั้งกันเองของมหาเถรสมาคมเพื่อมาทำหน้าที่ตุลาการ ทั้งนี้ กรณีที่จำเลยมีตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ขึ้นไปจะมีการพิจารณาเพียงชั้นเดียว คือ การพิจารณาชั้นฎีกา เนื่องจากมีเพียงมหาเถรสมาคมเท่านั้นที่มีตำแหน่งสูงกว่าเจ้าคณะใหญ่ และคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมถือเป็นที่สุด จึงทำให้การพิจารณามีเพียงชั้นเดียว คล้ายกับการพิจารณาของศาลแพ่งคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พยานหลักฐานและการแสวงหาความจริง

“ความจริง” ในทางกฎหมายมีความสำคัญ เนื่องจากมีผลต่อการพิสูจน์การกระทำความผิด ซึ่งมีหลักในการพิสูจน์ว่า ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องพิสูจน์ (สมชาย ปรีชา

ศิลปกุล, 2549) ผู้ที่กล่าวอ้างจึงมีหน้าที่นำสืบให้ได้ตามที่อ้างนั้น พยานหลักฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนคำกล่าวอ้างของตน ความจริงในทางกฎหมายปรากฏจากการสืบสวนและสอบสวนโดยการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยการสืบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, 2530) ส่วนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งอาจจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553) ส่วนพยานหลักฐานและการแสวงหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ ในชั้นศาลมีการดำเนินการภายใต้กฎหมายอาญา มาตรา 2 (11) (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม (จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ และไพบูลย์ ชูวัฒนกิจ, 2560) โดยผู้เขียนขอสรุป ดังนี้

1. พยานหลักฐานเป็นข้อมูลอันสำคัญสำหรับคณะผู้พิจารณาทุกชั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ข้อเท็จจริง เป็นเครื่องวินิจฉัยชี้ขาดสร้างความยุติธรรมให้แก่สังคม ตามกฎหมายอาญา มาตรา 2 (11) (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ข้อ 55 ระบุไว้ 3 ประเภท คือ 1) พยานบุคคล ได้แก่ บุคคลผู้เห็นเป็นพยานในกรณีต่าง ๆ ซึ่งพยานประเภทนี้มีไว้สำหรับเบิกความประกอบคำฟ้องของโจทก์หรือคำให้การแก้ของจำเลย โดยมีได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เป็นพยานบุคคลไว้ชัดเจน 2) พยานเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่ใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยเทียบเคียงจากความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 มาเป็นหลักฐานบางอนุมาตรา ความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแบบแผนอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น และ 3) พยานวัตถุ ได้แก่ สิ่งของใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับกรณีนั้น ๆ อันอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในกรณีนั้น ๆ ได้ (คณิต ณ นคร, 2549) ทั้งนี้ การอ้างพยานหลักฐานนั้นก็เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ตามข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of Law) ที่ว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) (อุดม รัฐอมฤต, 2558)

2. รูปแบบการแสวงหาความจริง ตามกฎหมายอาญา มาตรา 2 (11) (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ข้อ 34 คณะพิจารณาสามารถสืบพยานหลักฐานด้วยตนเองหรือแต่งตั้งให้พระวินยาศิการเป็นตัวแทนในการสืบพยาน (สถาบันพระสงฆ์การศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) หากมีความเห็นว่า หลักฐานที่ปรากฏ

อยู่นั้นไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ให้ชัดเจน ซึ่งเรียกว่า ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เพราะส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ตามกฎหมายมหาชนฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ได้รับแบบและแนวคิดจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายอาณาจักร โดยเจ้าคณะปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี ด้วยการเป็นผู้ควบคุมการค้นหาความจริง การรวบรวมและการตรวจสอบพยานหลักฐานที่สามารถแสวงหาและตรวจสอบพยานของตุลาการเองหรือแต่งตั้งให้พระวินยาธิการ (ตำรวจพระ) ทำหน้าที่แทน โดยมีอำนาจที่จะสืบสวนเพิ่มเติมหรือดลสืบพยานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้ความจริงมากที่สุด และมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก รวมถึงการพิจารณาวินิจฉัยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างเจ้าคณะปกครอง (ตุลาการคณะสงฆ์) กับจำเลย โดยโจทก์มีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเจ้าคณะปกครองในการค้นหาพยานหลักฐาน (Passive) เนื่องจากภาระในการแสวงหาพยานหลักฐานและการตรวจสอบพยานเป็นภาระของเจ้าคณะปกครอง

กล่าวโดยสรุปกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ภายใต้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม สามารถนำพยานมาใช้ในชั้นศาลได้ 3 ประเภท คือ 1) พยานบุคคล 2) พยานเอกสาร และ 3) พยานวัตถุ ส่วนรูปแบบการแสวงหาความจริงใช้ระบบไต่สวน เนื่องจากกฎหมายที่ใช้อยู่ในรูปแบบลายลักษณ์อักษร ส่วนกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการยุติธรรมฝ่ายอาณาจักร บทบาทในการแสวงหาความจริงส่วนใหญ่จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะปกครองและจำเลย แต่ในส่วนของบทบาทหรือหน้าที่ของทนายไม่มีปรากฏให้เห็นในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์แต่อย่างใด แต่อาจใช้ไวยาวัจกรในฐานะเป็นนิติกรของวัดเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมายได้

การวิเคราะห์การปกครองกับระบบตุลาการคณะสงฆ์

ในประเด็นนี้จะกล่าวถึงอิทธิพลของระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบศาลของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยใช้กฎหมายอาณัติที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี (5) ในการตราขึ้นเพื่อใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ระบบตุลาการตามกฎหมายอาณัติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม และกฎหมายอาณัติ ฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2538) ว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ 2) ระบบการ

ปกครองจะใช้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ (สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ระบบศาล ถูกขับเคลื่อนด้วยกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งแบ่งการพิจารณาเป็น 3 ชั้น คือ 1) การพิจารณาชั้นต้น 2) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ และ 3) การพิจารณาชั้นฎีกา โดยมีพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสวัดไปจนถึงกรรมการมหาเถรสมาคมเป็นผู้ทำหน้าที่ตุลาการในการแสวงหาความจริง อันเป็นไปในลักษณะระบบไต่สวน ซึ่งนอกจากหลักฐานที่จำเลยนำมาแสดงแล้ว ยังให้อำนาจเจ้าคณะปกครองเป็นผู้แสวงหาหลักฐานด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้พระวินยาธิการ หรือคณะทำงานเป็นผู้แสวงหาหลักฐานในการประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่โจทก์และจำเลย โดยกฎหมายเถรสมาคมดังกล่าวได้ให้ความสำคัญการใช้ข้อมูลพยานในการประกอบการพิจารณา คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุหรือแม่พยานผู้เชี่ยวชาญ

2. ตุลาการหรือผู้ทำหน้าที่พิจารณา ถูกขับเคลื่อนด้วยกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า นอกจากเจ้าคณะปกครองในแต่ละชั้นจะมีอำนาจเกี่ยวกับการปกครองแล้ว อำนาจหน้าที่อันได้รับจากกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 23 นี้ ยังทำให้เจ้าคณะปกครองในระดับชั้นต่าง ๆ สามารถวินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม รวมถึงแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ ทำให้พระภิกษุระดับเจ้าคณะปกครองที่มาจากการแต่งตั้งมีอำนาจเป็นตุลาการโดยตำแหน่งเมื่อมีข้อขัดแย้ง ข้อร้องเรียนหรือข้อพิพาทเกิดขึ้น

3. คุณสมบัติและจริยธรรมของตุลาการ ถูกขับเคลื่อนด้วยกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เพราะเหตุว่า เจ้าคณะปกครอง ก็คือ พระสังฆาธิการ และถือเป็นตุลาการตามอำนาจที่กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้กำหนดไว้ ดังนั้น จึงถือว่า คุณสมบัติและจริยธรรมของพระสังฆาธิการที่ระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคมฉบับนี้จัดเป็นคุณสมบัติและจริยธรรมของตุลาการคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน และในการได้มาซึ่งตุลาการตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับนี้ เป็นการได้มาโดยการแต่งตั้ง (Appointment) ซึ่งเจ้าคณะปกครองที่มีตำแหน่งสูงกว่า จะทำการคัดเลือกและเสนอ

รายชื่อให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้ลงนามเห็นชอบ เพื่อทำการแต่งตั้งขึ้นโดยมีอายุพรรษาเข้ามาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก จึงถือว่า การแต่งตั้งมีการให้ความสำคัญแก่ตัวบุคคลมากกว่าความสามารถที่เหมาะสมแก่ตำแหน่ง

4. การลงนิคหกรรม (การลงโทษ) ถูกขับเคลื่อนด้วยกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม และกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2538) ว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ ซึ่งได้กล่าวถึงโทษที่ได้รับหลังจากการพิพากษาของฝ่ายตุลาการคณะสงฆ์ ซึ่งมีทั้งความผิดที่เกิดจากพระวินัย คำสั่งทางปกครองคณะสงฆ์ และความผิดทางฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งโทษที่หนักที่สุด คือ การให้สละสมณเพศ และในกรณีที่ไม่ยอมรับนิคหกรรม (โทษ) จากคณะสงฆ์ จำเลยจะต้องรับโทษทางอาญาร่วมด้วย เนื่องจากกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ระบุว่า ผู้ที่ฝ่าฝืนคำวินิจฉัยของตุลาการคณะสงฆ์ ถือเป็นความผิด ไม่ว่าโทษที่จะได้รับจะต้องสละสมณเพศหรือไม่ หากคำวินิจฉัยสิ้นสุดลงแล้วและไม่ยอมรับ ต้องสละสมณเพศ และรับโทษทางอาญาจำคุกไม่เกิน 1 ปี ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 43

5. การรักษาจริยาพระสังฆาธิการ รูปแบบการถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้เจ้าคณะปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขต ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ หมวดจริยาพระสังฆาธิการ (จรรยาบรรณผู้ปกครอง) ข้อ 45 ที่พระสังฆาธิการต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ถึงแม้ว่าจะสามารถทัดทานคำสั่งได้ แต่ในทางพฤตินัยก็ยังไม่ปรากฏให้เห็น ถือเป็นช่องว่างอย่างหนึ่งที่ทำให้เจ้าคณะปกครองชั้นสูงเข้ามาแทรกแซงการพิจารณาของตุลาการได้ เมื่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงมีดุลยพินิจอย่างไร ตุลาการคณะสงฆ์ก็จำต้องวินิจฉัยให้สอดคล้องกับดุลยพินิจนั้น ๆ ผลจากการถูกแทรกแซงทำให้ตุลาการวินิจฉัยคดีโดยไม่ละเอียด ทั้งนี้ เพราะคณะสงฆ์ปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาและเข้ารับตำแหน่งด้วยการแต่งตั้ง ทั้งมีการรวมอำนาจการปกครอง อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการเข้าไว้ที่เจ้าคณะปกครองเพียงตำแหน่งเดียว จึงมีการถูกแทรกแซงอำนาจได้ง่าย

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนจึงวิเคราะห์ว่า อิทธิพลจากระบบการปกครองคณะสงฆ์ทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมทั้งระบบศาลแบบไต่สวน มีตุลาการและพระวินยาธิการที่ทำหน้าที่ในการป้องกัน ปราบปราม พระภิกษุที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม แต่ในทางกลับกันตุลาการที่เข้ามามีบทบาทชี้ขาดข้อพิพาท กลับไม่ได้ระบุดึงคุณสมบัติที่มีความรู้ทางกฎหมายโดยตรง ทำให้คุณสมบัติที่ตุลาการควรมีได้ขาดหายไป เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายฝ่ายอาณาจักร

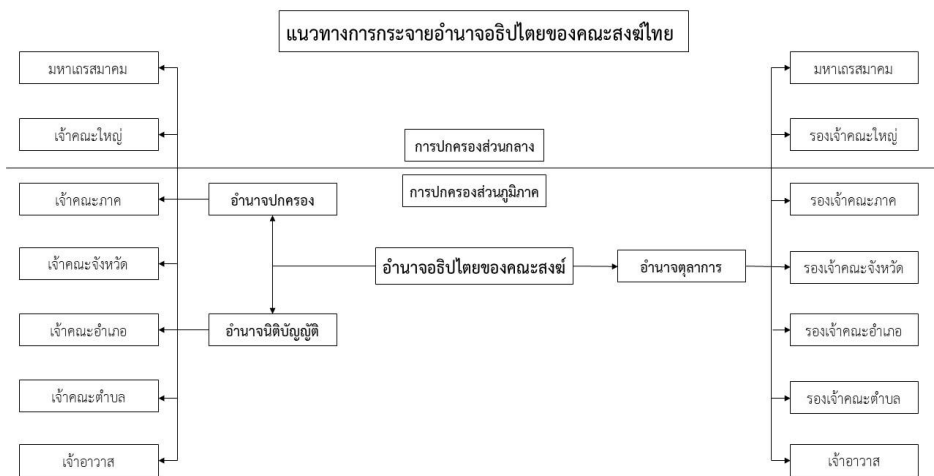
กฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นต้น ดังเช่น กรณีการจับกุมพระภิกษุที่ตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่มีพฤติกรรมเรียไรและอาการมีนเมาจนเป็นเหตุให้เกิดความสงสัยในพฤติกรรมและควบคุมตัวมาไว้ที่วัดของเจ้าคณะตำบลบางเสร่ โดยพระวินยาศิการประจำเขตร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากนั้น จึงประสานงานเจ้าคณะปกครองตำบลนาจอมเทียนเข้ามาร่วมพิจารณา (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) จากกรณีนี้จะเห็นได้ว่า เหตุเกิดขึ้นที่ตำบลบางเสร่ แต่มีการขอความช่วยเหลือจากเจ้าคณะตำบลนาจอมเทียน เพราะเหตุว่า เจ้าคณะตำบลแต่ละที่มีความชำนาญไม่เหมือนกัน แต่เจ้าคณะตำบลนาจอมเทียนมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานสูง ชำนาญด้านกระบวนการยุติธรรม จึงต้องประสานงานเพื่อมาช่วยในการดำเนินการตามขั้นตอนให้เหมาะสม ส่วนการได้มาซึ่งตุลาการเป็นไปในลักษณะการแต่งตั้งตามคุณสมบัติ ให้ความสำคัญแก่ตัวบุคคลซึ่งมีอายุพรรษาเข้ามาเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่จะพิจารณาแต่งตั้งตำแหน่งของคณะสงฆ์ จึงอาจเรียกว่า เป็นระบบอาวุโส ตามธรรมเนียมของคณะสงฆ์ในการคัดสรรตุลาการจะให้ความสำคัญแก่ตัวบุคคลมากกว่าคุณสมบัติเฉพาะด้าน เมื่อพระภิกษุที่เข้ามาเป็นตุลาการถูกแต่งตั้งจากเจ้าคณะปกครองที่มีตำแหน่งสูงกว่า การปฏิบัติงานจึงเป็นไปตามหน้าที่และคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยผู้ใต้บังคับบัญชาที่ถูกแต่งตั้งจะต้องปฏิบัติตามเนื่องจากถูกแต่งตั้งมาจากยศที่สูงกว่า เมื่อเวลาผ่านไปจึงอาจเรียกได้ว่า ระบบอุปถัมภ์

ดังนั้น การปฏิบัติงานหรือการตัดสินใจพิพาท จึงอาจเป็นไปเพื่อความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งและขาดเอกภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่ควรเกิดขึ้นกับพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ตุลาการ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น คือ ขั้นตอนการชี้ขาดข้อพิพาทพระภิกษุผู้เป็นจำเลย ซึ่งความผิดบางประเภทเป็นที่ถูกกล่าวถึงมากในโลกโซเชียลมีเดีย (Social Media) ทำให้ถูกพิพากษาลงนิคมกรรมที่ร้ายแรงอยู่เสมอ เพื่อรักษาความเชื่อมั่น ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยที่อาจมีต่อการปกครองของคณะสงฆ์ โดยละทิ้งขั้นตอนที่ควรดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ และในบางกรณีที่มีคดีอาญาร่วมด้วย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 และ 30 ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวน อัยการและศาล มีอำนาจควบคุมตัวพระภิกษุให้สละสมณเพศ หากต้องการควบคุมตัวไว้ ทำให้พระภิกษุไม่สามารถกลับมาทำกิจวัตรของสงฆ์ได้ตามปกติ ซึ่งเจ้าคณะปกครองสามารถใช้เทคนิคของกฎหมายเพื่อช่วยเหลือหรือนำจำเลยมาควบคุมที่ศาลาสนสถานได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์และกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ ตามหลักอำนาจอภิปไตยของมองเตสกีเออ (Montesquieu) ผู้ให้

กำเนิดแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจปกครองสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย โดยพิจารณาในแง่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ มีเป้าประสงค์ประการสำคัญ คือ การให้อำนาจแต่ละฝ่ายถ่วงดุล และตรวจสอบซึ่งกันและกันทั้งสามฝ่าย (เอกวิทย์ มณีธร, 2556) แต่ปัจจุบันอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการถูกรวมไว้กับเจ้าคณะปกครองที่มีบทบาทสำคัญเพียงผู้เดียวในการดำเนินการหรือสั่งการตามกฎหมายระเบียบและดุลยพินิจ ขณะที่เจ้าคณะปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่ไม่เพียงพอต่อการทำหน้าที่ตุลาการ ทำให้การปฏิบัติงานถูกแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูง และปฏิบัติงานเพื่อสนองคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่แต่งตั้งมา ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหาร ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 45 ความว่า “พระภิกษุที่มีตำแหน่งทางการปกครอง ถือเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา” ซึ่งตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ไม่เพียงแต่เจ้าคณะปกครองเท่านั้นที่เป็นเจ้าพนักงาน แต่ยังรวมถึงรองเจ้าคณะปกครองด้วยที่สามารถเข้ามาทำหน้าที่แทนเจ้าคณะปกครอง ดังรูปแบบด้านล่างนี้

ภาพ 1 รูปแบบการกระจายอำนาจอธิปไตยของคณะสงฆ์ไทย

ดังนั้น อำนาจตุลาการสามารถกระจายให้แก่พระภิกษุตำแหน่งรองเจ้าคณะปกครองในแต่ละชั้นปฏิบัติหน้าที่แทนได้ โดยเทียบได้จากคณะพระวินัยธร (ภิกษุผู้ทรง

พระวินัย ดูแลเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติทางด้านพระวินัย) และพระธรรมธร (ภิกษุผู้ทรงพระธรรม ดูแลเกี่ยวกับการกล่าวธรรม การเทศนาธรรมว่า ถูกต้องตามพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้หรือไม่) (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556) ซึ่งในอดีตได้แบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและยังถือว่า เป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน นอกจากจะช่วยเหลือภาระงานของเจ้าคณะปกครองแล้ว ยังทำให้รองเจ้าคณะปกครองเข้ามามีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากขึ้น ซึ่งการสรรหาพระภิกษุที่จะเข้ามารับตำแหน่งรองเจ้าคณะปกครองเพื่อเป็นตุลาการคณะสงฆ์ ยังสามารถเพิ่มคุณสมบัติที่แตกต่างกับเจ้าคณะปกครองได้ เช่น ความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายทางฝ่ายอาณาจักร การสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถด้านคุณสมบัติดังกล่าวมีจำนวนไม่น้อย เพียงแต่ต้องแก้ไขระเบียบให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนอำนาจ ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจนั้นอาจเป็นไปได้ยากและใช้เวลานาน แต่ผู้เขียนมองว่า อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตหากมีการผลักดันจากเจ้าคณะปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรุป

กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์แบ่งระบบศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ขั้นต้น ชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา มีเจ้าคณะปกครองทำหน้าที่เป็นตุลาการคณะสงฆ์โดยตำแหน่ง ซึ่งเป็นอำนาจที่มาพร้อมกับตำแหน่งเจ้าคณะปกครองโดยการแต่งตั้ง ทั้งมีพระวินยาธิการเป็นเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือในกระบวนการ พยานที่ใช้ประกอบการพิจารณา ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ ใช้การแสวงหาความจริงแบบระบบไต่สวน และกฎหมายที่บังคับใช้มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษรแยกเป็นพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายฝ่ายอาณาจักร ทั้งนี้ เจ้าคณะปกครองถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ มีอำนาจบริหาร อำนาจตุลาการและอำนาจนิติบัญญัติรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวในลักษณะรวมอำนาจ ซึ่งตามหลักสากลอำนาจทั้ง 3 ไม่ควรอยู่รวมกัน และเจ้าคณะปกครองอาจมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอต่อการใช้อำนาจตุลาการ เนื่องจากเป็นตุลาการโดยตำแหน่ง จึงนำมาซึ่งแนวคิดริเริ่มที่จะแยกอำนาจตุลาการออกจากเจ้าคณะปกครอง ถ่ายโอนอำนาจให้แก่รองเจ้าคณะปกครอง เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าคณะปกครองและเพิ่มบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รองเจ้าคณะมากขึ้น ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจนั้นอาจเป็นไปได้ยากและใช้เวลานาน แต่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตหากมีการผลักดันจากเจ้า

คณะปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัตินั้น จุดแข็ง จุดอ่อนและแนวโน้มความเป็นไปได้ยังคงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์. (2559). พฤติกรรมอาชญากรในมุมมองทางจิตวิทยา: ศึกษากรณีทฤษฎีบุคลิกภาพ คดี Nathan Leopold และ Richard Loeb. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*. 2 (3), 318-392.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม.
- คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ และไพบุลย์ ชูวัฒนกิจ. (2560). ความจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย: มุมมองทางกฎหมายในวรรณกรรมเรื่องรากบุญของจอมณี. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 10 (2), 23-46.
- ไทยรัฐออนไลน์. (6 ธันวาคม 2561). *รวบพระปลอมเสพยา เรี่ยไรเงินกลางตลาด*. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2565, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=gf7swxU4EKg>
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระมหาเสาร์คำ ธมฺมธีโร และภัสสนันท์ พ่วงเถื่อน. (2563). หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์*. 9 (1), 135-147.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (5 มีนาคม 2535). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 16*. หน้า 5-11.
- เรื่องเล่าเช้านี้. (9 กันยายน 2562). *พระในคดียาเสพติด หักสิทธิ์ ดิกรี้เจ้าอาวาสวัดเมืองชล ทนแรงกดดันไม่ไหว ขอลาสิกขาแล้ว*. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2565, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Gvlh6wJ9pdo>
- สถาบันพระสงฆ์ธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *คู่มือพระสงฆ์ ภารกิจ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2549). *นิติศาสตร์ไทยเชิงวิพากษ์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สุวันชัย ใจหาญ. (2530). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*.

กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์.

อุดม รัฐอมฤต. (2558). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

เอกวิทย์ มณีธร. (2556). *รัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.พี.เพรส.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของ

การวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรล่วัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัด ระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14

pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก
ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของ
วิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี³
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก^{2, 3}
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School^{2, 3}
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร...
สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่
ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate
School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุค่าเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงองค์ความรู้ใหม่

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content)

4. บทวิจารณ์ (Discussion)

5. สรุป (Conclusion)

6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)

2. เนื้อหา (Content)

3. บทวิจารณ์ (Discussion)

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

(6)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
--	---

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมนัญญ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่ม
คำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่
เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)
(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)
(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารทีนำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริพันธ์ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สันต์ และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมือง
ฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24,
pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.
Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition
Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการ
สาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction
on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*.
(Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่เดือนที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ การสัมมนาหรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่เดือนที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นอย่าไปหาภาคเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างวัฒนธรรมของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.

- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 3,500 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มจร.พะเยา

บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลับกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ

ปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตาม ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียค่าใช้จ่ายที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน of ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(English).....

ชื่อผู้เขียนร่วม

1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์..... E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)
↓

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)
Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)
เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.) 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. →

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
2.....
3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.
↓

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

2

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

2

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่oได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

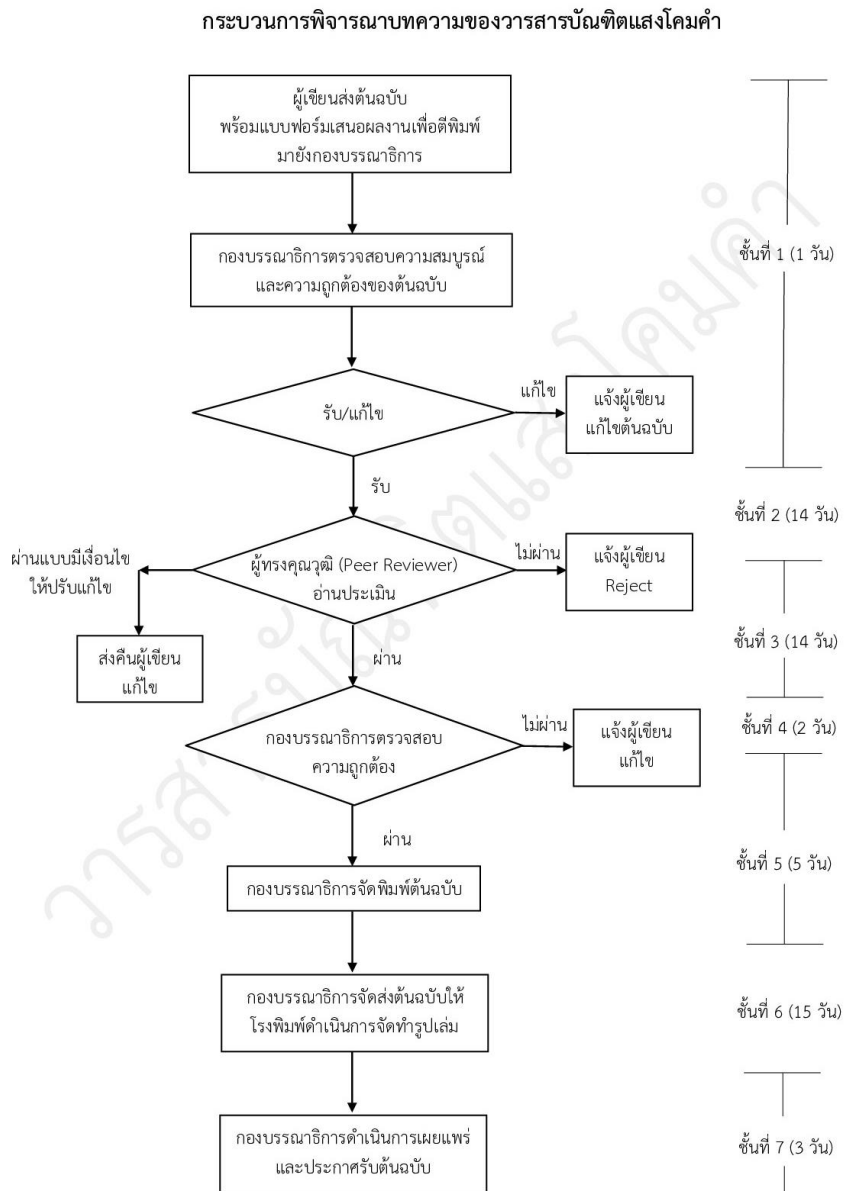
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

